

БИБЛИОТЕКА РОМАНЦИЯ

СМЪРТТА НА КРАЛ АРТУР

ИЗТОК
ЗАПАД

СМЪРТТА НА КРАЛ АРТУР РОМАН ОТ XIII В.

Превод: Владимир Атанасов

chitanka.info

Смъртта на крал Артур (1230) е последната, пета част от романия цикъл Ланселот-Граал. Тук на преден план излизат тлеещите противоречия и конфликти в рицарското общество, чието единство е гарантирал до този момент крал Артур. В миналото рицарските качества — чест, лоялност, чувство за дълг и за семейна солидарност — са били залог за престижа и разцвета на рицарството. Когато същите качества се насочат към членовете на общността, те предизвикват сблъсъци с трагичен край.

Съвършена композиция, психологическа правдивост, изящен лаконизъм на фразата — това са някои от основанията *Смъртта на крал Артур* да бъде смятан за шедьовър на рицарския роман.

Стоян Атанасов

СТОЯН АТАНАСОВ

СМЪРТТА НА КРАЛ АРТУР — РОМАН ЗА ЗАЛЕЗА НА РИЦАРСТВОТО

Приема се, че романът *Смъртта на крал Артур* е създаден в 1230 г. В началото и в края на романа авторът се назовава с името Уолтър Мап. За този висш служител в двора на английския крал Хенри II Плантагенет знаем, че умира през 1209 г., тъй че не е възможно той да е написал *Смъртта на крал Артур*. Анонимният автор на нашия роман е прибегнал до литературна мистификация — прием, често използван от средновековните писатели, които предпочитали да обвържат творбите си с някое известно име, вместо да изтъкват своето. По същия начин е постъпил и авторът на друг емблематичен артуровски роман в проза от същия период — *Търсенето на Светия Граал*, писан между 1225 и 1230 г. Заключителните редове на този роман твърдят: „Кралят [Артур — С. А.] наредил да повикат църковните учени, които да запишат приключенията на рицарите от Кръглата маса, и когато Боорт разказал преждията, съпроводили търсенето на Светия Граал, така, както лично той ги бил видял, те били записани и сложени на съхранение в библиотеката на Солсбъри, откъдето месир Уолтър Мап ги извлякъл, за да напише своята книга за Светия Граал от любов към своя владетел крал Хенри, който издал нареждане тази история да бъде преведена от латински на френски.“^[1]

Литературната мистификация е конструирана фикция, очертаваща прехода от събитие, представено като действително случило се, към отзвука от него под формата на писмен или устен разказ. Не е трудно да разпознаем в цитирания откъс съставните елементи на мистификацията: събитие (търсенето на Граала); свидетел на събитието — или участник в него — (Боорт); престижно място, където събитието става публично достояние (двора на крал Артур); запис на разказа, съхранил паметта за събитието (латинската книга,

депозирана в книгохранилището на Солсбъри); превод от латински на френски, дело на Уолтър Мап, по заръка на владетеля.

Началото на *Смъртта на крал Артур* се представя като продължение на събитията, описани в *Търсенето*. И отново авторството се приписва на Уолтър Мап. Не е необходимо да се ровим тук в биографията на тази личност. Няма съмнение, че в двата френски романа това име е маска, зад която авторите прикриват своята идентичност. Авторите или авторът? За това ще стане дума след малко. Едно е безспорно: *Смъртта на крал Артур* се явява последната част от триптих, първите две съставки от който са *Роман за Ланселот* в проза — повествователен масив от около 1500 страници — и *Търсенето на Светия Граал*. Между трите романа съществува безспорна тематична приемственост в рамките на общ замисъл. *Роман за Ланселот* е фокусиран върху детството и младостта на Ланселот, първите му подвизи и началото на любовта му към кралица Гениевра, съпругата на крал Артур.

Но наред с тази повествователна линия романът проследява приключенията на десетки други рицари от Кръглата маса, които невинаги се пресичат с тези на Ланселот. Заедно с романа за Тристан в проза, писан по същото време, той е най-широкообхватният рицарски роман. И най-въздействащият, казва Фердинан Ло, негов проникновен изследовател^[2]. В *Търсенето на Светия Граал* така нареченото земно рицарство, свързвано с идеала за воинско превъзходство и за куртоазната любов към Дамата, отстъпва предното място на „небесното рицарство“ — нов, мистичен идеал, утвърдил се под влияние на цистерцианския ригоризъм. „Небесното рицарство“ е устремено към Светия Граал — символ на Божията благодат, отредена на неколцина богоизбрани, не за да станат те шампиони на рицарството, а за да заслужат по-скоро на небесните селения. Сред тримата богоизбрани герои на този роман двама (Персевал и Галаад) напускат този свят, след като са имали привилегията да съзерцават чудотворния Граал, а третият (Боорт) остава, за да разказва като свидетел за настъпилите чудеса. Всичко важно сякаш вече се е случило. *Смъртта на крал Артур* обаче подсказва, че участта на рицарския елит все още не е разкрита напълно. След неговия апогей — предмет на първите две произведения от триптиха — *Смъртта на крал Артур* ще опише неговата агония.

Романите от въпросния триптих на свой ред се вписват в един още по-мащабен цикъл, известен като *Ланселот-Граал* или *Артуровска Вулгата*. Той започва с творба, обикновено озаглавявана *Историята на Светия Граал*. Сред нейните версии най-пълна е една трилогия в проза, свързвана условно с името на Робер дьо Борон. Наскоро тя бе преведена на български под заглавието *Роман за Граала*^[3]. *Историята на Светия Граал* предхожда и подготвя романите от триптиха, като проследява първоначалното сакрализиране на един утилитарен предмет — Граала^[4]. То започва с Тайната вечеря на Иисус Христос с неговите ученици в навечерието на Пасха, минава през делото на Йосиф Ариматейски, който събира в Граала кръвта на разпнатия Христос, преди да предаде свещения съд на своите потомци, които пък ще го пренесат на Запад в царството на Артур.

Друг роман, втора част от трилогията на Робер дьо Борон и нейно продължение в хронологията на описваните събития, е посветен на Мерлин — пророк, магьосник и покровител на Артур, когото възкачва и на кралския престол. Този роман и трите му продължения от XIII в. формират частта *Мерлин*, която проследява развоя на събития, започнали в *Историята на Светия Граал*. Трите продължения на *Мерлин* са писани вероятно по-късно, след останалите романи от цикъла *Ланселот-Граал*, който включва пет творби: *Историята на Светия Граал*, *Мерлин*, *Роман за Ланселот*, *Търсенето на Светия Граал* и *Смъртта на крал Артур*. В масив около 2500 страници цикълът разказва историята на една светиня, която се пресича с историята на артуровското рицарство, пренасочва я и ускорява нейния край.

Въпросът за авторството на цикъл с подобен мащаб е от съществено значение — не толкова за да научим нещо повече за идентичността на автора или авторите, колкото за да осмислим връзката между отделните части на *Артуровската Вулгата*. Фердинан Ло формулира категорично основната си теза: „Корпусът на *Ланселот-Граал*, с изключение на *Мерлин* и неговите продължения, които с положителност са добавени по-късно, е дело на един-единствен автор. Зад привидното си разнообразие този корпус разкрива безспорно единство на замисъла и на плана.“^[5] Ло формулира същата си позиция и на друго място в своето изследване: „Корпусът на *Ланселот-Граал* не само че не е сбор от отделни части и парчета, а се разстила пред

погледа ни като величествена катедрала, изградена от основите до покрива от един и същи архитект.“^[6] В първото цитирано твърдение Фердинан Ло говори за автор, във второто — за архитект. На френски думата „архитект“ може да означава и „строител“. Най-вероятно Ло я използва като метафора за автор.

Жан Фрапие, друг изтъкнат представител от следващото поколение медиевисти и научен редактор на ръкописа, по който е направен и българският превод на *Смъртта на крал Артур*, прави няколко съществени уточнения по тезата на Ф. Ло за един-единствен автор на цикъла. Той приема, че петте творби от *Артуровската Вулгата* следват общ план и дори образуват обща структура. Нея Фрапие също приписва на архитект, но има предвид не един-единствен автор на цикъла, а проектант, който вероятно е написал и *Роман за Ланселот* или поне значителна част от него, докато останалите творби са дело на други авторски почерци^[7]. Тезата на Фрапие е убедителна: стилите и композиционните различия между петте творби не позволяват да ги смятаме за дело на един-единствен автор, но не са пречка да разглеждаме цикъла като идейно цяло. Допускам, че именно в стремежа си да съхранят това единство, авторите са запазвали своята анонимност или са прибегвали до литературна мистификация.

Изхождайки от идеята за цикъла *Ланселот-Граал* като единен проект, можем да направим два основни извода. Първо: авторите на отделните романи проправят връзки между епизоди, разделени помежду си от стотици страници текст. Долавянето на тези връзки е важна предпоставка за пълноценно възприемане на смисъла на отделната творба, а и на нейното мрежово идейно и естетическо послание. С други думи, цялостното интерпретиране на отделната творба следва да отчита контекста на целия цикъл. Немалка част от обяснителните бележки, които предлагам в края на книгата, целят да информират читателя за тези връзки, да поддържат активна „естетиката на паметта“ — по думите на английския медиевист Йожен Винавър. Четенето на отделната творба предполага съзнание за цикъла, където, отбелязва Винавър, „всяка подробност от действието, колкото и незначителна да ни се струва първоначално, може всеки момент да се появи отново в някой от множеството лабиринти“^[8].

Второ: всеки роман от цикъла притежава своята идейна и стилска специфика. Тя донякъде се определя и от използваните

източници. Ще спомена най-важните за *Смъртта на крал Артур*. Най-близко във времето до създаването на романа стои „Персевал“ — третата част от трилогията на „Робер дьо Борон“ *Роман за Граала*, писана в началото на XIII в.^[9] Краят на „Персевал“ описва войната, която Артур води във Франция срещу Римската империя, предателството на Мордред, тежкото раняване на Артур и отплаването му на остров Авалон. Така приключва славното царуване на Артур, макар че разказът на „Робер дьо Борон“ намеква за пребиваването на краля в Другия свят (келтското отвъдно) и оставя надежда, че един ден Артур може да се завърне сред своите поданици.

Авторът на *Смъртта на крал Артур* е познавал по всяка вероятност и английския роман в стихове (32 000!) на саксонца Лайамон, адаптирал към 1205 г. френския *Роман за Брут* (1155) от Вас. Оттук и заглавието *Брут* на творбата на Лайамон. През Лайамон назад във времето неизбежно стигаме до влиянието на Вас, чийто *Роман за Брут* е съединително звено между псевдоисторическата хроника на Джефри Монмутски *История на британските крале* (1138) и артуровския рицарски роман. Авторът на *Смъртта на крал Артур* заимства и от Вас, и от Джефри^[10]. Резонанси от техните творби са видими главно в заключителната част на романа с двата епически епизода — войната на Артур срещу римляните и битката при Солсбъри срещу Мордред. Други ситуации и мотиви от романа са очевидни реплики на прочути сцени от френските романи за Тристан и Изолда от втората половина на XII в. Нито един от тези източници не е посочен от автора. За сметка на това в началото и в края на своя роман той се позовава изрично на *Търсенето на Светия Граал* и на *Роман за Ланселот*, обстоятелство, което потвърждава хипотезата за романен триптих. Героите на *Смъртта на крал Артур* са ни добре познати от множество предишни артуровски романи — същите характери, същите отличителни белези. Ако възприемаме романа като съвкупност от странстващи мотиви и ситуации, срещани вече в други творби^[11], в количествено отношение присъствието на чуждия материал в *Смъртта на крал Артур* е значително. Читателят остава с впечатление за еkleктизъм.

В действителност *Смъртта на крал Артур* е един от най-оригиналните артуровски романи. Ще се опитам да посоча накратко в какво се състои неговата самобитност и уникалност. Жан Фрапие

отбелязва: „Никой средновековен роман не се отличава с толкова висока степен на организираност на интригата.“^[12] Между събитията в романа съществува строга причинно-следствена връзка, която се явява водеща нишка в цялото повествование. Стегнатата интрига на *Смъртта на крал Артур* контрастира с разлятото повествование в *Роман за Ланселот* и с накъсаните приключения на героите в *Търсенето на Светия Граал*. Иначе, подобно на тези две творби, и *Смъртта на крал Артур* използва така наречената преплетена техника: разказът често се прекъсва и се прехвърля на приключенията на друг герой. В първите два романа от триптиха въпросната техника цели преди всичко да разшири територията на повествованието, придавайки така всеобхватност на разказа и универсално измерение на артуровското общество. В *Смъртта на крал Артур* преплитането на повествователните линии обслужва строгата причинно-следствена връзка между епизодите. Тя очертава веригата от конфликти, които завършват със смъртта на знатни рицари и водят рицарското съсловие до разпад.

Типологична черта на рицарския роман е неговият щастлив край: въпреки страданията, които понася, въпреки изпитанията, в които залага честта и рискува живота си, героят в крайна сметка тържествува, постигайки хармония със себе си, със своята дама и с рицарското общество. Разбира се, историята на един успех има повече шанс да привлече широката публика, отколкото история с тъжен край. Но истинското обяснение за хепиенда на рицарските романи следва да търсим в основната им социална функция — да утвърждават куртоазната етика на героизма и на чувствата, която да обединява в общ идеал нисшето (рицарското) и висшето съсловие на феодалната аристокрация.

Смъртта на крал Артур е първият рицарски роман с трагичен край. И последният: след него артуровските романи от Късното средновековие (XIV и XV в.) свидетелстват за упадък и размиване на жанра, но не и за упадък на Артуровото царство. От историческа гледна точка социалните причини за залеза на рицарството са свързани главно с възхода на градската култура и градската икономика. Градът маргинализира феодалния двор и замъка — средища на рицарската цивилизация. За тези социални причини в *Смъртта на крал Артур* дори няма и намек. Романът следва друга логика. Причините за края на

рицарството са, от една страна вътрешни, а от друга — мистични. Под вътрешни или домашни причини имам предвид конфликтите между рицари, които споделят една и съща ценностна система и, нещо повече, които са свързани с общо минало и с приятелски чувства. Единствената външна заплаха в романа за Артуровото кралство е Римската империя, но тя бива отстранена бързо и не тя води до трагичната развръзка. А мистичния фактор за края на Артуровото величие следва да виждаме в християнския идеал за презрението към света (*contemptus mundi*), който подтиква Гениевра и Ланселот да се оттеглят в монашески обители и да изживеят последните си дни в отшелническо покаяние. В това отношение краят на романа е съзвучен с духа на мистичното християнство, който цари в *Търсенето на Светия Граал*.

Интригата в *Смъртта на крал Артур* е изградена като трагедия в Аристотеловия смисъл на думата, тоест като поредица от конфликти, произтичащи по необходимост едни от други и придаващи така дълбоко единство на действието^[13]. Две са главните огнища на конфликти: новото разпалване на любовната страст между Ланселот и Гениевра; смъртната вражда между два семейни клана — на Говен и на Ланселот. По своята същност тези конфликти са трагични, доколкото моралните ценности вземат превес над екзистенциалните. С други думи, постъпките на героите се определят не толкова от интереса, колкото от чувството за дълг и чест. Нещо повече, чувството за дълг влиза в разрез с други възвишени чувства като вяност, лоялност, приятелство. Ланселот подновява прелюбодейската си връзка с Гениевра, без това да разколебава по някакъв начин уважението и преклонението му пред краля. От своя страна, Говен се възхищава безрезервно от Ланселот, но след като двама негови братя загиват — макар и по недоразумение — от ръката на Ланселот, той вижда занапред в него смъртен враг. Антагонистите са дълбоко раздвоени между обичта и възхищението, от една страна, и омразата и жаждата за мъст, от друга.

Към тези два конфликтни центъра авторът добавя поредица от зловещи ситуации и недоразумения. На турнира в Уинчестър Ланселот участва инкогнито и получава тежка рана от братовчед си Боорт, която го изважда от строя за цял месец. По-късно в една гора той бива пронизан по погрешка от ловец, преследващ елен, и ще му се

наложи нов половин месец лечение. Недоразуменията с трагични последици изобилстват: Гениевра е обвинена в умишлено отравяне на Гахерис, когато му е подала най-добронамерено ябълка, без да знае, че в плода друг рицар е сложил силна отрова; кралицата ревнува госпожицата от Ескалот, защото мисли, че Ланселот споделя любовта на девойката; Ланселот убива брата на Говен Гахериев, без да го разпознава и без да желае смъртта му; Артур удушва в обятията си своя виночерпец Лукан, докато, омаян от смъртоносната рана, иска да го прегърне за благодарност. Измамата и предателството също допринасят за трагичния развой на събитията: Моргана злепоставя Ланселот пред Артур; същото прави и Агравен; Мордред става предател и убиец на вуйчо си Артур, знаейки всъщност, че той е негов баща^[14].

В света на романа истината е проблематична. Царят лъжата, неоправданото инкогнито, недоразумението, нещастната случайност. Постепенно протагонистите са обладани от чувство за вендата. Артур признава многократно рицарското превъзходство на Ланселот, но щом обкръжението му разкрива връзката на Гениевра с Ланселот, желанието на краля да отмъсти надделява на останалите му чувства към героя. Артур, пише авторът, „предпочитал да умре пред това позорът му да не намери своето отмъщение“ (фрагмент 87). Както отбелязах, Говен от пръв приятел и поклонник на Ланселот става негов смъртен враг, след като героят убива братята му Агравен и Гахериев. Затова влиза в двубой с Ланселот, тежките рани от който ще причинят смъртта му.

Жаждата за отмъщение предизвиква верижна ескалация на насието, което завладява не само отделни индивиди, но и двата противопоставени семейни клана на Говен и на Ланселот. Насието е неудържимо, защото вече няма кой да отстоява справедливостта и чувството за мярка. Артур вече не може да бъде обективен арбитър. На негово място царува Фортуна — олицетворение на произвола и на резките обрати в живота на хората.

Героите в *Смъртта на крал Артур* заемат в скалата на ценностите място, твърде различно от това, което наблюдаваме в *Търсенето на Светия Граал*. Жан Фрапие прави важно наблюдение: „Героите вече не са групирани на избраници и на отвергнати; престанали са да бъдат образци, каквито са били в *Търсенето*

отделните герои на Светия Граал; в редуването на величие и на слабост те са едновременно добри и лоши, сами по себе си, без символични съответствия с небесни същности. *Смъртта на крал Артур* се придържа до описанието на една морална реалност, която не надхвърля човешките измерения.“^[15] Проявите на свръхестествени сили — и християнски, и езически — са чувствително приглушени. Липсва и обичайната за рицарските романи келтска или християнска символика. Романът е чужд и на алегориите, които завладяват жанра през Късното средновековие и изпълняват описателни или обяснителни функции. В свят без трансцендентални хоризонти, без загадки и чудеса, стимулиращи стремежа към героизъм, представителите на рицарския елит водят едни срещу други битка без победител.

Смъртта на крал Артур е трагедия в чист вид. Бих казал — единствената в средновековната литература. Като изключим (по обясними причини) комичните жанрове, средновековната литература се основава на две ценностни системи — християнската и куртоазната. Религия на спасението, християнският дух проправя в художествената словесност някакъв изход, даващ надежди, ако не за тялото, поне за душата. Куртоазията пък утвърждава един светски идеал — съчетание на воински добродетели и на кавалерско чувство, — който тържествува неизменно, доколкото бива въплъщаван от индивиди с изключителни качества. Виталността на християнския морал и на рицарската етика произтича от способността им да положат в стройна йерархия ценностите, определящи човешкото поведение. Фабулата в *Смъртта на крал Артур* разкрива дълбоката криза, обхванала тези два йерархически фактора. Християнският морал обслужва единствено искейпизма на Гениевра и на Ланселот, които се оттеглят в манастир. Но отшелническата благочестивост не допринася за решаването на нито един от големите конфликти в романа. Неслучайно повествованието почти не отделя място на замонашването на Гениевра и на Ланселот. Куртоазната етика също е безсилна. От една страна, любовта — по принцип сублимиращ подтик към себенадмогване и самоусъвършенстване — тук се явява чисто деструктивна стихия. Любовта на Ланселот и Гениевра не само не ощастливява влюбените. Тя води до самоунищожаването на рицарската общност. Любовта на госпожицата от Ескалот е самоубийствена. Същият пагубен ефект има

любовната страст, граничеща с истерия, на дамата от Белое по Говен. Внезапната любов на Мордред към Гениевра е нелепа и не по-малко разрушителна. Що се отнася до воинските качества на рицарите, те обслужват, както вече казах, жаждата за отмъщение, а не куртоазната етика на толерантност и признаване на себеподобните. Всичко това поражда хаос, анархия и всеобщо насилие.

Трагичният ход на събитията в романа протича като предопределеност и в същото време като произвол, които са толкова по-неизбежни, колкото по-малко биват обяснявани. Докато за рицарските романи е обичайно разказвачът да се намесва в повествованието, да коментира постъпките на героите, да взема нечия страна или да се впуска в морализаторски разсъждения, анонимният автор на *Смъртта на крал Артур* никога не коментира описваните събития, нито се стреми да реабилитира християнския или рицарския идеал. Трагедията протича в един затворен свят без утопии, без йерархизиращ център и без регламентиращи обществени механизми. Лишена от социални и морални ориентири, човешката природа сякаш е оставена сама на себе си. Чувството за чест и достойнство се е изродило във вендата, любовта не изпълва с радост, властта не носи удовлетворение, нито има силата да поддържа социалния ред.

Към средата на XII в. артуровският роман се появява с амбиция, отстоявана успешно в продължение на век: да утвърждава един светски идеал — донякъде като алтернатива на християнския, — за да покаже, че в царството тук на земята има място за добро, за щастие и за красота. В *Смъртта на крал Артур* този светски оптимизъм отстъпва място на радикален песимизъм. Последният е по-скоро идея, отколкото отзвук от реално протичащи социални процеси. Трагедията в романа се обяснява единствено с вътрешната организация на неговата фабула. Подобно на големите художествени конструкции, тя има стойност на архетип, който, без да бъде заземен в конкретна историческа ситуация, има способността да моделира определени поведения на хомогенни човешки общности.

В европейската литературна традиция *Смъртта на крал Артур* се свързва главно с едноименната творба на английския писател Томас Малори. Тя е достъпна и на българския читател в отличния превод на

Мария Райкова. Висока оценка заслужава и всеобхватната встъпителна студия на Александър Шурбанов^[16]. Днес, когато четвърт век по-късно излиза на български и френският първообраз на темата „смъртта на крал Артур“, една, макар и най-обща съпоставка между двете творби е наложителна.

Малори пише през XV в. Първото издание на книгата му е от 1485 г. Със своите близо хиляда страници тя значително превишава по обем френската. И това е напълно обяснимо. Той цели не просто да създаде на английски своя версия на *Смъртта на крал Артур*, а да предложи компилативно списване на артуровската материя. За целта ползва френски, но най-вече английски източници, някои от които са преработки на френските^[17]. Така създава многоцветна картина на рицарското общество от епохата на Артур. Доколкото разказите за отделните герои са епизодични, а общата тема е царуването на Артур, творбата на Малори притежава характеристики, присъщи по-скоро на хроника — безспорно фикционална, — отколкото на роман. В това отношение тя се родее с френския *Роман за Ланселот* в проза от XIII в., който, макар и да откроява съдбата на Ланселот, също се отличава с голям брой протагонисти и с преплетено повествование, които го доближават, както вече отбелязах, до хрониката^[18]. Медиевистите са се питали и доколко на творбата на Малори следва да се гледа като на отделна книга. Йожен Винавър, изтъкнат медиевист и научен редактор на престижно издание на Малори, смята например, че става дума за сбор от артуровски разкази, всеки от които има своята вътрешна самостоятелност^[19]. Последната обаче не е достатъчна, за да говорим за отделни творби, както в случая с петте романа от френския цикъл *Ланселот-Граал*.

Във вида, в който я издава в 1485 г. Уилям Какстън, творбата на Малори е разделена на 21 книги, съдържащи общо 507 глави. Само три от последните книги — 18, 20 и 21 — описват събитията, свързани със залеза на Артуровото рицарство и довели до смъртта на крал Артур. Но тези събития не са организирани в автономна фабула какъвто е случаят с френския роман. Въпреки това сравнението между въпросните три глави от творбата на Малори с френския роман е възможно и целесъобразно. Малори въвежда редица подробности, обяснява постъпките на героите, коментира, морализаторства. Имаме всички основания да говорим по този повод за вторична

рационализация на повествователната материя — явление, което често се наблюдава при средновековни автори, адаптирали по-стари творби. Една от последиците от вторичната рационализация е отслабването на трагическата атмосфера.

За разлика от крайно пестеливия изказ на френския автор Малори пише обстоятелствено, екстензивно. Много вярно Шурбанов отбелязва, че повествованието у Малори „се разгръща главно по логиката на пространствено-времените, а не на причинно-следствените връзки и затова изреченията са предимно прости и сложно съчинени“^[20]. Обратно, френският автор обвързва с впечатляваща последователност всички събития в своя роман и смята, че тя е достатъчно условие, за да постигне романът своето въздействие на трагическо произведение. Тук авторски коментари не са нужни. Художествената измислица изпълва цялото пространство на френския роман, докато Малори го изпъстря със заемки от съвременната английска действителност или с коментари, поставящи на един план епохата на Артур и английското общество от XV в.^[21] И макар че по същество Малори е по-скоро реставратор, отколкото реформатор на романния жанр, в почерка му се прокрадват някои похвати, които подготвят новите пътища за романа от следващите столетия: видимост на автора, отстояващ субективната си позиция, рационализиране на традиционни мотиви, коментар и философски обобщения.

Нищо подобно не се среща във френската творба. В нейната фикция без примеси от реалността няма пролуки, през които историческите процеси или авторската рефлексия биха проникнали, за да търсят изход от кризата. Затова, въпреки че довежда романната форма до своеобразно съвършенство, мястото на *Смъртта на крал Артур* е между Есхил, бащата на трагедията, и Расин, неин връх от епохата на френския класицизъм.

Стоян Атанасов

[1] *Търсенето на Светия Граал*, „Изток-Запад“, превод от старофренски Владимир Атанасов, 2013, София, с. 400. ↑

[2] Ferdinand Lot, *Étude sur le Lancelot en prose*, Paris, Honoré Champion, 1918, nouvelle édition de 1954, p. 8. ↑

[3] Робер дьо Борон, *Роман за Граала*, „Изток-Запад“, превод от старофренски Владимир Атанасов, София, 2012. ↑

[4] Ще напомня, че на старофренски думата означава първоначално „съдина“, „тава“. ↑

[5] Фердинан Ло, цит. съч., с. 7–8. Преводът мой — С. А. ↑

[6] Пак там, с. 107. ↑

[7] За аргументирано изложение на тезите на Фрапие вж. изследването му, посветено на *Смъртта на крал Артур*: Jean Frappier, *Etude sur le Mort le Roi Artu*, Genève, Droz, 1936, по-специално стр. 27–146. Основните си изводи от тази книга Фрапие формулира отново синтезирано в своето Въведение към френското издание на романа, по което е работил българският преводач. ↑

[8] Eugène Vinaver, „La création romanesque“ in *À la recherche d'une poétique médiévale*, Paris, Nizet, 1970, p. 136. ↑

[9] Ще напомня няколко обстоятелства, свързани с този роман. Действителният Робер дьо Борон е автор на творба в стихове. Успял е да напише (в края на XII или началото на XIII в.) две части — „Йосиф Ариматейски“ и „Мерлин“, достигнала до нас само в първите петстотин стиха. Десетина години по-късно творбата на Робер дьо Борон бива адаптирана в проза, като към нея е добавена и трета част — „Персевал“. Въпросната адаптация се свързва условно с името на Робер дьо Борон, макар че е дело на друг, анонимен автор, когото е по-правилно да споменаваме като Псевдо-Робер дьо Борон или най-малкото да ограждаме името му в кавички. За повече подробности по въпроса вж. моя предговор към българския превод на творбата: Робер дьо Борон, *Роман за Граала*, „Изток-Запад“ София, 2012. ↑

[10] Редица конкретни заемки съм посочил в обяснителните бележки към българския превод на романа. ↑

[11] Шарл Мела обръща специално внимание на рапсодийния характер на фабулата в артуровския роман: „Артуровската материя оказва дезориентиращо въздействие върху читателя, който постоянно има усещането, че някъде вече е чел тази история, но не знае точно къде. Изглежда, че всеки нов роман подхваща същите основни елементи, но всеки път те са осветлени различно, сякаш авторите, които се четат толкова внимателно помежду си, изваждат от този общ фон нещо, оставено в сянка от друг и разкрито сега под нова външност. Така по-късната творба може да изяви онова, което предишната е прикривала и в същото време да се окаже нейно

продължение“ (Charles Méla, *La Reine et le Graal*, Paris, Seuil, 1984, p. 30). ↑

[12] Jean Frappier, „Introduction à *La Mort le roi Artu*“, Genève/Droz, Paris/M. J. Minard, 1964, p. XIII. ↑

[13] Тук използвам понятията „аристотелова трагедия“ и „единство на действието“ като анахронизми. Европейското Средновековие не познава Аристотеловата *Поетика* с нейните дефиниции за трагедия и за единство на действието. Трактатът на Аристотел е преведен на латински в Италия едва в края на XV в. (1498 г.). ↑

[14] Бащинството на Артур също е плод на недоразумение. ↑

[15] Jean Frappier, „Introduction“, op. cit., p. XXVII. ↑

[16] Томас Малори, *Смъртта на Артур*, „Народна култура“, библиотека „Ариел“, София, 1989, т. I-II. ↑

[17] За по-пълна и систематизирана информация по въпроса вж. встъпителната студия на Александър Шурбанов „Безсмъртието на Артур“, цит. съч., с. 5–27. ↑

[18] Вж. също обяснителната бележка към фрагмент 53**** в края на настоящия превод. ↑

[19] Вж. Eugène Vinaver, *The Works of Sir Thomas Malory*, London, Clarendon Press, 1947. ↑

[20] А. Шурбанов, цит. съч., т. I, с. 24. ↑

[21] В това отношение ще приведа само един пример. По адрес на васалите, преминали на служба при Мордред — предателя на Артур, — Малори възкликва: „О, вие, англичани, виждате ли какво злодеяние извършили те [васалите на Мордред — С. А.]? Това бил най-благородният крал и рицар на света [Артур — С. А.], тоз що най-високо ценял братството на храбрите рицари и поддържал всички тях, ала тези англичани не били доволни и от него. Ето такива били някога нравите и обичаите в тази страна. А казват хората, че ние и днес не сме отхвърлили тези нрави и обичаи. Уви, голям порок е туй у нас, англичаните, че нищо не ни задоволява задълго“ (Т. Малори, цит. съч., том II, с. 485). ↑

СМЪРТТА НА КРАЛ АРТУР

ПРОЛОГ^[1]

1.

Когато книжовникът Уолтър Мап записал по най-добрия според неговите разбирания начин *Премеждията на Светия Граал**^[2], владетелят крал Хенри**^[3] изказал мнението, че стореното от Уолтър Мап няма да е достатъчно, ако не опише и края на хората, които били герои на разказа му, а също и смъртта на рицарите, чиито подвизи бил прославил в своята книга. Това било и причината, поради която месир Мап се заел да напише тази последна част. Той я присъединил към своето съчинение и я нарекъл *Смъртта на крал Артур*, защото в края ѝ е описано как крал Артур бил ранен в битката при Солсбъри и как се разделил с Жирфлет***^[4], който бил негов дългогодишен съратник и последният човек, видял го все още жив.

Ето така месир Уолтър предприел да напише тази последна част от своето произведение.

[1] Тук следваме номерирането на фрагментите според изданието, редактирано от Жан Фрапие. Обяснителните бележки в края на книгата започват с номера на фрагмента, а броят на звездичките след този номер отговаря на реда на бележката в съответния фрагмент. — Б.р. ↑

[2] **Пролог*** Името Уолтър Мап очевидно е литературна мистификация. До нея анонимният автор прибегва и в края на романа. Уолтър Мап, английски духовник и висш служител в двора на Хенри II Плантагенет, умира през 1209 или 1210 г. Автор е на съчинението *Разкази за хората от кралския двор (De nugis curialium)*, съдържащо ценни наблюдения за нравите на царедворците от онова време. Творбата на Уолтър Мап е сатира както на съвременните нрави в кралския двор, така и на куртоазната етика, утвърждавана от рицарските артуровски романи. Тя става известна едва в Късното средновековие. Запазена е в един-единствен ръкопис от XIV в. В нея няма и намек за събитията, описани в романа *Смъртта на крал Артур*,

сътворен между 1230 и 1235 г. До същата мистификация прибъгва и анонимният автор на *Търсенето на Светия Граал* (1225–1230). Вж. *Търсенето на Светия Граал*, изд. „Изток-Запад“, 2013, с. 9, бел. 7. Впрочем от факта, че авторът на въпросните два френски романа се крие зад името Уолтър Мап, може да се предположи, че става дума за един и същи анонимен писател. ↑

[3] **Пролог**** Хенри II Плантагенет, съпруг на Алиенора Аквитанска и крал на Англия от 1154 до 1189 г., превръща своя двор в най-значителния за времето център на литературата и изкуствата. В обкръжението и под меценатството на Хенри II работят видни английски и нормандски книжовници: Джон от Солсбъри, Гервас от Тилбъри, Томас Бекет, Вас, Мари дьо Франс, Беноа дьо Сент Мор и др.

↑

[4] **Пролог***** Жирфлет, рицар на Кръглата маса. Появява се като епизодичен герой в редица рицарски романи. Най-значителната му роля е в настоящата творба: след битката в Солсбъри и смъртоносната рана, която Артур получава, Жирфлет остава до последния миг на краля. Той изпълнява, макар и с нежелание, последната воля на Артур — да хвърли меча му Ескалибур в морето, за да не попадне славното оръжие в недостойни ръце (§ 192–193). ↑

ПЪРВА ЧАСТ

ЛУДОСТТА НА ВЛЮБЕНИТЕ^[1]

I

ПЪРВИТЕ ПОДОЗРЕНИЯ НА АРТУР

2. ЗАВРЪЩАНЕТО ОТ ТЪРСЕНЕТО НА СВЕТИЯ ГРААЛ

Когато пристигнал в град Камелот от тъй далечните земи, каквито са тези на Йерусалим, Боорт бил посрещнат там с неопишуема радост — до такава степен и мъжете, и жените в него отдавна копнеели да го видят отново. Ала когато разказал за смъртта на Галаад и Персевал, целият двор изпаднал в голяма скръб. После обаче малко по малко всички, доколкото могли, възвърнали доброто си настроение.

Тогава кралят наредил да бъдат записани приключенията, които участниците в търсенето на Светия Граал били разказали при завръщането си в двора му^[2]. Сетне по някое време рекъл: — Сеньори, дайте си сметка колцина от нашите съратници изгубихме в това търсене.

Като се заели да ги преброят, те видели, че липсват тридесет и двама души и че сред покойниците няма дори един, който да е убит на бойното поле.

3. УБИЙСТВОТА НА ГОВЕН ПО ВРЕМЕ НА ТЪРСЕНЕТО

Тъй като до краля достигнали ширещите се слухове, че месир Говен бил убил твърде голям брой хора, той го повикал при себе си и му рекъл:

— Говен, в името на клетвата, която ти положи пред мен, когато те произведох в рицарски сан, настоявам да ми отговориш на всички въпроси, които ще ти задам.

— Сеньор — отвърнал монсеньор Говен, — понеже ме призоваваш толкова настоятелно, аз поемам задължението да не те

излъжа по никакъв начин, ако ще с цената на най-големия позор, който рицар би могъл да претърпи в твоя двор.

— Тогава ще те запitam — продължил кралят — колко рицари мислиш, че си убил със собствената си ръка по време на това търсене.

Монсеньор Говен се замислил за малко, което дало повод на краля да каже:

— Кълна се в главата си, държа да се осведомя за това, защото мнозина разправят, че си избил невероятен брой хора.

— Сеньор — отговорил монсеньор Говен, — виждам, че искаш да се убедиш в моето голямо злотворство. Добре, ще ти разкажа, понеже виждам, че трябва да го сторя. Истината е, че убих със собствената си ръка осемнадесет души. И не защото бях най-добрият рицар сред всички останали, а защото злощастие то се стовари върху мен с далеч по-голяма сила, отколкото върху останалите ми съратници. Стигна се дотам не заради рицарските ми достойнства, а заради греховността*^[3] ми. Ето, успя да ме накараш да призная моя позор.

— Така е, драги племеннико — рекъл кралят, — всичко това е било истинско злощастие и аз знам добре, че те е сполетяло заради собствените ти грехове, ала все пак ми кажи ти ли уби крал Бодемагю**^[4].

— Сеньор — отвърнал Говен, — няма съмнение, че аз го убих. Нищо, което съм извършил през целия си живот, не ми тежи толкова, колкото това.

— Да, драги племеннико — отново се съгласил кралят — не е за чудене, че ти тежи. То и на мен все още много ми тежи, понеже от това моят двор претърпя по-тежки щети, отколкото от смъртта на четиримата най-видни участници в търсенето.

Такива думи наговорил крал Артур, изяснявайки си участва на Бодемагю, от които монсеньор Говен се почувствал още по-нещастен, отколкото бил преди. А кралят, понеже виждал, че с изпитанията на кралство Логрия вече било приключено и ако все пак нещо възниквало, то било съвсем незначително, обявил турнир в равнината край Уинчестър, защото не искал съратниците му да се отучат от носенето на оръжие.

4. ЛАНСЕЛОТ И ГЕНИЕВРА ОТНОВО ИЗПАДАТ В ГРЯХ

Ала както следвал съвета на божия човек, пред когото се бил изповядал, и докато участвал в търсенето на Светия Граал, се държал непорочно и се отказал от връзката си с кралица Гениевра, за което узнахме от предишния разказ*^[5], така още с пристигането си в двора Ланселот не издържал и месец, след което отново се прехласнал по нея и се възпламенил дори повече, отколкото навремето, изпадайки в още по-тежък грях отпреди. Ала ако миналия път се отдавал на греха тъй умно и тайно, че никой изобщо не го забелязал, сега се държал достатъчно глупаво и в края на краищата Агравен, братът на монсеньор Говен, който открай време го недолюбвал и повече от всеки друг го наблюдавал, за да го хване в прегрешение, успял без особени усилия да забележи какво става. Той започнал да го дебне и в края на краищата се убедил, че Ланселот е лудо влюбен в кралицата, а тя му отвръща със същото.

Наистина кралицата била толкова прелестна, че предизвиквала всеобщото възхищение, и макар по онова време да приближавала петдесетте, в целия свят едва ли можело да се намери друга като нея. Понеже красотата ѝ изобщо не повяхвала, някои рицари казвали, че тя е изворът на всички красоти**^[6].

5. ОМРАЗАТА НА АГРАВЕН

Когато си дал сметка за близостта между кралицата и Ланселот, Агравен бил обзет от голяма радост — не толкова от желание да помогне на краля да изтрие позора от челото си, колкото поради надеждата, че това ще донесе на Ланселот значителни неприятности.

Още през същата седмица предстояло да бъде проведен турнирът в Уинчестър, на който се явили мнозина от рицарите на крал Артур. Ала Ланселот, който искал да участва в него, без никой да го разпознае, казал на своите приятели, че е много болен и едва ли ще може да се състезава. Същевременно поискал Боорт, Хектор, Лионел*^[8] и останалите рицари от неговата компания да отидат там. Те обаче се възпротивили и казали, че няма да участват, щом той е толкова зле. Но Ланселот упорствал:

— Искам и настоявам да отидете. Ще потеглите на сутринта, а аз ще остана тук. Като се върнете, стига да е угодно на Бог, аз вече ще бъда напълно излекуван.

— Сеньор — рекли те, — щом такава е волята ти, ще отидем. Ала много бихме искали да останем при теб, за да ти правим компания.

Ланселот обаче им възразил, че е против това. С което разговорът им приключил.

6. ДОНОСНИЧЕСТВОТО НА АГРАВЕН

На сутринта Боорт напуснал град Камелот заедно с компания рицари. Като разбрал, че той, както и неговите приятели, не са вече тук и че Ланселот е останал, Агравен веднага си помислил, че той постъпва така, за да се види с кралицата след заминаването на краля за турнира. Тогава отишъл при своя вуйчо и му казал:

— Господарю, ще ти кажа нещо под секрет, но се затруднявам, защото знам, че ще те натъжи. Правя го единствено за да те спася от позора.

— От позора? — извикал кралят. — Нима нещата са толкова съдбоносни, че и позор ще ми доведат?

— Да, сеньор — рекъл Агравен. — И ще ти кажа за какво става дума.

Сетне го дръпнал настрана и му казал с тайнствен вид:

— Сеньор, добре е да знаеш, че Ланселот е лудо влюбен в кралицата, а и тя в него. Понеже не могат да се съберат на воля, докато ти си тук, Ланселот остава и няма да отиде на турнира в Уинчестър. Приятелите от компанията си обаче е изпратил, така че когато и ти заминеш за там тази нощ или утре, той ще може на спокойствие да общува с кралицата.

Като чул тези думи, крал Артур не можел и да си помисли, че това е достоверно, а го приел за откровена лъжа. Затова и отговорил на Агравен:

— Драги племеннико, не говори никога повече подобни измислици, защото не съм склонен да ти повярвам. Знам отлично, че през главата на Ланселот никога би минала такава мисъл, а дори и да е минала, накарала го е силата на любовта — сила, срещу която нито разумът, нито здравият смисъл могат да устоят.

— Как, сеньор? — удивил се Агравен. — Нима не ще сториш нищо?

— А какво искаш да направя? — попитал го кралят.

— Сеньор — предложил племенникът му, — нареди да го следят, докато не го хванат заедно с кралицата. И тогава ще узнаеш истината и ще ми повярваш повече, отколкото сега.

— Добре — съгласил се кралят, — действай, както намериш за добре, аз няма да ти преча.

Агравен с радост му отговорил, че не иска нищо повече.

7. ЗАМИНАВАНЕ ЗА ТУРНИРА В УИНЧЕСТЪР

Тази нощ крал Артур дълго размишлявал над думите на Агравен, ала не останал жегнат дълбоко в сърцето, защото не вярвал, че това е истина. На сутринта се приготвил да отпътува за турнира и поканил със себе си голям брой от рицарите, влизащи в неговата свита. Тогава кралицата му казала:

— Господарю, за мен ще е голяма радост да дойда, ако така ти е угодно, пък и ще ми бъде много приятно, защото чух, че там ще се събере цветът на рицарството.

— Госпожо — отвърнал ѝ кралят, — този път ще е по-добре да не идваш.

Кралицата не настояла повече. Всъщност той я принудил съвсем съзнателно да остане, за да получи доказателство за лъжата на Агравен.

8. ЛАНСЕЛОТ СЪОБЩАВА НА КРАЛИЦАТА, ЧЕ ЗАМИНАВА УИНЧЕСТЪР

Пътувайки за турнира в обкръжението на своята свита, кралят надълго и нашироко разговарял с приближените си за Ланселот, обсъждайки отказа му да се яви на турнира. Ала самият Ланселот, още щом разбрал, че кралят е напуснал двореца, съпроводен от рицарите, които трябвало да отидат в Уинчестър, станал от леглото си, стегнал се и отишъл при кралицата.

— Сеньора — рекъл ѝ той, — ако бъдеш така любезна да ми позволиш, ще отида на този турнир.

— Но защо си така изостанал от другите? — учудила се кралицата.

— Защото бих искал да отида съвсем сам и да се явя на турнира така, че да не бъде разпознат нито от чужденците, нито от моите приятели.

— Иди тогава — насърчила го кралицата. — Щом това ще ти достави удоволствие, аз на драго сърце те подкрепям.

Ланселот тутакси се разделил с нея и се прибрал у дома, където прекарал, докато не паднала нощта.

[1] Заглавията на главите и частите са заимствани в голямата си част от изданието *La mort du roi Arthur*, Union Générale d'Éditions, 1983. — Б.пр. ↑

[2] 2* Романната фикция конструира сложен механизъм за достоверност на разказа. Повествованието приема формата на верижно свидетелство: Боорт и останалите участници в търсенето на Граала разказват своите преживелици като очевидци; дворът на Артур е обществото, което слуша за пръв път разказите и където те ще бъдат записани като хроника по заръка на краля. ↑

[3] 3* Романът продължава християнската перспектива, поета от *Търсенето на Светия Граал*: рицарските победи са грях, ако се отнели човешки живот. ↑

[4] 3** Бодемагю, крал на Гор и баща на Мелеаган в романа на Кретиен дьо Троя *Ланселот, Рицаря на каруцата* и в епизода „Отвличането на Гениевра“ от *Роман за Ланселот* в проза, е приет за рицар на Кръглата маса. Участва в търсенето на Граала, по време на което бива убит от Говен. В *Търсенето на Светия Граал* Ланселот открива гроба на Бодемагю с надпис, че той е бил убит от Говен. Никъде обаче обстоятелствата около това убийство не са споменати. В *Роман за Ланселот* Бодемагю е един от най-близките приятели на Говен. Очевидно в сложната плетеница на трите романа не всички епизоди са обвързани и осветлени взаимно. ↑

[5] 4* Става дума за *Търсенето на Светия Граал*, който предхожда *Смъртта на крал Артур* в цикъла *Ланселот-Граал*. ↑

[6] 4** Изразът „извор на всички красоти“ се среща по адрес на Гениевра и в *Роман за Ланселот*. Той се явява калка^[7] на друг, широко разпространен на времето израз по адрес на Богородица — „извор на всички добродетели“. Еволюцията на Гениевра в *Смъртта на крал Артур* следва логиката на прехода от светската красота към християнското целомъдрие. ↑

[7] Дума или израз, образувани чрез буквален превод от чужд език. — Бел. Dave ↑

[8] 5* Боорт и Лионел са братя и първи братовчеди на Ланселот; Хектор е брат на Ланселот. Тримата формират семейния клан на Ланселот, когото подкрепят безрезервно при всички обстоятелства. ↑

II ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ

9. ЛАНСЕЛОТ ЗАМИНАВА ИНКОГНИТО

Същата вечер, след падането на нощта, когато всички в Камелот си легнали да спят, Ланселот отишъл при своя оръженосец и му казал:

— Трябва да се качиш на коня и да яздиш с мен, защото искам да присъствам на турнира в Уинчестър. Но двамата с теб ще се движим само нощем, защото за нищо на света не бих желал да бъда разпознат по пътя.

Оръженосецът изпълнил нареждането на господаря си: приготвил се по възможно най-бързия начин и извел най-добрия кон на Ланселот, защото му било ясно, че той възнамерява да вземе участие в турнира.

След като напуснали Камелот и се упътили право към Уинчестър, двамата препускали цялата нощ, без да се спрат за почивка нито веднъж.

10. ЛАНСЕЛОТ ПРИСТИГА ПРИ ЗАМЪКА, КЪДЕТО Е ОТСЕДНАЛ КРАЛЯТ

На другия ден още на зазоряване Ланселот и оръженосецът му се озовали край замъка, в който кралят бил отседнал през нощта, ала рицарят така и не влязъл в него, тъй като не искал да се появява на кон посред бял ден, за да не бъде случайно разпознат. Придвижвайки се покрай крепостните стени, той яздел така приведен, че човек трудно можел да види кой е той. Правел това заради рицарите на краля, които излизали от замъка, и се ядосвал много, че бил пристигнал толкова рано.

11. АРТУР РАЗПОЗНАВА ЛАНСЕЛОТ

Крал Артур, който стоял, облегнат на един прозорец, съгледал коня на Ланселот и веднага го познал, защото лично му го бил подарил, ала самия рицар — не, защото яздел силно приведен. При

преминаването на някакъв уличен кръстопът обаче Ланселот вдигнал глава и кралят тутакси го разпознал и го показал на Жирфлет:

— Видя ли Ланселот, който вчера ни заблуждаваше, че бил болен, а сега, кой знае как, се е озовал в този замък?

— Сеньор — отвърнал му Жирфлет, — ще ти кажа защо Ланселот се държи по този начин. Той иска да отиде на турнира, но така, че никой да не го разпознае. Затова и не пожела да тръгне с нас. Говоря ти самата истина, можеш изобщо да не се съмняваш в това.

А Ланселот, който нямал представа за всичко това, навлязъл в замъка*^[1] заедно със своя оръженосец и отседнал в един дом, където наложил пълна забрана да споменават за него, в случай че някой от местните хора попита кой е той.

Кралят, който продължавал да стои на прозореца, за да разбере дали Ланселот ще се появи отново, почакал още известно време, додето не се убедил, че Ланселот е останал в града, след което рекъл на Жирфлет:

— Май изгубихме от поглед Ланселот. Очевидно се е настанил някъде тук.

— Господарю — отвърнал му Жирфлет, — това е напълно възможно. Бъди сигурен, че той ще се придвижва само нощем, за да не бъде случайно разпознат.

— Щом иска да остане скрит — рекъл кралят, — да го оставим да се крие. Дръж си устата затворена, за да не разбере никой какво си видял дотук. Същото ще сторя и аз. Така ще му бъде много лесно да остане скрит, защото никой освен нас двамата не го е видял.

Жирфлет се закълел, че по този въпрос няма и дума да продума.

12. ЛАНСЕЛОТ В ДОМА НА ФЕОДАЛА ОТ ЕСКАЛОТ

Кралят най-сетне се отдалечил от прозореца заедно със свитата си, а Ланселот останал у един богат феодал, който имал двама много красиви и добре сложени сина, въведени съвсем наскоро в рицарски сан от ръката на самия крал Артур. Ланселот се загледал в щитовете на двамата рицари и забелязал, че са целите яркочервени като огън и без никакъв герб върху тях. Впрочем по онова време имало обичай новопосветените рицари да носят през първата година от рицарството си само едноцветни щитове и нарушението на тази забрана се тълкувало като неподчинение на рицарските закони.

Тогава Ланселот се обърна към своя домакин:

— Сеньор, искам да те помоля за една важна услуга: дайте ми назаем един от тези щитове, с който да участвам на турнира в Уинчестър. Бих искал също да взема парадното конско покривало и доспехите на онзи, комуто този щит принадлежи.

— Сеньор — отвърнал му феодалът, — нима не носиш никакъв щит със себе си?

— Не бих искал да използвам своя — рекъл му Ланселот, — защото ако се появя с него, веднага ще бъда разпознат, а не това е моето желание. Затова ще го оставя тук заедно с моите доспехи, а на връщане ще си го прибера.

Тогава домакинят му рекъл:

— Сеньор, вземи всичко, каквото ти трябва, защото единият от синовете ми е толкова болен, че не ще може да се сражава на този турнир, ала другият ми син смята след малко да потегли натам.

При тези думи се появил рицарят, който възнамерявал да се отпрати към Уинчестър. Като видял Ланселот, той много му се зарадвал, защото видял в него достоен мъж и го попитал кой е. Ланселот му отвърнал, че е чуждестранен рицар от кралство Логрия, ала не пожелал да му разкрие името си, нито подробности от своя живот. Споделил само, че възнамерява да участва в турнира и затова се е озовал в този край.

— Сеньор — рекъл му тогава младежът, — добре си дошъл при нас. Впрочем и аз се каня да отида там. Хайде да вървим заедно, така ще си правим компания по пътя.

— Сеньор — отвърнал му Ланселот, — аз не желая да пътувам денем, защото от горещината се чувствам зле, ала ако желаеш да изчакаш до падането на нощта, на драго сърце ще ти правя компания. Преди обаче да се стъмни, няма да помръдна оттук за нищо на света.

— Сеньор — казал младият рицар, — ти ми изглеждаш толкова мъдър и почтен мъж, че ще постъпя, както искаш. Ще остана тук през целия ден от приятелски чувства към теб и щом решиш, че е време, ще тръгнем заедно на път.

Ланселот му благодарил сърдечно за желанието да си правят компания.

13. ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ

През този ден Ланселот останал в дома на феодала, където бил обслужен и обгрижен по най-добрия начин, на който един рицар можел да се надява. Хората от дома, в който бил отседнал, го разпитвали за много неща, ала не съумели да изтръгнат каквото и да било от него. Оръженосецът му обаче не проявил същата твърдост, а не издържал и споделил някои неща с дъщерята на въпросния феодал, която била изключително красива и необикновено настоятелна в желанието си да разбере кой е господарят му. Като я видял толкова прелестна, младежът не си позволил да я измами по най-безцеремонния начин, защото му се струвало, че ще се прояви като прост и недодялан човек, а й казал:

— Госпожице, не мога да ти разкрия всичко, защото ще наруша собствената си клетва и ще разгневя моя господар. Ще ти кажа само онова, което бих могъл да ти кажа, без да си навличам позор, а то е, че той е най-добрият рицар на света. В това мога честно и почтено да се закълна.

— Господ да ми е на помощ — възкликнала девойката, — това, което ми каза, е напълно достатъчно. Твоите думи са голяма награда за мен.

14. ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ МОЛИ ЛАНСЕЛОТ ДА ВЗЕМЕ РЪКАВА Й КАТО СВОЙ ОТЛИЧИТЕЛЕН ЗНАК НА ТУРНИРА

Девойката тутакси се завтекла към Ланселот, коленичила пред него и му казала:

— Благородни рицарю, направи ми едно добро в името на вярата, дължима от теб на онази дама, която обичаш най-много на света!

Когато видял пред него да коленичи една толкова красива и прелестна девойка, Ланселот се притеснил много и й рекъл:

— Ха! Госпожице, стани, моля ти се! Бъди сигурна, че няма на земята нещо, което да е по силите ми и което не бих сторил, за да отговоря на трогателната ти молба.

Момичето веднага се изправило и му казало:

— Сеньор, благодаря ти стократно за твоята благосклонност. Знаеш ли обаче какво бе така добър да ми обещаеш? Даде ми дума като знак за принадлежност да носиш на този турнир десния ми ръкав върху своя шлем и да се сражаваш в името на любовта си към мен.

Като чул това искане, Ланселот почувствал голямо неудоволствие, ала в края на краищата не посмял да й откаже, след

като веднъж ѝ бил дал дума. При всяко положение бил силно ядосан, защото знаел, че ако научи за това, кралицата ще се изпълни с лоши чувства към него и той никога повече не ще може да получи прошка от нея. Така или иначе, Ланселот се видял принуден да приеме това изпитание, за да спази дадената дума, защото в противен случай щял да се прояви като вероломен и недостоеен човек.

Девојката побързала да му донесе своя ръкав, към който била пришила парче плат със семейния герб, и го призовала да се сражава пламенно от любов към нея, за да може тя след това да прецени дали символът на нейния ръкав е бил добре защитен.

— И да знаеш, сеньор — казала тя, — че ти си първият рицар, към когото съм отправила такова искане, а сигурно и сега нямаше да се реша на подобна стъпка, ако не чувствах, че притежаваш забележително достойнство.

Ланселот ѝ отвърнал, че от любов към нея ще извърши такива подвизи, че няма да заслужи укор или неодобрение.

15. ПЪТУВАНЕ ДО УИНЧЕСТЪР

Ланселот останал в дома на девојката през този ден, а привечер, когато навън се стъмнило, решил да потегли на път, като пожелал на своя домакин и дъщеря му Бог да е с тях, след което дал на оръженосеца си да носи получения от феодала щит, а своя оставил в дома му. Препускал със своята дружина през цялата нощ, додето на развиделяване не пристигнали на около левга от Уинчестър.

— Сеньор — обърнал се младият рицар към Ланселот, — къде смяташ да се приютим днес?

— Ако знаеш някоя странноприемница в близост до мястото на турнира — бил отговорът на Ланселот, — където ще можем да се настаним, без да предизвикаме чуждото любопитство, аз бих бил много щастлив, защото нямам намерение да влизам в Уинчестър.

— Бог ми е свидетел — възкликнал рицарят, — желанието ти ще се сбъдне напълно! Недалеч оттук, встрани от главния път, от лявата му страна, се намира имението на една моя леля — благородна дама, която ще ни подслони много любезно и ще бъде безкрайно щастлива да ни види у дома си.

— Щом е така — отвърнал Ланселот, — съгласен съм на драго сърце да вървим натам.

Отклонили се рицарите от главния път и се насочили по най-бързия начин право към имението на въпросната дама. Като слезли от конете, тя разпознала своя племенник и се завтекла да го посрещне с най-голямата радост, на която човек би могъл да стане свидетел, защото не го била виждала, откакто бил посветен в рицарски сан.

— Драги племеннико — възкликнала дамата, — къде беше през цялото това време, откакто не съм те виждала, и къде, за Бога, си оставил брат си? Нима той няма да се яви на този турнир?

— Сеньора — отвърнал ѝ той, — няма да се яви, защото не е в състояние да го стори. Оставихме го у дома в леко разклатено здраве.

— А кой е този рицар, който е дошъл да ти прави компания?

— Сеньора, Господ ми е свидетел, не знам кой е — отвърнал племенникът ѝ. — Убеден съм обаче, че е много доблестен мъж. И поради благородството, което усещам в него, ще го съпроводя утре на турнира, където и двамата ще носим едни и същи оръжия и конски покривала.

Тогава дамата се приближила до Ланселот, обявила го за много красив и знатен рицар, след което го завела да си полегне и отпочине на разкошно ложе, защото вече била осведомена, че през цялата нощ са яздили по пътищата. Ланселот прекарал в дома ѝ целия ден, наслаждавайки се на всички възможни благини. През нощта оръженосците се заели да потегнат доспехите на своите господари, за да е всичко в ред и нищо да не им липсва.

На другия ден още на разсъмване Ланселот станал и най-напред отишъл да изслуша утренията в параклиса на един монах, който живеел в горичка недалеч от имението. След края на литургията той отправил своите молитви, което е обичайното поведение на един християнски рицар, а после се върнал в дома, където намерил тъй добър прием, за да закуси заедно със своя спътник.

Междувременно изпратил своя оръженосец в Уинчестър, за да разузнае кои ще се присъединят към отбора на защитниците на замъка, и кои — към този на външните нападатели. Младежът се втурнал да събира сведения и да оглежда приготовленията с такова усърдие, че се върнал при Ланселот преди още той да бил стегнал напълно доспехите си. Щом се озовал при своя господар, момъкът казал:

— Сензор, и във вътрешния, и във външния отбор са се включили мнозина славни рицари. Надошли са отвсякъде — и познати, и непознати. Ала несъмнено отборът на защитниците е с много по-голяма мощ заради рицарите от Кръглата маса, които са се записали в него.

— А знаеш ли чия страна са взели Боорт, Лионел и Хектор? — попитал Ланселот.

— Сензор — бил отговорът, — взели са страната на защитниците на замъка, и с право. Защото ако не се бяха присъединили към този отбор, нямаше да защитят своята чест на рицари от Кръглата маса.

— А кои са във външния отбор? — продължил да разпитва Ланселот.

— Там са кралят на Шотландия, кралят на Ирландия, кралят на Уелс и кралят на Северен Уелс, има и други някои височайши особи. При тях обаче няма такива опитни воители, каквито са тези от отбора на замъка, защото всички са чужденци, събрани от четирите краища на света, които нито са свикнали да боравят с оръжието като тези от кралство Логрия, нито са толкова добри рицари като тях.

[1] 11* Тук под „замък“ следва да се разбира укрепено селище, включващо повече сгради и съоръжения. ↑

III ТУРНИРЪТ В УИНЧЕСТЪР

ПРИСТИГАНЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

Ланселот скочил на коня си и казал на своя оръженосец:

— Ти няма да идваш с мен, защото ако се появиш там, веднага ще те разпознаят и покрай теб ще се сетят и за мен, а аз за нищо на света не искам това да стане.

Младежът го успокоил, че на драго сърце ще остане, щом така му е угодно, макар да предпочитал да отиде с него.

Ланселот тутакси излязъл от имението заедно със своя спътник и двамата му оръженосеца, които той бил довел със себе си. Отправили се на път, за да пристигнат в равнината пред Уинчестър, която вече била покрита със сражаващи се рицари, а турнирът бил в разгара си, понеже участниците и в единия, и в другия отбор побързали да се съберат и да се впуснат в битката.

Ала този ден монсеньор Говен и брат му Гахериет не носели оръжие, подчинявайки се на забраната, която кралят издал, защото знаел, че Ланселот ще се бие на турнира. Той в никакъв случай не искал да се изпонаранят взаимно, ако се стигне до сблъсък помежду им, нито в разгара на схватката между тях да възникнат неприязнени чувства.

17. ЛАНСЕЛОТ РЕШАВА ДА СЕ БИЕ НА СТРАНАТА НА ПО-СЛАБИТЕ

Кралят, обкръжен от голяма свита рицари, се качил на главната кула в града, за да наблюдава оттам турнира заедно с монсеньор Говен и брат му Гахериет.

В същия миг рицарят, съпровождащ Ланселот, се обърнал към спътника си:

— Сеньор, към кой отбор ще се присъединим?

— А кой от двата ти се струва по-слабият?

— Този на нападателите, сеньор — бил отговорът на младежа. — Така си мисля, защото тези от отбора на защитниците са доблестни

мъже и отлични рицари, умеещи да си служат много изкусно с оръжието.

— Да вземем тогава страната на тези отвън — рекъл Ланселот. — Едва ли ще бъде проява на голяма сърцатост, ако решим да подпомогнем отбора на по-силните.

На което младият рицар отвърнал, че е готов да приеме решението му.

18. ПОДВИЗИТЕ НА ЛАНСЕЛОТ

Тогава Ланселот захваща здраво нозете си в стремената, вмъква се в редиците на сражаващите се и удря първия рицар, появил се насреща му, така мощно, че го хвърля на земята заедно с коня; замахва силно, за да използва копието, което все още не е счупено; уцелва друг рицар и го удря така, че нито щитът, нито ризницата успяват да го защитят, отваряйки му голяма и дълбока, макар и не смъртоносна рана в левия хълбок. Сетне го блъска силно и той отхвърква от седлото, напълно зашеметен от падането си на земята. Копието на Ланселот се разлетява на трески.

При гледката на тази поразяваща мощ мнозина участници в турнира се спрели, а някои казали, че новодошлият рицар е нанесъл наистина мълниеносен удар.

— Няма съмнение — рекли други, — че това е най-забележителният подвиг в турнира дотук, извършен от ръката на един-единствен рицар, и едва ли ще станем свидетели на нещо подобно през днешния ден.

От своя страна спътникът на Ланселот се хвърлил срещу Хектор от Мар, на когото се натъкнал в схватката, като успял да го удари точно в средата на гърдите му, ала копието му не издържало и се строшило. Хектор обаче също му нанесъл тежък удар със своето късо дебело копие, от който той бил повален на земята заедно с коня си.

— Хвърлиха на земята един от братята от Ескалот — провикнал се някой в суматохата.

Братята обикновено били наричани с името на своя замък, защото, където и да отидели, носели едни и същи оръжия. Ето защо участниците в битката решили, че Ланселот е единият от двамата братя — заблудата им идвала от доспехите, които той носел.

Когато видял, че съратникът му е така жестоко хвърлен на земята, Ланселот силно се разядосал и се устремил срещу Хектор, размахвайки много здравето си и твърдо копие. Двамата така и не се разпознали, защото били сменили въоръжението си, за да участват скрити от чуждите погледи в турнира. При сблъсъка Ланселот ударил с цялата си сила своя противник и го хвърлил на земята пред погледа на Галгантен Уелсеца.

Ставайки свидетел на този удар, монсеньор Говен, който отлично разпознавал Хектор, тъй като му бил дал собствените си доспехи, се обърнал към краля:

— Господарю, кълна се в главата си, този рицар в червените доспехи, който носи ръкав върху шлема си, не е онзи, за когото го смятах досега. Той е някой друг, убеден съм в това! Защото ръка на някой от братята от Ескалот подобен удар досега не е нанасяла.

— И кой смяташ, че е? — попитал го кралят.

— Нямам представа, сеньор — отвърнал му монсеньор Говен, — ала той наистина е умел воин.

Междувременно Ланселот помогнал на своя съратник да се качи на коня си и да се оттегли встрани от най-гъстата навалица на боя. Тогава Боорт, който пресичал бойното поле, поваляйки рицари и изтръгвайки шлемове от главите и щитовете от ръцете на противниците си, успял в края на краищата да срещне Ланселот в самия разгар на сражението. Тъй като не го разпознал, той не го поздравил, а го ударил в движение, влагайки цялата си мощ, със своето здраво и тежко копие, което пробил щита и ризницата, за да отвори в дясната му страна голяма и дълбока рана. В устрема си той бил набрал такава скорост и така крепко се бил вкопчил в седлото, че блъснал Ланселот с огромна сила, от което последният полетял към земята, последван от своя кон. При падането копие то му се счупило.

Ала Ланселот изобщо не останал да лежи, защото конят му бил лек, силен и пъргав. Въпреки раната си той се изправил на нозе, скочил на седлото, целият изпотен от яд и болка. Казал на себе си, че рицарят, който го хвърлил на земята, в никакъв случай не ще да е чирак в бойното изкуство, защото досега не бил срещал противник, способен на подобно нещо. Но Ланселот не бил човек, който да не си върне

тутакси всяко сторено му зло или добро, стига това да му било по силите.

Затова грабнал от ръцете на един оръженосец късото яко копие, което той държал, и се понесъл срещу Боорт. Околните тутакси се отдръпнали, за да им направят място, тъй като виждали, че искат да се бият един на един, още повече, че блестящите прояви и на двамата досега карали всички да ги смятат за най-добрите рицари на турнира. Ланселот се понесъл с най-голямата бързина, на която конят му бил способен, и нанесъл на Боорт удар с такава сила, че го хвърлил от коня със седло между краката, защото ремъците и въжетата, които го държали, се скъсали.

В този миг монсеньор Говен, който добре разпознавал изхвъркналия от коня Боорт, се обърнал към краля и възкликнал:

— Господарю, няма нищо срамно, че Боорт се е озовал на земята, защото той очевидно не е знаел с кого си има работа, а този рицар, който се би срещу него и Хектор, е наистина забележителен воин! Кълна се в главата си, ако не бяхме оставили Ланселот болен в Камелот, бих казал, че няма кой друг да бъде освен него.

Като чул тези думи, кралят си помислил, че това наистина е Ланселот, след което се усмихнал и казал на монсеньор Говен:

— Кълна се в главата си, драги племеннико, който и да е този рицар, дотук той се прояви много добре, ала си мисля, че ще извърши още повече подвизи до края на деня.

20. ТАЙНСТВЕНИЯТ ПОБЕДИТЕЛ

Тъй като копието му се счупило, Ланселот изтеглил меча си и започнал да раздава мощни удари наляво и надясно, да поваля рицари и да избива коне, да изтръгва щитовете от вратовете и шлемове от главите на съперниците си, с една дума — да върши забележителни подвизи из цялото бойно поле, така че нямало човек, който да го видел и да не изпаднал във велика възхита.

От своя страна Боорт и Хектор, които се били изправили от тежките си падания и отново били възседнали своите коне, също се проявявали блестящо, така че никой не можел да им отпрати и най-малкия упрек за някаква слабост. Те вършели пред очите на всички такива забележителни подвизи, че давали на своите съратници добри примери за храброст в името на успеха, сиреч на победата в турнира.

По някое време дори принудили Ланселот да отстъпи, сражавайки се непосредствено пред лицето му и притискайки го толкова плътно, че той трябвало да си прокарва път едва ли не през ръцете им. Така през този ден те му отнели възможността да нанесе не един или два добри удара. И в това нямало нищо чудно, защото той бил наистина тежко ранен и вече бил изгубил толкова много кръв, че съвсем не бил в пълната си сила, докато те и двамата били отлични рицари с голяма храброст.

И все пак Ланселот — независимо от желанието на противниците да му се противопоставят — извършил толкова славни дела, че защитниците на крепостта били принудени да се оттеглят зад нейните стени, самият той бил удостоен и от двата отбора с наградата на турнира, а нападателите спечелили толкова слава и почести, колкото защитниците изгубили.

Когато настанало време да се разделят, монсеньор Говен рекъл на краля:

— Господарю, не знам кой е този рицар, който носи ръкав върху шлема си, но с пълна убеденост ще кажа, че той е най-добрият в този турнир и трябва да получи наградата и славата на победител. Добре е да знаеш, че няма да се примиря, докато не разбере кой е, защото той извърши забележителни подвизи.

— И аз не знам кой е той — обадил се Гахериет, — но бих могъл да кажа, че по мое мнение е най-великият рицар, когото някога съм виждал, с изключение единствено на Ланселот от Езерото*^[1].

21. ЗАВРЪЩАНЕ ПРИ ЛЕЛЯТА НА МЛАДИЯ РИЦАР

Такива думи си разменили братята на Ланселот. Монсеньор Говен наредил да доведат коня му, защото искал да се осведоми за рицаря и да се запознае с него. Същото било желанието и на Гахериет. Затова всички побързали да слязат от кулата в двора.

Що се отнася до Ланселот, като видял, че защитниците на крепостта са изгубили битката, той казал на своя съратник:

— Драги сеньор, да си тръгваме оттук. Дори и да останем още, едва ли има какво повече да спечелим.

Така двамата препуснали в пълен галоп, като оставили на бойното поле едного от своите оръженосци, убит по погрешка от

копието на някакъв рицар. По някое време младежът попитал Ланселот накъде би искал да се отпрати.

— Иска ми се — отвърнал Ланселот, — да отида някъде, където бих могъл да прекарам осем или повече дни, защото съм толкова тежко ранен, че дори и язденето може да ми навреди.

— Да се върнем тогава при моята леля, където пренощувахме преди турнира — предложил му младият рицар. — Там ще можем да си починем, а е и съвсем наблизко.

Ланселот се съгласил. Сетне двамата поели през поле с храсталаци, защото Ланселот бил убеден, че хора от свитата на краля непременно ще тръгнат по петите му, за да узнаят кой е: наистина прекалено много рицари го били наблюдавали на турнира — и тези от Кръглата маса, и от други земи. Така Ланселот препускал заедно със своя съратник и неговия оръженосец, додето най-сетне не пристигнали в имението, където били прекарвали предишната нощ.

Слязъл Ланселот от коня си, целият окървавен, защото несъмнено бил много тежко ранен. Като видял раната, съратникът му останал изумен и наредил по най-бързия начин да доведат един възрастен рицар, който живеел наблизко и се наемал да лекува подобни рани, вършейки тази дейност по-добре от когото и да било в цялото кралство. След огледа на раната лечителят казал на Ланселот, че с Божията помощ се надява да го излекува, ала това ще отнеме немалко време, тъй като раната е голяма и дълбока.

22. ЛАНСЕЛОТ ОСТАВА ЗАДЪЛГО ПРИКОВАН НА ЛЕГЛО

Така Ланселот намерил облекчение за своята рана. И добре, че станало така, защото ако се бил забавил още малко, можел и да предаде Богу дух. От раната, получена от ръката на своя братовчед Боорт, той останал на легло в продължение на шест седмици, като през това време не бил в състояние нито да носи оръжие, нито дори да излиза от къщи.

Ала сега разказът престава да говори за него и се насочва към*^[2] монсеньор Говен и Гахерият.

[1] 20* Прозвището на Ланселот „от Езерото“ идва от детството на героя. След смъртта на баща му — крал Бан — Ланселот бива отгледан от една езерна фея до осемнадесетгодишната си възраст. ↑

[2] 22* Повтарящите се формули от този тип маркират т.нар. преплетено повествование, което следва последователно приключенията на множество герои, прехвърляйки се ту към едни от тях, ту към други. ↑

IV КРАЛЯТ СЕ ЧУВСТВА УСПОКОЕН

23. НЕУСПЕШНО ПРЕСЛЕДВАНЕ НА ПОБЕДИТЕЛЯ

Оттук насетне в нашата история се разказва, че след като скочили на конете си, за да преследват рицаря, спечелил наградата на турнира, монсеньор Говен и Гахериет препуснали в посоката, в която предполагали, че е тръгнал. След като изминали около две английски левги в такъв мощен галоп, че нямало как да не го настигнат, ако бил поел по този път, те срещнали двама оръженосци, които били силно опечалени, тъй като носели на ръце убит рицар.

Монсеньор Говен и Гахериет се насочили право към тях и ги попитали дали са срещнали двама рицари, облечени в едни и същи яркочервени доспехи, единият от които носи върху шлема си ръкав на дама или госпожица. Те им отвърнали, че не са виждали тъдява рицар в подобно въоръжение, макар пред очите им да са минали мнозина рицари, връщащи се от турнира.

— Сеньор — рекъл тогава Гахериет на брат си монсеньор Говен, — можеш да бъдеш сигурен, че не са тръгнали в тази посока, защото както препускахме, вече щяхме да сме ги настигнали.

— Ако трябва да бъда откровен — отвърнал му месир Говен, — това, че не можем да ги намерим, ме кара да се чувствам много неприятно. Защото този човек е толкова доблестен рицар и толкова добродетелен мъж, че бих дал мило и драго да се запозная с него. Да не говорим, че ако беше сега тук с мен, аз веднага щях да го отведа при Ланселот от Езерото, за да ги запозная.

Тогава братята се обърнали към оръженосците и ги попитали какво носят.

— Сеньори — отвърнали те, — носим тялото на един рицар.

— И кой го е ранил толкова тежко? — продължили да питат те.

— Сеньори — бил отговорът на оръженосците, — това бе един глиган, който той преследваше при навлизането в гората.

И им посочили мястото, което било на около левга от тях.

— Бога ми — рекъл Гахериец, — много жалко! Този човек като че ли би могъл да бъде отличен рицар.

24. УСМИВКАТА НА КРАЛЯ

Двамата братя се разделили с оръженосците и се върнали в Уинчестър. При пристигането им вече била паднала тъмна нощ. Като видял, че монсеньор Говен се завръща, кралят побързал да го попита дали е открил фамозния рицар.

— Господарю — отвърнал му месир Говен, — така и не успяхме. Очевидно е поел по друг път, а не по този, по който ние тръгнахме.

При тези думи кралят започнал да се подсмивва. Монсеньор Говен забелязал това и рекъл:

— Драги вуйчо, не за пръв път се подсмиваш, когато ти говоря за тези неща.

А кралят му отвърнал:

— Не за първи път се впускаш да го търсиш, а и, както ми се струва, няма да е за последен.

Тогава монсеньор Говен се усетил, че кралят познава този рицар, и му казал:

— Ха! Сеньор, щом го познаваш, спокойно можеш да ми кажеш кой е, нали?

— Не, няма да ти кажа сега, защото може би той желае да остане инкогнито и аз ще постъпя крайно неблагоприятно, ако го разкрия пред теб или пред някой друг. Ето защо засега ще запазя това за себе си. И ти няма да загубиш кой знае колко, защото съвсем скоро ще узнаеш всичко.

— За Бога! — възкликнал Галгантен Уелсеца. — Не знам кой е, но мога да ти кажа, че напусна турнира тежко ранен и толкова окървавен, че би могъл да бъде проследен по оставената от него диря, защото кръвта течеше изобилно от раната, която месир Боорт му отвори по време на схватката.

— Наистина ли? — изненадал се кралят.

— Да, господарю — отвърнал Галгантен, — можеш да бъдеш сигурен в това.

— В такъв случай е добре да знаеш — обърнал се кралят към Боорт, — че през целия си живот не си нанасял на който и да било рицар рана, за която впоследствие ще се разкайваш така горко, както

навярно ще го сториш в този случай. Ако ли пък умре от нея, ще те споходи нещастие, каквото не си виждал досега.

Тогава Хектор, който решил, че кралят е изрекъл тези думи от лоши чувства към Боорт, скочил и, целият настръхнал и преизпълнен с гняв, се обърнал към краля:

— Господарю, този рицар, ако му е писано да умре от раната си, да умира! Смъртта му не може да ни причини нито зло, нито страх!

При тези думи кралят запазил мълчание и отново се усмихнал*^[1], макар да бил много разтревожен и ядосан от това, че Ланселот си бил заминал от турнира ранен, защото се притеснявал да не би да се намира в смъртна опасност.

25. ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ РАЗПИТВА ЗА НОВИНИ ОТ ТУРНИРА

Кралят и рицарите от свитата му дълго разговаряли тази нощ за рицаря с ръкава на шлема, обявен за победител в турнира. Всички с изключение на краля изгаряли от любопитство да разберат кой е той. Ала този път то нямало как да бъде задоволено, защото владетелят скрил тайната толкова дълбоко в сърцето си, че преди да се приберат в Камелот, от устата му не се отронило и най-нищожното сведение.

На другия ден всички отпътували от Уинчестър, ала преди заминаването не пропуснали да обявят турнир в равнината пред замъка Танебург*^[2], който трябвало да се проведе един месец след следващия понеделник. Танебург пък бил много силно укрепен и прекрасно разположен замък на границата със Северен Уелс.

Напуснал веднъж Уинчестър, кралят препускал, докато не пристигнал в Ескалот — същия онзи замък, в който бил видял да влиза Ланселот. Кралят се настанил за пренощуване в твърдината на замъка, съпроводен от голяма свита рицари. Монсеньор Говен пък по волята на случая отседнал в дома, където бил намерил подслон самият Ланселот. Нещо повече, настанен бил да спи на същото легло в същата стая, в която висял щитът на Ланселот. Тази нощ монсеньор Говен не отишъл в кралския двор, защото се чувствал доста изморен, а останал да вечеря в дома, където се бил подслонил, заедно с брат си Гахериет, Мордред и множество други рицари, с които си правели компания.

След като всички седнали да вечерят, госпожицата, чийто ръкав Ланселот носел на шлема си, попитала монсеньор Говен как е

преминал турнирът и дали нейният рицар се е бил умело и храбро.

— Госпожице — отвърнал ѝ монсеньор Говен, — мога да те уверя, че сраженията на този турнир бяха най-качествените, които съм виждал от много време насам. Наградата в него отнесе един рицар, на когото бих искал да приличам. Защото той е най-доблестният мъж, когото съм виждал, откакто напуснах Камелот. Но не знам кой е той, нито как се казва.

— Сеньор — продължила да го разпитва госпожицата, — какви бяха доспехите на рицаря, който спечели турнира?

— Госпожице — бил отговорът на монсеньор Говен, — те целите бяха яркочервени, а върху шлема си имаше ръкав на дама или госпожица, не мога да кажа. Да ти кажа честно, ако бях госпожица, щях да копнея този ръкав да е моят, ако онзи, който я носеше, ме обичаше с истинска любов, защото досега през целия си живот не съм виждал ръкав, покривал се с по-голяма слава, от този.

Като чула тези думи, госпожицата много се зарадвала, ала не посмяла да изрази възторга си заради присъстващите в нейния дом. Всички насядали да вечерят, а тя се заела да им прислужва: съгласно обичаите в кралство Логрия по онези времена, ако в имението на някой знатен човек дойдели странстващи рицари и в него имало млада госпожица, колкото по-знатна била тя, толкова повече била задължена да им прислужва и да не сядат на трапезата, преди всички да са получили своите ястия. Затова девойката не подвила крак, докато монсеньор Говен и неговите съратници не заситили глада си. Освен всичко друго била толкова красива и снажна, че никоя госпожица не можела да се мери с нея. Докато му прислужвала, месир Говен не можел да откъсне очите си от нея и дори му минало през ума, че ще да е голям щастливец рицарят, който би могъл да получи наслада и отмора край такова прекрасно създание.

26. НЕСПОЛУКА НА ГОВЕН

След вечерята господарят на имението отишъл да се поразходи на ливадата, разположена зад дома му, и взел дъщеря си да му прави компания. Там заварили монсеньор Говен и цялата му дружина, които също си отпочивали на това място. Като ги видели да идват, рицарите се изправили на крака.

Месир Говен поканил стопанина да седне от дясната му страна, а девойката — от лявата, след което се впуснали в разговор за най-различни неща. По някое време Гахериет дръпнал бащата на момичето настрана и се заел да го разпитва за обичаите в замъка му, които той с удоволствие се заел да му обяснява. Мордред също се отдалечил, за да позволи на Говен, ако иска, да си поговори насаме с девойката.

Като се видял свободен да разговаря на четири очи с нея, монсеньор Говен тутакси ѝ се обяснил в любов*[3]. А тя го попитала кой е.

— Аз съм рицар — отвърнал ѝ той. — Името ми е Говен и съм племенник на крал Артур. Ще те обичам с пламенна любов, ако това е по сърцето ти, и докато тази любов трае у мен и теб, не ще погледна никоя друга дама или госпожица, ще бъда твой рицар и ще се посветя на изпълнението на всички твои желания.

— Ха! Монсеньор Говен! — възкликнала девойката. — Не се подигравай с мен. Знам много добре, че си премного богат и потеклото ти е твърде знатно, за да си влюбен в бедно момиче**[4] като мен. Ала дори и да беше толкова влюбен, колкото твърдиш, знай, че щеше да ми е много мъчно за теб.

— Но, госпожице — удивил се Говен, — защо трябва да ти е толкова мъчно за мен?

— Защото дори да ме обичаш с цялата си душа, сеньор — отвърнала тя, — не можеш посмъртно да се сближиш с мен, понеже сърцето ми принадлежи на един рицар, комуто за нищо на света не бих изменила. При това заявявам, че все още съм целомъдрена и че преди да го срещна, не съм имала никакви увлечения. Ала още щом го зърнах, така се влюбих в него, че го помолих да се сражава в името на обичта си към мен на турнира в Уинчестър, което той обеща да стори. И се прояви така славно, че девойката, която би го изоставила, за да се сближи с теб, би заслужила да бъде покрита с позор, защото той нито ти отстъпва по рицарски достойнства, нито по знаменитост, да не говорим за красота или доблест. Не казвам това, за да те отблъсна, а за да знаеш, че ще е напразен труд да ми се признаваш в любов, защото няма да направя каквото и да е за никой друг рицар на света освен за онзи, когото обичам и ще обичам през всички дни на моя живот.

Като чул да му отказват така непоколебимо, монсеньор Говен много се натъжил и рекъл:

— Госпожице, постарай се от възпитание и любов към мен да сториш необходимото, за да имам възможност в схватка с него да докажа, че го превъзхождам по храброст и бойни умения, и ако успея да го победя, откажи се от него и се обърни към мен.

— Какво говориш, сеньор рицарю? — възкликнала девойката. — Нима мислиш, че ще постъпя по този начин? Та така бих могла да предизвикам смъртта на двама от най-доблестните рицари на света!

— Какво говориш, госпожице? — възкликнал на свой ред монсеньор Говен. — Нима той е един от най-доблестните рицари на света?

— Сеньор — отвърнала му тя, — само преди няколко дни чух да говорят за него като за най-славния рицар на света.

— Госпожице — попитал я Говен, — какво име носи твоят приятел?

— Сеньор, няма да ти кажа неговото име, ала ще ти покажа щита, който той остави тук, преди да потегли за турнира в Уинчестър.

— Да, искам да видя неговия щит, защото ако е рицар с такава слава, каквато му приписваш, няма начин да не го разпозная по щита му.

— Ще видиш щита му, когато пожелаеш, защото той виси пред леглото в стаята, в която ще спиш тази нощ.

На което рицарят ѝ отвърнал, че незабавно ще отиде да го види.

27. ГОВЕН РАЗПОЗНАВА ЩИТА НА ЛАНСЕЛОТ

Сетне тутакси се изправил, последван от всички останали, които видели, че месир Говен иска да се оттегли. Хванал той за ръка девойката и влезли в дома, сподирени от цялата компания. Младото момиче го отвело в стаята, озарена така ярко от множеството свещи и факли, сякаш била обхваната от огън. Сетне му показало щита с думите:

— Сеньор, ето щита на човека, когото обичам най-силно на света. Погледни дали ще се сетиш кой е рицарят, и ако го познаваш, помисли дали ще се съ согласиш с мен, че той е най-славният рицар на земята.

Месир Говен се вгледал в щита и от пръв поглед му станало ясно, че принадлежи на Ланселот*^[5] от Езерото. Отстъпил веднага назад, изплашен и ядосан на себе си заради лекомисления си разговор с

девойката, защото се побоял думите му да не стигнат до ушите на Ланселот. Сега, ако можел да постигне помирение с нея, щял да се почувства напълно задоволен. Затова решил да ѝ каже:

— Госпожице, за Бога, не се коси заради думите, които ти казах преди малко, защото признавам поражението си в този спор и заявявам, че се присъединявам към твоето мнение. Бъди уверена, че онзи, когото обичаш, е най-славният рицар на света и че всяка девойка, обикнала го с истинска и чистосърдечна любов, има пълното право да ме пренебрегне и да съхрани чувствата си към него. Защото той е подобър рицар от мен, а също така по-красив, по-благоприличен и помъдър. Ако се бях досетил, че става дума за него и че си имала смелостта да полетиш тъй високо в своите чувства, аз в никакъв случай нямаше да проявя нетактичността да те моля или да настоявам за любовта ти. Въпреки всичко ти казвам с цялата си откровеност, че си онази девойка, от която най-много на света бих желал да бъда обичан, стига да нямаше такова непреодолимо препятствие, каквото се оказа, че съществува. Няма съмнение, че ако месир Ланселот те обича със същата страст, с която чувствам, че го обичаш ти, то никоя дама или госпожица на земята не се е радвала на такъв успех и такова щастие. Така че, за Бога, моля те да ми простиш, ако нещо в думите ми те е огорчило.

— Прощавам ти на драго сърце, сеньор — отвърнала му девойката.

28. ГОВЕН РАЗХВАЛВА ДЕВОЙКАТА

Убедил се веднъж, че думите, които ѝ бил наговорил, няма да бъдат предадени нито на Ланселот, нито на някой друг, месир Говен ѝ казал:

— Госпожице, моля те да ми кажеш с какви доспехи месир Ланселот замина за турнира в Уинчестър.

— Сеньор — отвърнала му тя, — той носеше яркочервен щит и конят му бе покрит с покривало в същия цвят, а върху шлема му имаше копринен ръкав, който му дадох в знак на моята любов.

— Кълна се в главата си, госпожице — възкликнал монсеньор Говен, — чудесно описание! Значи е бил той и аз съм го видял точно както го описваш. Сега вече съм напълно убеден, че той те обича много повече, отколкото съм си представял, защото иначе не би носил

този знак. Струва ми се, че трябва да се счита за много поласкана, задето си удостоена с любовта на един толкова славен рицар. Много се радвам да науча за това, защото той винаги е толкова потаен в своите отношения, че никой в двора дори и не подозира, че е успял да се влюби.

— Толкова по-добре, сеньор — отговорила му тя, — и дано Господ да ми е на помощ! Защото, мисля, за всички е ясно, че една разгласена любов не заслужава голямо уважение*[6].

29. НОЩТА НА ГОВЕН

Девојката се обърнала да излезе, месир Говен я изпроводил до стаята ѝ, след което се върнал и си легнал. Дълго размишлявал през тази нощ за Ланселот и стигнал до извода, че, доколкото го познавал, Ланселот никога не би стигнал дотам да отдаде сърцето си на жена, която да не е с възможно най-високо и знатно потекло.

„И въпреки всичко — казал си той — едва ли имам право да го упреквам, ако се е влюбил в тази госпожица, защото е толкова красива и във всяко отношение привлекателна, че дори най-високопоставеният мъж на света да се бе увлякъл по нея, тя несъмнено щеше да бъде негова достойна избраница.“

30. АРТУР ВЪЗВРЪЩА ДОВЕРИЕТО СИ В ЛАНСЕЛОТ

Тази нощ монсеньор Говен спал много малко, защото мисълта му кръжала все около Ланселот и девојката. На сутринта още на развиделяване побързал да стане, последван от цялата си компания, защото кралят му бил заръчал да се качи рано на седлото и да дойде в замъка.

Като видял, че всички са готови, той отишъл при господаря на имението, пожелал му Бог да е с него и му благодарил сърдечно за добрия прием. После се върнал, за да намери девојката, и ѝ казал:

— Госпожице, дано Бог да е с теб! Знай, че оставам твой рицар в която и част на света да се озова. Няма страна, толкова далечна и недостъпна, че да не отида там, ако имаш нужда от мен и ме призовеш на помощ. И за Бога, моля те да поздравяш от мое име монсеньор Ланселот, защото предполагам, че ще го видиш преди мен.

Девойката му отвърнала, че още щом го види, веднага ще му предаде поздравите от негово име. Говен ѝ благодарил, разделил се с нея и само след малко се срещнал със своя вуйчо, качен вече на седлото, който го очаквал в компанията на множество рицари. Двамата се поздравили и потеглили на път, разговаряйки за различни неща. По някое време месир Говен казал на краля:

— Господарю, знаеш ли кой е рицарят, който излезе победител от турнира в Уинчестър? Онзи в червените доспехи, закачил дамски ръкав върху шлема си?

— Защо ме питаш за това? — полюбопитствал кралят.

— Защото — отвърнал му монсеньор Говен — си мисля, че ти не знаеш кой е.

— Грещиш. Знаем кой е — заявил кралят. — Този, който не знае това, си ти. При това би трябвало да го разпознаеш по подвизите му, защото никой друг освен него не би могъл да извърши такива неща.

— Имаш право, господарю, наистина би трябвало го разпознаем, след като толкова пъти съм бил свидетел на воинските му подвизи. Ала това, че се бе предрешил като млад неизвестен рицар, ми попречи да се досетя веднага кой е. Впоследствие обаче научих много неща, които ми разкриха кой е скрит зад тази външност.

— И кой е той? Хайде да видя дали казваш истината.

— Сеньор, това бе Ланселот от Езерото.

— Точно така е. Представил се е инкогнито на турнира, за да не може никой да се откаже от схватка с него под предлог, че го познава. Той със сигурност е най-доблестният мъж на света и най-добрият от всички рицари на нашето време. Затова ако бях повярвал на твоя брат Агравен, щях да издам заповед да го убият. И така щях да извърша огромна низост и неповторимо коварство, за което всички с право щяха да ме презрат.

— Така е — съгласил се месир Говен. — Но какво ти е казал моят брат Агравен?

— Сега ще ти кажа — рекъл кралят. — Дойде той при мен в деня, преди да потеглим за турнира, за да ми каже, че се учудвал как имам сърце да държа Ланселот край себе си, след като той ме бил опозорявал, прелюбодействайки с моята съпруга. Твърдеше, че Ланселот бил лудо влюбен в кралицата, имал плътски връзки с нея и бил останал в Камелот единствено за да общува с нея на воля, докато

отсъствам за турнира в Уинчестър. Ето в какво искаше да ме убеди твоят брат Агравен. Ако бях повярвал на клеветите му, щях да стана за всеобщо посмешище, защото знам, че ако Ланселот се бе влюбил в кралицата, щеше да остане в двора, докато мен ме нямаше там, за да я посещава, когато му се прииска.

— Несъмнено, господарю — отвърнал му месир Говен, — Ланселот остана там единствено за да се яви по най-тайнствения начин на турнира — да се убедиш, че това е така, едва ли представлява някаква трудност. Пази се обаче да даваш вяра на хора, които ти шушнат такива сплетни на ухото, защото съм сигурен, че Ланселот не е изпитвал никога подобни чувства към кралицата, нещо повече, твърдя, че е влюбен в една от най-прекрасните девойки на света, а и тя от своя страна, макар и все още целомъдрена, е влюбена в него. Знаем също така, че навремето е отдал цялото си сърце на дъщерята на крал Пелес и от тази им връзка се е родил Галаад — рицарят, който съумя да сложи край на изпитанията, свързани със Светия Граал*^[7].

— Така е — рекъл на свой ред кралят, — дори да бе истина, че е силно влюбен в нея, не ми се вярва, че щеше да има куража да извърши подобно вероломство и да ме опозори до такава степен, защото в едно сърце, преизпълнено с толкова голяма доблест, не би могло да се намери място за предателство освен ако Ланселот не е най-големият дявол на света.

Това били думите на краля по адрес на славния рицар. От своя страна месир Говен го насърчил да бъде спокоен и да вярва, че Ланселот никога не е пожелавал кралицата с такава налудничава любов, в каквата го е обвинил Агравен.

— Нещо повече — рекъл той, — уверявам те, че Ланселот ми изглежда толкова защитен от подобни подозрения, че ако се изстъпи някой с подобни обвинения срещу него, пък бил той и най-добрият рицар на света, изобщо не бих се поколебал да изляза срещу него на бойното поле, за да защита Ланселот.

— Какво говориш? — възкликнал кралят. — Дори всички до един да се изреждат ден подир ден да ми говорят за това и аз да съм далеч по-наясно с въпроса, отколкото съм бил досега, пак не бих повярвал на такива сплетни.

Месир Говен ревностно го поощрил да не се разделя с тази добра воля, която притежавал в този момент.

[1] 24* Усмивката на краля като жест на човек, който знае повече от това, което казва, както по-късно и тази на Говен (фрагм. 45, 46 и т.н.), са показателни за пределния лаконизъм и дискретен психологизъм на повествованието. ↑

[2] 25* Топонимът се споменава за първи път в артуровските романи. Вероятно идва от галската дума *tanno* — елха. ↑

[3] 26* За разлика от повечето рицари, които отдават сърцето си на една-единствена дама, в масива от артуровски романи Говен е известен с множеството си галантни връзки. ↑

[4] 26** Госпожицата от Ескалот е дъщеря на дребен васал (*vavas seur*). ↑

[5] 27* Според изтъкнатия специалист по средновековна хералдика Мишел Пастуро (Michel Pastoureau, *Armorial des chevaliers de la Table Ronde*, Paris, Le Léopard d'or, 1983, p. 82) гербът на Ланселот, изрисуван на неговия щит, се отличава с най-постоянно изображение сред гербовете на рицарите на Кръглата маса, докато гербът на Говен се променя често според епохата, областта или конкретната творба. Гербът на Ланселот е бял с три червени ивици. Във фрагм. 82 обаче ивицата на щита му е само една. Историята му е разказана в *Роман за Ланселот*, епизода „Агравен“. Когато Ланселот попада в омагьосания замък „Стражата на Мъките“, една девойка му дава последователно три бели щита, съответно с една, две и три червени ленти, които даряват героя със сила на един, двама и трима бойци. Благодарение на тези щитове Ланселот побеждава многобройните си противници в омагьосания замък. ↑

[6] 28* Куртоазният етичен кодекс изисква любовното чувство да се пази в тайна. В своя *Трактат за любовта*, писан през 80-те години на XII в., Андре Капелан формулира 12 правила в любовта, шестото от които гласи: „Избягвай да доверяваш на мнозина за твоята любов“ (кн. I, гл. VI). ↑

[7] 30* Епизодът „Агравен“ от *Роман за Ланселот* в проза описва как Ланселот, пребивавайки в замъка на Граала, под влияние на сънотворна напитка спи с Елан, дъщерята на крал Пелес. Девойката зачева Галаад — непорочния рицар, комуто е отредено да проникне в тайните на Граала (вж. *Търсенето на Светия Граал*). ↑

V РЕВНОСТТА НА КРАЛИЦАТА

31. ГЕНИЕВРА СЕ ОСВЕДОМЯВА ЗА ПОБЕДИТЕЛЯ В ТУРНИРА

Кралят и монсеньор Говен повече не отворили дума по този въпрос и продължили да се придвижват на неголеми преходи, докато не пристигнали в Камелот.

След като слезли от конете, наизлязлото да ги посрещне множество ги отрупало с въпроси как е протекъл турнирът и кой е победил в него. Оказало се обаче, че единствените, които били в състояние да съобщят нещо сигурно, били кралят, монсеньор Говен и Жирфлет, а те от своя страна не желаели все още да разкрият истината, знаейки, че Ланселот е заминал с намерението да остане неразпознат.

Ето защо месир Говен казал на кралицата:

— Госпожо, не знаем с пълна яснота кой беше победителят, но мислим, че беше някакъв чуждестранен рицар. Единственото, което можем да ти кажем, е, че носеше яркочервени доспехи и че на шлема си в качеството на герб носеше ръкав на госпожица или дама.

Кралицата веднага си помислила, че това не ще да е бил Ланселот, защото не можела да повярва, че той би понесъл на който и да било турнир нечий знак, стига, разбира се, тя самата да не му го е дала. Затова си замълчала и не продължила да разпитва, а само се обърнала към монсеньор Говен с въпроса:

— Нима Ланселот не взе участие в този турнир?

— Госпожо — отвърнал ѝ той, — ако и да е бил и да съм го видял, така и не съм го разпознал. От друга страна, ако е бил, няма начин да не е спечелил турнира. Ние обаче сме виждали толкова пъти неговите оръжия, че ако беше дошъл, щяхме непременно да го разпознаем, стига да не се е представил в променен облик.

— Добре е да знаеш, че той замина по възможно най-потайния начин — отбелязала кралицата.

— В такъв случай — рекъл месир Говен, — ако наистина е бил там, то това е могъл да бъде единствено онзи рицар с червените доспехи, който победи в турнира.

— Едва ли е бил той — възрази кралицата. — Ланселот не е обвързан нито с дама, нито с госпожица до такава степен, че да носи нейния знак.

32. ГЕНИЕВРА ИЗПАДА В ОТЧАЯНИЕ

В този миг отнейде изскочил Жирфлет, който казал на кралицата:

— Госпожо, искам да ти съобщя, че рицарят с червените доспехи, който носеше ръкав на шлема си, беше Ланселот. След като победи в сражението и тръгна да се оттегля, аз го сподирях, за да разбера дали е той. Все още се съмнявах в това, защото беше с необичайни за него доспехи. Преследвах го, докато не видях съвсем ясно лицето му, когато се отдалечаваше тежко ранен, съпроводен от рицар, изглеждащ по същия начин, защото въоръжението и на двамата не се различаваше по нищо.

— Месир Говен — обърнала се кралицата към рицаря, — смяташ ли, че този човек говори истината? В името на предаността, която дължиш на своя крал, кажи ми какво знаеш, стига, разбира се, да знаеш нещо по този въпрос.

— Госпожо — отвърнал ѝ той, — ти така ме закле, че няма как да скрия нищо от онова, което знам. Твърдя с убеденост, че това беше той, Ланселот и никой друг, облечен в яркочервени доспехи и с дамски ръкав върху шлема си. Именно Ланселот спечели турнира.

Като чула тези думи, кралицата се смълчала и се оттеглила в покоите си, обляна в сълзи. Налегната от голяма мъка, тя си казала:

„Господи Боже! Как вероломно ме измами онзи, в чието сърце не виждах нищо друго освен преданост и заради когото стигнах дотам да опозоря най-добродетелния мъж на света! Господи, кой ще може да се уповава във верността на един рицар, когато вероломството се е загнездило в сърцето на най-добрия от всички добри мъже?“

Така си говорела кралицата сама на себе си, защото наистина смятала, че Ланселот е влюбен в девойката, чийто ръкав носел на турнира, а самата нея е изоставил. От подобни мисли се почувствала толкова зле, че не знаела какво решение да вземе, освен да отмъсти по някакъв начин на Ланселот или на госпожицата веднага щом намери сгода за това. Много страдала кралицата от новината, която месир Говен ѝ бил донесъл, защото дотогава не можела дори да допусне, че Ланселот би имал дързостта да се влюби в друга дама освен нея. Ето

защо през целия ден бродела мрачна и угнетена, забравила за смях и развлечения.

33. ХЕКТОР РАЗПИТВА ПРИДВОРНИТЕ ЗА ЗАМИНАВАНЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

На другия ден в двора пристигнали Боорт, Лионел и Хектор заедно с многобройната си компания, която се завръщала от турнира в Уинчестър. Щом се озовали в кралския дворец, където винаги ги очаквал добър прием и подobaващ подслон, Хектор започнал да разпитва останалите при кралицата придворни накъде се е отправил Ланселот, след като при заминаването си за турнира го оставили в кралския двор.

— Сеньор — отвърнали му те, — той замина отгук на следващия ден подир вас, съпроводен от един-единствен оръженосец, и то така потайно, че впоследствие нито го видяхме, нито чухме да се говори за него.

34. ГЕНИЕВРА СПОДЕЛЯ С БООРТ СВОЕТО ВЪЗМУЩЕНИЕ

Като научила, че братът на Ланселот и братовчедите му са се завърнали, кралицата наредила да доведат Боорт и му казала:

— Боорте, ти присъства ли на този турнир?

— Да, госпожо — отвърнал ѝ той.

— А видя ли там своя братовчед Ланселот?

— Не, госпожо, защото той не се яви на турнира.

— Кълна се в главата си — възкликнала кралицата, — той е бил там!

— Господарке — продължил да настоява Боорт, — с твое позволение, той не беше там. Ако беше се появил, нямаше как да не ми се обади и аз да не го позная.

— Тогава е добре да знаеш, че е бил там, но с променен облик, с червени доспехи и оръжия в същия цвят, и с ръкав на дама или госпожица на шлема си. Него са обявили и за победител в турнира.

— За Бога! — развълнувал се Боорт. — Никак не бих искал рицарят, за когото говориш, да е бил моят братовчед, защото както ми казаха, той си е заминал от турнира едва жив, с тежка рана в десния хълбок, която аз му нанесох в разгара на сражението!

— Проклет да е часът — възкликнала кралицата, — в който не си го убил, защото той прояви такова вероломство към мен, на каквото за нищо на света не съм си представяла, че може да е способен.

— Но как така, госпожо? — учудил се Боорт.

Тогава тя му разказала за своите предположения. А след като му изляла цялата си душа, Боорт ѝ отвърнал:

— Госпожо, недей да смяташ, че всичко е точно така, както си го представяш, преди да си научила цялата истина. Аз не мога да повярвам, че Ланселот ти е изменил по този начин.

— Аз пък те уверявам, че някоя дама или госпожица го е омаяла или с отрова, или с чародейство, така че никога повече през своя живот да не се сдобри с мен, нито аз — с него. И ако има наглостта да се върне в двора, ще му забраня всякакъв достъп до кралския дворец и не ще допусна кракът му да стъпи повече тук.

— Госпожо — рекъл Боорт, — ще постъпиш, както намериш за добре, но аз продължавам да твърдя, че моят господар Ланселот никога не би си позволил да извърши такива неща, в каквито го обвиняваш.

— Но той вече го е показал на турнира — упорствала кралицата. — Болно ми е, но доказателството за това е свършено очевидно.

— Госпожо — рекъл тогава Боорт, — ако нещата стоят така, както ги описваш, няма на света нещо, което да ме нарани повече от това. Защото той би могъл да постъпи зле към всеки друг, но в никакъв случай не и към теб.

През цялата тази седмица, а и през следващата Боорт останал в двора на крал Артур заедно с цялата си компания. Всички били много угрижени, виждайки кралицата тъй дълбоко засегната и наранена. През това време в двора не се явил дори и един вестител, който да донесе новини за Ланселот, дори и един човек, който да каже, че го е виждал отблизо или отдалеч. И това силно озадачило крал Артур.

35. МОНСЕНЬОР ГОВЕН ПРИЗНАВА НА КРАЛЯ ЗА ИСТОРИЯТА С ДЕВОЙКАТА

Един ден, когато кралят и монсеньор Говен били застанали до прозорците на двореца и разговаряли за много неща, владетелят рекъл на своя събеседник:

— Драги племеннико, много съм смутен от това, че Ланселот толкова закъснява. Не помня досега да е отсъствал тъй дълго от моя двор.

При тези думи месир Говен се усмихнал и казал:

— Господарю, бъди сигурен, че там, където се намира, Ланселот едва ли скучае, защото ако скучаеше, отдавна вече щеше да е тук. Няма нищо чудно, че там му е харесало, защото и най-щастливият човек на земята щеше да е доволен и предволен, ако бе оставил сърцето си там, където Ланселот пребивава сега.

Като чул тези думи, кралят силно се притеснил и поискал да узнае за какво става дума. Затова настоял в името на предаността и подчинението, което монсеньор Говен му дължи, да му каже цялата истина.

— Сеньор — рекъл месир Говен, — ще ти кажа това, което смятам, че е истина, но държа да си остане само между нас двамата, защото ще ако се разчуе другаде, няма да ти кажа нищо.

Кралят му обещал, че по този въпрос от устата му няма и думичка да излезе.

— Сеньор — започнал разказа си месир Говен, — доколкото ми е известно, месир Ланселот пребивава в Ескалот в компанията на една госпожица, в която е силно влюбен. Уверявам те, че тя е една от най-красивите госпожици в кралство Логрия, а и докато ние бяхме там, все още бе целомъдрена. Красотата ѝ много ме впечатли и аз веднага ѝ се обясних в любов, но тя отклони моите ухажвания и каза, че е обичана от по-красив и добър рицар от мен. Обзет бях от голямо любопитство да узная кой е този рицар. Затова много настоявах да ми каже името му, ала тя така и не пожела да го стори, само ми предложи да ми покаже щита му. Отвърнах ѝ, че не ми трябва нищо повече, и тя наистина ми го показа. Познах го още от пръв поглед — това беше щитът на Ланселот. Тогава я попитах:

„Госпожице, кажи ми, в името на любовта, кога този щит бе оставен тук.“

А тя ми отвърна, че нейният приятел го оставил при нея, когато потеглил за турнира в Уинчестър, а в замяна взел оръжията на нейния брат, които били целите червени. Каза също така, че ръкавът, който рицарят носел върху шлема си, бил нейният.

36. ГЕНИЕВРА ЧУВА РАЗКАЗА НА ГОВЕН

Кралицата се била облегнала, умислена и натъжена, на един от другите прозорци, така че чула целия разговор между краля и месир

Говен. Приближила се тя към тях и рекла:

— Драги племеннико, коя е тази девойка, която смяташ за толкова красива?

— Това е дъщерята на господаря на замъка Ескалот, госпожо — отвърнал той. — И няма нищо чудно, че е влюбен в нея, защото е надарена с необикновена красота.

— Честно казано — рекъл кралят, — трудно ми е да повярвам, че би могъл да обикне дама или госпожица, ако не е от най-високо потекло. Убеден съм, че ако се бави, то не е поради това, а защото лежи болен или ранен, стига да съм разбрал правилно онова, което ми казаха за раната, нанесена от братовчед му Боорт по време на турнира в Уинчестър.

— Бога ми — възкликнал месир Говен, — може наистина и да е така! Сега вече не знам какво да мисля, освен че ако наистина беше болен, все щеше по някакъв начин да ни даде знак. Най-малкото щеше да уведоми брат си Хектор или братовчедите си, които са тук при нас.

Дълго разговаряли този ден кралят, кралицата и монсеньор Говен. Кралицата се оттеглила много потисната и огорчена, защото била убедена, че месир Говен казва самата истина за госпожицата и Ланселот. Прибрала се тя право в покоите си и наредила да повикат Боорт, който побързал да се яви при нея. Още с влизането кралицата му казала:

— Боорте, сега вече знам истината за твоя братовчед: той е останал в Ескалот при една госпожица, в която е лудо влюбен. Затова с пълно право можем да кажем, че Ланселот е изгубен и за теб, и за мен, защото тя така му е завъртяла главата, че той не би могъл да се отдели от нея, дори и да иска. Това току-що бе съобщено в мое присъствие и в присъствието на краля от един рицар, чиято дума ти едва ли би поставил под съмнение. А той твърдеше убедено, че това е истина.

— Не се досещам кой е този рицар, госпожо — отвърнал Боорт — но дори и да е най-искреният човек на света, сигурен съм, че греши, като изтъква подобни неща. Защото знам, че моят господар е човек с благородно сърце и никога не би сторил подобно нещо. Моля те обаче да ми кажеш кой е рицарят, изрекъл подобни неща: който и да е, аз още днес ще успея да му докажа, че лъже.

— Няма да научиш нищо повече от мен — рекла кралицата. — Всичко, което мога да ти кажа, е, че няма никога повече да се сдобря с

Ланселот.

— Госпожо — жегнал се Боорт, — това наистина много ме натъжава. Щом си скътала в сърцето си толкова голяма омраза към моя господар, аз и моите другари нямаме какво повече да правим тук. Затова се прощavam с теб и ти пожелавам Бог да те пази. Утре сутринта ще си тръгнем. Отпътуваме ли, веднага ще се заемем с търсенето на моя господар, додето не го намерим, стига това да е по волята на Господ Бог. А като го намерим, ще останем в страната, където той пребивава сега, в компанията на един знатен мъж. Ако ли пък на него не му хареса да остане там, ще се върнем в нашите земи при нашите хора, които отдавна копнеят да ни видят отново. Накрая искам да ти кажа, господарке, че едва ли бихме останали толкова дълго в твоята страна, ако не бе нашата любов към Ланселот, а единствената причина да се застои той тук след търсенето на Светия Граал, бе ти. Знай, че едва ли някога някой рицар е обичал своята избраница с по-предана любов, отколкото той — теб.

При тези думи кралицата изпитала такава покрусa, че не могла да се сдържи и сълзи рукнали по нейните бузи. Като си върнала дар-словото, то било само за да прокълне часа, в който подобна новина била достигнала до нея:

— Заради тази вест изпитвам сега само скръб и горест!

След което се обърнала към Боорт:

— Сеньор, ще бъдеш ли така добър да ме оставиш сама?

— Разбира се, госпожо — отвърнал той, — едва ли бих могъл да сторя нещо друго.

Сетне веднага напуснал кралските покои и отишъл при Хектор и брат си. Предал им разговора си с кралицата, което предизвикало голямото огорчение и на двамата. Никой не знаел чия страна да вземе, така че не им оставало друго, освен да прокълнат часа, в който Ланселот се бил срещнал с нея. Тогава Боорт им казал:

— Хайде да си вземем сбогом с краля и да си тръгнем оттук. Ще търсим господаря ни Ланселот, докато го намерим. Ако пък успеем да го отведем в кралство Гон или в Беноик*^[1], това ще е най-доброто, на което можем да се надяваме. Тогава всичко ще се уталожи и дано там той се освободи от увлечението си по кралицата.

Хектор и Лионел подкрепили предложението му, след което отишли при краля и поискали разрешение да напуснат двора, за да

потърсят Ланселот. Той се съгласил, макар и с голямо нежелание, защото много държал да бъдат в свитата му, особено Боорт, който със своята слава, добродетелен живот и рицарска доблест изпъквал сред всички в кралство Логрия.

37. КРАЛЯТ НА СЕВЕРЕН УЕЛС

На другия ден всички рицари от коляното на крал Бан напуснали двора на Артур и препуснали право към Ескалот. Още с пристигането си тръгнали да разпитват навсякъде, където мислели, че могат да научат нещо за Ланселот, но така и не могли да открият човек, който да им каже нещо смислено. Продължили да обикалят, но колкото повече разпитвали, толкова по-малко сведения получавали. Така и не слезли от седлото в продължение на осем дни, ала от Ланселот нямало нито вест, нито кост. При това положение си казали:

— Напразно упорстваме в тези наши усилия. Няма как да го намерим преди турнира в Танебург. Там обаче той несъмнено ще дойде, стига да е в тази страна и да е свободен в своите движения.

С тази мисъл се установили в един замък, наречен Атеан, който бил на ден път от Танебург. До началото на турнира оставали само шест дни.

Тогава кралят на Северен Уелс, който пребивавал в едно свое имение на около осем левги от Атеан, още щом узнал, че наблизко са се установили роднините на крал Бан — най-прочутите мъже на света, рицари с неподражаема храброст и несравними достойнства, — тутакси отишъл да ги посети, защото бил петимен да се запознае с тях. Другото му голямо желание било да ги привлече на своя страна за турнира срещу крал Артур и неговата свита.

Щом разбрали, че кралят идва да ги посети, Боорт и неговите съратници възприели това като жест на голямо уважение и познавайки отлично тънкостите на дворцовия етикет, го приели много любезно и изискано. Предложили му дори да пренощува при тях, а в замяна на това той ги поканил да му дойдат на гости в неговото имение. Така кралят на Северен Уелс ги задържал при себе си, оказвайки им големи почести и обграждайки ги с всевъзможни грижи, чак до деня на турнира. Тогава се обърнал с толкова настойчива молба към тях да се явят на турнира от неговия отбор, че те не могли да му откажат.

Преизпълнен с радост от това обещание, кралят ги обсипал с благодарности.

Ала тук разказът престава да говори за Боорт и неговата компания и се връща към Ланселот, който лежал ранен при лелята на новоприетия рицар от Ескалот.

[1] 36* Гон е родна земя на Боорт и на Лионел, а Беноик е владение на крал Бан — бащата на Ланселот. *Роман за Ланселот* ситуира тези области в Западна Франция, но те всъщност нямат географски аналози. ↑

VI НАМИРАНЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

38. БОЛЕЗНЕНО ПРИЗНАНИЕ

И тъй, в нашата история се разказва, че след като пристигнал у лелята на рицаря, Ланселот легнал, едва жив от получената в схватката с братовчед му Боорт рана, и останал прикован към леглото в продължение на цял месец, така че неговият спътник, младият рицар, очаквал той всеки миг да предаде Богу дух. Разхождал се младежът в много потиснато настроение, защото изпитвал огромно възхищение пред храбростта на Ланселот и виждал в негово лице най-добрия рицар, когото бил срещнал през живота си. Ала все още изобщо не подозирал, че това е месир Ланселот.

След като прекарал там повече от месец, станало така, че в имението пристигнала девойката, която му била дала своя ръкав. Научавайки, че той все още не е оздравял, тя много се натъжила и попитала брат си как се чувства рицарят, а той ѝ отвърнал:

— Поправя се, слава Богу, след това, което преживя, но преди около две седмици имаше мигове, когато си мислех, че няма да избегне смъртта, защото раната му беше много трудна за лекуване и нямаше да е чудно, ако се бе оказала смъртоносна.

— Смъртоносна! — възкликнала девойката. — Бог да го пази от подобно нещо! Та това щеше да е непоправима загуба, защото тогава на света нямаше да остане друг толкова доблестен рицар като него.

— А знаеш ли, сестро, кой е този рицар?

— Да, сеньор, много добре знам. Това е месир Ланселот от Езерото, най-добрият рицар на света! Научих го лично от монсеньор Говен, племенника на крал Артур.

— Разбира се, кълна се в главата си — рекъл брат ѝ. — Вярвам напълно, че това би могло да е той, защото никога досега не съм виждал някой да се сражава така, както той се прояви на турнира в Уинчестър, и никога знак на дама или госпожица не е бил увенчаван с такава слава и почит, с каквато бе посрещнат твоят ръкав.

Госпожицата останала в дома заедно с брат си, докато Ланселот се поправи дотолкова, че да е в състояние да напусне имението. Когато вече бил на път да се възстанови и дори си възвърнал предишната красота, девойката, която стояла край леглото му денем и нощем, се влюбила в рицаря както заради всеобщото възхищение към него, така и заради хубостта, на която тя лично се любувала, с такава пламенност, че не можела да си представи как ще продължи да живее, ако не изкопчи от него онова, за което си мечтаела.

Понеже не била в състояние да скрива повече чувствата си, тя се представила един ден пред него, след като се пременила по възможно най-добрия начин и облякла най-разкошната си рокля. Несъмнено от нея се излъчвала необикновена красота. Отишла тогава при Ланселот и му казала:

— Сеньор, рицарят, който би ме пренебрегнал, ако му се призна в любов, не би ли проявил небивала низост?

— Госпожице — отвърнал ѝ Ланселот, — ако има власт над сърцето си и може да постъпва, както намери за добре, той несъмнено би проявил голяма низост, ако ти откаже. Но ако нещата стоят така, че той нито разполага със себе си, нито със своето сърце, и ти откаже любовта си, никой не бива да го обвинява за това. Казвам ти го отнапред, защото това важи и за мен самия: ако ти би била така добра да ме дариш с любовта си и аз — като повечето останали рицари — бях свободен да постъпвам според собствената си воля и желания, несъмнено щях да бъда на върха на щастието, че съм удостоен с любовта ти. Защото, Господ ми е свидетел, много отдавна не съм виждал дама или девойка, заслужаваща да бъде обичана повече от теб.

— Как, сеньор — възкликнала девойката, — нима до такава степен не разполагаш със своето сърце, че не можеш да се влюбиш по собствена воля?

— Госпожице — бил отговорът на Ланселот, — следвам изцяло собствената си воля, защото сърцето ми е отдадено именно на онази дама, на която мечтая то да принадлежи, и в никакъв случай не бих желал да бъде другояче. То не би могло да намери друг по-желан пристан освен този, на който вече съм го закотвил. Дано Бог не го принуди да отстъпи от това си възжеление, защото иначе не ще имам през останалия си живот дори и ден, изпълнен с щастието, в което пребивавам сега.

— Разбирам — промълвила девойката. — Ти ми каза достатъчно, за да разбера част от твоите чувства. Много ми е мъчно, че нещата стоят така, защото това, което ти с една-единствена дума ми даде да разбера, ще ме доведе в най-скоро време до смъртта. Ако обаче ми го беше казал с малко по-голяма прикритост, щеше да подариш на сърцето ми дни на неа, изпълнена с куп добри надежди. Потънала в тези надежди, щях да живея в онази радост и сладост, в която едно влюбено сърце би могло да пребивава.

39. ИЗГУБЕНИ ИЛЮЗИИ

Тогава девойката отишла при своя брат и му открила цялата си душа. Каза му, че е влюбена в Ланселот с такава неизразима любов, че е на прага на смъртта, ако не стане така, че той да изпълни всичките ѝ желаниа. Младежът много се натъжил и ѝ казал:

— Мила сестро, трябва да насочиш своите копнежи в друга посока, защото при него те са непостижими. Сърцето му, доколкото знам, лети толкова високо, че в никакъв случай не би си позволило да слезе, за да обича едно бедно момиче, каквото си ти, независимо че си една от най-прелестните девойки на света. Най-добре би било, ако искаш да се влюбиш, да насочиш чувствата си към по-ниска цел, защото от толкова високо дърво няма как да откъснеш плод.

— Драги братко — отвърнала му девойката — това ми причинява голяма мъка и много бих искала, стига такава да е волята на Господ Бог, да ми бъде безразличен, какъвто ми е всеки друг рицар или какъвто ми бе, преди да го видя. Но това вече не може да се случи: съдбата е предопределила да умра за него и аз ще умра, както ще видиш със собствените си очи.

С тези думи девойката предугадила своята смърт и събитията се развили точно както ги била предсказала, защото несъмнено предала Богу дух от любов към Ланселот, както ще стане дума по-нататък в нашия разказ.

40. ОТЧАЯНИЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

По волята на случая още същия ден един млад оръженосец от Нортумберландия пристигнал и се настанил в имението, където пребивавал Ланселот. Рицарят го попитал накъде се е запътил.

— Сеньор — отвърнал му младежът — отивам в Танебург, където само след три дни ще се състои рицарски турнир.

— Знаеш ли кои рицари ще присъстват там? — поинтересувал се Ланселот.

— Знам, че ще присъстват рицарите от Кръглата маса, а също и онези, които бяха на турнира в Уинчестър. Казват, че и крал Артур щял да доведе кралица Гениевра, за да се наслади на турнира.

Като узнал, че кралицата ще присъства на турнира, Ланселот силно се разтревожил и дори му минало през ума, че може и да умре от мъка. Обзет от непреодолимо вълнение, той казал на висок глас, така че всички присъстващи да го чуят:

— Ах, кралице, не ще видиш ти своя рицар! И как да го видиш, след като единственото, което той прави тук, е да се излежава? И ти, рицарю, дето ми нанесе тази рана! Дано Господ ми даде да те срещна и да те позная! Със сигурност няма да получа никакво удовлетворение, докато не паднеш мъртъв с презряна смърт от собствената ми ръка!

Сетне се протегнал от болка, и то така, че раната му се отворила и от нея бликнала струя кръв като от врата на току-що заклано добиче. Ланселот тутакси изгубил сваят. Като видял това, лекарят казал на младежа:

— Момче, погуби го ти с твоите думи!

После веднага наредил да го съблекат и да го положат върху леглото, а щом това било сторено, дълго се трудил, докато спрял кръвотечението. Инак рицарят неминуемо щял да умре.

41. ЛАНСЕЛОТ И НЕГОВИЯТ ЛЕКАР

През целия този ден Ланселот нито отворил очи, нито продумал дума, а лежал, сякаш бил полумъртъв. На следващия ден обаче възвърнал силите си и давал вид, че не чувства нито слабост, нито болка, а е напълно излекуван. По някое време рекъл на своя лекар:

— Лечителю, благодарение на Господ Бог и опирайки се на своите знания, ти положи толкова усилия и такива големи грижи за мен, че сега се чувствам напълно здрав и читав, нещо повече, годен съм да яздя, без да се притеснявам за каквото и да било. Затова бих искал да се видя с дамата, чието е това имение, както и с моя съратник — рицаря, който ми оказа неоценима помощ, докато лежах тежко

ранен, — за да се сбогувам с тях, преди да отпътувам за турнира, на който ще присъства цветът на рицарството от цял свят.

— Ха! Сеньор! — извикал лечителят. — Какво говориш? Качиш ли се ако ще върху най-добрия кон на света, няма да изминеш и една английска миля, без да паднеш мъртъв, и не ще се намери на света човек, който да може да ти помогне. Ти все още си толкова слаб и болен, че не виждам кой освен Господ Бог може да те излекува и възстанови напълно.

— Ха! Драги докторе! — възкликнал на свой ред Ланселот. — Заклевам те в името на Божията любов, няма ли да ми кажеш нещо друго?

— Не, в никакъв случай! — отвърнал му лекарят. — Единственото, което ще ти кажа, е, че ще бъдеш мъртъв, ако мръднеш оттук в това състояние.

— Бога ми — възроптал Ланселот, — ако не отида на турнира в Танебург, никога няма да оздравея, а ще умра от мъка. А щом ще се мре, по-добре е да умра на конското седло, отколкото на това тук ложе.

— Постъпи, както сърцето ти подсказва — рекъл лечителят, — но според мен няма да стигнеш доникъде. И понеже не искаш да се довериш на моя съвет, оставям ви и теб, и твоята компания, защото ако умреш по пътя, не бих искал това да се приписва на мен, а ако се справиш — и дано с помощта на Господ Бог това наистина да стане, — не искам нито да ме хвалят, нито да ме порицават.

— Ха! Драги докторе — отново не се съгласил Ланселот, — нима ще ме изоставиш просто ей така, след като досега положи такива грижи и толкова ми помогна в тежката болест? Ще ти даде ли сърце да постъпиш така?

— Бога ми! — възкликнал лечителят. — Не само ще ми даде сърце, аз съм длъжен да те оставя, защото не искам толкова славен рицар да умре и аз да съм отговорен за това.

— Любезни докторе — рекъл Ланселот, — нима ми казваш с цялата си отговорност, че няма начин да не умра, ако тръгна в това състояние оттук за предстоящия турнир в Танебург?

— Казвам ти с цялата си отговорност — настоял лекарят, — че ако ще целият свят да ти се притече на помощ — с изключение, разбира се, на Господ Бог, — не ще изминеш и две левги, и вече ще си паднал мъртъв на пътя. Ако обаче останеш тук с мен още

петнадесетина дни, смее да твърдя, че с помощта на Господ Бог ще ти възвърна здравето и силата до такава степен, че ще можеш да препускаш на воля, накъдето си пожелаеш.

— Докторе — рекъл тогава Ланселот, — щом нещата стоят така, ще остана, но съм толкова огорчен и ядосан, колкото никои друг на света.

Сетне се обърнал към стоящия край него оръженосец от Нортумберландия, който му бил донесъл вестта за турнира и когото той с най-искреното намерение да отиде в Танебург, бил задържал още на сутринта, за да има кой да му прави компания по пътя:

— Драги приятелю, тръгвай сам, защото, както стана ясно, аз ще трябва да остана тук. Като пристигнеш в Танебург и видиш монсеньор Говен и кралица Гениевра, поздравя ги от името на рицаря, спечелил турнира в Уинчестър. А ако те попитат как съм, в никакъв случай не бива да им казваш нито в какво състояние съм, нито къде се намирам.

Младежът обещал да изпълни заръката му. Сетне се качил на жребеца си и препуснал далеч от имението, докато не се озовал в Танебург. А тъй като бил приближен на краля на Северен Уелс, се настанил при него да прекара нощта преди началото на турнира, обявено за следващия ден. Като се свечерило, месир Говен също дошъл в дома на краля с желанието най-вече да се види с Боорт и неговата компания, както и да си поговори с тях. Те от своя страна го приели с голяма радост и му устроили богата гощавка.

Въпросният младеж се оказал виночерпецът на пиршеството. По някое време, тъкмо бил коленичил, за да налее вино на монсеньор Говен, той започнал да се усмихва, понеже през ума му внезапно преминал споменът за лудостта на рицаря, който искал да дойде ранен на турнира. Като видял това, месир Говен много се зачудил и решил, че тази работа не ще да е случайна. Затова отпил от поднесеното му вино и рекъл:

— Младежо, моля те да ми отговориш на един въпрос.

Прислужникът му казал, че на драго сърце ще му отговори, стига да може. Затова нека да си зададе въпроса.

— Искам да те попитам — казал тогава месир Говен — защо се усмихваше така странно преди малко.

— Бога ми — отвърнал младежът, — спомних си за най-смахнатия рицар, когото някога съм виждал, та дори изобщо съм чувал

да се говори. Той беше, така да се каже, смъртно ранен, и в това си състояние пак искаше да дойде на турнира, без изобщо да обръща внимание дали лекарят му позволява, или не. А беше толкова зле, че едва можеше да говори. Не ти ли се струва, че този човек не беше много добре с главата си?

— Ха! Любезни приятелю — възкликнал месир Говен, — кога видя този рицар, за когото разказваш? Доколкото мога да си представя от казаното, твърдя, че той е изключително достоен мъж и ако това е било по силите му, едва ли някой щеше да го удържи да не се яви на турнира. Дано Господ го наспори със здраве, че е много жалко, когато болест възпира един доблестен мъж да прояви своята храброст.

— Господ ми е свидетел — отвърнал младежът, — че не знам кой е той, но според това, което разправяха за него, мога смело да кажа, че мнозина го смятат за най-добрия рицар на света. Впрочем когато на сутринта тръгнах насам, той ме помоли да поздравя и теб, и кралицата от името на рицаря, спечелил наградата на турнира в Уинчестър.

Като чул тези думи, месир Говен тутакси се досетил, че този човек може да е само Ланселот. Затова се обърнал към младия прислужник:

— Ха! Драги приятелю, кажи ми къде остави рицаря, за когото ми говориш?

— Сеньор — отвърнал младежът, — не мога да ти кажа, защото ще изменя на думата си.

— И все пак от твоите думи следва, че той е ранен, нали така?

— Сеньор, ако съм разкрил това, много съжалявам за бърливостта си. Разприказвал съм се за неща, които би трябвало да премълча. При все това те моля, ако видиш преди мен госпожа кралицата, да я поздравя от името на рицаря, за когото стана дума.

Месир Говен обеща, че ще стори това на драго сърце.

42. БООРТ, ЛИОНЕЛ И ХЕКТОР ПРИТИСКАТ МЛАДЕЖА

Разказът на младежа силно развълнувал тримата братовчеди, които присъствали на разговора му с монсеньор Говен. Те веднага схванали, че рицарят, за когото станало дума, е Ланселот, защото нямало кой друг да праща поздравя на кралицата и монсеньор Говен. Затова силно притиснали младежа да им каже къде го е оставил. Той

обаче им отвърнал, че колкото и да са настоятелни молбите им, няма да им съобщи нищо повече.

— Но какво ти пречи да ни кажеш къде си го видял? — упорствали те.

За да се отърве, младежът им посочил друго, а не истинското място, където се намирал Ланселот. Тримата заявили, че веднага след края на турнира ще тръгнат да го търсят и няма да спрат, докато не го намерят.

43. ТУРНИРЪТ В ТАНЕБУРГ

На другата сутрин в равнината под Танебург се събрали рицарите от четири кралства*^[1] срещу тези от Кръглата маса. Провели се забележителни двубои с копия и множество битки с мечове. Равнината била изпълнена с чуждестранни рицари, надошли да се сражават срещу тези от кралство Логрия и от Кръглата маса, които се славели с уменията и храбростта си. Най-ярко от всички присъстващи обаче блестели рицарите от фамилията на крал Бан. Не им отстъпвали Боорт и месир Говен.

Като разбрал, че Ланселот не присъства на турнира, кралят много се огорчил, защото голяма част от хората били дошли най-вече за да видят Ланселот и да си поговорят с него. Затова още там той обявил, че само след месец ще устрои нов турнир в полето пред Камелот. Новината била посрещната с всеобщо одобрение, след което всички тръгнали да се разотиват и край Танебург не се случило нищо повече.

44. ОЗЛОБЛЕНИЕТО НА ГЕНИЕВРА. БООРТ И ГОВЕН ТЪРСЯТ ЛАНСЕЛОТ

Същия ден кралят казал на Боорт да дойде заедно с компанията си в двора му, ала той заявил, че няма да стори това, преди да получи достоверни новини за Ланселот. От своя страна месир Говен препредал на кралицата разказа на младежа за Ланселот, описал ѝ как той искал да дойде на турнира, но лекарят му не го пуснал, защото бил много тежко ранен.

Кралицата обаче не искала да повярва, че Ланселот се е залежал тъй дълго, а смятала, че госпожицата, която месир Говен толкова ѝ бил похвалил, била истинската причина за отсъствието му. Според нея

било очевидно, че той е останал при новата си възлюбена и че нямало друго обяснение за неявяването му в кралския двор. В този миг го мразела толкова силно, че не се срамувала от желанието си да го види как страда.

Що се отнася до Боорт и неговата дружина, които напуснали двора заради отсъствието на Ланселот, към тях тя изпитвала не само най-добри чувства, но и такова огорчение, заедно ги изгубила, че направо не знаела какво да прави. Много ѝ се искало, ако можело някак да стане, да се завърнат в двора, защото се чувствала прекрасно в тяхно присъствие и нямала приближени, които да цени по-високо от тях.

В миговете, когато се озовавала сама, тя понякога си казвала, че не познава друг рицар, толкова способен да упражнява властта над едно могъщо кралство, колкото Боорт от Гон. Поради голямата си привързаност към него тя много съжелявала за отсъствието на цялата му компания.

Кралят останал три дни в Танебург, за да си отпочине добре. По някое време поканил Боорт и неговите приятели, които се намирали при краля на Северен Уелс, да му дойдат на посещение. Те отговорили, че няма да мръднат наникъде, преди да получат известия за Ланселот. Затова на другия ден Артур напуснал Танебург и, придружен от своите придворни, поел по пътя към Камелот. Боорт пък още същия ден се простил с краля на Северен Уелс и неговата свита. Към дружината на Боорт се присъединил и месир Говен с думите, че няма да се отдели тях, докато не намерят заедно Ланселот. Затова побързали да препуснат към онова място, където младият слуга им бил казал, че е оставил непознатия за него рицар. Ала като пристигнали там, не намерили човек, който да знае нещо за него. Тогава месир Говен рекъл на Боорт:

— Сеньор, аз съм на мнение, че трябва да отидем в Ескалот. В тази крепост има един дом, където според мен можем да получим сведения за това, което търсим.

— Сеньор — отвърнал му Боорт, — и аз бих искал да отидем там, защото много ми се иска да намеря колкото се може по-скоро моя братовчед.

Всички побързали да отпътуват и препускали през целия ден чак докато се свечерило, а нощта прекарвали в една горичка. На другия ден,

още на развиделяване, те скочили на конете си и препуснали по хладината. Продължавали да яздят на дълги преходи, докато не пристигнали в Ескалот.

Месир Говен влязъл в дома, в който се бил настанил преди време, като не пропуснал да отведе Боорт в стаята, където се намирал щитът на Ланселот. За негово щастие го намерил все още да виси в нея, и се обърнал към своя спътник:

— Сеньор, виждал ли си някога този щит?

Боорт отвърнал, че е оставил същия този щит в Камелот, преди да се отправи за турнира в Уинчестър. Тогавя месир Говен пратил да повикат стопанина на къщата, за да му зададе някои въпроси. Още с идването му той казал:

— Драги сеньор, искам от теб една голяма услуга: моля те в името на човека, когото обичаш най-много на света, да ме осведомиш къде се намира рицарят, на когото принадлежи този щит. Защото знам със сигурност, че ти е известно къде е той в този момент, и стига да искаш, можеш да ни насочиш към него. Ако обаче не желаш да отговориш на моята молба, бъди сигурен, че ще ти причиним големи неприятности и ще влезем в истинска война с теб.

— Ако съм убеден, че ме питаш за негово добро, ще те осведомя — отвърнал му стопанинът. — Ала инак няма да го сторя за нищо на света.

— Уверявам те в името на всичко, което дължа на Господ Бог — отвърнал му месир Говен, — че едва ли има други, които да го обичат повече от нас и да са готови да направят за него какво ли не. Именно защото не сме го виждали от доста време и не знаем дали е болен, или не, вече осем дни обикаляме да го търсим.

— Останете тогава тази вечер у нас — рекъл стопанинът на дома, — а утре, поискате ли да тръгнете, ще ви обясня къде да го намерите. Дори мога да ви дам един от моите прислужници, който да ви покаже правилния път.

45. СРЕЩАТА С ЛАНСЕЛОТ

Тази нощ Боорт и компанията му останали в Ескалот, преизпълнени с радост и много по-щастливи, отколкото се чувствали

напоследък, заради благоприятните новини, които били научили току-що. На сутринта всички се надигнали още на развиделяване, а когато слезли в голямата зала, намерили в нея своя гостоприемец. Неговият син, който бил болен, когато на път за Уинчестър Ланселот посетил техния дом, вече бил напълно оздравял и затова им предложил да ги изпроводи до имението, в което се намирал търсеният от тях рицар.

Всички на драго сърце приели предложението му, след което се простили със своя домакин, скочили на конете и препуснали с такава бързина, че още същата вечер се озовали в имението на дамата, приютила при себе си ранения Ланселот. Той пък вече бил дотолкова укрепнал, че можел да излиза на разходка из околността.

Още с пристигането си Боорт и спътниците му слезли пред портите на имението. В този момент Ланселот бил излязъл на двора и се разхождал в компанията на мъжа, който го бил излекувал. С тях бил и рицарят, който го придружил на турнира, а след това, по време на възстановяването му, бил от сутрин до вечер неотлъчно до него.

Още с влизането им в двора Ланселот тутакси ги забелязал и недейте да питате дали радостта му била голяма. Втурнал се той към Боорт и го приветствал с „добре дошъл“. Същото сторил и с Хектор, Лионел и монсеньор Говен, като възторгът му бил особено голям от срещата с последния. Сетне се обърнал към всички с думите:

— Драги сеньори, добре сте дошли!

— Сеньор, Господ да ти даде цялата Си благодат! Огромното ни желание да те видим и преголемият ни страх, че те нямаше на турнира в Танебург, ни накара да се заемем с твоето търсене. И ето че с Божията помощ успяхме да го доведем до добър край. Намерихме те дори по-бързо, отколкото се надявахме. Ала, за Бога, кажи ни как си и какво точно ти се случи, защото онзи ден до нас достигнаха слухове, че си бил много тежко болен.

— Слава Богу, вече се чувствам много добре — отвърнал Ланселот. — Трябва ми още съвсем малко, за да се оправя напълно. Истина е обаче, че бях много зле и много се натърпях, защото бях в смъртна опасност. Така поне ми каза моят лечител.

— Сеньор — попитал Боорт, — откъде според теб те сполетя тази болест?

— Знам много добре откъде ме сполетя — отвърнал Ланселот. — На турнира в Уинчестър получих тежка рана, която един рицар ми

нанесе по време на сражението. Тя се оказа далеч по-опасна, отколкото си мислех и ми изглежда до ден-днешен, защото все още не съм възстановен дотолкова, че да скоча на коня и да препусна с предишната лекота.

— Сеньор — обадил се месир Говен, — след като вече си тръгнал на оздравяване, не ме е особено грижа за претърпените страдания, защото и ти никога не си им обръщал голямо внимание. Каж ми по-добре кога смяташ, че ще си в състояние да се завърнеш в двора.

— Стига да е угодно Богу — отвърнал Ланселот, — няма да се наложи да ме чакате дълго.

Тогава в разговора се намесил лечителят на рицаря, който казал на монсеньор Говен:

— Сеньор, можеш да бъдеш уверен, че той ще бъде напълно здрав точно след осем дни, когато ще може да язди и да носи оръжие със същата мощ, с каквата го е правил на турнира в Уинчестър.

Всички в един глас възкликнали, че това е една прекрасна новина.

46. СМУЩЕНИЕТО НА БООРТ

На другия ден, когато се настанили да вечерят, месир Говен през смях попитал Ланселот:

— Сеньор, разбра ли поне кой е онзи рицар, който ти нанесе тази рана?

— Не, нямам никаква представа — отговорил Ланселот. — Ала ако успея да разбера кой е, и ако по случайност го намеря на някой турнир, мисля, че ще бъде щедро възнаграден за всички добрини, които е сторил. Защото в мига, в който се изпречи насреща ми, ще усети дали мечът ми може да посича стомана, или не може. Колкото кръв източи той от хълбока ми, толкова, ако не и повече, ще източа аз от главата му.

Тогава монсеньор Говен започнал да пляска с ръце и да подскача от радост, след което рекъл на Боорт:

— Хайде сега да те видим какво ще направиш, защото човекът, който те заплашва, не е измежду най-големите страхливци на света. Лично аз, ако ми се бе заканил такъв славен рицар, едва ли бих имал и миг покой, докато не се помирят напълно с него.

При тези думи Ланселот останал много озадачен и затова се обърнал към Боорт:

— Боорте, нима си бил ти рицарят, който ми нанесе тази рана?

Боорт се почувствал толкова гузен, че изобщо не знаел какво да каже, защото нито имал смелостта да си признае, нито наглостта да отрече. В края на краищата събрал сили и рекъл:

— Сеньор, ако аз съм този, който ти е нанесъл раната, наистина много съжалявам, но никой не би трябвало да ме упреква за това. Защото ако си бил ти, както ме обвинява месир Говен, то ти така се бе пременил, че нямаше как да те разпозна в доспехите на новопосветен рицар, след като знам, че носиш оръжие не по-малко от двадесет и пет години. Не виждам как при това положение бих могъл да се досетя, че си ти. Ето защо съм на мнение, че не би трябвало да ми имаш зъб.

Ланселот му отвърнал, че не таи никакво озлобление срещу него, защото наистина е така, както казва.

— За Бога, драги братко! — възкликнал тогава Хектор. — От онзи ден ми е останал славният спомен, че ме накара да почувствам колко е твърда земята, в момент, когато нямах никаква нужда от това.

На което Ланселот отвърнал през смях:

— Скъпи братко, надявам се, че няма да се оплакваш от мен, както аз не се оплаквам от теб, защото двамата с Боорт бяхте рицарите, които ми попречихте най-много да постигна намеренията си на този турнир. През цялото време ми се пречкахте насреща с единствената цел да ме затруднявате и в края на краищата да ме посрамите. Мисля, че щях да отнеса наградата за този ден, но вие ми я отнехте. Затова ви казвам, че никога никъде не съм срещал двама рицари, които да ми създадат толкова неприятности и да ме поставят в толкова тежко положение, както го сторихте вие. Няма да ме чуете да говоря втори път за това, още повече, че ви прощавам за всичко.

— Сеньор — рекъл месир Говен, — сега вече и ти си наясно колко добре умеят двамата да си служат с копието и меча.

— Несъмнено — отвърнал Ланселот. — Испитах го вече на собствен гръб, да не говорим, че все още нося твърде видими белези от техните умения.

Разговорът продължил още дълго да се върти около събитията от онзи турнир. Месир Говен нарочно го подклаждал, защото виждал, че Боорт се чувства толкова огорчен и посрамен, сякаш бил извършил най-голямото престъпление на света.

Така прекарали в имението цяла седмица, много радостни и щастливи да виждат как Ланселот си възвръща здравето и силите. През цялото време обаче Боорт не посмял да му разкаже за разговора си с кралицата от страх, че Ланселот може да се развълнува много силно, ако чуе жестоките й думи по негов адрес.

Ала на това място разказът спира да говори за тях и се връща към крал Артур.

[1] 43* Медиевистът Жан Фрапие сочи следните четири кралства: Шотландия, Ирландия, Уелс и Северен Уелс. ↑

VII РАЗКРИТИЯТА НА МОРГАНА

48. ТАЙНСТВЕНАТА ГОРА

И тъй, сега в нашата история се разказва, че когато крал Артур заедно с кралицата напуснали Танебург, те препускали първия ден, докато стигнали в един свой замък, наречен Таурок*[1]. В него те прекарали нощта заедно с голяма свита от рицари, а на следващия ден Артур наредил на кралицата да отпътува за Камелот. Самият той останал в продължение на три дни в Таурок. Като отпътувал от замъка, стигнал до една гора, в която някога Ланселот бил прекарал като пленник цели две зими и едно лято у вероломната Моргана**[2]. Тя и до днес продължавала да живее там, обкръжена с голяма свита, която целогодишно ѝ прави компания.

Кралят навлязъл в гората заедно със своите хора, ала не се чувствал съвсем здрав. След като пътували доста време през нея, в края на краищата се отклонили от правилния път. Продължили да се лутат из гъсталаците, докато взело да притъмнява. Тогава кралят се спрял и попитал хората от свитата си:

— Какво ще правим? Май се изгубихме в гората.

— Сеньор — отвърнали му те, — по-добре е да останем намясто, отколкото да продължим да блуждаем. Така няма да постигнем нищо, освен да се изтощим съвсем, понеже не знаем дали и къде в тази гора има дом или убежище. Имаме достатъчно храна, ще опънем шатрата ти на ето тази ливада, ще се наспим през нощта, а утре, ако даде Господ, още на тръгване ще намерим пътя, който ще ни изведе на воля извън гората.

Кралят се съгласил с това предложение и тъкмо започнали да разпъват шатрата, изведнъж двукратно се разнесъл звук от рог, който, както изглеждало, се намирал съвсем близо до тях.

— За Бога — възкликнал кралят, — тук наблизко има хора! Идете да видите кои са.

Туси Сагремор***[3] Щуравия скочил на коня си и препуснал право натам, откъдето бил чул тръбенето на рога. Не му се наложило

да язди дълго, защото се натъкнал на замък с висока и мощна кула, завършваща с отчетливо изрязани бойници и заобиколена с яки стени. Приблизил се той до портата, слезъл от коня и започнал силно да вика. Като чул, че отвън има хора, стражникът, охраняващ портата, го попитал кой е и какво иска.

— Аз съм рицарят Сагремор Щуравия — отвърнал той. — Изпраща ме крал Артур, който се намира наблизко в гората, за да съобщя на всички в замъка, че има намерение да прекара тази нощ тук. Така че пригответе се да го посрещнете, както подобава, защото само след малко ще ви го доведе заедно с цялата му свита.

— Драги сеньор — провикнал се на свой ред стражникът, — почакай малко, ако обичаш, докато известя новината на моята господарка в замъка, а после веднага ще се върна при теб с нейния отговор.

— Какво? — удивил се Сагремор. — Нима този замък си няма господар?

— Не, няма си — отвърнал му стражникът.

— Върви тогава и се връщай, ама побързай, защото никак не искам да чакам — съгласил се рицарят.

Стражникът бързо се изкачил по стълбите и се озовал при своята господарка. Предал ѝ дума по дума вестта, че крал Артур иска да прекара нощта в замъка. Като чула това, Моргана много се зарадвала и наредила на своя слуга:

— Бързо се връщай и кажи на рицаря да доведе краля тук. Предай му още, че ще го посрещнем по възможно най-добрия начин.

Младежът се върнал при Сагремор и му предал думите на господарката си. Тогава последният препуснал обратно и щом се озовал при краля, побързал да му каже:

— Господарю, имал си голям късмет, защото ти намерих място за пренощуване, където ще прекараш нощта, както ти душа иска. Поне така ми казаха хората там.

Като чул това, кралят наредил на хората от свитата си:

— Да се качваме на конете и да вървим право натам!

Всички изпълнили нареждането му и Сагремор ги повел към замъка. С пристигането си заварили портите му отворени, влезли вътре и се озовали в едно толкова прелестно и красиво, толкова богато и привлекателно място, че се почудили дали са виждали през живота си

такъв прекрасен и добре устроен замък. Пространството било осеяно с огромен брой свещи, хвърлящи толкова силна светлина, че всички се дивели как е възможно подобно нещо, а освен това нямало стена, която да не е покрита с копринена тъкан.

Смаян, кралят попитал Сагремор:

— Сеньор, виждал ли си такава великолепна украса?

— Не, господарю, никога не съм виждал нещо подобно — отвърнал му той.

Кралят се прекръстил от удивление, тъй като никога не бил виждал нито църква, нито дори катедрала, чиято вътрешност да е декорирана с по-богата украса от тази, която покривала стените в двора на замъка.

— Бога ми! — възкликнал той. — Изобщо няма да се учудя, ако вътре е пълно с немислими богатства, след като дори отвън всичко е толкова смайващо.

Слязъл кралят от коня, последван от всичките си приближени, а когато влезли в голямата зала, били посрещнати от Моргана и нейната свита, наброяваща навярно цяла стотица дами и рицари, пременени и едните, и другите с такъв разкош, че на никой празник през целия си живот Артур не бил виждал по-бляскаво и разточително облечени хора. Като видели, че кралят влиза при тях, всички те в един глас се провикнали:

— Господарю, добре си дошъл при нас! Никога досега не сме се радвали на такава голяма чест! За нас е неизразима радост, че ще останеш да нощуваш тук!

В отговор кралят им пожелал Господ Бог да прати на всички радост и благодат. Сетне прислугата се завтекла и го отвела във великолепно обзаведена стая, от която той не си спомнял да е виждал нещо по-красиво и очарователно.

49. РАЗКОШНО ПИРШЕСТВО

Веднага щом кралят седнал и си измил ръцете, в залата били подредени множество трапези, на които се настанили рицарите от неговата свита. Млади девойки започнали да поднасят такова разнообразие от ястия, сякаш в замъка се били подготвяли не по-малко от месец за пристигането на краля и неговите придворни. Артур никога през живота си не бил сядал на маса, отрупана с подобно

изобилие от златна и сребърна посуда. Дал си сметка, че ако се намирал в столицата си Камелот и си бил поставил за цел да устрои пиршество с възможно най-голямото богатство на ястия, едва ли щели да му предложат по-голямо разнообразие, нито пък щели да му ги поднесат с по-голямо изящество. Затова всички гости се дивели откъде ли би могло да произхожда цялото това изобилие.

50. ПРИТЕСНЕНИЕТО НА МОРГАНА

След като попирували, колкото им душа искала, кралят се заслушал в звуците на всевъзможни известни нему инструменти, които долитали от съседната стая. Те свирели заедно такава изящна и приятна мелодия, каквата той никога дотогава не бил чувал. Стаята била озарена от изключително силна светлина. Не след дълго оттам излезли две много красиви девойки, носещи по един златен свещник с огромна горяща свещ. Те се приближили до краля и му казали:

— Сеньор, ако ти е угодно, можеш да се оттеглиш за почивка, защото нощта вече доста напредна, а ти си яздил дълго и навярно си много изморен.

На това им предложение кралят отвърнал:

— Да, бих искал да си легна, защото наистина имам нужда от почивка.

— Господарю — рекли тогава девойките, — дойдохме при теб, за да те отведем до твоята спалня, както ни бе наредено.

— Това е и моето желание — бил отговорът на краля.

Тогава кралят станал и те го отвели в същите покои, в които преди години Ланселот прекарал немалко време. Стените й били украсени с картини, изобразяващи любовта му с кралица Гениевра*^[4]. Точно в тази стая девойките настанили крал Артур, а когато той заспал, се върнали при своята господарка.

Моргана дълго мислила за краля, защото желаела да му съобщи цялата история на любовта между Ланселот и кралица Гениевра, ала същевременно се бояла да не би Ланселот да разбере, че кралят е научил истината от нея, защото тогава нямало кой да му попречи да я убие. В подобни мисли прекарала голяма част от нощта, питайки се дали да проговори, или да премълчи: ако проговорела, заплашвала я смъртна опасност, защото Ланселот можел да научи кой го е предал;

ако прикриела истината, едва ли някога щял да ѝ се удаде подобен случай да му я каже.

Угнетена от тази раздвоеност, тя най-сетне заспала. Призори станала и отишла при краля. Поздравила го много любезно и му казала:

— Сеньор, моля те за една услуга в отплата за всички добрини, които съм ти сторила.

— Дължа ти я — отвърнал кралят — стига да е нещо, което мога да изпълня.

— Съвсем постижимо е — настояла Моргана. — И знаеш ли за какво става дума? Да останеш тук днес и утре. Бъди сигурен, че дори и да отидеш в най-добрия от градовете, които са ти подвластни, никъде не ще намериш по-изискано обслужване и по-добър прием, отколкото при мен. Защото няма да има желание, което да изречеш, и то да не бъде изпълнено.

Той отговорил, че ще остане, щом ѝ е обещал.

— Сеньор — рекла тогава тя, — ти се намираш в дом, обитаван от хора, за които твоето присъствие е истинско щастие. Знай, че няма на света друга жена, която да те обича повече от мен. И това е съвсем естествено, стига да не е изчезнала кръвната връзка между нас.

— Госпожо — попитал учуден кралят, — коя си, че толкова много ме обичаш, както излиза от думите ти?

— Сеньор — отвърнала му тя, — аз съм твоята най-близка по кръв приятелка, защото се наричам Моргана и съм твоя сестра**[5]. А ти беше длъжен да ме разпознаеш, а не да ме гледаш като непознатата.

Кралят се вгледал в дамата и разпознал в нея сестра си. Скочил тогава от леглото, зарадван повече от всичко на света, и ѝ казал, че е щастлив от това приключение, в което е бил въввлечен по волята на Господ Бог.

— Уверявам те, сестро — възкликнал той, — много години живея с убеждението, че отдавна си напуснала този свят. Ала щом Господ Бог е пожелал да те намеря жива и здрава, на тръгване ще те отведа с мен в Камелот, за да заживееш отсега нататък в двора и да правиш компания на моята съпруга кралица Гениевра. Убеден съм, че тя ще те посрещне с голяма радост и ще бъде щастлива да научи истината за теб.

— Драги братко — отговорила му тя, — не искай от мен подобно нещо. Казвам ти най-откровенно, че никога няма да дойда в двора, а ако замина оттук, то ще е за остров Авалон, където живеят дамите, познаващи всички чародейства на света^[6]***.

Кралят побързал да се облече и пригответи, сетне приседнал на леглото си, сложил сестра си да седне до него и я заразпитвал как е и какъв е бил животът ѝ досега.

Тя му разказала откровенно за една част нещата, а за друга премълчала. Така, улисани в разговор, двамата останали чак до първия час на деня****^[7].

51. СТАЯТА С КАРТИНИТЕ

През този ден времето било много хубаво, слънцето се издигнало и заблестяло, нахлувайки отвсякъде в стаята и осветявайки я по-ярко отпреди. Кралят и сестра му продължавали да седят сами и да се наслаждават на подетия разговор. След като достатъчно се разпитвали един друг за миналото, кралят се огледал около себе си и погледът му паднал върху картините и портретите, нарисувани от Ланселот, докато пребивавал в този замък като затворник. Артур бил достатъчно грамотен, за да прочете какво пишело. Затова, когато забелязал надписите под картините, обясняващи съдържанието им*^[8], той се заел да ги чете и тутакси си дал сметка, че в украсата на тази стая са увековечени подвизите на Ланселот от времето, когато бил новопосветен рицар. Не забелязал да са изобразени някакви измислени геройства, за които да не знаел, тъй като в двора му донасяли за славните деяния на Ланселот веднага щом ги извършел.

52. АРТУР НАСТОЯВА МОРГАНА ДА МУ КАЖЕ ИСТИНАТА

Така кралят започнал да чете надписите за делата на Ланселот под картините, които разглеждал. Като стигнал до тези, които представляли срещата с Галео*^[9], той останал напълно смаян и изпълнен с тревожност. Докато ги разчитал, си казал тихичко:

— Господи, ако наистина това е смисълът на надписите, то Ланселот ме е опозорил с кралицата, защото виждам съвършено ясно, че той се е срещал с нея. И ако надписът тук казва истината, то това негово поведение ще ми причини най-нетърпимата мъка, която някога

съм изпитвал, защото най-голямата низост, която би могъл да извърши спрямо мен, е да ме опозори с моята съпруга.

Сетне се обърна към Моргана:

— Мила сестро, моля те да ми кажеш истината за това, което ще те попитам.

Тя отвърнала, че на драго сърце ще изпълни молбата му, стига да я знае.

— Закълни ми се! — настоял кралят.

Моргана се закле.

— В името на верността, която ми дължиш и в която току-що ми се закле, изисквам от теб да ми кажеш кого изобразяват тези картини, ако знаеш истината за тях, и да не премълчаваш каквото и да било.

— Ха, сеньор! — възкликнала Моргана. — Какво говориш? Що за неща искаш от мен? Ако ти разкрия истината и авторът на тези картини узнае за това, никой освен Господ Бог не ще му попречи да ме убие.

— Кълна се в Бог — отвърнал кралят, — длъжна си да ми кажеш всичко, а аз в качеството си на крал ти се заклевам, че никой не ще ти потърси сметка за това.

— Господарю — примолила се тогава Моргана, — позволи ми, моля ти се, да не ти я кажа.

— Не! — отказал ѝ кралят. — Длъжна си да ми я кажеш.

— Добре, щом е така, ще ти я разкрия, без да те излъжа дори с една дума. Истината — ако ти все още не я знаеш — е, че Ланселот е влюбен в кралица Гениевра още от първия ден, в който бе произведен в рицарски сан, и в името на любовта си към нея още като новопосветен рицар извърши всички свои подвизи. Ти можеше да се убедиш в това, когато дойде за пръв път да посетиш замъка „Стражата на Мъките“^[10], но не успя да влезеш в него, защото те спряха на брега на реката. И когато от свое кралско име проводи в него един рицар, той също не можа да влезе. Ала щом Ке, който бе рицар на кралицата, отиде там, веднага бе пуснат да влезе, а ти за разлика от мнозина други дори не забеляза това.

— Така е — признал си кралят, — наистина не си дадох сметка за това. Иначе всичко се случи точно както го разказваш. Но не знам дали това е било заради любовта към кралицата, или заради мен.

— Сеньор — продължила Моргана, — съвсем не е само това.

— Казвай — наредил кралят.

— Сеньор, Ланселот бе влюбен в кралицата така, както никой смъртен човек не би могъл да обича. Не си позволи обаче да ѝ разкрие любовта си нито лично, нито с помощта на посредник, а в името на любовта си се впусна в различни премеждия и извърши подвизите, които виждаш изобразени тук***[11].

53. АРТУР СЕ ЗАКЛЕВА ДА ОТМЪСТИ ЗА ПОЗОРА СИ

— Дълго време — продължила Моргана — той само страдаше, защото бе влюбен, без да бъде обичан, и дори не смееше да разкрие любовта си. Но това бе до деня, в който носеше черни доспехи и се сприятели с Галео, сина на гигантката, след като излезе победител в двубоите*[12], както е изобразено на картината отсреща. После спомогна да бъде сключен мир между вас двамата и славата за това да бъде изцяло твоя. Когато Галео си даде сметка, че любовта, която Ланселот изпитва към кралицата, нараства с всеки изминал ден до такава степен, че забравя да яде и пие, той го притисна много умело с безкрайни настоявания и молби. Ланселот не издържа и му призна, че обича Гениевра и се топи от мъка по нея. Галео го насърчи да не се отчайва, като му обеща, че ще направи всичко възможно кралицата да бъде негова. И изпълни каквото обеща, защото тъй дълго увещава кралицата, че тя в края на краищата се отдаде на Ланселот, като му призна за своята любов с една целувка**[13].

— Достатъчно! — извикал кралят. — Върху тези картини са запечатани моят позор и предателството на Ланселот. Но кажи ми, моля ти се, кой е художникът, който ги е нарисувал.

— Самият Ланселот, сеньор, и ще ти кажа кога стана това. Спомняш ли си за два турнира в Камелот, когато рицарите от Кръглата маса отказаха да участват в състезание, в което предстои да се сражават срещу Ланселот, защото той печелеше наградите във всички турнири? Като узна това, Ланселот се обърна срещу тях, принуди ги да напуснат бойното поле и да се върнат в Камелот. Спомняш ли си за тези събития?

— Как да не помня? — рекъл кралят. — Този турнир все още е като че ли пред очите ми. Никога и никъде не съм виждал рицар да

върши такива подвизи, каквито извърши този ден Ланселот. Но защо ми споменаваш за всичко това?

— Защото — обяснила Моргана — когато след тези турнири си тръгна от Камелот, той се изгуби за година и половина, така че никой не знаеше къде се намира.

— Така беше — съгласил се кралят. — Права си.

— Казвам ти това, защото по това време го бях затворила тук като мой пленник в продължение на две зими и едно лято. Тогава той рисува картините, които виждаш пред себе си. И щях да го държа така, че никога повече да не излезе оттук, ала той извърши най-великата дяволска постъпка, която смъртен човек някога е сторвал.

— И каква бе тя? — полюбопитствал кралят.

— Разчупи със собствените си ръце желязната решетка на този прозорец***[14]!

Моргана показала железните пръти на прозореца, които впоследствие били поправени по нейно нареждане. Кралят се видял принуден да признае, че това е не човешка, а дяволска работа.

Тогава се вгледал по-внимателно в картините по стените. В главата му се въртели все мрачни мисли и дълго стоял така, без да пророни и дума. След тежкия си размисъл най-сетне казал:

— За тази връзка ми каза завчера****[15] Агравен, но аз не му повярвах и реших, че си съчинява. Ала това, което виждам тук, ме прави несравнимо по-убеден от преди. Затова ти казвам, че няма да се примиря, докато не разбере цялата истина. И ако е така, както свидетелстват тези картини, ако Ланселот наистина ме е опозорил, прелъстявайки моята съпруга, ще им устроя капан и ще ги хвана на местопрестъплението. И ако тогава не въздам справедливост, за която да се говори, докато свят светува, това ще означава, че не заслужавам никога повече да нося корона.

— Съгласна съм — казала Моргана. — Ако не постъпиш по този начин, и Господ Бог, и хората ще са прави да се отнасят с презрение към теб, защото нито крал, нито мъж бива да търпи, когато му нанасят такова оскърбление.

Дълго си говорили кралят и сестра му тази сутрин. Моргана го насърчила да си отмъсти в най-скоро време за преживяния позор. От своя страна Артур я уверил, че в качеството си на крал ще действа така

жестоко, че за тази история ще има да се говори векове наред, стига само да ги изобличи на място в прелюбодеяние.

— Няма да е нужно много време, за да ги хванеш заедно — казала Моргана. — Достатъчно е само да си дадеш малко труд.

— И аз ще го направя — заключил кралят, — защото ако един мъж е лудо влюбен в някоя жена, а ти твърдиш точно това, ще ги хвана заедно още преди да е изтекъл този месец, при условие, разбира се, че през това време Ланселот се върне в двора.

54. КРАЛЯТ УДЪЛЖАВА ПРЕСТОЯ СИ ПРИ МОРГАНА

Кралят останал при сестра си не само този и следващия ден, а цяла седмица. Моргана мразела Ланселот повече от всеки друг на света, защото знаела, че кралицата го обича. Ето защо не спряла нито за миг да надъхва краля да си отмъсти за преживяния позор при първа възможност след завръщането си в Камелот.

— Драга сестро — казал ѝ по някое време кралят, — няма нужда да ме насърчаваш, защото не ще се откажа да свърша онова, което съм замислил, дори да ми струва половината кралство.

И тъй, Артур удължил престоя си с цяла седмица, защото околността била много красива, а и гъмжала от всевъзможен дивеч, за който той ходел на лов всеки път, когато му се приисквало.

Ала засега разказът престава да говори за него и Моргана. Единственото, което се споменава, е, че той издал забраната никой освен Моргана да не влиза в покоите му, докато пребивава в замъка, за да не види картините, изобразяващи срамната му тайна: Артур не желал друг да научи истината, защото се опасявал, че новината може да се разпространи и да допринесе за опозоряването му.

Ето защо разказът замълчава засега за краля и заговарва за Ланселот, Боорт и тяхната дружина.

[1] 48* В предишни романи въпросният замък не е споменаван. ↑

[2] 48** В *Роман за Ланселот* (епизода „Тайнствената гора“) магьосницата Моргана държи в плен две зими и едно лято Ланселот с надежда той да приеме любовта ѝ. По това време героят рисува по стените на стаята-затвор сцени от своите подвизи и от любовната си връзка с Гениевра. В крайна сметка Ланселот успява да изтръгне с ръце металните пръчки на своя прозорец и да избяга. ↑

[3] 48*** Сагремор Щуравия или Безмерни (*Desrée*) — рицар от двора на крал Артур. Появява се епизодично в няколко романа на Кретиен дьо Троя (*Ерек и Енида, Клижес, Персевал или разказ за Граала*), както и в по-късни творби от XIII в. ↑

[4] 50* По същия начин и Тристан, далеч от своята любима, поръчва статуи на Изолда, Бранжиен и дори на кучето Хюсден. Вж. *Тристан и Изолда*, Томас, фрагм. „Залата със статуите“, изд. „Изток-Запад“, София, 2013. ↑

[5] 50** Моргана е заварена сестра на Артур, дъщеря на Игерна (майката на Артур) и на херцога на Гинтагел. ↑

[6] 50*** В артуровските романи остров Авалон се свързва с Другия свят на келтите. В края на романа вероятно там Моргана отвежда със своята ладия смъртно ранения Артур. Въпросните дами са очевидно феи. Според латинския разказ на Джефри Монмутски *Животопис на Мерлин (Vita Merlini, 1148)* Моргана обитава остров Авалон с осем свои сестри. Всички те владеят изкуството на преобразяването и са посветени в магическата медицина. Краят на *Смъртта на крал Артур* не споменава остров Авалон — за разлика от Джефри, Вас и Робер дьо Борон (частта „Персевал“ от трилогията *Роман за Граала*), които уточняват, че Моргана ще излекува ранения си брат именно там. ↑

[7] 50**** Понятието за час през Средновековието съответства на по-едри отрязъци от дневното време: първи час — 6–7 ч. сутринта, момента на развиделяване; трети час — 9 ч. сутринта; шести час — пладне; девети час — към 3 часа следобед. ↑

[8] 51* Изобразителното средновековно изкуство (иконография, стъклописи, скулптури, миниатюрни рисунки в ръкописите) не е реалистично. Оттук и необходимостта от надписи, указващи идентичността на изобразената фигура. ↑

[9] 52* Разказът напуска за първата любовна среща между Ланселот и Гениевра, осъществена с посредничеството на Галео. ↑

[10] 52** Резюме на епизод от *Роман за Ланселот*. Замъкът „Стражата на Мъките“ е омагьосан. Всеки рицар, попаднал там, остава затворник, ако не победи последователно двадесет съперници. Единствен Ланселот успява. От този момент замъкът ще се нарича „Стражата на Радостта“. ↑

[11] 52*** Според *Роман за Ланселот*, описващ раждането на любовта на Ланселот към Гениевра, през един продължителен период героят не издава с нищо страстта си по кралицата. Сублимира чувството си в многобройни рицарски подвизи. ↑

[12] 53* В *Роман за Ланселот* Галео, крал на Далечните острови, надарен с исполинска сила, нахлува с многолюдна армия във владенията на Артур, когото иска да направи свой васал. След първоначалните загуби, претърпени от Артур, настъпва обрат в момента, когато в сражението се намесва анонимно Ланселот, облечен в черни доспехи. Така героят печели възхищението на Галео, който става най-преданият му приятел. ↑

[13] 53** И тук разказът споменава за прочутата сцена от *Роман за Ланселот*, когато Ланселот и Гениевра разкриват чувствата си благодарение на посредничеството на Галео и кралицата целува за пръв път своя любим. Данте обезсмъртява тази сцена в епизода с Паоло и Франческа (*Ад*, песен V, ст. 127–138). ↑

[14] 53*** В романа на Кретиен дьо Троя *Ланселот, Рицаря на каруцата* — първата запазена творба, чийто протагонист е Ланселот — героят изтръгва с голи ръце решетката на прозореца, за да проникне в стаята, където Мелеаган държи в плен кралица Гениевра. ↑

[15] 53**** Повествованието е осяно с времеви маркери. В това отношение авторът на *Смъртта на крал Артур* се придържа до стилистиката на *Роман за Ланселот*, който наподобява историческа хроника. В действителност хронологията в *Смъртта на крал Артур* е фиктивна. Тя създава впечатление за отмерване на времето по чисто условен начин. В конкретната сцена не е възможно разговорът между Агравен и Артур, описан в началото на романа (фрагм. 5), да е протекъл „завчера“: само оздравяването на Ланселот от раната, нанесена му по недоразумение от Боорт, трае повече от месец. Освен това, след като е пронизан от стрелата на ловец докато спи, Ланселот се лекува при един отшелник-лечител още петнадесет дни (фрагм. 65).

↑

VIII ЛАНСЕЛОТ В НЕМИЛОСТ

55. ОЗДРАВЯВАНЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

Сега разказът продължава с това, че Боорт, Говен и техните другари останали с Ланселот, докато той не оздравял и възвърнал напълно своите сили. Щом усетил, че се е възстановил и не се притеснява да носи отново оръжие, той казал на своя лечител:

— Не ти ли се струва, сеньор, че мога вече да разполагам със своето тяло, както намеря за добре, без да се съобразявам с раната, която ме измъчваше толкова дълго?

— Заявявам най-откровено — отвърнал му лекарят, — че си излекуван напълно и няма защо да се притесняваш за последствията от раняването.

— Тази новина ме изпълва с радост — рекъл Ланселот, — защото мога да си тръгна оттук, когато пожелая.

56. БРАТЯТА ОТ ЕСКАЛОТ СТАВАТ РИЦАРИ НА ЛАНСЕЛОТ

Цялата дружина прекарала този ден в празненства и веселие. На свечеряване Ланселот казал на дамата, в чието имение се бил приютил, че на другия ден ще си тръгне, и ѝ благодарил за добрия прием, който му оказала в своя дом. Сетне наредил да дадат на нея и на учения мъж, излекувал раната му, толкова много пари, че и двамата можели да прекарат в доволство целия остатък от живота си*[1].

Същия този ден двамата братя от Ескалот го помолили да ги приеме на служба в своята дружина, като му обещали, че никога няма да го изоставят заради друг господар. Ланселот на драго сърце се съгласил, защото и двамата били разумни младежи и добри рицари.

— Сеньори — казал им той, — приемам ви за мои съратници, но често ще се случва да заминавам далеч от вас и вие няма да знаете нищо за мен, докато не се върна.

— Това не ни смущава, сеньор — отвърнали му те, — достатъчно ни е да се представяме като твои съратници, а и ти да ни

смяташ за свои рицари.

Ланселот им казал, че приема и че ще им даде земи и имения било в кралство Беноик, било в Гон. Така двамата станали негови рицари.

57. ПРИЗНАНИЯТА НА ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ

Същия този ден при Ланселот дошла сестрата на двамата братя от Ескалот и му казала:

— Сеньор, ти заминаваш и само Бог знае кога ще се върнеш. И тъй като никой пратеник не може да опише бедата, в която е изпаднал неговият господар, по-достоверно от самия му господар, съм дошла да споделя с теб моето нещастие, което наистина е много голямо. Искам да знаеш, че съм пред прага на смъртта и само ти можеш да ме спасиш.

— Пред прага на смъртта? — възкликнал Ланселот. — Какво говориш, госпожице? Няма как да умреш, щом е по силите ми да те спася!

Тогава девойката започнала горко да плаче.

— Така е, сеньор — промълвила през сълзи тя. — За моя погибел беше срещата ми с теб!

— Но как така, госпожице? — удивил се рицарят. — Обясни ми за какво става дума.

— Сеньор, още щом те видях, се влюбих в теб така, както никое женско сърце не може да се влюби, и оттогава нито мога да ям и пия, нито да заспя или да си почина. Измъчва ме всичко — и мислите ми, и болките ми, и цялото ми нещастие, непреставащо ни нощем, ни денем.

— Но, госпожице — възкликнал Ланселот, — лудост е да си мечтаеш за мен, след като ти обясних, че моето сърце не ми принадлежи и че ако можех да постъпвам според собствената си воля, щях да се смятам за облагодетелстван от съдбата да съм обичан от девойка като теб. От този час обаче ти не трябваше повече да копнееш за мен, защото не бе трудно да заключиш от моите думи, че няма да обикна нито теб, нито друга жена, а само онази, на която съм посветил сърцето си.

— Ах, сеньор — рекла девойката, — нищо друго ли не можеш да ме посъветваш в ужасното ми нещастие?

— Не, госпожице, не мога, защото няма как да поправа нещата, те са на живот и смърт.

— Сеньор — промълвила накрая девойката, — много ми е мъчно. Знай, че съм на прага на смъртта и само тя може да отнеме на сърцето ми любовта към теб. Очевидно това ще бъде възнаграждението за всички грижи, с които брат ми те е обградил, откакто пристигна в тази страна.

Сетне девойката се прибрала в стаята си и легнала на своето легло, от което така и не станала, както историята ще разкаже за това малко по-късно*[2]. Ланселот пък, който бил много огорчен и ядосан от думите на момичето, тази вечер бил много по-мрачен и неразговорлив от обикновено. Това не останало незабелязано от приятелите му, които никога не го били виждали толкова натъжен.

58. ЗАВРЪЩАНЕТО В КАМЕЛОТ

Същата вечер Боорт изпратил рицаря, излекувал Ланселот, при краля на Северен Уелс със заръка да се погрижи за него и да му се отблагодари за всичко, което е направил за него. На другия ден, още на зазоряване, Ланселот отпътувал от имението заедно с цялата си дружина, пожелавайки от все сърце на дамата Бог да е с нея. Отправили се веднъж на път, те побързали да преминат на няколко прехода разстоянието до Камелот и слезли в двора на замъка.

В часа, когато Ланселот пристигнал там, кралицата била на прозореца и щом го видяла, се отдръпнала оттам и се оттеглила в покоите си. С влизането си в двореца монсеньор Говен отишъл при нея и я сварил да лежи върху ложето си, а на лицето ѝ бил изписан голям гняв. Месир Говен я поздравил, а тя станала да го посрещне и го приветствала с „добре дошъл“.

— Госпожо — рекъл месир Говен, — водим ти Ланселот от Езерото, който дълго отсъстваше от тази страна.

А тя му отвърнала, че не може да говори с него, защото се чувства твърде уморена. Тогава месир Говен излязъл от покоите ѝ, върнал се при своите другари и им казал:

— Сеньори, знайте, че госпожа кралицата е много отпаднала. Не можем сега да се срещнем с нея. Нека да си починем и да изчакаме идването на краля. Ако ви доскучае, можем да излезем на лов из съседните гори.

Всички се съгласили с предложението му.

С падането на нощта Боорт се срещнал с кралицата, за да се осведоми какво ѝ е.

— Не съм болна от никаква болест — отвърнала му тя, — но нямам никакво желание да вляза в залата, щом Ланселот ще е там, защото нямам очи, с които да го гледам, нито сърце, с което да разговарям с него.

— Но как така, госпожо? — удивил се Боорт. — Нима го мразиш толкова много?

— Да — отвърнала тя. — Няма човек на света, когото да мразя така яростно, а и никога не съм го обичала толкова силно, колкото го ненавиждам в момента.

— Много жалко за нас и всички наши близки, кралице — рекъл тогава Боорт. — Мъчно ми е, че се е стигнало дотам, защото от това ще загубят хора, които с нищо не са заслужили подобно отношение. Започвам да си мисля, че Фортуна*^[3] е събрала твоята и неговата любов за наше най-голямо нещастие. Убеден съм, че моят братовчед, който е най-достойният и най-красивият на света, няма страх да се наложи над всекиго и над всички, и единственото нещо, което може да го възпре, е твоят гняв. Само той има силата да го отклони от благородните изпитания. И ако, недай си Боже, тези твои думи достигнат до него, съмнително е дали ще успее да се намесе навреме, за да му попреча да се самоубие. Наистина е много жалко най-добрият измежду добрите да те обича така безпаметно, а ти също така безпаметно да го мразиш.

— Да, мразя го на живот и на смърт — казала кралицата, — и той напълно си го е заслужил.

— Не знам какво да кажа, госпожо — промълвил Боорт. — Май не познавам случай, при който голямата любов на добродетелен мъж да не е завършвала с опозоряване и безчестие. Ако се обърнем към събитията от древната история на юдеите и сарацините, в тях можем да намерим свидетелства за герои на действителни исторически събития, които са били опозорени от жени. Спомни си историята на цар Давид: той имал един син — най-прекрасното човешко същество, породено някога по волята на Господ Бог. Подучен от жена, той започнал война срещу своя баща и загинал с недостойна смърт**^[4].

Отново в юдейската история можеш да видиш как Соломон, комуто Господ Бог дал несравним разум и знания, надвишаващи всичко, до което смъртна душа може да достигне, нанесъл оскърбление на Господ Бог заради една жена: така той намерил позора и смъртта си. Не различна е и историята на Самсон Могъщия — най-силния човек на земята, който умрял по същите причини. Героите Хектор и Ахил, превъзхождащи по воински и рицарски умения всички мъже в древния свят, а с тях и повече от сто хиляди воители загинали единствено заради жената, която Парис отвлякъл насила от Гърция***[5]. Ако пък се обърнем към нашето съвремие, няма и пет години, откакто умря Тристан, племенникът на крал Марк, който така вярно обичаше Изолда Русокосата, че никога през своя живот не допусна и най-малкото прегрешение към нея****[6]. Какво да говорим повече? Никога никой мъж не се е влюбвал страстно в жена, без тази любов да причини смъртта му. И е добре да си дадеш сметка, че ще постъпиш по-зле от всички дами в историята. Защото в лицето на един-единствен рицар ще причиниш гибелта на всички добродетели, издигащи мъжа в земните почести и спечелващи му славата на благовъзпитан и изтънчен, а това са красота и храброст, доблест и рицарски дух, благородство. Всички тези достойнства, кралице, ти можеш да откриеш в сърцето на моя господар, защото не му липсва нито едно от тях. Няма съмнение, и ти много добре знаеш това, че той е най-свестният мъж на света: най-разумният, най-смелият, най-добрият рицар, когото светът познава. Наред с това произлиза от най-високо потекло и по бащина, и по майчина линия, така че едва ли може да се намери по-благороден мъж от него. И както сега той е носител на всички човешки достойнства, така ти си на път да ги ограбиш и оплячкосаш до едно. Тогава с право ще можеш да кажеш, че си отнела на звездите слънцето, сиреч изтръгнала си изсред рицарите на крал Артур този цвят на световното рицарство. Така, госпожо, в лицето на един-единствен рицар ти ще причиниш на това, а и на редица други кралства щета, каквато никога никоя жена не е причинявала. Няма съмнение — това ще да е великото благо, което очакваме от твоята любов!

Тези думи предизвикали кралицата да отвърне следното:

— Ако наистина се случи всичко, което ти изреди, никой няма да пострада повече от мен самата. Защото тогава аз ще изгубя и тялото, и

душата си. Така че най-добре е да ме оставиш на мира. Друг отговор от мен няма да получиш.

— Кралице — отвърнал Боорт, — бъди сигурна, никога повече няма да ме чуеш да отворя дума за това, ако сама не ме заговориш.

С края на разговора Боорт се разделил с кралицата и отишъл при Ланселот. Дръпнал го настрана, далеч от другите, и му казал поверително:

— Сеньор, съветвам те настоятелно да си тръгнем, защото не е добре да оставаме повече тук. Това е моето мнение.

— Но защо? — учудил се Ланселот.

— Сеньор, госпожа кралицата е забранила да стъпваш в нейния дом, а също на мен и на всички, които се представят от твоя страна.

— И поради какви причини? Имаш ли представа?

— Да, имам отлична представа, но ще ти ги кажа, когато бъдем далеч оттук.

— Да яхваме тогава конете — заключил Ланселот. — Нетърпелив съм да чуя обяснението ти за това, което се случва.

60. МЪКАТА НА ЛАНСЕЛОТ

Ланселот отишъл при монсеньор Говен и му казал:

— Сеньор, принудени сме да си тръгнем оттук, аз и моята дружина, и да отидем по една моя работа, която не търпи отлагане. Като видиш сеньор краля, поздрави го от мое име и му кажи, че при първа възможност ще се върна в Камелот.

— За Бога — учудил се месир Говен, — недейте да си тръгвате по този начин, изчакайте завръщането на краля.

Но Ланселот казал, че това е невъзможно, след което и той, и всички негови спътници се качили на конете. Тогава месир Говен излязъл да го изпрати донякъде и по пътя му казал:

— Сеньор, в полето пред Камелот скоро ще се състои много голям и бляскав турнир — гледай да си дойдеш дотогава. Едва ли ще остане някой рицар в кралство Логрия, който да не се яви на него.

Ланселот отвърнал, че непременно ще дойде, стига това да зависи от волята му. Сетне се разделили и месир Говен се завърнал в Камелот, силно ядосан, че Ланселот си е отишъл така внезапно. Последният пък препускарал, докато не навлязъл в гората край Камелот.

Тогава се обърнал към Боорт с настояване да му обясни защо кралицата му е толкова разгневена.

— Разбира се, че ще ти обясня, сеньор — отвърнал Боорт.

След което му разказал историята за дамския ръкав, който той бил носил на турнира в Уинчестър, и накрая заключил, че заради тази му постъпка кралицата била много разгневена и според собствените й думи никога нямало да се помири с него. Щом свършил да говори, Ланселот се спрял и започнал да плаче така горко, че никой не можел и дума да изкопчи от него. Дълго останал в това състояние, додето най-сетне възкликнал:

— Любов, любов! Ето как възнаграждаваш своите верни служители! Посвети ли се някой на теб, чака го сигурна смърт! Това е тя, твоята отплата, за любовната вяност! Ха! Боорте, драги братовчедо, има ли някой, който да познава сърцето ми по-добре от теб? Нали знаеш, че за нищо на света не бих изневерил на дамата на моето сърце? Защо тогава не се възправи в моя защита?

— Сеньор — отвърнал Боорт, — сторих всичко, което бе по силите ми, ала тя изобщо не искаше да слуша какво й говоря.

— Посъветвай ме тогава, кажи ми какво да правя, защото ако не мога да се сдобря с нея, живот за мен повече няма. Ако благоволи да остави настрана своя гняв и омраза, аз ще си тръгна отгук с известно облекчение. Но така, както стоят нещата сега, при тази нейна ярост и злонамереност, при тази забрана да разговарям с нея не вярвам да издържа дълго, защото мъката и болката ще понижат смъртоносно сърцето ми. Затова и те моля, скъпи приятелю, посъветвай ме как да постъпя, защото не виждам какво мога да направя след всичко, което ми разказа.

— Сеньор — рекъл Боорт, — ако изтърпиш да не ходиш там, където се намира кралицата, както и да не се виждаш с нея, уверявам те, няма да мине и месец и тя, без нито да те вижда, нито да получава новини от теб, ще стане далеч по-нетърпелива да те върне при себе си, отколкото ти си бил някога спрямо нея, и ще те пожелае много по-силно. Можеш да бъдеш сигурен, че ще изпрати хора да те търсят, независимо дали си наблизко или надалеч. Затова те съветвам междувременно да се позабавляваш, да се поразсеееш, да поскиташ насам-натам и непременно да вземеш участие в турнирите, които тепърва ще бъдат обявени. Имаш на разположение отлична дружина,

съставена в по-голямата си част от твои родственици, от което трябва да си много доволен, защото те ще те съпровождат навсякъде, където пожелаеш.

Ланселот отвърнал, че този съвет му изглежда много добър, но че няма нужда от компания, защото иска да се усамоти, и за целта ще му бъде достатъчен само един оръженосец, който да го следва навсякъде.

— Що се отнася до теб, Боорте — казал той, — с теб ще се разделим само до следващата среща или докато ти проводя пратеник, за да те повикам при мен.

— Сеньор — отвърнал Боорт, — много ми е мъчно, че се разделяш така с нас и заминаваш с толкова невзрачна компания. Ако попаднеш в беда, как ще научим за това?

— Не се притеснявай — успокоил го Ланселот. — Онзи, Който ми е давал победата във всяка схватка, в която съм влизал досега, в Своето милосърдие не ще позволи да ми се случи нещо лошо, където и да отида. Ако пък ме постигне нещастие, ти ще узнаеш преди всички, бъди уверен в това.

61. РАЗДЯЛАТА

Тогава Ланселот се върнал при своите другари, които го чакали напред полето, и им казал, че му се налага да отиде по свои работи, не позволяващи да води със себе си голяма компания. Затова се обърнал към един от оръженосците си, който се наричал Анги, с молбата да го последва. Младежът с радост приел. Така Ланселот се разделил със своята дружина от кръвни роднини, които на изпроводяк му казали:

— Сеньор, не пропускай да се явиш на турнира в Камелот, и то в такъв вид, че да те разпознаем.

Ланселот отвърнал, че така и ще стори, стига да не го възпрепятства някаква важна причина. После повикал при себе си Боорт и му казал:

— Ако дойда за турнира, ще нося чисто бели доспехи. По тях ще ме разпознаеш.

Сетне двамата се разделили и си пожелали взаимно Бог да ги пази.

Ала сега разказът престава да говори за всички тях и се връща към крал Артур.

[1] 56* Жестът на Ланселот е изключение за рицарските практики в артуровския роман. Обикновено рицарите не носят нито материални блага, нито пари в себе си. Отплащат се за оказаното гостоприемство с воински услуги. В образа на Дон Кихот Сервантес довежда до краен предел тази рицарска особеност. ↑

[2] 57* Повествованието често прибегва до анонси. Всички те се отнасят за бъдещи злощастия и в този смисъл допринасят за трагическата атмосфера в романа. ↑

[3] 59* Средновековните писатели често описват римската богиня на съдбата Фортуна като своенравна жена с непредвидим характер. В средновековния контекст богинята олицетворява не толкова непредотвратимия ход на събитията, колкото повратностите в живота на хората. ↑

[4] 59** Намек за Авесалом, един от синовете на израилския цар Давид. Вж. *Втора книга Царства*, 3:3; 13:19; 15:1; 18:9. ↑

[5] 59*** Средновековната публика познава героите на Омировата епопея главно от „античния“ *Роман за Троя* (1165), чийто автор Беноа дьо Сент Мор работи в двора на Хенри II Плантагенет. За популярността на този роман съдим по големия брой негови ръкописи — над четиридесет. ↑

[6] 59**** Разказите от XII в. за Тристан и Изолда не уточняват кога са живели героите. И тук авторът прибегва до псевдохронология. Но като споменава тези герои, очевидно текстът цели да обхване личности както от древността, така и от съвременността. Тирадата на Боорт е изкуствено пришита към повествованието и съдържа мотиви, типични за тогавашния антифеминизъм. Средновековните писатели често прибегват до подобни реторически похвати и изграждат своя разказ като рапсодия. За автора на *Смъртта на крал Артур*, който постига забележително единство на фабулата, този похват е изключение. ↑

IX ТЪГАТА НА КРАЛИЦАТА

62. ОТРОВНИЯТ ПЛОД

Оттук насетне повествованието разказва, че след като прекарал при сестра си Моргана толкова време, колкото му било приятно, кралят потеглил на път с голяма свита. Веднага след като излязъл от гората, кортежът му се упътил право към Камелот. Едва пристигнал в двора, кралят узнал, че Ланселот се бил появил там само за един ден, и останал раздвоен в мислите си. От една страна, ако наистина бил лудо влюбен в кралицата, както гласели обвиненията срещу него, Ланселот едва ли щял да загърби двора и да си тръгне така бързо. От друга, постъпката на рицаря предизвикала радостна тръпка в сърцето му и го подтикнала да се усъмни в думите на сестра си Моргана. Въпреки всичко обаче оттук насетне нямало и миг, в който да се отърве от подозренията си към кралицата заради дочутите напоследък обвинения срещу нея.

В деня след пристигането на краля, по време на вечерята, станало така, че месир Говен се хранел на трапезата на кралицата заедно с неколцина други рицари. В една съседна стая се намирал рицар на име Аварлан, който мразел до смърт монсеньор Говен и бил отровил плодове, с които възнамерявал да причини смъртта му. Та този рицар си мислел, че ако изпрати един от тях на кралицата, тя ще го подаде на Говен, и ако той отхапе от него, ще умре начаса.

Без изобщо да подозира за това предателство, кралицата взела плода и го подала на друг рицар, участник в Кръглата маса, който се наричал Гахерис от Карахьо. Той с радост го взел заради голямата си любов към нея и побързал да отхапе от него. Още щом хапката преминала през гърлото му, той паднал мъртъв пред очите на кралицата и присъстващите сътрапезници. Всички скочили от местата си, изплашени от това знамение. Като видяла, че рицарят пред нея е мъртъв, кралицата толкова се разстроила от това нещастие, че не знаела как да постъпи. Толкова много хора били видели случилото се, че тя не можела да го отрече.

Новината стигнала до ушите на краля, донесена от негов придворен, присъствал на събитието.

— Господарю — казал той, — случи се нещо много странно: госпожа кралицата има нещастие да убие един рицар, участник в Кръглата маса и брат на Мадор дьо ла Порт.

След което му разказал кое как станало. Кралят, смаян от случилото се, побързал да се прекръсти. Сетне скочил от трапезата, за да се осведоми дали новината е вярна, и всички присъстващи потвърдили истинността ѝ. Когато отишъл в стаята и заварил мъртвия рицар, той казал, че ги е постигнало голямо нещастие и че кралицата е извършила ужасно престъпление, ако е действала съзнателно.

— Несъмнено — рекъл един от присъстващите — тя заслужава смъртно наказание, ако е знаела предварително, че плодът, от който умря рицарят, е бил отровен.

Кралицата не знаела какво да каже — толкова била потресена от сполетялото я нещастие. Най-сетне успяла да промълви:

— Господ да ми е на помощ! Изпитвам само мъка, стократно по-голяма от каквато и да било радост. Ако знаех, че плодът, който му подадох, е отровен, не бих му го предложила, ако ще за това да ми даваха и половината от богатствата на света.

— Кралице — рекъл своята дума кралят, — както и да си му го подала, това деяние е долно и мерзко, и аз изпитвам големи опасения, че тепърва ще си имаш по-големи неприятности, отколкото подозираш.

Сетне се обърнал към хората, наобиколили мъртвото тяло:

— Сеньори, този рицар е мъртъв и това е много жалко. Погрижете се да му отдадем всички почести, подобаващи на един храбър воин. Той със сигурност беше достоен рицар от моя двор и рядко през живота си съм срещал по-предан съратник от него. Смъртта му ме разстрои несравнимо повече, отколкото присъстващите тук могат да си представят.

Сетне излязъл от стаята и се върнал в голямата зала, прекръствайки се повече от хиляда пъти поради потреса и удивлението, което тази необикновена смърт му причинила. Кралицата също излязла, съпроводена от многобройна свита дами и госпожици, и се упътила към една поляна край замъка. Още с пристигането си тя се отдала на своята мъка с думите, че Господ навярно я е забравил, щом ѝ

е позволил да убие при такива нещастни обстоятелства един толкова достоен рицар.

— Господ да ми е на помощ! — нареждала тя. — Истината е, че ако подадох плода на него, а не на някой друг, това беше само от любезност и вежливост.

63. ЕПИТАФИЯ ЗА ГАХЕРИС

Много се жалвала кралицата от сполетялото я нещастие. Дамите от свитата ѝ устроили възможно най-доброто и великолепно прощаване с покойника, отдавайки му почести като на забележителен рицар. Погребан бил на другия ден до входа на църквата „Сент Етиен от Камелот“. Гробът му бил покрит с най-разкошната надгробна плоча, която можела да бъде изработена в страната, а рицарите от Кръглата маса по единодушно съгласие поръчали да издълбаят върху нея следния надпис:

Тук лежи Гахерис Белия от Карахьо, брат на Мадор
дьо ла Порт, когото кралицата погуби с отрова.

Такива били думите, които се четели в надписа върху надгробната плоча на покойния рицар. Крал Артур бил крайно обезсърчен, същото можело да се каже и за рицарите от двора му. Всички страдали много и почти не разговаряли, докато не настанало време за турнира.

Ала тук разказът спира да говори за крал Артур и неговите рицари и се връща към Ланселот, за да изясни причината, която го възпряла да се яви на турнира, състоял се в полето край Камелот.

64. ЛАНСЕЛОТ БИВА РАНЕН В ЕДНА ГОРА

И тъй, повествованието разказва, че когато се разделил с Боорт и брат си Хектор, Ланселот бродел ту напред, ту назад из гората край Камелот, прекарвайки нощите при един отшелник, на когото се изповядвал редовно и който го ограждал с всички почести, на които бил способен.

Три дни преди турнира Ланселот повикал своя оръженосец и му казал:

— Иди в Камелот и ми донеси бял щит с три наклонени червени черти, както и чисто бяло конско покривало. Носил съм такива оръжия толкова пъти, че ако Боорт отиде на турнира, по тях веднага ще ме познае. Правя го най-вече заради него, защото не бих искал да го раня, нито пък той — мен.

Младежът побързал да отиде в града и да донесе оръжията, които господарят му поръчал. От своя страна Ланселот в желанието си да поброди из гората, излязъл от дома на отшелника без никакво друго оръжие освен меча си.

Този ден било много топло и Ланселот слязъл от коня, снел седлото и юздата му и го вързал за близкия дъб. После се излегал край един извор и не след дълго заспал, унесен от прохладата на това място, тъй като преди това горещината доста го била измъчила.

Случило се обаче така, че царските ловци вдигнали елен и го преследвали през гората. Животното се насочило към извора, за да утоли жаждата си, защото дълго време било преследвано от най-различни посоки. И когато се втурнало към извора, един стрелец, който яздел мощен жребец и препускал далеч пред останалите, се оказал близо до животното и пуснал по него стрела, опитвайки се да го уцели право в гърдите. Ала еленът отскочил напред и ловецът не успял да го улучи. Стрелата обаче пронизала Ланселот в лявото бедро с такава сила, че желязното острие излязло от другата му страна, а част от дървената пръчка заседнала вътре.

Усещайки се ранен, Ланселот подскочил, сепнат от голямата изненада и острата болка. Виждайки ловеца да се носи към елена с цялата мощ на своя жребец, той извикал към него:

— Слабоумник, нещастник, какво съм ти направил, че да стреляш по мен, докато спя? Ще има да се разкайваш за това, което стори!

Сетне оголил меча си и понечил да се затича към него, независимо че бил ранен. Конникът обаче, като го видял да идва и познал в разярения мъж Ланселот, обърнал назад и препуснал през гората, колкото му сили държали. Щом се озовал при своите другари, побързал да им каже:

— Сеньори, не отивайте нататък, ако не искате да умрете. Ланселот се намира до извора, а аз, макар че се целех в елена, улучих него. Боя се, че може да съм го прострелял смъртоносно и че той сигурно ще иска да ми отмъсти.

65. НОВИ УСЛОЖНЕНИЯ ЗА ЛАНСЕЛОТ

Като чули какво е станало, ловците рекли на своя другар:

— Допуснал си голяма грешка, защото ако Ланселот пострада и кралят научи за това, всички ще бъдем охулени и прогонени оттук. И ако кралят лично не се намеси в тази работа, никой не ще може да ни защити срещу роднините на Ланселот, разберат ли те какво му се е случило.

Цялата ловна дружина побързала да побегне надалеч през гората.

Що се отнася до Ланселот, той останал край извора и се заел въпреки болката да извади заседналата в крака му стрела. Отворила се голяма рана, защото желязното острие било доста широко. Тогава Ланселот разкъсал долния край на ризата си и се превързал, за да спре обилно течащата кръв. След като горе-долу се справил с кръвотечението, отишъл при коня, оседлал го и му сложил юздата, след което с мъка се качил на гърба му. Не след дълго се върнал в дома на отшелника, където се бил приютил след раздялата си с Боорт.

Когато го видял така сериозно ранен, божият мъж отначало силно се изненадал и го попитал какво му се е случило.

— Не знам — отвърнал му Ланселот — кой негодник ме докара до това положение. Единственото, което разбрах, е, че той и дружината му са част от кралската свита.

След което му разказал как и при какви обстоятелства е получил раната си.

— Чудна работа, сеньор! — възкликнал отшелникът. — Преживял си наистина голяма злополука.

— Не ме е грижа толкова за себе си — рекъл Ланселот, — колкото за това, че след като поради друга рана пропуснах възможността да участвам на турнира в Танебург, сега отново не ще мога да се явя на турнир, този път в Камелот. Тази моя зла участ е нещото, от което най-много ме боли, защото след като отсъствах от предишния, много силно желях да участвам в този турнир.

— Трябва да се примириш със станалото, сеньор — посъветвал го отшелникът. — Защото ако отидеш този път, не ще сториш нищо, което да ти донесе почести и слава. Ако ми се доверяваш, приеми, че най-добре ще е да останеш тук.

Ланселот отвърнал, че — по всичко изглежда — ще трябва да се откаже от турнира, независимо дали му се иска, или не. Така раната го принудила да остане в дома на отшелника. Това с нищо не уталожило мъките му, защото му се струвало, че ще умре от яд.

Вечерта, когато се завърнал и го намерил така сериозно ранен, оръженосецът му останал много смаян. Ланселот му наредил да сложи в килера и щита, и конското покривало, защото бил е принуден да остане, докато се излекува. Така рицарят прекарал при отшелника цели петнадесет дни, докато възвърне способността си да язди свободно.

Ала разказът спира да говори за него и се връща към крал Артур.

66. БООРТ ОТКАЗВА ДА ДОЙДЕ В ДВОРА

Разказът продължава с това, че след смъртта на Гахерис крал Артур останал в Камелот до провеждането на турнира. В уречения ден в полето пред Камелот се събрали почти двадесет хиляди души — все доблестни мъже и добри рицари, подкрепящи както едната, така и другата страна. С началото на сраженията можело да се види как мнозина рицари били съборени от конете си на земята. Този ден наградата била присъдена на Боорт от Гон: участниците и от двата отбора заявили, че именно той превъзхождал всички на бойното поле. Тогава кралят, който го разпознал, отишъл при него и му казал:

— Боорте, вземам те с мен. Редно е да дойдеш с мен в двора. Ще останеш с нас, за да ни правиш компания дотогава, докато пожелаеш.

— В никакъв случай няма да дойда — отвърнал Боорт, — защото месир братовчед ми го няма. Ако беше тук, щях да остана на драго сърце, докато на него му е приятно да бъде край теб. Нещо повече, Господ ми е свидетел, че ако не се надявах да го срещна на този турнир, изобщо нямаше да се явя на него. Защото когато се разделяхме, той ми каза, че ще дойде непременно, стига да не възникне някаква важна причина, която да му попречи в това негово намерение.

— Тогава остани при мен — предложил кралят — и го изчакай, докато дойде в двора.

— Сеньор, за нищо на света няма да остана при теб, защото не мисля, че някога ще го видиш отново.

— Но защо? — учудил се кралят. — Нима няма да дойде тук? Да не би да ми е ядосан за нещо?

— Сеньор — отвърнал Боорт, — от мен няма да научиш нищо повече. Ако искаш да узнаеш истината, попитай за това други хора.

— Ако знаех кой в моя двор може да ми я каже, начаса бих го попитал — рекъл кралят. — Но понеже не знам, ще трябва да чакам, докато се появи онзи, от когото ще мога да се осведомя.

Боорт се разделил с краля и заминал заедно с брат си, с Хектор и цялата си дружина. Месир Говен го изпроводил донякъде и по пътя завързал с него следния разговор:

— Много ми е чудно защо месир Ланселот не дойде на този турнир.

— Сигурен съм — отвърнал му Боорт, — че е болен или е попаднал някъде в плен, защото ако беше свободен в своите действия, несъмнено щеше да присъства тук.

Скоро двамата се сбогували и Боорт потеглил в посоката, където се надявал да намери краля на Северен Уелс. По пътя казал на своя брат и на Хектор:

— Притеснявам се, че нашият господар сигурно е много натъжен, задето кралицата му е ядосана. Проклет да е часът, в който започна тази любов! Боя се, че заради нея ще ни сполетят още по-лоши неща.

— Прав си — съгласил се Хектор. — Или се заблуждавам, или ще видите как между нашия род и крал Артур ще избухне най-голямата война, която някога сте виждали, и всичко е все поради тази причина.

Така разговаряли за Ланселот хората, които най-много го обичали и изпитвали големи страхове за бъдещето му.

67. МАДОР ОБВИНЯВА КРАЛИЦАТА

След като се разделил с Боорт и дружината му, месир Говен се върнал в Камелот. С пристигането си се качил в двореца и казал на краля:

— Господарю, след като Ланселот не се яви на този турнир, можеш да бъдеш убеден, че е болен. Едва ли има нещо, за което

толкова много ми се иска да получа сведения, както истината за състоянието, в което той се намира — ранен ли е, или пък отсъства по някаква друга причина.

— Много ми е мъчно, ако лежи болен — рекъл кралят. — Жалко, че не е тук, защото присъствието му, както и това на неговите родственици и другари, придава на двореца ми блясък, който с нищо не може да бъде заменен.

Така се изразил крал Артур за Ланселот и рода на крал Бан, макар да имал на разположение голяма компания от прочути рицари.

На третия ден след турнира в града пристигнал Мадор дьо ла Порт. Няколко придворен, дотам неустрашим, че да дръзне да му съобщи печалната новина за брат му: всички го познавали като рицар с голямо сърце и си казвали, че веднага щом научи истината, за нищо на света не ще пропусне да си отмъсти.

На другия ден Мадор отишъл да се черкува в главната църква на Камелот. Като видял новоизградения гроб, той отначало си помислил, че е на някой от рицарите на Кръглата маса. Затова се приближил до него с желанието да узнае кой е той, и прочел надписа:

Тук лежи Гахерис Белия от Карахьо, брат на Мадор
дьо ла Порт, когото кралицата погуби с отрова.

Ако присъствахте там, щяхте да видите какво означава човек изумен и съкрушен, който не може да повярва, че подобно нещо се е случило.

Огледал се тогава Мадор и забелязал един рицар от Шотландия, участник на Кръглата маса. Повикал го той и го заклекъл във верността, която му дължи, да му каже истината за онова, което има намерение да го попита.

— Мадоре — отвърнал му рицарят, — знам много добре какво искаш да ме попиташ. Искаш да ти кажа дали е истина, че кралицата е убила твоя брат. Да, истината е тази, която е засвидетелствана в надписа.

— Какво нещастие! — възкликнал Мадор. — Моят брат бе много доблестен мъж и аз го обичах с цялото си сърце, както подобава да се

обича брат. Щом е така, ще се постарая да потърся възмездие за смъртта му.

След което се отдал на скръб по загиналия си брат и останал в църквата до края на литургията. Когато пък узнал, че кралят е седнал да яде, оставил, облян в сълзи, гроба на брат си, качил се в залата и на висок глас, за да го чуят всички присъстващи, обявил:

— Кралю Артуре, ако си застъпник на справедливостта, както подобава на един крал, дай ми правосъдие в твоя двор, и то така, че ако някой има искания към мен, да си получи правото, а ако пък аз имам искания към който и да било друг в този двор, да си получи правото спрямо него съобразно с решението на съда.

Кралят му отговорил, че не би си и помислил да му откаже правосъдие. Затова нека да каже, каквото има да каже, и той съобразно с правомощията си ще раздаде правосъдие.

— Господарю — рекъл тогава Мадор, — в продължение на петнадесет години бях твой рицар, от теб държа и земите, които притежавам. Сега ти връщам титлите и земите, защото не е редно повече да държа земи, дадени ми от теб.

След което пристъпил напред и на всеослушание заявил, че се отказва от всички земи, дадени му от краля. После отново се обърнал към него:

— Господарю, искам от теб в качеството на мой крал да ми дадеш правосъдие по отношение на кралицата, която предателски е убила брат ми. Ако тя реши да отрича, готов съм да докажа правото си в двубой с най-добрия рицар, когото тя пожелае да посочи.

При тези думи в залата се надигнала голяма глъчка. Мнозина говорели помежду си:

— Кралицата не я чака нищо добро! Едва ли ще се намери рицар, който да излезе срещу Мадор, след като всички знаят, че тя уби рицаря, за чиято смърт се иска правосъдие.

Кралят, който бил много разстроен от този иск, понеже не можел да откаже правосъдие на рицаря, а то щяло да бъде пагубно за кралицата, наредил да я повикат, за да отговори на обвиненията срещу нея. Кралицата се явила много нещастна и натъжена, защото знаела, че след като всички са убедени във вината ѝ за убийството на Гахерис, не ще ѝ бъде възможно да намери рицар, който да влезе в двубой за нейната чест.

Трапезите били вдигнати, залата се изпълнила с рицари и благородници. Кралицата вървяла с наведена глава и печален вид. Съпровождали я от едната страна месир Говен, а от другата — Гахериет, най-уважаваният воин от кралската фамилия след Говен.

След като се изправила пред краля, той й казал:

— Госпожо, този рицар повдига обвинение срещу теб за смъртта на своя брат с твърдението, че ти предателски си го убила.

Тя вдигнала глава и казала:

— Къде е този рицар?

Мадор скочил и извикал:

— Ето ме тук!

— Какво? Нима твърдиш, че съм убила твоя брат предателски и съзнателно?

— Твърдя, че си го убила предателски и вероломно. И ако тук има поне един достатъчно смел рицар, пожелал да се бие с мен на бойното поле, аз съм готов да го убия или да го накарам да се предаде днес, утре или в деня, който този съд ще определи.

68. РЕШЕНИЕТО НА КРАЛЯ

Като видяла, че Мадор е решен на всичко, за да докаже предателството й спрямо най-добрия местен рицар, кралицата започнала да се оглежда, за да види дали някой ще се реши да я защити от това обвинение. Виждайки, че никой не излиза, а всички гузно са свели поглед, тя се почувствала безкрайно изплашена и не знаела нито какво да прави, нито какво да каже. При все това, въпреки тревогата и изпълващия душата й страх тя се обърнала към краля:

— Сеньор, моля да ми дадеш правосъдие съгласно решението на твоя съд.

— Госпожо — отвърнал кралят, — решението на моя съд е такова, че ако се признаеш в престъплението, в което те обвиняват, с теб е свършено. Аз обаче не мога да ти откажа законната отсрочка от четиридесет дни*^[1], през която да получиш необходимите съвети и да видиш дали няма да намериш някой храбрец, който да излезе на бойното поле и да те защити от обвиненията срещу теб.

— Сеньор, не бих ли могла да получа друг съвет от теб? — попитала кралицата.

— Не, госпожо — бил отговорът на краля. — Не желая да извършвам закононарушение нито заради теб, нито заради някой друг.

— Сеньор, приемам отсрочката от четиридесет дни и ако е рекъл Господ, ще намеря храбрия мъж, който ще излезе на бойното поле заради мен. Ако на четиридесетия ден не съм го намерила, постъпи с мен, както желаяш.

Така кралят й дал отсрочка. Като видял докъде са стигнали нещата, Мадор рекъл на краля:

— Господарю, нима е справедливо да даваш на кралицата толкова дълга отсрочка?

— Да, това е напълно законно — отвърнал му кралят.

— В такъв случай ще си отида и в уречения ден ще бъда тук, стига Господ Бог да ме предпази от смърт или плен — обявил Мадор.

— Държа да отбележа — предупредил го кралят, — че ако не бъдеш готов да извършиш онова, което сам си предложил, искането ти няма да бъде разглеждано.

Мадор заявил, че не ще се яви в уречения ден само в случай, че го постигне смъртта, защото дори затворът няма да му попречи да потърси възмездие за това деяние.

69. КРАЛИЦАТА В БЕЗИЗХОДИЦА

Мадор напуснал двора и си тръгнал толкова опечален, че нямало човек, който, виждайки го, да не бъде обзет от съчувствие. Що се отнася до кралицата, тя останала в двореца натъжена, объркана, осъзнала, че извън рода на крал Бан няма да намери рицар, който да се сражава за нея. Мъжете от този род поне нямало да се измъкнат, ако присъствали на събитията в двора. Ала тя се била погрижила да ги прогони и сега с право можела да се смята за опозорена. Затова била обзета от горчиво разкаяние и нямало нещо на света, което не би сторила, за да се върнат отново в двора, както били до съвсем неотдавна.

[1] 68* В средновековната литература срокът от 40 дни е традиционен за решаване на спорни въпроси. ↑

X КРАЯТ НА ЕДНА НЕЩАСТНА ЛЮБОВ

70. ПОГРЕБАЛНАТА ЛАДИЯ

На другия ден около пладне в подножието на крепостта Камелот пристанала ладия, покрита с разкошен копринен саван. Кралят тъкмо приключвал обеди си в компанията на множество рицари и стоял на прозореца на голямата зала. Погледът му се бил зареял по течението на реката, а самият той бил умислен и потиснат заради кралицата, защото бил наясно, че никой от тукашните рицари няма да ѝ помогне, след като всички видели как тя подава на покойния рицар плода, от който той паднал мъртъв. И щом това било толкова очевидно, никой нямало да се нагърби с толкова тежко задължение.

Когато кралят, потънал в тези нерадостни мисли, видял да пристига красивата и богато изработена ладия, той я показал на монсеньор Говен с думите:

— Драги племеннико, погледни най-красивата ладия, която някога съм виждал. Хайде да надзърнем какво има в нея.

— Добре — съгласил се месир Говен.

Двамата слезли от двореца и още с пристигането си на брега забелязали изключително изящната ѝ украса, която предизвикала учудването и възхищението им.

— Бога ми — възкликнал месил Говен, — ако тези ладия е толкова красива отвътре, колкото е отвън, това би било истинско чудо! Насмалко да кажа, че приключенията отново започват*^[1].

— И аз щях да кажа същото — рекъл кралят.

Ладията била покрита със саван, който оформял нещо като свод. Месир Говен повдигнал единият му край и казал на краля:

— Господарю, да влезем вътре и да видим какво има там.

Кралят скочил на борда, последван от месир Говен. С влизането си двамата открили по средата на съда великолепно изработено ложе, застлано с възможно най-разкошните неща, които могат да му служат за украса. На него лежала наскоро починала девойка, която, ако се

съдело по сегашния ѝ вид, ще да е била изключително красива приживе**[2]. Тогава месир Говен казал на краля:

— Ха! Сеньор, не ти ли се струва, че смъртта е нещо грозно и отвратително, когато се нахвърля над една тъй красива девойка, каквато съвсем доскоро е била тази?

— Несъмнено е така — отвърнал кралят. — Струва ми се, че е била голяма красавица и е много жалко, че е умряла толкова невръстна. Много бих искал, най-малкото заради забележителната ѝ хубост, да узная коя е тя и от какъв род произхожда.

Двамата се загледали продължително в нея и по някое време месир Говен се досетил, че това е прелестната госпожица, която той ухажвал и която го отблъснала с думите, че не може да обича никого освен Ланселот. Развълнуван, той рекъл на краля:

— Сеньор, знам коя е тази девойка.

— Така ли? И коя е тя?

— Спомняш ли си за красивото младо момиче, за което ти разказвах онзи ден — онова, за което ти казах, че е влюбено в Ланселот?

— Да, спомням си много добре. Ти ми каза, че си го ухажвал настойчиво, но то не се поддало на увещанията ти.

— Сеньор, това е същата онази девойка, за която си говорихме тогава.

— Колко жалко! — възкликнал кралят. — Много бих искал да знам каква е причината за нейната смърт, защото ми се струва, че е умряла от мъка.

71. ПРОЩАЛНОТО ПИСМО

Докато разговаряли така, месир Говен забелязал, че за пояса на девойката е прикрепена кутийка с богата украса, която, по всичко изглеждало, не била празна. Посегнал той към нея, отворил я и извадил отвътре писмо, което подал на краля. Кралят го разгърнал и прочел следното:

Госпожицата от Ескалот поздравява всички рицари от
Кръглата маса.

Отправлям своята жалба към всички не защото можете да ми помогнете, а защото знам, че сте най-доблестните и достойни да бъдете обичани хора. Затова и ви съобщавам, че съм стигнала до края на живота си заради една искрена и предана любов. Ако ли попитате заради каква любов съм се обрекла на ужаса на смъртта, ще ви отговоря, че си отидох заради най-храбрия, но и най-жалкия мъж на света — Ланселот от Езерото. Той е най-презреният мъж, когото познавам, защото не съумях да изрека достатъчно молби и да изплача достатъчно сълзи, които да го трогнат и той да се смили над мен. Сърцето ми не можа да издържи на всичко това. Намерих смъртта си само защото бях ревностно и предано влюбена в него.

Това били думите, написани в писмото. След като ги прочел в присъствието на монсеньор Говен, кралят възкликнал:

— Наистина, госпожице, имаш пълното право да кажеш, че онзи, заради когото си напуснала този свят, е най-жалкият и най-храбрият*^[3] рицар на света. Безчестието, което е извършил към теб, е толкова отвратително, че целият свят трябва да го порицае за това. Дори и аз, който съм крал и който не би трябвало да се поддава на такива неща, не бих допуснал да умреш за нищо на света, ако ще цената за това да бе най-добрият от моите замъци.

— Сеньор — рекъл месир Говен, — от това писмо можеш да бъдеш убеден, че аз погрешно наклеветих Ланселот, когато казах онзи ден, че навярно живее с някоя дама или госпожица, в която е силно влюбен. И ти беше напълно прав, когато ми отговори, че той никога не би стигнал дотам да отдаде сърцето си на жена, която да е с такова невзрачно потекло.

— Кажи ми сега как да постъпим с тази девойка, защото не знам какво решение да взема. Тя е била благородничка и една от най-красивите девойки на света. Хайде да я погребем с почести в голямата църква на Камелот и да сложим върху гроба ѝ плоча с надпис, засвидетелстващ как е умряла, така че следващите поколения да запазят спомен за нея.

Месир Говен отвърнал, че се присъединява към това предложение.

Докато двамата четели писмото, разглеждали покойната девойка и оплаквали нерадостната ѝ съдба, хората от кралската свита успели да слязат от двореца до подножието на крепостта, за да видят какво има в ладията. Кралят наредил да я открият и да отнесат покойницата в двореца.

Зрелището привлякло голямо стълпотворение, а кралят разказал на монсеньор Ивен и Гахерият за живота на девойката и за това, че е намерила смъртта си, защото Ланселот не пожелал да отвърне на любовта ѝ. Те от своя страна го преразказали на други, които също били изпълнени с любопитство да узнаят какво се е случило. Историята се разнесла из целия дворец и в крайна сметка стигнала до ушите на кралицата, която научила истината за Ланселот и девойката. Тогава месир Говен ѝ казал:

— Госпожо, знам, че те излъгах за монсеньор Ланселот, когато ти казах, че е влюбен в госпожицата от Ескалот и е останал при нея. Ако я беше обикнал с такава голяма любов, каквато му приписвах, тя нямаше да е мъртва, а той щеше да се е поддал на нейните желания.

— Сеньор — отвърнала му тя, — мнозина достойни хора са предмет на клевети. Това е жалко, защото от това те губят повече, отколкото човек може да предположи.

72. РАЗКАЯНИЕТО НА КРАЛИЦАТА

Месир Говен оставил кралицата по-натъжена от всякога. Чувствала се смазана, жалка и лишена от всичко.

„Нещастно създание — току започвала тя да се кори, — как посмя да си помислиш, че Ланселот е толкова изменчив, че ще те зареже и ще се влюби в друга дама? Защо се подведе така глупаво? Виждаш сега как всички в този двор те изоставиха сама в надвисналата над теб гибелна опасност, от която можеш да се спасиш само чрез собствената си смърт, ако не намериш кой да те защити срещу Мадор. Доведе нещата дотам, че никой в този двор няма да ти се притече на помощ, защото всички знаят, че вината е у теб, а правото — у Мадор. Затова и ще те изоставят, ще позволят да те поведат на позорна смърт. Ала ако бе тук моят приятел, най-верният от всички, който навремето ме изтръгна от смъртта*^[4], сигурна съм, че въпреки

цялата ми вина той ще ме защити от опасността, в която съм попаднала. Ха! Господи, как е възможно Ланселот да не знае в каква печал е потънало моето сърце и заради него, и заради самата мен? Ах, Господи, нима няма да узнае за всичко това навреме и аз ще трябва да умра опозорена? Загубата и за него ще бъде непосилна и той ще умре от мъка, щом научи, че съм напуснала този свят, защото никой мъж не е обичал жена толкова силно и с такава вярност като него!“

73. ЕПИТАФИЯ НА ГОСПОЖИЦАТА ОТ ЕСКАЛОТ

Така се жалвала кралицата и, отчаяна, се коряла, задето прогонила далеч от себе си човека, когото трябвало да обича и цени най-много от всичко.

От своя страна кралят наредил да погребат госпожицата в голямата църква на Камелот и да изградят великолепен надгробен паметник, върху който да изпишат следните думи:

Тук лежи госпожицата от Ескалот, която умря от любов към Ланселот.

Ала сега разказът престава да говори за крал Артур, за кралицата и госпожицата, и се връща към Ланселот.

[1] 70* Лайтмотив в *Търсенето на Светия Граал* е краят на вълшебствата и приключенията. Възкликанието на Говен се явява своеобразна реплика на този лайтмотив. Но светът в *Смъртта на крал Артур* вече е разомагьосан: вълшебствата и чудесата се оказват илюзорни, а свръхестествените явления са сведени до минимум. ↑

[2] 70** Произходът на мотива за ладията с мъртвец на борда се свързва с келтската традиция. Той получава широко разпространение в артуровския роман. Вж. например *Търсенето на Светия Граал* (ладията с мъртвата сестра на Персевал), а преди това се среща и в романи от началото на XIII в. като *Първото продължение на Персевал* (т.нар. *Продължение на Говен*), *Отмъщението на Рагидел* и др. ↑

[3] 71* В артуровския роман обикновено тези качества са алтернативни и биват олицетворявани от различни — най-често

противопоставяни — персонажи. В *Смъртта на крал Артур* никой не въплъщава абсолютната добродетел, нито абсолютния порок. Двойствената природа на героите е залог за трагическия развой на събитията. ↑

[4] 72* Смъртната опасност, за която говори Гениевра, вероятно се отнася за времето, когато кралят я е прокудил от царството и в продължение на две години живее с мнимата Гениевра — доведена сестра на кралицата, която успява да узурпира мястото на истинската кралица. Ланселот възстановява правата на Гениевра в дуел срещу трима противници, защитници на мнимата кралица. Епизодът „Мнимата Гениевра“ е част от *Роман за Ланселот*. ↑

XI ЛАНСЕЛОТ ПОЕМА ЗАЩИТАТА НА ГЕНИЕВРА

74. ЛАНСЕЛОТ НАУЧАВА ЗА БЕДАТА НА ГЕНИЕВРА

И тъй, повествованието казва, че Ланселот останал у отшелника, докато излекувал раната, нанесена му от ловеца. Един ден след третия час той се качил на коня, за да се поразведри из гората. Отдалечил се от отшелническата обител и поел по малка пътечка. Не след дълго намерил много приятен извор, върху който хвърляли сянка две дървета. Край него заварил да лежи рицар, чиито доспехи и оръжия били оставени между него и коня, който стоял, привързан за едно дърво.

Като видял спящия рицар, Ланселот решил да не го буди, а да го остави да си почива и чак след като се наспи, да го заговори и да разбере кой е и откъде е. Затова слязъл от коня и го завързал до другия кон, а самият той легнал от другата страна на извора. Ала спящият рицар скоро се събудил от шума, вдигнат от двете животни, които започнали да се бутат. Като видял Ланселот на отсрещната страна, той се зачудил какво приключение го е довело в тези дебри.

Двамата се поздравили и се осведомили взаимно кои са и що са. Тогава Ланселот, който не искал да се разкрива и виждал, че пришълецът не го познава, му казал, че е рицар от кралство Гон.

— Аз пък съм от кралство Логрия — представил се другият.

— Откъде идваш по-точно? — попитал го Ланселот.

— От Камелот, където оставих крал Артур в многобройна компания благородници. Но мога да те уверя, че в Камелот има далеч повече опечалени, отколкото весели хора заради едно неотдавнашно събитие, свързано пряко с кралицата.

— С госпожа кралицата? — възкликнал Ланселот. — За Бога, разкажи ми какво е станало. Много съм любопитен да узная каква е тази история.

— Ще ти кажа, разбира се — отвърнал рицарят. — Преди няколко дни кралицата вечеряше в компанията на голяма свита от дами и рицари, сред които бях и аз. Когато привършихме първото ястие,

един слуга влезе в залата и предложи плодове на кралицата, а тя подаде един от тях на рицаря, който седеше отсреща. Още щом отхапа от плода обаче, той падна мъртъв. Вдигна се голяма гълчава, надойдоха отвсякъде много хора, за да видят зловещото чудо. Като се убедиха, че рицарят е мъртъв, мнозина обвиниха за това кралицата. Сетне погребяха рицаря и престанаха да разговарят с кралицата.

На следващата седмица в града дойде Мадор дьо ла Порт, който е брат на покойния рицар. Като видя надгробния паметник на брат си и узна какво е станало, той се яви пред краля и обвини кралицата в предателство. Тя се огледа около себе си, за да види дали някой рицар ще се нагърби да я защити. Ала никой не бе толкова храбър, че да се обвърже с нея. В края на краищата кралят даде на кралицата отсрочка от четиридесет дни при условие, че ако до последния ден не намери рицар, който да излезе на бойното поле срещу Мадор, ще бъде погубена и прокълната. Това е и причината хората в двора да са толкова тъжни, защото тя едва ли ще намери рицар, който да се бие за нея.

— Кажи ми, сеньор рицарю — попитал го Ланселот, — когато срещу госпожа кралицата бе отправено обвинението, за което говориш, нямаше ли нито един от храбреците на Кръглата маса?

— Как да нямаше? Напротив, мнозина от тях бяха там: всичките петима племенници на краля: месир Говен, Гахерие, тримата им братя... Също месир Ивен, синът на крал Уриен, Сагремор Щуравия и още много прочути рицари.

— И как стана така — зачудил се Ланселот, — че всички те позволиха кралицата да бъде унижена пред собствените им очи, без никой да стане и да я защити?

— Бога ми, нямаше нито един, който да се нагърби с такъв товар. И бяха прави, защото не искаха заради нея да нарушават закона: убедени бяха, че тя е убила рицаря. А както ми се струва, щяха да нарушат закона, ако бяха тръгнали съзнателно срещу доброто правосъдие.

— Мислиш ли, че Мадор ще се върне в двора, за да търси правосъдие за покойния си брат?

— Да, кълна се — отвърнал рицарят, — сигурен съм, че ще се върне на четиридесетия ден, за да доведе докрай обвинението, което е отправил. Както съм сигурен, че кралицата ще бъде опозорена, защото

не ще намери толкова добър рицар, който ще дръзне да грабне оръжие, за да се обяви в нейна защита.

— Мисля, че ще се намери — рекъл Ланселот. — Инак, ако се окаже, че нито един от тях не е готов да влезе в битка, за да я защити, то това ще означава, че не е извлякла никаква полза от добрините, които е сторила на чуждестранните рицари. Аз пък ти казвам, че има такива рицари, които ще предпочетат да бъдат убити, отколкото да я изоставят в тази опасност. Но кажи ми, моля те, кога се пада четиридесетият ден!

Рицарят уточнил кога е датата.

— Добре е да знаеш — отново заявил Ланселот, — че в тази страна има рицар, който за едната чест на крал Артур не ще пропусне да се яви в уречения ден в двора му и да защити госпожа кралицата срещу Мадор.

— Аз пък ти казвам — отвърнал му рицарят, — че онзи, който се нагърби с подобно начинание, не ще завоюва никаква почит, защото ако победи в сражението, всички в двора пак ще останат убедени, че е действал против правото и закона.

С това двамата спрели да говорят за този случай и останали край извора чак до вечернята. Тогава рицарят се качил на коня си и се сбогувал с Ланселот, пожелавайки му Бог да е с него.

Рицарят вече се бил отдалечил, когато Ланселот забелязал да пристига друг рицар в пълно бойно въоръжение, а с него — и един оръженосец. В рицаря той разпознал своя брат Хектор от Мар. Ланселот много се зарадвал, затичал се да ги посрещне, викайки колкото му глас държи, за да го чуят:

— Хекторе, добре си дошъл! Какво приключение те води насам?

Като го разпознал, Хектор слязъл от коня, снел шлема си и зарадван на свой ред, му върнал поздрава.

— Сеньор — рекъл той, — отивам в Камелот, за да защитя госпожа кралицата срещу Мадор дьо ла Порт, който я обвини в предателство.

— Останете при мен — предложил Ланселот, — докато се излекувам напълно. Когато настане денят на битката, ще отидем в двора и вие, и аз. И ако тогава рицарят, отправил това обвинение, не намери пред себе си воин, който да защити кралицата, такъв никога не ще се намери.

Хектор се съгласил с предложението на Ланселот. Двамата се качили на конете си и се упътили право към манастирчето, където Ланселот бил прекарал немалко време. Като видял Хектор, отшелникът много му се зарадвал — най-вече от любов към Ланселот, но и защото го бил срещал преди. Тази вечер Хектор проявил голямо любопитство да узнае кой е ранил брат му. Ланселот му разказал как бил получил раната си, а Хектор останал изумен от случилото се.

Дватамата останали заедно в продължение на осем дни, докато Ланселот оздравял напълно от раната, която ловецът му бил причинил, и отново се намирал в предишното си цветущо здраве. Тогава напуснал дома на отшелника и започнал да обикаля страната заедно с Хектор и двама оръженосци, и то толкова потайно, че никой не можел да различи в негово лице Ланселот.

Случило се така, че един ден срещнали Боорт, който бродел в търсене на Ланселот и не знаел къде да го намери. През тази седмица той се бил разделил с брат си Лионел, когото оставил при краля на Северен Уелс, а той от своя страна го задържал при себе си да му прави компания. Да бяхте видели взаимната радост, с която двамата братовчеди се отнесли един към друг при тази среща! По някое време Боорт дръпнал Ланселот настрана и му казал:

— Чул ли си новината за това, че госпожа кралицата е обвинена пред краля?

— Да, казаха ми вече.

— Сеньор — рекъл тогава Боорт, — аз съм много щастлив от случилото се. Тъй като кралицата не може да намери кой да я защити, тя ще се види принудена да се сдобри с теб и тогава един от нас ще излезе да се сражава срещу Мадор.

— Дори да продължи да ме мрази, без да мога никога да се помиря с нея — отвърнал му Ланселот, — докато съм жив, никога не ще приема да бъде опозорена, защото тя е дамата, която ме е удостоила с най-големи почести, откакто съм започнал да нося оръжие. Ето защо ще се нагърбя с това изпитание, за да я защитя, ала не така яростно, както съм го правил в други битки, защото от онова, което се говори, съм наясно, че вината ще падне върху мен, а правото ще остане на страната на Мадор.

Тази нощ братовчедите прекарали в един замък, наречен Алфен. До назначения съд над кралицата оставали четири дни. Тогава Ланселот казал на Хектор и Боорт:

— Ще отидете в Камелот и ще останете там до вторник, защото това е съдният ден на моята дама. През това време ще се постараете да узнаете дали ще мога някога да се сдобря с нея. Ще дойдете да се видим, когато спечеля двубоя, ако е по волята на Господ Бог да ми окаже тази чест, и ще ми кажете какво сте научили за нея.

Двамата приели на драго сърце да свършат тази работа. На сутринта се разделили с Ланселот и той им забранил да казват на когото и да било, че ще дойде в двора.

— За да ме разпознаете обаче, когато дойда — пояснил той, — ви предупреждавам, че ще нося бели доспехи и щит с наклонени ивици. По тези подробности ще бъдете наясно, че това съм аз, докато останалите не ще знаят кой съм.

Сетне двамата се разделили с Ланселот, който останал в замъка заедно с един-единствен оръженосец и се заел да подготви оръжията си, за да изглеждат така, както ги бил описал.

Ала тук разказът спира да говори за него и се връща към братовчед му Боорт.

76. БООРТ И ХЕКТОР ПРИСТИГАТ В ДВОРА

Разказът гласи, че след като се разделили с Ланселот, двамата братовчеди яздили, докато не пристигнали към деветия час*^[1] в Камелот. Те сторили това без затруднения, защото разстоянието от Алфен до Камелот е само четири английски левги.

Щом слезли от конете и снели доспехите си, кралят излязъл да ги посрещне и поздрави с пристигането, защото те наистина били двама от рицарите на света, които ценял най-високо. Същото сторили месир Говен и всички най-видни придворни. Приели ги с големи почести, както подобавало на рицари с такава слава. Що се отнася до кралицата, когато научила, че са дошли, тя изпитала голяма радост и казала на една от дамите в своята свита:

— Госпожице, сега, когато тези двама рицари са тук, съм напълно уверена, че няма да умра сама и безпомощна, защото те са толкова доблестни, че ще се изложат на опасност и духом, и тялом, но няма да позволят да умра там, където се намират и те. Благословен да е

Господ Бог, Който ги е довел в такъв злокобен час, защото инак щях да се окажа в много незавидно положение.

77. БООРТ СИ ОТМЪЩАВА ЗА ОТНОШЕНИЕТО НА КРАЛИЦАТА КЪМ ЛАНСЕЛОТ

Докато произнасяла тези думи, дошъл Боорт, който изпитвал силно желание да говори с кралицата. Виждайки го да идва, тя се изправила да го посрещне и го поздравила с „добре дошъл“. Той ѝ отвърнал с пожеланието Господ радост да ѝ дава.

— Сеньор — възкликнала тя, — радост няма да ми липсва, след като ти дойде тук. Мислех си, че ще бъда лишена от всякаква радост завинаги, но сега тя се завръща при мен благодарение на Господ Бог и най-вече на теб.

Боорт се престорил, че не знае нищо за последните събития:

— Сеньора, как така си лишена от всякаква радост и я намираш отново само благодарение на Господ Бог и на мен?

— Как, сеньор? — учудила се тя. — Нима не знаеш какви беди ме сполетяха, откакто не сме се виждали?

Боорт ѝ отвърнал, че нищо не знае.

— Нима? — удивила се още повече тя. — Тогавя ще ти обясня какво ми се случи, без да те излъжа дори с една дума.

Сетне му описала събитията точно както били протекли, без да премълчава каквото и да било.

— И сега Мадор ме обвинява в предателство, но в целия дворец няма нито един тъй доблестен рицар, който да дръзне да ме защити срещу него.

— Госпожо, в това, че ти липсват рицари, няма нищо учудващо, защото самата ти прогони най-добрия рицар на света. Затова не ще да е без причина, ако те е постигнало нещастие, след като изложи на смъртна опасност най-храбрия мъж на света. Твоята несполука може само да ме радва. По този начин ще разбереш каква загуба е да се лишиш от един благороден рицар. Ако той беше сега тук, нищо нямаше да го спре да влезе в битка с Мадор, дори и да бе наясно, че правото не е на негова страна. Но ти, слава Богу, се докара дотам, че не ще намериш кой да те защити, което ще рече, че си изложена на опасността да бъдеш напълно опозорена. Поне според мен.

— Боорте — промълвила кралицата, — дори всички останали да ми откажат своята помощ, ти няма да го сториш, поне в това съм

сигурна.

— Госпожо — отвърнал Боорт, — пожелавам си Господ да се отвърне от мен, ако намериш помощник в мое лице! След като ми отне най-обичния човек, не бива да ти помагам за нищо на света, а точно обратното — да ти навредя колко се може повече.

— Какво? — извикала кралицата. — Как така съм ти го отнела?

— Да, отнела си го и сега аз не знам какво е станало с него. Откакто му съобщих за срещата ми с теб, нямам представа нито къде е отишъл, нито дали е жив или мъртъв.

78. ОБЪРКВАНЕТО НА КРАЛИЦАТА

Тогава кралицата се почувствала много нещастна, започнала горчиво да плаче и се унесла в нерадостни мисли, защото не знаела какво ще стане с нея. Когато си възвърнала дар слово, казала на себе си, но на достатъчно висок глас, за да бъде чута и от Боорт:

— Ах, Господи! Защо изобщо съм се родила, щом ще трябва да свърша живота си в такива мъки?

Боорт си тръгнал с чувството, че с този разговор добре е отмъстил на кралицата. Когато го видяла да напуска стаята и осъзнала, че няма да намери кой да я утеши и да се застъпи за нея, тя изпаднала в такава дълбока скръб, сякаш виждала пред себе си мъртъв най-любимия си човек, и промълвила на себе си:

— Мили обични приятелю, сега вече знам, че хората от рода на крал Бан са ме обичали само заради теб, защото ме изоставят, мислейки, че и ти си ме изоставил. Наистина ще имам голяма нужда от теб в ужасното състояние, в което се намирам.

79. ОТКАЗЪТ НА ГОВЕН

Много страдала кралицата, ридаетйки ден и нощ, и горестта ѝ не намалявала, а дори от ден на ден нараствала. Кралят също изпитвал голяма мъка, защото не можел да намери рицар, който да излезе на бойното поле в двубой с Мадор, за да я защити. Всеки казвал, че няма да се набърква в тази работа, защото било общоизвестно, че кралицата носи вина, а правото е на страната на Мадор. Тогава кралят решил да поговори лично с монсеньор Говен, и му казал следното:

— Драги племеннико, моля те, в името на Господ Бог и на обичта ти към мен, да излезеш на двубой с Мадор, за да защитиш кралицата от обвиненията, които бяха отправени срещу нея.

Говен обаче му отвърнал:

— Господарю, готов съм да изпълня твоята воля, ако в качеството си на владетел ме увериш, че отправяш към мен добросъвестна молба, каквато е редно да отправиш към един добросъвестен рицар. Всички знаем, че кралицата уби рицаря, заради когото е обвинена пред твоя съд — това стана пред мен и пред очите на много други хора. Каж ми как да я защита по един почтен начин, защото ако това е възможно, аз съм готов да се сражавам за нея. Ако обаче не съм в състояние да го сторя, ти казвам, че дори да бе майка ми, пак нямаше да се бия. Защото все още не се е родил онзи, заради когото ще допусна да се опозоря.

Кралят така и не успял да разубеди нито монсеньор Говен, нито някой от останалите рицари в своя двор. Всички твърдо настоявали, че не искат да се опозоряват нито за краля, нито за някой друг. Затова и владетелят се чувствал много объркан и нещастен.

Вечерта преди уречения ден човек можел да види в двореца в Камелот най-високопоставените благородници от кралство Логрия. Те били надошли отвсякъде, за да видят какъв ще е изходът от произшествието, в което била замесена кралицата. Тогава кралят с голяма болка казал на кралицата:

— Сеньора, наистина не знам как да оценя случващото се с теб. Всички добри рицари от моя двор се отдръпнаха. Затова може да се каже, че утре ще бъдеш сполетяна от позорна и презряна смърт. Бих предпочел да изгубя всичките си земи, отколкото да се случи това, докато съм жив, защото не съм обичал никого повече от теб, а и все още те обичам.

При тези думи кралицата горчиво заплакала, кралят също я последвал. След като се наплакали на воля, кралят казал:

— Молила ли си Боорт или Хектор да влязат в тази битка за теб?

— Не съм — отвърнала кралицата. — Не мисля, че биха се съгласили да го сторят заради мен, защото са чужденци и не са получили никакви земи от теб.

— Дори и да е така, съветвам те да помолиш за това и единия, и другия. Ако и те се извъртят и ти откажат, тогава не знам какво да ти

кажа, нито какво да направя.

Кралицата казала, че ще ги повика, за да разбере може ли да се надява на нещо.

80. БООРТ СЕ СМИЛЯВА НАД КРАЛИЦАТА

Кралят напуснал покоите ѝ по-тъжен от всякога. Тогава тя наредила да повикат Боорт и Хектор, за да поговори с тях. Те тутакси се явили. Като ги видяла да влизат, кралицата паднала в нозете им и през сълзи казала:

— Ах, уважавани благородници с храбри сърца и високо потекло! Ако някога сте обичали онзи рицар, когото наричат Ланселот, притечете ми се на помощ, подайте ми ръка в тази нужда не от любов към мен, а от любов към него. Ако не пожелаете да сторите това, утре вечер ще бъда опозорена и унижена по най-грозния начин, защото точно когато изпаднах в най-голяма беда, всички в този двор побързаха да се скрият.

Като видял кралицата толкова потисната и отчаяна, Боорт бил обзет от голямо състрадание, вдигнал я от земята и през сълзи ѝ казал:

— Госпожо, не изпадай в такава безнадеждност. Ако утре до третия час не получиш подкрепа, по-внушителна от моята, аз ще бъда този, който ще влезе в двубой с Мадор.

— По-внушителна от твоята? — попитала недоверчиво кралицата. — Откъде бих могла да получа подобна подкрепа?

— Кралице — отвърнал Боорт, — ще запазя това в тайна. Но обещанието си ще сдържа.

При тези думи кралицата се зарадвала неимоверно, защото веднага си помислила, че рицарят, готов да ѝ се притече на помощ, за когото говори Боорт, не може да е друг освен Ланселот. Тогава Боорт се простил с кралицата и, последван от Хектор, се оттеглил в голямата стая, където двамата обикновено отсядали, когато пребивавали в Камелот.

81. ТРЕВОЖНО ОЧАКВАНЕ

На другия ден още от първия час дворецът бил изпълнен с благородници и рицари, очакващи с нетърпение пристигането на Мадор. Мнозина били силно притеснени за кралицата, защото

мислели, че тя няма да намери рицар, който да се сражава в нейна защита.

Малко след първия час в двора пристигнал Мадор, съпроводен от голяма свита рицари, които до един били негови роднини. Той слязъл от коня и както бил в пълно бойно въоръжение с изключение на шлема, щита и копието, се качил в двореца. Мадор бил удивително едър мъж, отличаващ се с такава телесна мощ, с каквато едва ли можел да се похвали друг рицар в двора на крал Артур.

Още с явяването си пред краля той заявил, че е готов за битката, както вече го бил сторил преди това. В отговор кралят рекъл:

— Мадоре, спорът с кралицата трябва да бъде разрешен по такъв начин, че ако днес не се намери рицар, който да я защити, тя ще получи наказанието, което съдът ѝ отреди. Затова остани тук и изчакай до началото на вечернята. Ако до този час не се яви никой, който да влезе в двубой заради нея, жалбата ти ще бъде разгледана и тя ще понесе обвинението.

Мадор отвърнал, че ще изчака дотогава, след което се настанил в залата, а около него насядали съпровождащите го роднини. Залата била изпълнена докрай, ала всички стоели смълчани и никой не проронвал нито дума. Цялото присъствие тръпнело в очакване дълго след първия час.

82. ЛАНСЕЛОТ СЕ ПРЕДСТАВЯ ИНКОГНИТО

Малко преди третия час пристигнал Ланселот в пълно бойно въоръжение, но съвсем сам, несъпровождан нито от рицар, нито от оръженосец. Носел чисто бели доспехи и оръжия, единствено върху щита му имало наклонена червена ивица. Слязъл той от коня си, завързал го за един бряст, който растял наблизко, и окачил на ствола му своя щит. Сетне се качил в двореца, без обаче да сменя шлема си, и в този си вид се изправил пред краля и неговите барони, които с изключение на Боорт и Хектор изобщо не го разпознали. Приблизил се той към краля и заговорил на висок глас, така че всички да го чуят:

— Господарю, дойдох в твоя двор заради една необикновена новина, която чух да разнасят из цялата страна. Някой ми съобщи, че в днешния ден тук трябва да се яви рицар, който обвинява госпожа кралицата в предателство. Ако това е вярно, то аз не съм чувал за поумоповреден рицар от този. Защото всички ние — и тукашни, и

чуждоземци — знаем отлично, че на света няма друга толкова добродетелна дама колкото е кралицата. Именно заради нейните достойнства, в които съм напълно убеден, пристигам тук, готов да се изправа в нейна защита, ако все пак се намери такъв рицар, който да я обвини в предателство.

83. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО НА МАДОР

При тези думи Мадор скочил от мястото си и се провикнал:

— Сеньор рицарю, готов съм да докажа, че тя вероломно и предателски е убила моя брат.

— Аз пък съм готов — отвърнал Ланселот — да докажа, че тя никога не е замисляла нито вероломство, нито предателство.

Мадор обаче не се вслушал в думите му, а подал на краля своя залог, последван тутакси от Ланселот. Кралят приел залозите*^[2] и на двамата. Тогава месир Говен рекъл на краля:

— Иска ми се да вярвам, че Мадор бе въввлечен в недостойна разпра, защото каквато и да е била смъртта на брат му, бих се заклеял във всички светии, че по мое мнение никога кралицата не е замисляла вероломство или предателство. Ала ако този непознат рицар не притежава достатъчно храброст, може да се стигне до голяма беда.

— Не знам кой е този рицар — отвърнал кралят, — но се надявам, че ще излезе с чест от това изпитание и ще победи. Поне такава е моето голямо желание.

84. ДВУБОЯТ

Скоро присъстващите започнали да напускат двореца. Мало и голямо заслизали по стълбището, за да стигнат до мястото в равнината извън града, където обикновено се провеждали двубоите. Месир Говен взел копието на рицаря и казал, че ще го носи дотам, Боорт пък понесъл щита му. Ланселот веднага яхнал коня си и се отправил към бойното поле. Тогава кралят повикал кралицата и й казал:

— Сеньора, ето един рицар, който е готов в твое име да се изложи на смъртна опасност. Знай, че ако бъде победен, ти ще бъдеш съсипана и опозорена.

— Сеньор — отвърнала тя, — ако е истина, че не съм извършила нито вероломство, нито предателство, нека Бог е Този, Който ще

раздаде справедливост.

Сетне кралицата хванала за ръката рицаря, дошъл да я защити, и го повела към мястото на битката. Щом наближили, тя се обърнала към него със следните думи:

— Драги сеньор, излез в името на Господ Бог на бойното поле и нека Той да те подкрепя и ти помага.

Малко след това двамата рицари се устремили един срещу друг, като пришпорили конете да се понесат в пълен галоп. Ударили се с такава сила, че нито щитовете, нито доспехите им попречили да си отворят дълбоки и големи рани. Мадор изхвъркнал от коня си и от падането си се почувствал замаян, защото бил едър и тежък. Въпреки това скочил на крака, ала от предишната му самоувереност не останала и следа, защото виждал, че пред себе си има мощен и непоколебим противник.

Като го видял, повален от седлото, Ланселот решил, че ако го нападне на кон, ще си навлече упреци и неодобрение. Затова скочил на земята и пуснал жребеца си да върви, накъдето му видят очите. Сетне изтеглил меча, вдигнал щита, за да защити главата си, насочил се към съперника си и му нанесъл толкова мощен удар по шлема, че Мадор изпаднал в истински ужас. Въпреки всичко той продължил да се защитава по най-добрия начин, на който бил способен, и се опитал да му нанесе чести и силни удари. Но това не му донесло никакво предимство, защото преди още да настъпи пладне, Ланселот така го бил разнебитил, че кръв бликала от много части на тялото му. Постепенно го докарал до пълно изтощение и на всички присъстващи станало ясно, че Мадор е надвит и се намира на прага на смъртта, стига противникът му да пожелае да го довърши. Към него се посипали възгласи на одобрение, защото досега, както се струвало на събралите се, никой от тях не бил виждал толкова храбър и умел воин.

Ланселот пък, който добре познавал Мадор и не искал да причини смъртта му, защото в миналото били съратници, си дал сметка, че го е омаломощил и само да поиска, може тутакси да го убие. Обзет от съчувствие към него, той му казал:

— Мадоре, победен си и посрамен, ако пожелаеш да стане така. Нещо повече, виждам, че ще загинеш, ако двубоят ни продължи. Затова ти предлагам да се откажеш от обвинението си, за да не те застигне върховна беда. Аз от своя страна ще сторя всичко по силите

си госпожа кралицата да ти даде прошка, задето посмя да я обвиниш в
такова тежко престъпление, а кралят да обяви, че крамолата е уредена.

85. ПОБЕДАТА

Като чул благородното и великодушно предложение, отправено
от противника му, Мадор разпознал в негово лице Ланселот.
Коленичил тогава в нозете му, протегнал към него меч си и му казал:

— Сеньор, вземи моя меч, отдавам се изцяло на твоята милост.
Знай, че не смятам това за позор, защото не е възможно да надвия един
толкова доблестен воин като теб. Като такъв ти си се доказал
многократно, доказва се и сега.

Сетне се обърна към краля:

— Господарю, измами ме ти, като изправи срещу мен месир
Ланселот!

Разбирайки, че Ланселот е противникът на Мадор, кралят не
дочакал да напусне бойното поле, а скочил, завтекъл се към него и го
прегърнал, както бил с доспехите и оръжията си. Месир Говен също
дотичал и разкопчал шлема му. Човек би могъл да види огромната
радост от неговото присъствие, по-голяма от която едва ли може да се
опише.

Що се отнася до кралицата, обвинението на Мадор към нея било
снето. И ако преди време била гневна на Ланселот, сега вече смятала
това свое поведение за лудост.

[1] 76* Вж. бел. към фрагм. 50****. ↑

[2] 83* Текстът не уточнява естеството на залозите. Най-
вероятно става дума за символни предмети, части от рицарските
доспехи — ръкавица, копие, меч. ↑

XII ЛУДОСТТА НА ВЛЮБЕНИТЕ

Един ден, когато кралицата и Ланселот останали насаме, двамата започнали разговор за най-различни неща. По някое време тя казала:

— Сеньор, признавам, че сгрехих, когато те заподозрях за отношенията ти с госпожицата от Ескалот, защото знам, че ако си я обичал така пламенно, както мнозина ме подтикваха да вярвам, сега тя нямаше да е мъртва.

— Как така, сеньора? — изненадал се Ланселот. — Нима тази госпожица е мъртва?

— За съжаление, да — отвърнала кралицата. — Погребана е тук в църквата „Сент Етиен“.

— Колко жалко! — възкликнал Ланселот. — Та тя беше толкова красива! Господ да ми е на помощ, защото смъртта ѝ много ще ми тежи.

Такива били думите, които двамата разменили. И ако Ланселот и преди бил влюбен в кралицата, сега любовта му се разпалила по-силно от когато и да било, а и тя му отвръщала със същото. Двамата се държали така неблагоприятно, че мнозина в двореца забелязали какво става, а месир Говен, както и четиримата му братя, били напълно убедени в близостта им.

Един ден петимата се били събрали в двореца и повели доста възбуден разговор по този въпрос. Най-гневен от всички бил Агравен. Неочаквано наред препирнята кралят излязъл от покоите на кралицата. Като го видял, месир Говен рекъл на братята си:

— Млъквайте веднага! Кралят е тук!

Агравен обаче отвърнал, че няма да замълчи дори и в негово присъствие. Кралят чул тези думи и се обърнал към Агравен:

— Драги племеннико, кажи ми за какво си говорехте на такъв висок глас.

— Ха! — възкликнал месир Говен. — За Бога, господарю, не обръщай внимание на тези неща. Агравен се е възбудил повече, отколкото подобава. По-добре да си останеш в неведение, защото от това нито за теб, нито за някой друг ще има каквато и да било полза.

— В името на Господ Бог — рекъл кралят — искам да знам за какво става дума.

— За Бога, господарю! — възкликнал на свой ред Гахериет. — Това за нищо на света не бива да става, защото всичко, което Агравен казва, са само лъжи и коварни измислици. Ето защо като твой предан васал си позволявам да те посъветвам да не ни разпитваш повече за това.

— Кълна се в главата си — рекъл кралят, — това няма да го бъде. Настоявам в името на клетвата, която сте положили пред мен, да ми кажете за какво беше този настървен спор между вас.

— Чудя ти се, господарю — осмелил се да каже месир Говен, — защо проявяваш такова любопитство и нетърпение да научиш за някакви неща. Ала дори и да ми се разгневиш и да ме изхвърлиш беден и прокуден от твоето кралство, пак няма да ти кажа нищо. Защото ако повярваш на думите, които ще чуеш, сиреч на най-голямата лъжа на света, това може да ти навлече такива беди, каквито никога досега не са те сполетявали.

Кралят останал още по-смаян отпреди и казал, че или ще разбере за какво става дума, или ще ги унищожи всички до един.

— Кълна се — рекъл месир Говен, — че стига да не е против волята на Господ Бог, не ще научиш нищо от мен, защото в края на краищата ще ти стана омразен и всички — и аз, и останалите — ще има да се разкайваме за стореното.

Щом изрекъл тези думи, той напуснал залата, последван от Гахериет. Кралят ги повикал по име няколко пъти, но те не пожелали да се върнат, а си отишли, натъжени като никой друг. Казали си, че напразно изобщо са отворили дума за тези неща и че ако кралят все пак бъде осведомен и влезе в разпра с Ланселот, дворът му ще бъде съсипан и опозорен, тъй като Ланселот ще получи подкрепата на цяла Галия, а и на много други страни.

86. НОВО ДОНОСНИЧЕСТВО НА АГРАВЕН

В такова настроение се прибрали двамата братя, тъй угнетени, че не знаели как да постъпят отгук насетне. Кралят пък, който останал с другите трима свои племенници, ги отвел в стая непосредствено до една от градините и заключил вратата зад себе си. Сетне ги заклел във верността, която му дължат, да отговорят на въпросите. Настояването

му било насочено предимно към Агравен, който обаче заявил, че няма да му каже: да се обърне към останалите. Ала те казали, че никога няма да проговорят.

— След като отказвате да говорите — вбесил се кралят, — или вие ще убиете мен, или аз — вас.

Сетне изтичал и грабнал меча, който лежал върху едно ложе, изтеглил го от ножницата, върнал се при Агравен и извикал, че ще го убие намясто, ако не му каже онова, което той имал непреодолимо желание да научи. Сетне го вдигнал пред него, готов да го удари по главата. Като го видял така разлютен, Агравен възкликнал:

— Ха! Сеньор, не ме убивай! Добре, ще ти кажа. Бях започнал да обяснявам на монсеньор Говен, на Гахериет и на останалите ми братя, които са тук пред теб, че извършват предателство и вероломство, търпейки толкова дълго срама и позора, който месир Ланселот от Езерото ти навлича.

— Как така Ланселот ми навлича срам и позор? — удивил се кралят. — За какво става дума? Кажи ми, защото никога не бих тръгнал да се предпазвам от него с мисълта, че има намерение да ме опозори. Аз винаги съм го обграждал с най-големите почести и съм го смятал за мой скъп приятел, така че не би трябвало за нищо на света да ми причинява срам и позор.

— Господарю — рекъл Агравен, — той ти е толкова предан, че те злепоставя, като ухажва твоята съпруга кралицата, с която има плътски връзки.

При тези думи кралят сменил цвета на лицето си и силно пребледнял. След кратко мълчание казал:

— Това е голяма изненада за мен.

Сетне се умислил и дълго не отронил нито дума.

— Господарю — рекъл по някое време Мордред, — докато можехме, криехме от теб тази история. Добре е обаче, че истината излезе наяве и е редно да я разкрием пред теб. Няма съмнение, че докато премълчавахме, постъпвахме спрямо теб като вероломни и безсъвестни поданици. Сега се изчистваме от тази вина. Съобщаваме ти и те уверяваме, че нещата стоят точно така. Така че помисли как да отмъстиш за понесения ущърб.

От неочакваната новина кралят останал смълчан, чувствайки се толкова наскърбен и нещастен, че не знаел какво да прави. Като

заговорил отново, казал следното:

— Ако някога сте ме обичали, сторете необходимото да ги хванете на местопрестъплението, и ако тогава не си отмъстя, както е редно спрямо един предател, ще се откажа завинаги да нося корона.

— Господарю — рекъл Герехет, — вслушайте се в нашите съвети. Да причиниш смъртта на рицар като Ланселот, е доста нежелателна постъпка. Защото той е силен, храбър, да не говорим за рода му, който е влиятелен във всяко отношение. Ако той умре — и ти много добре знаеш това, — роднините на крал Бан ще започнат такава жестока и невиджана война срещу теб, че най-могъщите феодали от твоето кралство ще си имат големи неприятности. Самият ти, ако Господ Бог не се застъпи за теб, се излагаш на опасността да бъдеш убит, защото желанието им по-скоро ще бъде да отмъстят за Ланселот, отколкото да защитят себе си.

— За мен няма нужда да се тревожите — отвърнал кралят. — Направете, каквото ви казвам, и се постарайте, ако можете, да ги хванете заедно. Изисквам това от вас по силата на клетвата, която ми дадохте, когато бяхте приети за рицари на Кръглата маса.

Племенниците му го уверили, че ще изпълнят нареждането му, щом толкова настоява. И тримата му дали своята дума, след което напуснали покоите му и се върнали в голямата зала на двореца.

87. УНИНИЕТО НА КРАЛ АРТУР

Този ден кралят бил по-умислен от всякога. По вида му личало, че е много ядосан. Към деветия час при него дошли месир Говен и Гахериед. Като видели изражението му, двамата веднага разбрали, че останалите трима братя са му говорили за Ланселот. Затова решили да не влизат веднага в разговор с него, а се приближили към прозорците на двореца. Залата била тиха и смълчана — никой от присъстващите не смеел дума да продума, защото било ясно, че кралят едва сдържа гнева си. В този миг пристигнал един въоръжен рицар, който казал на краля:

— Господарю, идвам да ти съобщя новини от турнира в Карахет: участниците от кралство Сорелоа и от Опустялата земя бяха победени.

— А някой от нашите рицари участва ли в турнира? — попитал кралят.

— Да, сеньор. Ланселот участва в него и спечели наградата и признанието и на двата отбора.

При тези думи кралят навел глава и се умислил. След продължително мълчание се изправил и казал достатъчно високо, за да го чуят всички присъстващи:

— Ха! Господи Боже, колко е мъчително, колко жалко, когато в душата на един толкова забележителен рицар се загнезди предателството!

Сетне се оттеглил в покоите си и, потънал в мрачни мисли, се изтегнал на ложето. Ясно му било, че ако Ланселот бъде заловен в прелюбодеяние с кралицата и заради това намери смъртта си, по-голямо нещастие не ще да е сполетявало страната му заради гибелта на един-единствен рицар. При все това предпочитал да умре, отколкото позорът му да не намери своето отмъщение.

По някое време пратил да повикат племенниците му, а когато те се явили, им казал:

— Сеньори, Ланселот скоро ще дойде за нашия турнир. Предложете ми как да го заловим, докато върши безчестието, за което ми съобщихте.

— Бога ми, не знам! — възкликнал Гахериет.

— Бог ми е свидетел, господарю — рекъл Агравен, — ще ти кажа как да постъпим. Разгласи сред всички твои служители, че утре ще отидеш на лов в гората, и покани със себе си всички рицари без Ланселот. Впрочем той ще остане на драго сърце и, напълно съм убеден, още щом се отдалечиш оттук, ще побърза да си легне с кралицата. Ние пък ще бъдем тук, за да узнаем каква е истината и да те уведоим какво е станало. Ще се скрием в някоя стая, така че да го хванем и задържим, докато се прибереш*[1].

Кралят дал пълното си съгласие да действат по този начин.

— Ала внимавайте! — предупредил ги той. — Не човек, живо същество да не узнае за намеренията ви, преди да бъдат изпълнени точно както сте ги замислили.

Докато съветвал по този начин Агравен, влязъл месир Говен. Като ги видял да разговарят така потайно, той се обърнал към краля:

— Господарю, дано Господ помогне съветите, които даваш, да доведат само до нещо добро. Защото, както ми се струва, от тях ще пострадаш най-вече ти, а не някой друг. Агравен, драги братко, моля те да не започваш нещо, което не ще можеш да доведеш до добър край. И не казвай нищо за Ланселот, ако не си напълно уверен как точно стоят

нещата. Защото той е най-добрият рицар, който си имал щастието да видиш.

— Говене — рекъл кралят, — излез оттук. Ти си човек, на когото никога повече не ще се доверя! Поведението ти към мен е възмутително, защото си знаел на какъв позор съм бил подложен, и въпреки това си търпял и не си ми дал знак за това.

— Онова, което мога да кажа — отвърнал месир Говен, — е, че моето предателство никога не ти е навредило.

След което напуснал кралските покои. Натъквайки се в коридора на Гахериет, той му казал:

— Агравен все пак е разказал на краля онова, което не смеехме да му кажем. Няма съмнение, че това не ще е на добро.

— Добре е да се знае — отвърнал Гахериет, — че аз никога няма да се забъркам в подобна сплетня. Никога достоен рицар като Ланселот не ще бъде обвинен от мен в подобна подлост. Да оставим Агравен да преследва онова, което е замислил, и ако от това произлезе нещо добро, нека и славата да е негова. Ако обаче нещата се обърнат на зло, поне да не може да каже, че ние сме виновни за това.

88. УЧУДВАНЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

Сетне двамата напуснали двореца и отишли в дома на Гахериет. Както вървели през града, срещнали Ланселот и неговата дружина. Още щом се видели отдалеч, и едните, и другите с голяма радост се поздравили.

— Месир Ланселот — обърнал се към него Гахериет. — Смятам да поискам от теб една услуга.

Ланселот му отвърнал, че ще стори на драго сърце всичко, за каквото го моли, стига да е по силите му.

— Много благодаря — рекъл Гахериет. — Молбата ми е и ти, и твоите хора да се настаните в моя дом. Знайте, че го правя за ваше добро.

Ланселот на драго сърце приел това предложение и заедно с дружината си свърнал към дома на Гахериет. Оръженосци и прислужници се втурнали да посрещнат Ланселот и неговите хора, които се връщали от турнир, и да ги освободят от доспехите им.

Като настанал часът за вечеря, всички тръгнали заедно с Ланселот към двореца, защото били много привързани към него. Той

от своя страна много се учудил, че при пристигането му кралят, който обикновено го посрещал много сърдечно, този път не проронил и дума, а щом го забелязал, обърнал главата си на другата страна. Така и не си дал сметка, че кралят е много разгневен срещу него, защото не знаел какво му били известили братята на месир Говен. Седнал заедно с останалите рицари и се отдал на удоволствието от угощението, което обаче съвсем не било като друг път, защото виждал, че кралят е мрачен и умислен.

След вечерята, когато трапезите били вдигнати, кралят поканил своите рицари да отидат на следващия ден да половуват в гората. Тогава Ланселот му казал:

— Господарю, ще дойда и аз.

— Драги сеньор — отвърнал му кралят, — можеш този път да останеш тук, защото имам на разположение достатъчно много други рицари и дори в твое отсъствие ще успея да се справя.

Така Ланселот разбрал, че кралят му е ядосан, но не знаел защо е толкова угрижен.

89. БООРТ СЪВЕТВА ЛАНСЕЛОТ ДА БЪДЕ МНОГО ПРЕДПАЗЛИВ

Вечерта, когато настанал часът за лягане, Ланселот напуснал двореца, придружен от голяма свита рицари. Озовал се веднъж в дома, където бил отседнал, той рекъл на Боорт:

— Боорте, видя ли с каква физиономия ме посрещна крал Артур? Мисля си, че май ми е гневен за нещо.

— Сеньор — отвърнал му Боорт, — добре е да знаеш, че са му наговорили разни неща за теб и кралицата. Така че внимавай какво правиш, защото сме на прага на война, която няма да има край.

— Ха! — възкликнал Ланселот. — И кой се е осмелил да наговори тези неща за мен и кралицата?

— Сеньор — рекъл Боорт, — ако рицар е известил за вас, това може да е само Агравен, а ако го е сторила жена, това ще да е била Моргана, сестрата на крал Артур.

Дълго си говорили тази нощ по въпроса двамата братовчеди, а на сутринта месир Говен казал на Ланселот:

— Сеньор, ние двамата с Гахерият ще отидем в гората. Ти ще дойдеш ли с нас?

— Не — отвърнал му Ланселот, — ще остана тук, защото не съм в настроение да ходя на лов.

Месир Говен и Гахериет се присъединили към краля, за да вземат участие в горския му лов. Кралицата пък, още щом кралската свита напуснала двореца, тутакси проводила вестител при Ланселот, който все още се излежавал, с настояването да не губи и миг, а начаса да дойде при нея. Като съгледал вестителя, Ланселот много се зарадвал и му казал да се върне в двореца: самият той скоро щял да го последва. Сетне се облякъл и натъкмил, ала не преставала да го гложди една мисъл: как да проникне в двореца, без никой да го забележи. Решил да се посъветва за това с Боорт. Той обаче му се примолил в името на Господ Бог да не постъпва така.

— Ако отидеш там, чакат те големи неприятности. Казва ми го сърцето, което никога не се е бояло за теб, ала сега е свито от притеснение.

Ланселот му отговорил, че за нищо на света няма да се откаже от възможността да се види с кралицата.

— Сеньор — рекъл тогава Боорт, — щом си решил да отидеш, ще ти кажа откъде да минеш. Виждаш ли онази градина, която стига чак до покоите на кралицата? Тръгни през нея и ще намериш най-скритата и безлюдна пътека към двореца, която ми е известна. Умолявам те обаче, в името на Господ Бог, вземи на всяка цена меча със себе си!

Ланселот се вслушал в съветите на Боорт. Влязъл в градината, простираща се до двореца на крал Артур, и поел по малка пътечка през нея. Когато обаче се приближил към кулата, Агравен, който бил разположил навсякъде свои съгледвачи, вече знаел за неговото пристигане, защото едно момче от прислугата му казало: „Сеньор, месир Ланселот пристига оттук!“ Агравен му заповядал да млъкне и отишъл до прозореца, гледащ към градината. Погледът му веднага паднал върху Ланселот, който с голяма бързина се носел към двореца. Повикал тогава неколцината рицари, които бил събрал за целта, и им посочил през прозореца Ланселот с думите:

— Ето го и него! Само гледайте, като влезе в стаята, да не го изпуснете!

Те му отвърнали, че е невъзможно да им избяга, защото ще го изненадат съвсем гол.

Що се отнася до Ланселот, който изобщо не подозирал за пригответената му клопка, той се добрал до вратата на стаята, през която се влизало откъм градината, отворил я, промъкнал се вътре и от стая в стая стигнал до покоите на кралицата, където тя го очаквала.

90. ВЛЮБЕНИТЕ СА ХВНАТИ В КЛОПКА

Озовал се веднъж при нея, той залостил вратата зад себе си, сякаш по волята на случая не му било писано да бъде убит. Сетне се събул, съблякъл се и си легнал при кралицата.

Ала не минало много време, и ето че пред вратата се събрали помощниците на Агравен, дебнещи сгода да го заловят. Като я намерили залостена, те останали много изненадани, разбирайки, че всичките им кроежи са пропаднали. Попитали Агравен как да влязат, а той им наредил да изкъртят вратата, защото друг начин да се проникне вътре, нямало.

Всички дружно се заели да блъскат и напъват вратата, додето кралицата не чула трясъка и не казала на Ланселот:

— Мили приятелю, предадени сме!

— Но как така? Какво става? — смаяно попитал той.

Сетне се заслушал и чул врявата, която насъбралите се вдигали, опитвайки се да разбият със сила вратата. Ала тя изобщо не поддавала.

— Ах! — възкликнала кралицата. — Мили мой приятелю, опозорени сме, погубени сме! Кралят ще узнае за нашата връзка. Всичко това е работа само на Агравен!

— Нищо чудно! — отвърнал Ланселот. — Но ти, кралице, не се тревожи! Отдавна си търсеше смъртта той, затова и сега ще бъде първият, който ще се прости с живота си.

Двамата скочили от ложето и се заели да се обличат по възможно най-бързия начин.

— Ха! Кралице! — извикал Ланселот. — Да ти се намира тук някоя друга ризница или доспехи, с които да защитя тялото си?

— Няма нищо такова! — печално рекла кралицата. — Не можем да се отървем от нещастieto, което ни преследва, и очевидно ни е писано да умрем тук — и аз, и ти. Господ да ми е на помощ, много ми е мъчно, и то повече за теб, отколкото за мен, защото твоята смърт ще причини много по-големи щети от моята. Ала ако на Господ Бог е угодно да излезеш оттук здрав и читав, убедена съм, че все още не се е

родил онзи, който ще посмее да ме предаде на смъртта, щом знае, че ти си жив.

Като чул тези думи, Ланселот се отправил към вратата, без да усеща страх от нищо, и се провикнал така, че блъскащите отвън да го чуят:

— Почакайте, страхливи негодници, да отворя вратата, та да видим кой пръв ще се осмели да прекрачи този праг!

Сетне изтеглил меча си, отворил вратата и ги подканил да влязат. Един рицар на име Танагуин, който изпитвал смъртна омраза към Ланселот, понечил пръв да нахлуе вътре, ала Ланселот, който бил вдигнал високо меча си, замахнал с все сила и го ударил така, че нито шлемът, нито плетеният железен капюшон под него нямало как да го предпазят от меча, който го посякъл чак до раменете. Ланселот изтръгнал меча си от тялото на Танагуин, който се строполил мъртъв на пода.

Виждайки какво се е случило с другаря им, нападателите се отдръпнали и пред вратата не останал никой. Тогава Ланселот се обърнал към кралицата:

— Господарке, битката приключи. Ще си тръгна, когато пожелаеш. Който и да стои от другата страна на вратата, няма да го пусна да влезе в покоите ти.

Кралицата отговорила, че желае само той да е в безопасност, и изобщо не се тревожи какво може да сполети самата нея. Тогава Ланселот погледнал убития рицар, който лежал проснат на прага на стаята. Придърпал го към себе си и затворил вратата. Сетне снел доспехите му и се въоръжил, доколкото могъл, с тях. Щом бил готов, казал на кралицата:

— Кралице, понеже вече съм въоръжен, мога с Божията помощ да си тръгна, без да се притеснявам от каквото и да е.

Тя го посъветвала да си тръгва, ако ще е безопасно за него. Заявявайки, че нападателите не са способни да го удържат, Ланселот пристъпил към вратата. Сетне се втурнал насреща им с меч в ръка и ударил първия, който му се изпречил, проснал го на земята по цялата му дължина, без той да има сили да се надигне. Като видели това, всички останали, дори и най-храбрите, отстъпили назад и му сторили място да мине.

Почувствал се свободен, той излязъл в градината и препуснал към дома, където бил отседнал. В него заварил Боорт, силно притеснен, че Ланселот може и да не е свободен да се прибере, защото подозирал, че роднините на крал Артур сигурно го дебнат по един или друг начин, за да го заловят. Като видял, че господарят му се връща, облечен в доспехи, макар да бил тръгнал невъоръжен, веднага си дал сметка, че в двореца е имало схватка. Затичал се той да го посрещне с думите:

— Сеньор, какво премеждие те е сполетяло, та се връщаш въоръжен?

Ланселот му разказал как Агравен и двамата му братя го следели и за да го хванат в прелюбодеяние с кралицата, били събрали цяла чета рицари.

— Те можеха да ме хванат, когато бях неподготвен, но аз се защитих с такова ожесточение и с Божията помощ така ги стреснах, че успях да им се измъкна.

— Ха, сеньор! — възкликнал Боорт. — Положението е още по-лошо отпреди, защото сега е станало очевидно онова, което толкова се стараехме да запазим в тайна. Сега ще видиш как ще избухне война, която няма да приключи, докато си жив. Ако досега кралят те е обичал повече от всеки друг, от днес нататък омразата му ще бъде дори по-силна от обичта му към теб, защото ще е разбрал колко зле си се отнесъл към него, като си извършил прелюбодеяние с жена му. Ето защо трябва да решиш какво поведение да възприемем всички заедно: не се съмнявам, че оттук насетне той ще се превърне в наш смъртен враг. Това, което най-много ме огорчава, е, че заради теб госпожа кралицата несъмнено ще бъде екзекутирана. Затова бих желал да се посъветваме дали бихме могли в сегашното ѝ положение да намерим начин да я освободим и да я опазим жива.

91. ЛАНСЕЛОТ ПРИЕМА ПЛАНА НА ХЕКТОР

Докато двамата разговаряли за всичко това, дошъл Хектор. Като разбрал до каква степен нещата са се влошили, той много се натъжил.

— Най-добрият изход, който виждам от цялото това премеждие, е да си тръгнем оттук и да отидем в гората, като се пазим да не се натъкнем на краля, а когато настъпи часът за съда над кралицата, бъди сигурен, че ще я отведат там, за да я екзекутират. Щом я освободим и

вземем с нас, можем да напуснем тази страна и да отидем в кралство Беноик или в кралство Гон. Ако успеем да я изведем на сигурно място, не ще има защо да се страхуваме нито от крал Артур, нито от неговата мощ.

Ланселот и Боорт приели съвета на Хектор. Веднага издали заповед към всички свои рицари и прислужници, които били общо тридесет и осем на брой, да се качат на конете, да напуснат по най-бързия начин града и да се отправят към онази част от окрайнината на гората, която била най-гъста, за да скрият там до вечерта, без да бъдат забелязани.

А Ланселот дръпнал настрана един от своите оръженосци и му рекъл:

— Върви право в Камелот и направи всичко възможно да се сдобиеш с новини за госпожа кралицата, както и да разбереш как възнамеряват да постъпят с нея. Ако я осъдят на смърт, ела по най-бързия начин да ни съобщиш. Защото каквото и да ни струват усилията за нейното спасение, ние няма да си ги спестим, за да я избавим от смъртта.

Слугата на Ланселот се разделил с него, скочил на коня си и препуснал право към Камелот, за да се озове не след дълго в двора на крал Артур.

Ала тук разказът престава да говори за него и се насочва към тримата братя на монсеньор Говен, и то в онзи миг, в който Ланселот им се изплъзнал, след като го заварили в покоите на кралицата.

[1] 87* Описаната ситуация е отзвук от сцена в *Роман за Тристан* от Берул, когато джуджето Фросен и тримата барони устройват на влюбените капан, за да покажат на крал Марк как те му изневеряват. ↑

ХІІІ

ОСЪЖДАНЕТО НА СМЪРТ И СПАСЯВАНЕТО НА КРАЛИЦАТА

92. КРАЛЯТ Е ТВЪРДО РЕШЕН КРАЛИЦАТА ДА БЪДЕ ОСЪДЕНА НА СМЪРТ

В мига, в който Ланселот се разделил с кралицата и оставил зад гърба си хората, които се опитвали да го заловят, последните пристъпили прага на нейните покои, влезли вътре и я задържали, като не пропуснали да я обсипят с недопустими обиди и унижения. Заявили ѝ, че е хваната на местопрестъплението и нищо не може да я спаси от смъртта. Опозорена и посрамена от оскърбленията, които била заставена да изслуша, тя заридала толкова горко, че дори тези изменници*^[1] на рицарското достойнство би трябвало да се трогнат и смилят над нея.

Към деветия час на деня кралят се завърнал от лова. Още щом слязъл от коня, той научил, че кралицата е била изненадана с Ланселот. Той много се натъжил и попитал дали са успели да заловят и него.

— Не, господарю — отвърнали му неговите хора, — защото той се защити така яростно, че никой не можа да му излезе насреща.

— Щом не е тук, ще го намерим там, където е отседнал — рекъл кралят. — Съберете достатъчно голяма дружина и я въоръжете, след което вървете да го хванете и да ми го доведете. Така ще мога едновременно да раздам правосъдие и над него, и над кралицата.

Тогава почти четиридесет рицари, макар и не съвсем доброволно, но виждайки се принудени да изпълнят заповедта на краля, произнесена от собствената му уста, побързали да надянат доспехите и да грабнат оръжията си, ала когато пристигнали в дома на Ланселот, те така и не го открили вътре. Нямамо нито един сред тях, който да не изпита облекчение и голяма радост, защото не се съмнявали, че ако трябвало да го заловят със сила, нямамо как да избегнат жестока и кървава схватка. Върнали се тогава при краля и му казали, че са изпуснали Ланселот, който е заминал с всички свои рицари и прислужници.

Като чул тази вест, кралят казал, че е крайно разочарован и понеже Ланселот го няма и не може да му отмъсти, ще отмъсти на кралицата, и то по такъв начин, че за това ще се говори дълго през идните поколения.

— Драги сеньор — попитал тогава крал Йон, — как мислиш да постъпиш?

— Настоявам да се въздаде правосъдие за нечуваното престъпление, което тя извърши. Затова нареждам на теб в качеството ти на крал, а също и на бароните, намиращи се в моя двор, в името на клетвата, която сте положили пред мен, да решите помежду си от каква смърт да умре. Редно е да сте наясно: от смъртта тя няма да избяга! Дори да застанете на нейна страна и да обявите, че не трябва да бъде осъдена на смърт, тя пак ще умре.

— Сеньор — рекъл крал Йон, — в тази страна нито е прието, нито е обичайно да се произнася смъртна присъда било срещу мъж, било срещу жена след деветия час. Утре сутринта, ако бъдем принудени да произнесем подобна присъда, ще изпълним волята ти.

93. КРАЛИЦАТА БИВА ПОВЕДЕНА КЪМ КЛАДАТА

Тогава крал Артур млъкнал и потънал в такава скръб, че през цялата нощ не се сетил да сложи залък в устата си или да отпие дори една глътка. Не пожелал и да доведат кралицата пред очите му.

На сутринта, още при настъпването на първия час, бароните се събрали в двореца, а кралят се изправил и им поставил следния въпрос:

— Сеньори, как трябва да постъпим с кралицата по законите на правосъдието?

Бароните се оттеглили на съвещание, по време на което потърсили мнението на Агравен и двамата му братя. Те им отговорили, че според тях кралицата трябва да умре с позорна смърт, защото е накърнила честта на владетеля, допускайки рицар да си легне в ложето на крал, отличавал се при това с безукорна добродетелност през целия си живот.

— Ето защо смятаме, че само заради тази своя постъпка тя напълно е заслужила смъртна присъда.

Волю-неволю бароните се обединили около това заключение, защото освен всичко друго виждали, че такава е и желанието на краля.

Що се отнася до месир Говен, когато си дал сметка, че решението за смъртта на кралицата е вече взето, той заявил, че няма сили да понесе болката да види как умира дамата, отредила му най-големите почести, с които е бил удостоен през живота си, а след това се обърнал към краля:

— Сеньор, връщам ти всичко, което притежавам от теб, и ти заявявам, че никога повече няма да ти служа, ако допуснеш това безчестие.

Кралят обаче не му отвърнал и дума, защото се бил замислил за нещо друго. Така месир Говен напуснал двора му и отишъл право в своя дом, обзет от такава мъка, сякаш виждал как целият свят умира пред очите му.

Кралят от своя страна заповядал на слугите си да издигнат огромна клада и да качат на нея съпругата му. Така трябвало да умре една невярна кралица, опетнила и опозорила короната*[2].

Тогава целият град се изпълнил с гълчава, разнесли се викове: хората изпаднали в такава дълбока скръб, сякаш кралицата била тяхна майка. Слугите пък, на които било наредено да построят кладата, я издигнали толкова висока, че целият град можел да я вижда.

По някое време кралят наредил да му доведат виновницата. Тя се явила, обляна в сълзи, облечена в червена копринена рокля и наметало. Била толкова красива и изящна, че ако някой би тръгнал да търси из целия свят друга толкова прелестна дама, то той би положил напразни усилия. Като я видял, кралят изпитал такава жал, че отвърнал поглед и само наредил да я отведат и да изпълнят онова, което съдът бил решил.

Тогава стражата напуснала двореца заедно с кралицата и я повела надолу по улиците на града. Като излязла от двора и гражданите я забелязали, от всички страни се разнесли викове на съжаление:

— Ах, подарке, най-добросърдечна сред хората и най-благовъзпитана сред дамите, у кого ще намерят бедните люде съчувствие отгук насетне? Ах, ти, кралю Артуре, който със своето вероломство си решил да пратиш на смърт кралицата, дано да те споходи един ден разкаянието! И дано предателите, които извършиха това пъклено дело, да умрат с позорна смърт!

Такива думи се изтръгвали от устата на гражданите, които следвали шествието и крещели, сякаш били напълно обезумели**[3].

Кралят заповядал на Агравен да вземе четиридесет рицари и да отиде с тях да охранява полето, където кладата вече пламтяла, така че, ако отнякъде се появи Ланселот, да не може да се справи с тях.

— Господарю — отвърнал му Агравен, — доколкото разбирам, волята ти е и аз да отида с тях?

— Да — потвърдил кралят.

— Заповядай тогава и на брат ми Гахериет да дойде с нас.

Кралят наредил на Гахериет, ала последният му отговорил, че няма да постъпи така. Тогава кралят го обсипал с такива заплахи, че Гахериет в края на краищата обещал да изпълни нареждането му. Сетне отишъл да се въоръжи, което побързали да сторят и всички останали.

Вече въоръжени, те излезли от града и като се преброили, установили, че са осемдесет души.

— Хей, Агравен — обърнал се към брат си Гахериет — нима смяташ, че съм дошъл да се бия с Ланселот, ако той се появи, за да спаси кралицата? Добре е да знаеш, че няма да се бия срещу него и бих предпочел да я задържи при себе си до края на живота ѝ, отколкото да я видя как умира тук.

94. ЛАНСЕЛОТ ПРИСТИГА, ЗА ДА СПАСИ КРАЛИЦАТА

Увлечени в подобни разговори, Агравен и Гахериет се приближили до кладата. От своя страна Ланселот, който бил устроил засада в крайнините на гората заедно със своите хора, видял, че пратеникът му се връща от града, и с нетърпение го попитал какви новини носи от двора на крал Артур.

— Лоши новини, сеньор — отвърнал му той. — Госпожа кралицата е осъдена на смърт, а ти можеш да видиш с очите си кладата, която подготвят, за да я изгорят на нея.

— Сеньори — провикнал се тогава Ланселот, — на конете! Онзи, който възнамерява да ѝ отнеме живота, ще се раздели пръв с него! Дано Господ, ако се е вслушвал някога в молба на грешник, ми даде да срещна най-напред Агравен, защото именно той ми устрои цялата тази крамола!

Огледали се тогава Ланселот и хората му, за да преценят колцина са, и като се преброили, открили, че са тридесет и двама*^[4]. Всички се качили на конете, взели щитовете и копията си и вече готови,

препуснали по посока на кладата. Когато суетящите се край нея хора на краля ги видели да идват, всички в един глас се провикнали:

— Ланселот, Ланселот! Бягайте! Спасявайте се!

Ланселот, който препускал начело на цялата чета, се насочил към мястото, където се намирал Агравен, и му извикал:

— Страхливец! Предател! Свършено е с теб!

След което го ударил с такава мощ, че никаква броня не би могла да възпрепятства копието да пронизе тялото му от край до край, блъснал го като воин, превъзхождащ противника си по сила и храброст, и го хвърлил от седлото на земята. При падането копието му се счупило.

От своя страна Боорт, носейки се с най-голямата бързина, на която конят му способен, извикал на Герехет да се отбранява, защото го предизвиква да се бият на живот и смърт. Сетне насочил коня срещу него и го ударил така тежко, че никаква броня не би могла да възпре железното копие да пронизе гърдата му. Свалил го от коня на земята в такова състояние, че вече нямал нужда от никакъв лекар. Що се отнася до останалите, всички изтеглили мечовете си и се хвърлили в схватката.

Когато Гахериет видял, че двамата му братя са повалени, не питайте дали не се вбесил, след като по всичко изглеждало, че няма начин да не са мъртви. Насочил се тогава към Мелиад Черния, който полагал всички усилия, за да помогне на Ланселот и да отмъсти за позора на кралицата. Ударил го с такава сила, че го хвърлил напред огъня. Сетне изтеглил меча си и с голяма храброст и мощ нападнал друг рицар, когото повалил в нозете на самия Ланселот.

Хектор, който внимавал какво става, видял подвизите на Гахериет и си казал:

„Ако този продължава да е жив още малко, като нищо ще ни нанесе големи поражения, защото се отличава с голяма храброст. Ето защо е най-добре да го убия, за да не ни причини още по-тежки щети, отколкото вече ни е причинил.“

Пришпорил тогава коня си и се понесъл срещу Гахериет с изваден меч. Ударил го толкова силно, че шлемът на Гахериет отхвъркнал на земята. Като усетил, че главата му е незащитена, последният потръпнал от ужас. В същия миг Ланселот, който обхождал

редиците на сражаващите се, не го разпознал и го ударил с голяма сила по главата, така че мечът му стигнал чак до зъбите.

95. КРАЛИЦАТА Е СПАСЕНА

При този удар хората на крал Артур се огънали, защото видели, че Гахериет пада мъртъв на земята. Ала преследвачите им продължили сечта с такова ожесточение, че от всички осемдесет рицари живи останали само трима: Мордред и още двама рицари на Кръглата маса. Скоро Ланселот видял, че насреща си няма нито един противник от свитата на краля. Тогава се приближил до кралицата и й казал:

— Кралице, кажи какво да направим за теб?

Тя, зарадвана от щастливия изход на премеждието, който Бог й бил изпратил, му отвърнала:

— Сеньор, бил искала да ме изведеш на сигурно място, където крал Артур не упражнява своята власт.

— Сеньора — наредил тогава Ланселот, — качи се на този кон и ела с нас в гората. Там ще решим как да действаме по-нататък.

Кралицата му дала своето съгласие.

96. КРАЛИЦАТА ПОВЕРЯВА СЪДБАТА СИ НА ЛАНСЕЛОТ

Тогава хората на Ланселот помогнали на кралицата да се качи на един жребец и всички заедно потънали в дебрите на гората. Озовали се веднъж под нейната закрила, те се огледали, за да видят дали всички са здрави и читави. Преброили се и установили, че са изгубили трима от своите. Тогава започнали да се питат един друг какво се е случило на тези техни съратници.

— Бог ми е свидетел — рекъл Хектор, — аз видях как умряха и тримата. Уби ги със собствената си ръка Гахериет.

— Какво? — извикал изненадан Ланселот. — Нима Гахериет е участвал в тази битка?

— Сеньор — обадил се Боорт, — как може да задаваш такъв въпрос? Та ти лично го уби!

— Кълна се в Господ Бог — потвърдил Хектор, — ти наистина го уби.

— В такъв случай можем да бъдем сигурни, че никога няма да се помирим нито с крал Артур, нито с монсеньор Говен заради голямата

им обич към Гахериет. На прага сме на война, чийто край никога няма да видим.

Ланселот се почувствал много нещастен заради смъртта на Гахериет, защото той бил един от всички рицари на света, когото обичал най-много. По някое време Боорт му казал:

— Сеньор, добре е да вземем мерки, за да осигурим безопасността на кралицата.

— Ако успеем да я отведем в един замък, който покорих неотдавна, мисля, че там тя не ще има причина да се опасява от краля. Този замък е удивително солиден и е разположен на такова място, че няма как да бъде обсаден. Ако отидем там и го укрепим допълнително, ще повикам отблизо и далеч рицари, на които неведнъж съм правил услуги, да дойдат при мен. Разпръснати из целия свят, те са голямо множество и са ми изцяло предани, така че всички веднага ще се отзоват, за да ми помогнат.

— Къде се намира замъкът, за който говориш, и как се нарича?
— попитал Боорт.

— Казва се замъкът „Стражата на Радостта“^[5]. Когато обаче го завоювах — а това беше по времето, когато все още бях новопосветен рицар, — хората го наричаха замъка „Стражата на Мъките“.

— Господи! — възкликнала кралицата. — Кога най-после ще се озовем в този замък?

97. КРАЛИЦАТА СЕ УСТАНОВЯВА В ЗАМЪКА „СТРАЖАТА НА РАДОСТТА“

Предложението на Ланселот било възприето и всички потеглили на дълъг път през гората, като си дали дума, че който и придворен на краля понечи да ги възпрепятства, ще намери начаса смъртта си. Яздили така до един замък, разположен в сърцето на гората, който се наричал Калек. Господарят му бил граф, храбър и могъщ рицар, който обичал Ланселот повече от всеки друг. Като узнал, че е пристигнал в замъка, той много се зарадвал и го приел с големи почести, оказвайки му всички знаци на уважение, на които бил способен, а най-вече му обещал, че ще му помага срещу всички негови противници, включително срещу крал Артур.

— Сеньор — обърнал се той към Ланселот, — ако ти хареса, бих могъл да ти предложа и моя замък — на теб и на госпожа кралицата. Струва ми се, че би трябвало да приемете моето предложение, защото

е здраво укрепен и в него няма защо да се боите от каквото и да било, та дори и от могъществото на краля.

Ланселот му благодарил сърдечно, но му казал, че няма намерение да се застоява на това място. На другия ден напуснали замъка и препускали с възможно най-голямата бързина, додето не се озовали на четири левги от замъка „Стражата на Радостта“.

Ланселот изпратил вестители да съобщят, че пристига в замъка. Когато хората в него узнали за това, всички наизлезли да го посрещнат, преизпълнени с такава радост, сякаш към тях се придвижвал самият Господ Бог, и му устроили далеч по-големи почести, отколкото ако трябвало да посрещнат крал Артур. А като разбрали защо е дошъл, и научили, че иска да остане задълго при тях, те му се заклели във всичките си светини, че ще му помагат до смърт. Ланселот призовал рицарите от областта да се явят при него и веднага голямо множество от тях надошло в замъка.

Ала тук разказът престава да говори за тези събития и се връща към крал Артур.

[1] 92* Със същото прилагателно (*felons*) Берул квалифицира тримата барони — отявлени врагове на Тристан и Изолда. В случая с въпросното прилагателно авторът на *Смъртта на крал Артур* взема дискретно страната на Ланселот и Гениевра. Подобна оценъчна позиция е изключение за повествованието, в което авторът не коментира поведението на своите герои и не се намесва в разказа. ↑

[2] 93* Според келтските обичаи жената, обвинена в прелюбодеяние, се наказвала със смърт на кладата. Този мотив свидетелства и за влиянието на разказите за Тристан и Изолда върху *Смъртта на крал Артур*. В романа за Тристан и Изолда от Берул крал Марк устройва капан на влюбените и се сдобива с доказателства за плътската им връзка. Веднага след това решава — без съд и присъда — Изолда да бъде изгорена на кладата. Клада застрашава и Люнет, героиня от романа на Кретиен дьо Троа *Ивен, Рицаря с лъва* (стих 3715) — в случая не за прелюбодеяние, а по обвинение в измяна на нейната господарка. ↑

[3] 93** И тук приликата с романа за Тристан и Изолда от Берул е очевидна. Когато жителите на Корнуел, кралството на Марк, научават, че в своя гняв крал Марк праща Изолда на кладата, те

оплакват с подобни думи участта на своята кралица. (Вж. *Тристан и Изолда. Ранни творби*, Берул, ст. 1070–1082). ↑

[4] 94* Авторът обича да уточнява с цифри хода на времето или броя на рицарите. Но тези цифри нямат стойност на количествени показатели — изпълняват по-скоро орнаментални функции за симетрия, така както в скулптурните орнаменти на катедралите се наблюдават елементи, чиято единствена роля е да кореспондират с други в общото пространство на дадена композиция или фасада. От началото на романа (фрагм. 2) научаваме, че в търсенето на Светия Граал са загинали 32 рицари. Между тази бройка и броят на хората от дружината на Ланселот няма никаква смислова връзка. Числото 32 не е натоварено и с определена символика. Чисто и просто бива възпроизведено от далечно разстояние, сякаш за да постави авторът на изпитание вниманието и паметта на своята публика. Същото може да се каже и за числото 72, споменато веднъж за броя на новоприетите рицари на Кръглата маса (фрагм. 107) и повторно — за броя на рицарите на Кръглата маса, с които Артур разполага за битката при Солсбъри (фрагм. 187). ↑

[5] 96* Вж. бел. към фрагм. 52**. ↑

XIV ТРАУР В ДВОРА НА КРАЛ АРТУР

98. НАПРАЗНО ТЪРСЕНЕ НА БЕГЪЛЦИТЕ

И тъй, разказът продължава с това, че когато крал Артур видял Мордред да се връща като беглец от бойното поле, носейки се по улиците на град Камелот в компанията на едва двамина рицаря, той изпаднал в почуда каква би могла да е причината за това. Ето защо попитал първите пристигнали какво се е случило, та са се впуснали в бягство.

— Сеньор — отговорил му един слуга, — нося и на теб, и на всички в двореца само лоши новини. Сеньор, знай, че от всички рицари, които отведоха кралицата към кладата, от смъртта се спасиха само трима. Единият от тях е Мордред, а другите само Господ Бог знае кои са. Боя се, че всички останали загинаха.

— Ха! — възкликнал смаян кралят. — Кой, Ланселот ли ви нападна?

— Да, господарю, и дори отведе със себе си кралицата, след като я отърва от кладата. Потъна заедно с нея в най-гъстата част на гората.

Кралят се почувствал така покрусен от тази новина, че не знаел какво да направи. В този миг се появил Мордред, който казал:

— Господарю, всичко се разви много зле за нас. Ланселот ни нападна, разгроми ни и сега си отива, отвеждайки със себе си кралицата.

— О, няма да си отидат толкова лесно! — извикал кралят. — Поне доколкото имам сили да им попреча.

Сетне веднага наредил на рицари, прислужници и всички присъстващи да се въоръжат и бъдат в готовност. Всички по най-бързия начин се качили на конете и напуснали града, покрити с желязо от глава до пети. Щом навлезли в гората, те започнали да я претърсват ту в една, ту в друга посока, опитвайки се да открият бегълците, ала така и не намерили никого. Кралят ги посъветвал да се разделят и да поемат по различни пътеки, за да им бъде по-лесно да ги открият.

— За Бога — обърнал се тогава към него крал Карадос, — Артуре, не споделям това твое предложение: имай предвид, че го съпровождат голям брой силни и храбри рицари, така че ако твоите хора се разделят на малки дружини и Ланселот срещне една от тях, с нея ще бъде свършено. Всички ще бъдат избити.

— Как предлагаш тогава да постъпим? — попитал го крал Артур.

— Проводи свои пратеници до всички моряци в пристанищата на страната, които да обявят, че никой не бива да проявява дързостта и неподчинението да превозва Ланселот до отвъдния бряг. Така той ще се види принуден да остане на острова независимо дали му се иска, или не. Щом остане тук, не ще бъде трудно да научим къде се намира, и да потеглим срещу него с толкова многобройна войска, че да го заловим без особени затруднения. Тогава ще можеш наистина да си отмъстиш за стореното. Ето такъв е моят съвет.

Крал Артур тутакси свикал своите вестители и ги проводил до всички пристанища на кралството със забраната никой да не проявява дързостта и неподчинението да превозва Ланселот до отвъдния бряг. Щом свършил тази работа, той потеглил обратно към града. Като се озовал на бойното поле край кладата, където лежали мъртвите рицари, той се огледал и забелязал убития от Ланселот Агравен. Рицарят бил пронизан с копие по средата на гърдите и желязното острие стърчало откъм гърба му. Кралят тутакси го разпознал. Тогава изпитал такава жестока болка, че не успял да се удържи на седлото и паднал в несвяст на земята върху трупа на племенника си. Когато след известно време дошъл на себе си и си възвърнал дар слово, той рекъл:

— Ха! Скъпи племеннико, наистина много те мразеше онзи, който те е пронизал така. Ала нека да се знае, че той ми причини много голяма болка в сърцето, като лиши моя род от такъв рицар, какъвто бе ти.

Сетне снел шлема от главата на покойния си племенник и се взрял в лицето му. Целунал го по очите и устата, която вече била съвсем студена, и наредил да го отнесат в града.

99. КРАЛ АРТУР В ТРАУР

Кралят се отдал на своята мъка и, облян в сълзи, тръгнал да броди из бойното поле. Най-сетне намерил убития от Боорт Герехет.

Тогава бихте могли да видите как болезнено блъска една о друга покритите си с железни ръкавици длани, защото — ако не се брой шлемът — той все още бил облечен в доспехите си. Голяма била скръбта на краля. Не преставал той да мълви, че прекалено дълго е живял, щом е станал свидетел на смъртта на онези, които с такава нежност е отгледал.

Ридаейки и въздишайки, той наредил да положат Герехет върху щита му*^[1], за да го пренесат в града, и продължил да оглежда бойното поле. По някое време погледнал надясно и забелязал убития от Ланселот Гахериет. С изключение може би на Говен той бил любимият му племенник. Като съгледал трупа на младежа, когото толкова обичал, кралят изпитал най-силната болка, която човек изобщо може да изпита от загубата на свой близък. Затичал се с всички сили към него, прегърнал го здраво в обятията си, след което изгубил свят. Нямало наоколо барон, който да не се изплаши, че кралят може да предаде Богу дух пред собствените им очи. Артур останал безжизнен поразително дълго: за същото време човек би могъл да измине не по-малко от половин левга. Като дошъл на себе си, казал достатъчно високо, за да го чуят всички:

— Ха! Господи, наистина твърде дълго съм живял! Ах, смърт, ако закъснееш още малко, ще те упрекна, че си ужасно мудна! Ах, Гахериет, ако ми е съдено да умра от мъка, ще умра най-вече заради теб. Мили племеннико, какво нещастие е, че е бил изкован някога този меч, с който си бил посечен, и дано същата злочестина да споходи онзи, който те е посякъл. Съсипа той и мен, и целия ми род!

Сетне го целунал по очите и устата, както бил целият окървавен, и потънал в такава скръб, че всички, които го виждали, не можели да сдържат удивлението си. Впрочем нямало наоколо човек, който да не е опечален, тъй като всички изпитвали към Гахериет голяма любов.

100. УЖАСЪТ НА ГОВЕН

Привлечен от виковете в града, месир Говен излязъл от своя дом, мислейки, че по всяка вероятност кралицата вече е мъртва и тази всеобща скръб е за нея. Като се озовал наред улицата и хората го забелязали, първите, които го видели, му казали:

— Месир Говен, ако искаш да видиш пределите на своето нещастие и крушението на своя род, качи се веднага в двореца и там

ще откриеш най-голямата злочестина, която някога те е сполетявала.

Месир Говен много се притеснил от тези думи, но не казал нищо, а тръгнал да слиза по улиците с наведена глава, без да му мине през ума, че скръбта на хората е за неговите братя, защото все още не знаел какво се е случило, а мислел, че става дума за кралицата. Вървейки по улиците, той се озъртал наляво и надясно, и единственото, което виждал, били разплаканите хора — и млади, и стари. Всички те, щом го разпознавали, казвали едно и също:

— Ах, месир Говен, иди да видиш своята голяма злочестина!

Като си дал сметка, че всички му казват едно и също, тревогата му се увеличила, но не посмял да я изрази явно. Когато пристигнал в двореца, видял, че присъстващите са до един опечалени, сякаш всички принцове на света са мъртви. Ето че се появил и кралят, който, виждайки монсеньор Говен да идва, казал:

— Говен, Говен, ела да видиш общата ни злочестина — и твоята, и моята. Тук лежи мъртъв твоят брат Гахериет — най-храбрият воин от нашия род.

И показал окървавеното тяло на Гахериет, което той притискал в прегръдките си. Като чул тези думи, месир Говен не намерил сили да отговори и дума, нито да се удържи прав, ала сърцето му не издържало и той паднал в несвяст. От своя страна бароните били много натъжени от случилото се и дори си казвали един на друг, че никога повече няма да изпитат радост в живота си. Като видели обаче монсеньор Говен да се строполява на пода, те се впуснали да го вдигнат и заплакали с горчиви сълзи над неподвижното му тяло.

— Господи — жалвали се те, — какви поражения навсякъде около нас!

Като дошъл на себе си, месир Говен се изправил и се завтекъл към трупа на мъртвия Гахериет. Грабнал го той от ръцете на краля и го притиснал към гърдите си, обсипвайки го с целувки. В този миг сърцето му отново не издържало и той паднал на пода, оставайки в несвяст по-дълго и от преди. След повторното си свестяване Говен седнал, държейки тялото на брат си, след което започнал да го оглежда. Като видял колко жестоко е посечен, той възкликнал:

— Ха! Драги братко, прокълната да бъде ръката, която е дръзнала да те посече! Мили обични братко, как силно те е мразел онзи, който ти е нанесъл такъв страшен удар! Ох, братко, що за сърце е

имал той да те лиши от живота? Мили обични братко, как е могла да допусне Съдбата тази така грозна, така злодейска смърт, след като те бе надарила с всички върховни достойнства? Та тя бе толкова ласкава, така благосклонна към теб! Качила те бе най-отгоре на своето колело! Драги братко, виждам, това тя е сторила, за да убие мен и за да умра аз от мъка по теб. Да, аз имам пълното право да умра, нещо повече, ще се стремя към смъртта, след като видях, че твоята смърт вече е дошла. У мен вече няма желание да живея, освен докато не отмъстя на онзи вероломен подлец, който ти причини всичко това.

101. МОНСЕНЬОР ГОВЕН В ТРАУР

Такива думи редял месир Говен. Щял да продължи да окайва съдбата на брат си, ала сърцето му се свило толкова силно, че не могъл повече нищо да каже. След като задълго запазил мълчание в неописуемата си мъка, той обърнал поглед надясно и забелязал Герехет и Агравен да лежат върху щитовете, на които били донесени от бойното поле. Като ги видял, той тутакси ги разпознал и извикал на висок глас, така че всички да го чуят:

— Ха! Господи, наистина твърде дълго съм живял, щом се налага да търпя болката да виждам най-близките си роднини покойници!

Сетне на няколко пъти се хвърлял да ги прегръща. Скръбта му била толкова голяма, че бароните, които стоели отстрани, се изплашили да не умре в ръцете им. По някое време кралят ги попитал какво може да се направи за Говен:

— Защото — казал той — ако остане задълго тук, струва ми се, че ще умре от мъка.

— Господарю — отвърнали те, — на мнение сме, че трябва да отведем оттук месир Говен и да го сложим да си легне в някоя стая. Там трябва да бъде пазен, докато погребем братята му.

— Така да бъде — съгласил се кралят.

Тогава те подхванали монсеньор Говен, който и в този миг се намирал в несвяст, и го отнесли в една стая от кралските покои. Там той останал да лежи и никой не успял да изтръгне дори дума от устата му.

102. ПОГРЕБЕНИЕТО НА ГАХЕРИЕТ И НЕГОВИТЕ БРАТА

През нощта целият Камелот бил налегнат от неописуема покруса и нямало човек, който да не се облее в сълзи. Свалили доспехите от телата на убитите рицари, за да ги погребат съобразно принадлежността им към един или друг род. За всеки били пригответи ковчег и гроб. За Герехет и Агравен изработили два разкошни ковчеза, както подобавало на кралски синове, и разположили телата им едно до друго в църквата „Сент Етиен“, която по онова време била главната църква на града. Между двата им гроба кралят наредил да бъде изградена гробница, предназначена за Гахериет, която била по-красива и пищна и се възвишавала над тях.

Когато полагали ковчезите, нямало човек, който да не избухне в плач. Присъствали всички епископи и архиепископи от страната, както и всички велможи и височайши особи в кралството. Те отдали последни почести на тленните останки на загиналите рицари, особено на тези на Гахериет, защото бил изключително добродетелен мъж и храбър рицар. Върху гробницата била поставена плоча с надпис, който гласял:

Тук лежи Гахериет, племенник на крал Артур, когото
уби Ланселот от Езерото.

103. КРАЛЯТ СВИКВА СЪВЕТ

Когато свещениците отслужили погребалната литургия, кралят се върнал в двореца и заел място сред своите барони, толкова нажален и унил, колкото нямало да бъде, ако бил изгубил половината си кралство. Бароните му скърбели не по-малко от него. Залата се изпълнила с велможите от двора му, които пазели такава тишина, сякаш в нея нямало жива душа. Кралят огледал смълчаното присъствие, след което казал на висок глас, така че всички да го чуят:

— Господи, Ти, Който дълго време ми бе отреждал само почести, ето че само за миг едно голямо нещастие бе достатъчно, за да ме срине напълно, защото никой не е претърпявал загуба като тази, която понесох през последните дни. Когато се случва човек да изгуби свои владения заради война или предателство, то това са блага, които могат да бъдат възстановени, ала когато губи приятел, и то от своята кръв,

такава загуба е невъзстановима, такава щета е непоправима. Ала тази щета ми бе наложена не от Божието правосъдие, а от горделивостта на Ланселот. Ако бе последствие от Божието отмъщение, то единственото, което можех да направя, е да се смиря и да му се подчиня, ала тя ми бе сторена от човек, когото аз отгледах и възпитах тук, на своя земя, сякаш бе моя кръв. Сега именно той ми причини тази злочестина и този позор. Що се отнася до вас, то след като сте мои хора, положили клетва за вярност към мен и владеещи дадени ви от мен земи, аз изисквам от вас в името на тази клетва да ме посъветвате като ваш суверен как да отмъстя за нанесения ми позор*[2].

104. ОЖИВЕНО РАЗИСКВАНЕ НА КРАЛСКИЯ СЪВЕТ

Щом изрекъл това, кралят млъкнал в очакване бароните да му дадат отговор. Те се спогледали, подканвайки се един друг да вземат думата. След продължително мълчание пръв се изправил крал Йон, който се обърнал към крал Артур:

— Сеньор, аз ти принадлежа, следователно съм длъжен да ти дам съвет, който да пази и твоята чест, и моята. Няма съмнение, че твоята чест изисква да потърсиш отмъщение за нанесеното ти оскърбление. Но ако трябва да преценя какъв е интересът на кралството, не мисля, че трябва да предприемаш война срещу наследниците на крал Бан. Всички ние сме наясно, че Господ Бог е издигнал това потомство над всички останали кралски родове и че ако изключим теб, не съществува в целия свят такъв храбрец и воин, който, отвори ли война срещу наследниците на крал Бан, да не претърпи пълно поражение. Ето защо, сеньор, те моля в името на Господ Бог да не отваряш война срещу тези хора, ако не си твърдо убеден, че ще я спечелиш, защото аз от своя страна съм сигурен, че ще бъде много трудно да ги победиш.

При тези думи в залата се надигнала голяма гълчава. Мнозина охулили и навикали крал Йон за това, което бил казал, обвинявайки го открито, че прави такова предложение от малодушие.

— Добре е да знаете — взел отново думата крал Йон, — че в никакъв случай не съм изрекъл тези думи, защото страхът е подгонил по-силно мен, отколкото вас, а защото съм наясно, че започне ли тази война и успеят ли да преминат невредими в своята страна, те ще се боят от вашите удари далеч по-малко, отколкото си представяте.

— Месир Йон — обадил се Мордред, — никога досега не съм чувал един толкова храбър мъж да дава толкова калпави съвети! Ала ако кралят ми има доверие, ще отиде на война и ще те вземе със себе си независимо дали искаш, или не.

— Мордред — отговорил му крал Йон, — готов съм да воювам, и то с по-голяма храброст от теб. Нека кралят потегли, когато пожелае.

— Чудя се на спора ви — разнесъл се гласът на Мадор дьо ла Порт. — Ако искате да започнете война, няма нужда да я търсите в някакви далечни земи. Доколкото знам, Ланселот се намира отсам морето в замъка „Стражата на Радостта“ — един замък, който той превзе в началото на рицарските си подвизи. Аз познавам добре този замък, защото навремето прекарах известно време в него като пленник и дори се боях, че ще намеря там смъртта си, ако не беше Ланселот, който освободи мен и моите съратници*^[3].

— Бога ми — възкликнал кралят, — и аз познавам много добре този замък. Дали е отвел там кралицата?

— Господарю — рекъл Мадор, — можеш да бъдеш сигурен, че кралицата се намира именно там. Ала аз не бих те посъветвал да го нападаш, защото този замък е тъй силно укрепен, че не се бои от никаква обсада, а и хората, които са в него, са толкова храбри и опитни воители, че изобщо няма да се притеснят от твоите набези. Нещо повече, настъпи ли сгоден момент да ти изиграят някаква лоша шега, няма да пропуснат да ти я поднесат.

Като чул това, кралят рекъл:

— Мадоре, истина е това, което казваш за непристъпността на замъка и храбростта на хората в него. Ала и ти, и всички присъстващи тук, знаете много добре, че откакто нося корона, никога не съм започвал война, от която не съм излизал с чест за мен самия и за моето кралство. Ето защо ви заявявам, че за нищо на света няма да се откажа да тръгна на война срещу онези, които причиниха смъртта на моите любими роднини. Обръщам се към вас, които сте тук, свиквам и онези, които, независимо дали са наблизко или надалеч, владеят дадени им от мен земи, и когато всички се съберат, петнадесет дни по-късно ще тръгнем на поход от град Камелот. И понеже не желая никой да се откаже от участие в това начинание, изисквам от вас да се закълнете до един върху светите реликви, че ще воювате, докато отмъстим за позора и спасим нашата чест.

Реликвите тутакси били донесени и всички, които се намирали в голямата зала — и богати, и бедни, — дали своята клетва. Сетне кралят чрез пратеници наредил на своите васали отблизо и далеч, които владеели дадени им от него земи, да се явят в Камелот в уречения ден, защото имал намерение да събере цялата си войска за поход срещу замъка „Стражата на Радостта“. Всички се подчинили на заповедта и се подготвили да потеглят към областта, чиято граница е река Хомбър.

Така започнала войната, довела до гибелта на крал Артур. Въпреки че в началото той имал известно предимство, в края на краищата той бил разбит в нея.

Впрочем Мълвата, която се носи така бързо по света, достигнала още на следващия ден след съвета до замъка „Стражата на Радостта“. Човекът, който я донесъл, бил един от слугите на Хектор от Мар, постарал се да напусне веднага двора на крал Артур.

Когато пристигнал там, където го очаквали, жадни за новини, хората на господаря му, той им известил, че решението е взето и войната ще започне без никакво отлагане, защото най-могъщите феодали и рицари в двора са положили клетва и във войската са свикани всички васали, които владеят земи, дадени им от крал Артур.

— Наистина ли се е стигнало дотам? — удивил се Боорт.

— Да, сеньор — отвърнал вестителят. — Скоро ще можеш да видиш със собствените си очи крал Артур и цялата му войска.

— Кълна се — рекъл тогава Хектор, — че ще дойдат за своя погибел и много ще има да се разкайват за това.

106. ЛАНСЕЛОТ ВЗЕМА ОТВЕТНИ МЕРКИ

Като научил тази новина, Ланселот повикал един вестител, когото проводил в кралствата Беноик и Гон с нареждането до всички барони да укрепят и подготвят за отбрана своите замъци, така щото ако отпътува от Велика Британия и дойде в кралство Гон, да намери крепостите там подсилени и в готовност, ако се наложи, да удържат нападенията на крал Артур. Сетне заповядал на всички рицари от

Сорелоа и Външната земя, на които някога бил правил услуги, да му се притекат на помощ срещу крал Артур. И понеже бил много обичан от всички, отвсякъде надошли толкова хора, че ако Ланселот бил владетел и управлявал кралство, едва ли би могъл да събере толкова много рицари, колкото се насъбрали тогава.

Ала сега разказът престава да говори за него и се връща при крал Артур.

[1] 99* Келтската традиция да се полага върху щит като на носилка ранен или убит воин е често срещан мотив в рицарския роман. Вж. например *Ерек и Енида*, ст. 3671. ↑

[2] 103* Трагичното чувство, което изпитва Артур, е непреодолимо, защото е предизвикано от Ланселот, когото кралят възприема като част от себе си. По принцип в трагичното съзнание се противопоставят ценности, които човек не може да степенува. Единствено страданията, приемани като израз на Божията воля — върховна ценностна инстанция — не са трагични. ↑

[3] 104* Мадор дьо ла Порт намеква за епизод от *Роман за Ланселот*, когато героят слага край на магията в замъка „Стражата на Мъките“. Оттогава мястото променя името си и занапред ще се нарича „Стражата на Радостта“. Но авторът на *Смъртта на крал Артур* допуска неточност. Мадор и неговите приятели са били пленени в друг замък — „Затвора на Мъките“, — откъдето Ланселот ги освобождава. Въпросният замък-затвор („*Douloureuse Chartre*“) се намира на половин ден разстояние от „Стражата на Мъките“ („*Douloureuse Garde*“), а името му звучи подобно на него. ↑

XV

ОБСАДАТА НА ЗАМЪКА „СТРАЖАТА НА РАДОСТТА“

107. ИЗБОР НА НОВИ РИЦАРИ НА КРЪГЛАТА МАСА

И тъй, разказът продължава с това, че когато настъпил денят, в който крал Артур наредил на своите васали и съюзници да се явят в Камелот, там се стекли толкова много хора, надошли както пеша, така и на коне, че се сформирала невиждана дотогава конница.

Месир Говен, който междуременно легнал болен, вече бил оздравял и в деня, в който войската се събрала, казал на краля:

— Господарю, преди да тръгнеш на война, съветвам те да избереш измежду тези барони същия брой храбри рицари, какъвто изгубихме в онзи ден, в който те отидоха да охраняват кралицата, и да ги настаниш на Кръглата маса на мястото на загиналите, за да съхраниш по този начин предишния брой на рицарите, които бяха сто и петдесет*[1]. Уверявам те, че ако постъпиш по този начин, твоята свита само ще спечели от това и ще бъде още по-уважавана и зачитана.

Кралят намерил това предложение за уместно и дал разпорежданията си да бъде осъществено с думите, че от него ще произлезе само добро. Свикал веднага при себе си най-влиятелните барони и им наредил, позовавайки се на положените пред него клетви, да изберат най-добрите рицари, които да попълнят местата на Кръглата маса, без да обръщат внимание дали са бедни или богати. Бароните на драго сърце се съгласили да изпълнят нареждането му и се оттеглили в края на залата, където се настанили да се съвещават. Преброили липсващите рицари на Кръглата маса и установили, че са седемдесет и двама. Затова избрали същия брой и ги настанили в креслата както на загиналите, така и на присъединилите се към Ланселот. Не се намерил обаче такъв храбрец, който да седне в Опасното кресло**[2].

Мястото на Ланселот било заето от рицар на име Елиан — той бил най-добрият рицар в цяла Ирландия, както и син на местния крал. Креслото на Боорт било дадено на рицар на име Балинор, който бил син на краля на Чуждите острови и се славел с отличните си качества. В това на Хектор се настанил рицар от Шотландия, силен в боравенето

с оръжие и с приятелствата си. На стола на Гахериет седнал племенникът на краля на Северен Уелс.

Щом приключили с избора, предприет по съвета на монсеньор Говен, кралят наредил да сложат трапезите, на които всеки от новоизбраните заел своето място. Този ден на Кръглата маса и на трапезата на крал Артур прислужвали на седем крале, които били получили от него своите владения и затова му дължали безпрекословна преданост. За рицарите, които трябвало да заминат на война, времето преминало в подготовка за похода, а понеже денят не им стигнал, не мигнали и цялата нощ, за да довършат необходимите приготовления.

108. ОБСАДАТА

На сутринта, още преди изгрев-слънце, се събрали не по-малко от хиляда души, които потеглили на поход с намерението да накажат Ланселот. Що се отнася до крал Артур, веднага щом изслушал утрешята в главната църква на Камелот, той се качил на коня и заедно с бароните от своята свита се отправил на път. Яздили така, докато стигнали до един замък на име Ламбург.

На следващия ден изминали също толкова дълъг преход, колкото и предишния ден. Продължили от ден на ден пътя си все по този начин, докато най-сетне се озовали на половин левга от замъка „Стражата на Радостта“. Виждайки, че мястото е силно укрепено и не буди у защитниците никакъв страх дори от голямо множество нападатели, те се настанили на стан край брега на река Хомбър, където на доста голямо разстояние от замъка разпънали своите палатки. Деня си прекарвали в работа по устройването на лагера, но не пропуснали да подредят пред себе си отряд от рицари в пълно бойно въоръжение с идеята, ако хората от замъка предприемат нападение отвътре, да ги посрещнат, както подобава да бъдат посрещнати отявлени неприятели.

Ала отбраняващите се в замъка още предишната нощ били изпратили немалка част от своите хора в близката гора с намерението при пръв сгоден случай да изненадат войската на Артур, като организират нападение едновременно и откъм гората, и откъм замъка. Като видели, че противникът се кани да ги обсади, те изобщо не се трогнали, а решили да оставят неприятелите на спокойствие през първата нощ и да ги нападнат на следващия ден в подходящ за целта момент.

Изпратеният в гората отряд наброявал четиридесет души, предвождани от Боорт и Хектор. Предварително било уговорено, че, видят ли над главното укрепление да се издига червено знаме, те трябва устремно да нападнат войските на крал Артур. В същия миг откъм замъка също трябвало да бъде предприет мощен набег, така че нашествениците да се окажат притиснати от две страни.

109. ЛАНСЕЛОТ ИЗПРАЩА ПОСЛАНИЕ НА КРАЛ АРТУР

През целия ден намиращите се в гората се вглеждали по посока на замъка, очаквайки над него да се развее червеното знаме, което трябвало да е знак за нападение. Ала така и не дочакали да го видят, защото Ланселот не искал да атакува обсаждащите още от първия ден, давайки им време да си отпочинат през целия ден и цялата нощ, без да пусне по тях дори една стрела. Това поведение успокоило хората на крал Артур. Те си казали, че ако Ланселот разполага с многобройна войска, едва ли щял да се сдържи и да не им даде сражение с всички налични сили, защото не бил човек, свикнал да търпи безропотно щети от страна на неприятеля.

Като видял, че замъкът е обсаден от краля — човека, когото обичал най-много и който сега бил негов смъртен враг, — Ланселот се почувствал толкова злочест, че не знаел какво да стори, и то не защото се боял за себе си, а защото продължавал да го обича. Повикал тогава едно младо момиче, въвел го в една стая и в пълна тайна му казал:

— Госпожице, ще отидеш да намериш крал Артур и ще му предадеш от мое име, че съм в неведение каква е причината, за да се вдигне той на война срещу мен, защото не мисля, че съм му сторил нищо лошо. Ако започне да твърди, че е заради госпожа кралицата, с която според слуховете съм го бил опозорил, кажи му, че съм готов да се изправя срещу най-добрия рицар от неговия двор, за да докажа неоснователността на това обвинение. Освен това както от обич към самия него, така и за да си възвърна доброто му отношение, което изгубих, бих се съгласил случаят да бъде решен от неговия съд. Ако пък е предприел тази война заради смъртта на неговите племенници, кажи му, че не аз съм този, срещу когото трябва да насочи омразата си, защото не друг, а именно убитите бяха виновници за собствената си смърт*^[3]. Ако не иска да се споразумеем по тези два спорни въпроса, кажи му, че ще се съобrazia с принудата да водим война, която ми

налага, но с горчивина заради възникналия между нас раздор, каквато едва ли някой друг изпитва и чиято сила никой не може да си представи. От друга страна, нека да знае, че щом войната между нас е започнала, аз съм решен да се защитавам с всички сили. Но понеже все още го смятам за свой суверен и приятел — макар да се е явил тук, за да ме нападне не като суверен, а като смъртен враг, — аз го уверявам, че в никакъв случай не желая неговата смърт, нещо повече, ще го защитавам винаги и с всичките си сили срещу онези, които биха искали да му причинят зло. Ето, госпожице, това е посланието, което ще му отнесеш от мен.

Момичето се съгласило да изпълни даденото му поръчение.

110. МОНСЕНЬОР ГОВЕН СЕ ПРОТИВОПОСТАВЯ НА МИРНИЯ ИЗХОД ОТ ВОЙНАТА

Младото момиче се упътило към градските порти и незабелязано излязло навън. Настанал бил първият час и крал Артур бил седнал да закусва. Когато девойката дошла насред стана, никой не я спрял, защото било ясно, че е вестителка. Затова я отвели право в кралската шатра. Тя веднага разпознала сред бароните краля, приближила се до него и му предала думите на Ланселот точно по начина, по който ѝ било заръчано да му ги каже.

Месир Говен, който стоял редом с крал Артур и чул посланието на Ланселот, побързал да вземе думата, преди някой друг от кралската свита да каже каквото и да било, и заявил в присъствието на всички барони:

— Господарю, ти си готов да отмъстиш за нанесения ти позор и за пораженията, които Ланселот нанесе както на теб самия, така и на твоите приятели. На тръгване от Камелот се закле да унищожиш наследниците на крал Бан. Казвам всичко това, защото сега имаш силите да отмъстиш за понесеното оскърбление. Решиш ли обаче да сключиш мир с Ланселот, ти не само ще се опозориш още повече и ще унижиш завинаги своето потомство, но никой оттук насетне не ще те зачита за нищо.

— Говене — рекъл кралят, — нещата са стигнали дотам, че докато съм жив, каквото и да говори или върши Ланселот, мир с него няма да има. При все това той е човекът, комуто би трябвало с най-голяма лекота да простя в случай на тежко прегрешение, защото несъмнено е направил за мен повече, отколкото всеки друг рицар. Ала

в края на краищата той ме накара да си платя за това скъпо и прескъпо, защото ми отне най-близките и обични роднини, с изключение само на теб. Поради това между нас нито би могло, нито ще има мир, давам ви за това кралската си дума.

Сетне се обърна към девойката и казал:

— Госпожице, сега можеш да съобщиш на своя господар, че не ще сторя нищо от онова, което той иска от мен. Обещавам му единствено война на живот и на смърт.

— Много жалко, сеньор — отвърнала му девойката, — и повече за теб, отколкото за всеки друг. Въпреки че си един от най-могъщите и най-уважаваните крале на света, в тази война ти ще бъдеш разгромен и ще срещнеш смъртта си — в противен случай мъдреците за сетен път ще са се заблудили. А ти, месир Говен, който би трябвало да си най-мъдрият, си всъщност най-безумният сред всички останали, и то далеч повече, отколкото съм си представяла. Устремил си се към собствената си смърт и можеш съвършено ясно да видиш това. Затова помислете: не ви ли идва наум споменът за онова, на което станяхте свидетели в Двореца на приключенията на богатия Крал Рибар навремето, когато присъствахте на битката между змея и леопарда? Ако си припомните за чудесата, които видяхте тогава, и за символиката в тях, която отшелникът ви разкри, тази война не би трябвало да се състои, защото е във ваша власт да я избегнете. Ала вашите зли сърца и нещастната ви съдба ви тласкат към това гибелно начинание. Ще дойде ден да се разкайвате, но тогава не ще има как да поправите стореното*[4].

Сетне девойката се обърна към краля и му каза:

— Сеньор, понеже от теб не мога да получа нищо друго освен война, ще се върна в замъка и ще разкажа на моя господар какво си ми наредил да му отговоря.

— Върви, госпожице — бил отговорът на краля.

111. ГОРЕСТТА НА ЛАНСЕЛОТ

Девойката побързала да напусне стана и да се прибере в замъка, където вече я очаквали. Като се срещнала със своя господар и му разказала, че не е възможно да склучи мир с крал Артур, Ланселот много се натъжил — не защото се боял от войната, а защото продължавал силно да обича крал Артур. Затова влязъл в една стая и се отдал на нерадостни мисли. Измъчен от тях, той често въздишал, а в

очите му напирали сълзи, които накрая потекли и по лицето му. Дълго прекарал така в скръб и тъга, додето в стаята не влязла госпожа кралицата. Угнетеността, в която го заварила, била толкова голяма, че останала да стои в продължение на немалко време пред него, без той изобщо да я забележи. Като видяла колко е съкрушен, тя го попитала защо е така мрачен и умислен. Той ѝ отвърнал, че му е мъчно, защото не е успял да постигне нито помирение, нито прошка от краля.

— Кралице, ако говоря така, то не е защото трябва да се боим, че може да ни причини кой знае какви неприятности, а защото той ме е обсипал с толкова почести и добрини, че ще ми бъде много болно, ако бъде сполетян от някакво нещастие.

— Сеньор — рекла тогава кралицата, — добре ще е все пак да си дадеш сметка какви са силите му. Каж ми обаче какво мислиш да правиш оттук нататък.

— Мисля — отвърнал той — да влезем утре в сражение и комуто Господ отреди честта на победата, тя да бъде негова. От друга страна, независимо колко са големи силите ми, нищо не може да ми попречи да накарам обсаждащата ни войска не след дълго да се оттегли оттук. И понеже не мога да постигна нито помирение, нито приятелство с тях, решен съм да не пожаля никого с едно-единствено изключение — крал Артур.

След като с това бил сложен край на разговора им, Ланселот отишъл в голямата зала и заел място сред своите рицари. Изобразявайки на лицето си далеч по-голяма радост, отколкото изпитвал в сърцето си, той заповядал трапезите да бъдат сложени и да бъдат отрупани също толкова богато, както това ставало в двора на крал Артур. Когато всички присъстващи се нагостили, най-приближените му хора го попитали:

— Ланселоте, какво ще правим утре? Не възнамеряваш ли да нападнеш войската на краля?

— Да — отвърнал им той, — ще нападнем утре към третия час.

— Така е добре — отбелязали те, — защото ако продължаваме да стоим затворени тук, хората на краля ще ни вземат за страхливци.

— Не се притеснявайте — ободрил ги Ланселот. — Като ни гледат, че стоим мирно и кротко, те започват да си мислят, че са в по-голяма безопасност, отколкото са предполагали преди, и страхът им от нас намалява. Поради това, че все още не сме се показали навън, те си

мислят, че тук няма жива душа. Ала с Божията помощ утре, още преди часа на вечернята, те ще са научили дали съм тук сам, и има да се разкайват за своето начинание, защото ще извършим внезапен набег върху тях. Затова ви моля да бъдете в пълна готовност, така че да предприемем нападението в най-подходящия момент.

Всички одобрили това решение, защото желаели да премерят сили с хората на краля. Голям кураж им вдъхвала мисълта, че на своя страна имат Ланселот и Боорт — най-храбрите и прославени рицари на света. Тази нощ положили немалко усилия да подготвят своите доспехи и да се погрижат нищо да не им липсва в битката. Същевременно запазили пълна тишина, която направила впечатление на хората на Артур. Те не пропуснали да му съобщят, че според тях зад крепостните стени на замъка има една шепа хора и не ще представлява никаква трудност да го превземат. Кралят обаче им отговорил, че не му се вярва в замъка да има малобройна войска.

— И аз мисля така, господарю — подкрепил го Мадор. — За мен няма съмнение, че вътре има голям брой хора, както и отлична конница.

— И откъде знаеш това? — попитал го месир Говен.

— Сеньор, убеден съм в това и съм готов да заложа главата си, ако до утре вечер не ни изненадат с някое нападение отвътре.

Такива били продължителните разговори, които кралят водил със своите приближени относно броя и намеренията на защитниците на замъка, а когато настъпил часът за лягане, те разположили навсякъде голям брой стражи, за да не може никой да ги изненада.

[1] 107* Сто и петдесет са рицарите, които предприемат търсенето на Светия Граал. Вж. също *Търсенето на Светия Граал*, с. 53. ↑

[2] 107** В *Търсенето на Светия Граал* Опасното кресло е мястото около Кръглата маса, на което може да седне и остане невредим само най-добрият рицар. Това е Галаад, синът на Ланселот. ↑

[3] 109* Според Ланселот братята на Говен са виновни за собствената си смърт. Всяка от враждуващите страни вижда различно първопричината за нещастията. Оттук и невъзможността за помирение. ↑

[4] 110* Девојката напомња за епизод од *Роман за Ланселот*: Говен прониква во замък на Граала во Корбеник, при Краља Рибар, но не преодолува испитанијата во Дворецот на приключенията; през ноцта Говен вижда на сон битка меѓу змеј и леопард, а од устата на змеј излизат малки змијчета, кои го нападат. На сутринта Говен се събужда и се оказува во една каруца на позора, која го разведува из цялото селище; по-късно отшелник му обяснува смисла на ноцното съновидение — предзнаменување за војна меѓу Артур и рицар, когото тој не може да победи; отшелникът предупредува, че во таа битка ќе намери смъртта си и Говен. ↑

XVI ПЪРВИТЕ СРАЖЕНИЯ

112. СИГНАЛЪТ ЗА БИТКАТА Е ДАДЕН

На другия ден, веднага щом хората в замъка се приготвили и се строили в шест бойни подразделения, тутакси вдигнали червено знаме над главната кула. Рицарите от отряда в гората, които се били притаили в очакване, веднага го забелязали и го показали на Боорт, който им заповядал:

— Единственото, което ни остава, е да тръгнем напред. Нашият пълководец вече е на коня си заедно с цялата си дружина и всеки миг ще предприеме набег откъм замъка. Това, което трябва да сторим ние, е да се нахвърлим върху стана на Артур, така че след нашето нахлуване да не остане нищо да стърчи, а всичко да бъде съборено на земята.

Неговите хора му отвърнали, че ще положат всички усилия така и да стане.

Сетне излезли от малката горичка, където се били скрили в засада, и поели през равнината, карайки конете си да вървят колкото е възможно по-тихо. Не смогнали обаче да попречат на стражите от кралската армия да се усетят, дочувайки приближаващия към стана им конски тропот. Първите, които ги видели, се развикали, колкото им глас държи:

— Тревога! На оръжие!

Виковете им отекнали с такава сила, че дори защитниците на замъка успели да ги чуят. Казали си, че изпратените в засада са нападнали противника и че не им остава нищо друго, освен и те да нанесат удар от другата страна. Така и сторили. Ланселот заповядал да разтворят портата и да излязат навън, но да не се разпиляват, а да удържат строя. Всички му се подчинили, нетърпеливи да започнат набега.

Боорт пък, след като напуснал мястото на засадата, се понесъл устремно към стана и по пътя си налетял на сина на крал Йон, който яздел огромен жребец. Щом се забелязали, двамата пришпорили

конете си в галоп един срещу друг. При сблъсъка синът на крал Йон строшил своето копие, а Боорт го ударил с такава сила, че нито щитът, нито ризницата попречили и желязното острие, и дървената му част да го пронизат през цялото тяло. Паднал той на земята почти мъртъв. Воините, които следвали Боорт, започнали да събарят палатки и шатри, да убиват неприятели, да повалят всичко, което им се изпречело пред очите. В стана се разнесли такива крясъци, надигнала се такава врява, че дори Божия гръмотевица да паднела наблизко, никой нямало да я чуе. Невъоръжени хора се щурали, търсейки оръжията си.

Месир Говен разбрал сериозността на положението и заповядал незабавно да му донесат доспехите; оръженосците веднага се подчинили. Кралят също се въоръжавал по най-бързия начин, следван от всички свои барони, наред с крясъците и виковете, които се носели от всички страни.

Когато най-сетне се качили на конете, кралят и рицарите от свитата му забелязали, че кралската шатра е съборена на земята заедно със змея*^[1], който се извисявал над централния стълб. Същата участ била постигнала и останалите шатри. Всичко това било дело на Боорт и Хектор, които се стремели да изненадат и стреснат краля. Като видял щетите, които нанасяли, месир Говен му ги посочил с думите:

— Господарю, погледни какви поражения са ни нанесли Боорт и Хектор!

Сетне пришпорил коня си срещу Хектор и му нанесъл по шлема толкова силен удар, че го замаял, и ако той не се бил вкопчил във врата на коня си, неминуемо щял да падне на земята. Говен, който изпитвал смъртна омраза към Хектор, като го видял така зашеметен, не пожелал да го остави, а като опитен воин, познаващ тънкостите на войната, му нанесъл още един удар, който принудил Хектор да се наведе силно напред. В този миг Боорт забелязал, че монсеньор Говен силно притиска Хектор и още малко, ще го повали на земята, и побързал да му се притече на помощ, защото изпитвал към него голяма обич. Устремил се той с вдигнат меч срещу монсеньор Говен и му нанесъл такъв тежък удар, че острието на оръжието му потънало два пръста в шлема на противника. От изненада месир Говен пришпорил коня си, изоставяйки Хектор, отдалечавайки се от Боорт, толкова зашеметен, че изобщо нямал представа накъде препуска конят му.

Така започнала битката пред шатрата на крал Артур. Ала малобройната чета на Боорт щяла да бъде избита в нея, ако не били Ланселот и неговата дружина, които току-що били пристигнали в стана и се нахвърлили върху своите противници, завързвайки с тях ожесточено сражение. Ако бяхте там, щяхте да видите как се разменят мощни удари и как мъже умират в предсмъртни болки. Така и едните, и другите за съвсем кратко време показали колко е голяма омразата, тласкаща ги към битката, защото през този ден земята се покрила с толкова количество ранени и убити, че едва ли имало на земята сърце, което да не се трогне от тази гледка.

Сред всички участници в сражението най-много изпъквали монсеньор Говен и Ланселот. Ако се вярва на разказа, месир Говен, който все още бил под влиянието на болката от смъртта на Гахерие, този ден убил със собствената си ръка тридесет рицари, без да спре нито за миг, за да си почине, от сутринта чак до часа на вечернята.

При падането на нощта кралските рицари, съсипани от умора, се върнали по най-бързия начин в стана си. Противниците им сторили същото, оттегляйки се в замъка. Щом портата се затворила зад гърба им, те преброили колко души са изгубили този ден, и намерили, че им липсват точно сто рицари, без да се броят убитите оръженосци, за които разказът изобщо не споменава. В замяна на това били взели едва десетина пленници, които довлекли със себе си в замъка.

114. РАВНОСМЕТКА ЗА ИЗМИНАЛИЯ ДЕН В ДВАТА СТАНА

След като свалили доспехите си в своите квартири, всички — и ранени, и здрави в зависимост от бойното си щастие — се събрали в двора, за да вечерят. Щом заситили глада си, разговорът задълго се завъртял около монсеньор Говен, за когото всички били единомушни, че никой не се е сражавал толкова храбро през този ден с изключение на Ланселот и Боорт.

Що се отнася до кралската войска, когато рицарите в нея се прибрали по палатките си и се заели да преброят колцина от своите са изгубили, те открили, че им липсват двеста души, и това много ги натъжило. След вечерята насочили разговорите си към противниците от замъка и отбелязали, че те съвсем не са малобройни, а на всичко отгоре имат в редиците си няколко изключително храбри и доблестни воители. Отличието в битката за този ден присъдили на монсеньор Говен

и Ланселот с думите, че двамата са изпъквали сред всички останали. Когато настъпил часът за лягане, очакван поради тегнещата над телата им умора, едни от тях отишли да си починат, а други останали да бдят на стража през цялата нощ, защото се боели, че противниците им могат отново да ги нападнат в палатките, и не искали да бъдат сварени невъоръжени, а готови да ги посрещнат.

115. НОВО ОЖЕСТОЧЕНО СРАЖЕНИЕ

След вечерята Ланселот се обърна към своите съратници:

— Сеньори, можахте да видите със собствените си очи как хората на краля умеят да си служат с меча. Несъмнено те ни поставиха на голямо изпитание, както впрочем и ние поставихме тях. Те обаче нямат причина да се радват на плодовете от своите усилия, въпреки че са по-многобройни от нас. С Божията помощ нещата протекоха много добре за нас, защото с малкото хора, с които разполагаме, успяхме да удържим на техния натиск. Кажете сега какво да правим утре и какво да бъде нашето поведение оттук насетне. Бих искал, стига и волята на Господ Бог да е такава, да доведем тази война до почетен край, така че да съхраним собствената си чест непокътната, каквато бе преди началото на бойните действия. Държа да ми кажете как искате да постъпим, защото не възнамерявам да предприема нищо, което да не е съобразено с вашите съвети.

Всички в един глас казали, че искат на следващия ден да продължат битката.

— Сеньори — рекъл им тогава Ланселот, — щом волята ви е утре да продължим битката с тях, нека да решим кой пръв ще излезе от портата.

Боорт се провикнал, че никой не ще излезе преди него, защото още на зазоряване той щял да се яви напълно готов, за да се бие с войската на краля. Хектор заявил, че той със своя отряд ще тръгне веднага след него. Елиезер — синът на крал Пелес, отличен и храбър рицар — се наел да предвожда третия отряд, състоящ се от негови сънародници. Херцог д'Ароел — рицар от Сорелоа и мъж със забележителна храброст — пожелал да поведе четвъртия отряд и получил общото съгласие за това, защото бил с голям военен опит. В замъка имало достатъчно хора, за да бъдат сформирани осем отряда с по сто рицари в пълно бойно въоръжение. Начело на последния, в

който били събрани най-добрите воители, по общо съгласие застанал самият Ланселот.

Така обсадените устроили своите бойни подразделения още вечерта след битката, определяйки подходящ пълководец начело на всяко от тях. Сетне прегледали ранените и се погрижили за лечението им. Когато Боорт видял раната от удара, който Хектор бил получил, и разбрал, че месир Говен бил виновникът за това, той силно се разгневил и казал пред всички, че при първа възможност ще му отмъсти за стореното. Тази нощ ранените си починали, защото били съсипани от умора и болка.

На другия ден, още на зазоряване, когато слънцето едва се надигало зад хоризонта, рицарите от замъка облекли дрехите си, обули си обувките и се завтекли да се въоръжат, след което тръгнали да излизат от замъка в правилен строй, в редици един зад друг. Като ги видели, войниците на краля изскочили от палатките, завтекли се да се въоръжават и се приготвили да влязат в сражение.

Както можело да се очаква, месир Говен предвождал първия отряд на кралската войска, докато Боорт бил начело на първия отряд от войската на Ланселот. Месир Говен съвсем не бил недоволен от това, защото Боорт бил човекът, когото мразел най-силно, изпитвайки към него смъртна ненавист. Когато войските се приближили на достатъчно разстояние, двамата рицари се впуснали един срещу друг с извадени мечове, пришпорвайки конете си да препускат в пълен галоп, и си нанесли такива мощни удари, че никаква броня не би могла да им попречи да се хвърлят взаимно на земята, нанасяйки си толкова тежки рани, че никой от тях не бил в състояние да се изправи на крака. Това не било изненадващо, защото и двамата се пронизали с мечовете.

След този сблъсък първите отреди от двете войски се разгърнали и се хвърлили един срещу друг. Воините си нанасяли удари с такава необикновена мощ, водени от такава смъртна омраза, че ако бяхте там, бихте могли да видите как в един миг цяла стотица от тях пада на земята, безсилна да се изправи на крака, защото мнозина от тях вече са мъртви, а не по-малко лежат тежко ранени.

В този момент нещата тръгнали зле за войската на краля. В първия отряд на бранителите на замъка се намирал един рицар от

Външната земя, който вършел удивителни подвизи и благодарение на усилията му рицарите на Артур били принудени да започнат отстъпление. След като те напуснали бойното поле, воините от замъка притичали към мястото, където месир Говен и Боорт лежали ранени. Намерението им било да ги отнесат и така насмалко монсеньор Говен, който не им оказвал никаква съпротива, щял да бъде отведен в плен, ала в този миг рицарите на краля се върнали, за да му се притекат на помощ, и се сражавали толкова яростно, че хората от замъка се видели принудени, макар и с голямо нежелание, да им го оставят. И все пак в тази ожесточена схватка те направили и невъзможното, но успели да отнесат ранения Боорт върху неговия щит и да го качат в замъка.

Едва ли някога сте виждали било мъж, било жена да изпитва такава болка, каквато изпитвала кралицата, когато видяла да го носят, целия окървавен. Веднага повикали лекарите, които изтръгнали от тялото му желязното острие и счупената дръжка на забитото в него копие. След като прегледали раната, те казали, че е трудна за лекуване, но се надяват с Божията помощ в скоро време да му възвърнат здравето. Сетне се заели да го лекуват, прилагайки цялото си знание и умение.

Войските, участвали в битката край брега на Хомбър, влезли в нея още призори, но я продължили чак до късно вечерта. Едва ли някога сте виждали толкова жестоко сражение, защото и двете страни дали голям брой убити и ранени.

През този ден крал Артур участвал в боевете и се изявил толкова добре, колкото не би могъл да го стори нито един мъж на неговата възраст. Историята потвърждава също, че в стана му нямало нито един рицар — било млад, било стар, — способен да прояви неустрашимост, подобна на неговата. Следвайки примера му, рицарите от войската му се сражавали с такова мъжество, че защитниците на замъка непременно щели да бъдат разбити, ако в техните редици не се подвизавал Ланселот. Когато кралят, който го разпознал по доспехите, видял на какви геройства е способен, той си казал:

„Ако този човек продължава да е здрав и читав, той ще съкруши войската ми.“

След което, проявявайки удивителна сърцатост, крал Артур се понесъл към него с меч в ръка. Когато Ланселот го видял да се приближава, той отказал да се бие, задоволявайки се само да отразява ударите му, защото продължавал да изпитва голяма привързаност към него. Ала кралят му нанесъл толкова силен удар, че посякъл врата на коня му и от това Ланселот бил хвърлен на земята. Тогава Хектор, който се намирал наблизко, забелязал какво се е случило и разгневен, изплашен брат му да не бъде ранен, се нахвърлил върху краля, като му нанесъл толкова мощен удар по шлема, че Артур останал напълно зашеметен и изгубил представа ден ли е, или нощ. Хектор, който прекрасно знаел с кого се сражава, подновил нападението си и кралят, безсилен да се удържи на седлото, паднал на земята непосредствено до Ланселот. Виждайки това, Хектор извикал на брат си:

— Сеньор, отсеци му главата и войната е свършена!

— Ах, Хекторе, какви ги говориш? — възпротивил се Ланселот. — Недей изобщо да отваряш дума за това, напразно ще си изхабиш усилията.

116. ВЕЛИКОДУШИЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

Така Ланселот спасил краля от сигурна смърт, защото Хектор бил готов да го убие. Нещо повече, той лично го качил на седлото и го извел от битката. Когато се върнал в своята войска, крал Артур заявил пред цялата си свита:

— Видяхте ли какво стори току-що Ланселот за мен? Прояви великодушието да не ме убие и се отказа да вдигне ръка срещу мен. Бога ми, със своето благородство и с доблестта си той надмина всички рицари, които съм виждал! Много бих искал тази война никога да не бе започвала, защото днес той спечели сърцето ми, постигайки с душевната си щедрост толкова велика победа, каквато със сила не би постигнал целият свят!

Кралят произнесъл тези думи пред своите най-близки приятели, включително и пред месир Говен, който, макар тежко ранен, бил много разгневен да чуе подобно нещо.

Когато Ланселот се върнал в замъка, прислужниците, които му помогнали да свали доспехите си, открили, че тялото му е покрито с

рани, най-незначителната от които би била достатъчна, за да извади извън строя всеки друг рицар освен него. Щом се разоръжили, той и Хектор побързали да отидат при Боорт, за да го видят как е, и да попитат лекаря му дали е тежко ранен. Той им отговорил, че раната е много дълбока, но мисли, че не след дълго ще се възстанови напълно.

[1] 112* Змеят или драконът, изобразен върху шатрата на Артур, препраща към името на баща му — Утерпандрагон. *Историята* на Джефри Монмутски (глава 147) описва златния шлем на Артур, на който също има изображение на дракон. ↑

XVII

ЛАНСЕЛОТ ВРЪЩА КРАЛИЦАТА НА АРТУР

117. ПАПАТА ЗАПЛАШВА АРТУР С ОТЛЪЧВАНЕ ОТ ЦЪРКВАТА

Така кралят продължил да обсажда замъка „Стражата на Радостта“ повече от два месеца. Обсадените извършили редица набези срещу противниците си и след множество схватки изгубили немалка част от своите рицари, тъй като били по-малобройни от войската на краля.

Докато траели тези събития, римският папа научил, че Артур е изоставил съпругата си и заплашва, ако попадне в ръцете му, да я убие. Осведомен, че няма достатъчно доказателства за престъплението, в което я обвиняват, той наредил на архиепископите и епископите от кралството да наложат забрана и да отлъчат всички владения на крал Артур от Църквата, ако не върне своята съпруга при себе си и не се отнася към нея с уважение, дължимо на една кралица*^[1].

При новината за това папско нареждане кралят бил много натъжен. Макар да бил убеден, че е съгрешила спрямо него, той продължавал дълбоко да я обича и бързо склонил да се подчини на папската воля. Ала си казал, че дори Гениевра да се върне, войната с Ланселот пак няма да спре, защото вече я е подхванал и връщане назад няма.

При тези обстоятелства кралицата се срещнала с епископа на Рочестър, който ѝ казал:

— Кралице, трябва да се върнеш при своя господар краля, защото такава е заповедта на папата. В присъствието на всички свои барони Артур ще ти обещае да се отнася към теб, както крал подобава да се отнася към кралица, и където и да отидеш, да не ти държи сметка — нито той, нито хората от неговия двор — за онова, което се говори за теб и Ланселот.

— Сеньор — отвърнала му кралицата, — ще обмисля внимателно твоите думи и според това, което ме посъветват, в най-скоро време ще ти дам отговор.

118. ЖЕРТВОГОТОВНОСТТА НА ЛАНСЕЛОТ

Тогава кралицата събрала в една стая Ланселот, Боорт, Хектор и Лионел, и им казала:

— Сеньори, вие сте хората, на които имам най-голямо доверие на света. Затова ви моля да ми дадете съвет, съответстващ на моето достойнство и на онова, което по ваша преценка е най-доброто за мен. До мен достигна вест, която не може да не ми е приятна, както, мисля, е приятна и на вас: а тя е, че кралят, който е най-добродетелният мъж на света, както и вие самите всекидневно твърдите това, ме моли да се върна при него и обещава да се отнася към мен със същото уважение, както в миналото. Голяма чест е, че отправя подобна молба към мен и че е склонен да забрави греховете ми. Самите вие нямате какво да загубите, защото съм решена да си тръгна оттук единствено при условие, че той се откаже от враждата си към вас или най-малкото ако ви позволи да напуснете страната. Така вие няма да имате от какво да се притеснявате, докато пребивавате на тази земя. Кажете ми какво ще ме посъветвате при това положение. Ако предпочитате да остана при вас, ще остана. Ако искате да си тръгна, ще си тръгна.

— Кралице — взел пръв думата Ланселот, — ако следваш копнежите на моето сърце, ще останеш. Ала понеже искам този раздор да се уреди по-скоро в съответствие с твоето достойнство, отколкото с моите желания, съветвам те да се върнеш при краля. Ако откажеш да се върнеш след предложението, което ти е направил, няма да има човек на света, който да не е убеден в твоя позор и моето вероломство. Ето защо искам да уведомиш краля, че още утре ще се върнеш при него. Заявявам също, че при напускането на замъка ще бъдеш съпроводена от ескорт, по-величествен от всеки ескорт, съпровождал някога която и да е кралица. Ако говоря така, въпреки че те обичам, както никой рицар не е обичал дамата на своето сърце, то е, за да защитя твоята чест.

В този миг сълзи започнали да напират в очите му, а кралицата избухнала в ридания.

Като чул, че Ланселот дава съгласието си на кралицата да се върне при краля, Боорт му казал:

— Сеньор, ти постъпи доста необмислено. Дано волята на Бог е това решение да бъде за твое добро! Аз обаче съм на мнение, че никога досега не си вземал решение, за което впоследствие ще съжеляваш толкова много. Ще заминеш за Галия, кралицата ще остане в тази

страна и ти никога повече няма да я видиш. Наясно съм с твоите чувства и голямата любов, която изпитваш към нея, и затова съм убеден, че не ще мине и месец, и ще даваш мило и драго, само и само да не си позволявал тази раздяла. Боя се, че ще се разкайваш за това далеч повече, отколкото си представяш.

След Боорт думата взели и останалите двама, които се присъединили към мнението му и започнали да укоряват Ланселот:

— Сеньор, от какво толкова се страхуваш от краля, та си готов да върнеш съпругата му?

Ланселот отговорил, че ще му я върне, каквото и да се случи в бъдеще, дори да умре от мъка по нея.

Съвещанието приключило, когато той заявил, че няма принуда, която би го накарала да се откаже от решението си. Тогава кралицата се срещнала отново с епископа, който я чакал в залата, и му казала:

— Сеньор, можеш да отидеш при господин краля. Предай му поздрав от мое име и му кажи, че ще изляза оттук при едно-единствено условие: да позволи на Ланселот да напусне страната, без да падне и косъм от главата му, камо ли да изгуби дори един от своите хора.

При тези думи епископът благодарил на Господ Бог с цялото си сърце, защото му било ясно, че на войната е сложен край. Пожелал тогава на кралицата Бог да е с нея, както и с всички присъстващи. Сетне слязъл от замъка и се насочил право към шатрата на краля, за да му съобщи новината.

Като узнал, че Ланселот е решен да му върне кралицата, кралят в присъствието на цялата си свита заявил:

— Господ ми е свидетел, че ако Ланселот наистина бе така лудо влюбен в моята съпруга, колкото някои искаха да ми внушат, той щеше да продължи войната още месеци наред, само и само да не се разделя с нея. Ала щом се е съгласил да отстъпи така великодушно на моето искане, ще изпълня отначало докрай всички условия на кралицата. Ще го оставя да напусне страната, и то по такъв начин, че не ще се намери човек, който да му вземе и шпората от ботушите, без аз да му я възстановя двойно.

Сетне поискал от епископа да се върне в замъка и да каже от свое име на кралицата, че Ланселот може да напусне страната, без да се притеснява от нищо. И понеже е изпълнил така великодушно

настояването му за връщането на кралицата, той от своя страна ще се задължи да му набави кораби от своята флота, за да премине в Галия.

Двете страни се съгласили, че кралицата ще се завърне при своя съпруг на следващия ден, а Ланселот ще напусне кралство Логрия, за да се прибере заедно с хората от своята свита в земите на кралство Гон, на които те са законни собственици и владетели.

Щом научили, че краят на войната е дошъл, войските на краля прекарвали нощта в празнично настроение, защото повечето воители се боели, че ако се проточи още дълго, може да ги сполети най-лошото. Наистина хората в кралския стан били на върха на щастието, ала тези в замъка, точно обратно, били много натъжени и всички — бедни и богати, благородници и обикновени бойци — пролели немалко сълзи. И знаете ли защо? Защото виждали, че Боорт, Ланселот, Хектор и Лионел са мрачни и потиснати, сякаш целият свят вървял на погибел.

119. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТО НА ГОВЕН

Тази нощ в замъка „Стражата на Радостта“ царяла истинска скръб. На развиделяване Ланселот казал на кралицата:

— Кралице, днес ти ще се разделиш с мен и аз ще бъда принуден да напусна тази страна. Не знам дали някога ще те видя отново. Ето един пръстен, който ти ми бе дала преди време, при първата ни среща, и който запазих досега от любов към теб. Моля те да го носиш занапред като знак за обичта ти към мен, а аз ще нося онзи, който е сега на пръста ти*^[2].

Кралицата на драго сърце му го дала. След края на разговора двамата започнали по най-бързия начин да се приготвят за раздялата.

Този ден четиримата братовчеди се явили разкошно облечени. След като се качили на конете, последвани от своите хора, те се отправили в пълна безопасност към кралския стан. Шествието наброявало повече от петстотин коня, наметнати с копринени покривала. Рицарите яздели тържествено, подхвърляйки си шеги и закачки, и изглеждали толкова радостни, колкото трудно бихте могли да си представите.

Кралят излязъл да ги посрещне, съпроводен от множество рицари. Като го видял да се приближава, Ланселот слязъл от коня, хванал за поводите този на кралицата и му казал:

— Господарю, ето, връщам ти кралицата, която насмалко да бъде екзекутирана заради вероломството на хората от твоята свита, ако не бях се нагърбил с опасното изпитание да ѝ се притека на помощ. Не съм сторил това заради благосклонността, която бих могъл да очаквам от нея, а защото я познавам като най-достойната дама на света и защото би било върхът на нещастieto, ако коварните люде, които я бяха осъдили на смърт, бяха изпълнили своите замисли. По-добре е те да са мъртви в своето безчестие, отколкото тя да бе убита.

Кралят приел съпругата си много натъжен от думите на Ланселот.

— Сеньор — продължил рицарят, — ако обичах кралицата с безумна любов, както някои желяеха да те убедят, аз нямаше още много месеци да ти я върна, а ти щеше да си безсилен да я прибереш при себе си.

— Ланселоте — рекъл кралят, — признателен съм ти за това, което стори, и един ден то може да ти донесе и нещо добро.

В този миг се изстъпил месир Говен, който казал на Ланселот:

— Ти си направил немалко добрини, за които сеньор кралят ти е признателен. При все това той има още едно изискване към теб.

— И какво е то? — попитал Ланселот. — Каж ми и аз ще го изпълня, стига да е по силите ми.

— Той иска от теб да напуснеш неговата земя и никога повече да не стъпваш на нея.

— Сеньор — обърнал се Ланселот към краля, — такава ли е твоята воля?

— Щом Говен го иска, такава е и моята воля — отвърнал кралят. — Напусни моите владения и се прибери в своята страна отвъд морето, която е красива и плодородна.

— Драги сеньор, когато се прибера в моята страна, ще бъда ли в безопасност откъм вас? — продължил да пита Ланселот. — Какво трябва да очаквам от вас, мир или война?

— Можеш да бъдеш сигурен — отвърнал му месир Говен, — че война няма да избегнеш. Тя ще бъде далеч по-ожесточена, отколкото тази, която приключи току-що, и ще продължи, докато не отмъстим за моя брат Гахериет, когото ти уби злодейски. И цената за това е твоята собствена смърт, защото не бих се съгласил да получа ако ще целия свят в замяна на твоята глава.

— Месир Говен — взел думата Боорт, — най-добре е да се откажеш от тези заплахи. Твърдя с пълна увереност, че Ланселот няма никакъв страх от теб. Ако изобщо се появите някога в кралство Гон или в Беноик, бъди сигурен, че вероятността ти да изгубиш главата си, а не месир Ланселот, е много голяма. Твърдиш, че той вероломно е убил твоя брат, но ако искаш да докажеш това свое твърдение като истински рицар, аз съм готов да защита моя сеньор в двубой с теб, така че ако бъда победен в полето на битката, месир Ланселот да поеме позора си, а ако те надвия, върху теб да падне срамът, че си бил непочтен обвинител. Така войната ще се ограничи до нас двамата. Ако се съгласиш, далеч по-добре ще бъде този раздор да се уреди между нас, отколкото между четиридесет хиляди души.

Месир Говен веднага подал на краля своята ръкавица и му казал:

— Господарю, Боорт ме предизвиква на този двубой, но няма да спечели нищо от това, защото съм готов да докажа в битка с него, че Ланселот предателски уби брат ми Гахерие.

Боорт също излязъл напред и заявил, че е готов да защитава Ланселот. Двубоят щял да се състои, ако кралят бил склонен да одобри провеждането му, защото това било единственото намерение на месир Говен, а и Боорт нямал друго желание, освен да се сражава срещу него. Кралят обаче върнал ръкавиците и на двамата с думите, че този двубой нямало да се състои днес, а когато се разотидели, всеки можел да се изявява, както намери за добре. Що се отнасяло до Ланселот, той трябвало да знае, че щом напусне страната му, ще получи война, по-голяма, отколкото може да си представи.

— Добре е да си припомниш, сеньор — рекъл тогава Ланселот, — че ти в никакъв случай нямаше да имаш днешната мощ да водиш война с подобен размах, ако действаш пак уж в твой ущърб, когато ти се притекох на помощ срещу Галео, владетеля на Далечните острови, и в деня, в който той имаше възможност да ти отнеме и земи, и чест, а ти беше на ръба да понесеш невъобразим позор, сиреч да изгубиш короната и владенията си, сблъсъкът не свърши с това, че той се призна за твой васал**^[3]. Ако си припомниш този ден, както би било редно и уместно, ти не би си и помислил да започваш война срещу мен. И ако ти казвам всичко това, сеньор, то не е, защото се боя от теб, а заради приятелските чувства, които би трябвало да изпитваш към мен, ако умееше да се отблагодаряваш за заслугите на другите към теб

— качество, което би прилягало на един крал. Мога да те уверя, че когато пристигнем в нашата страна и се озовем сред нашите васали, когато съберем всички наши сили и съюзници, когато подсилим нашите замъци и крепости, решите ли да тръгнете на война срещу нас и ние пожелаем да ви нанесем целия ущърб, на който сме способни, ще има да се разкайвате толкова горко, както не сте се разкайвали и не ще се разкайвате никога през живота си. Знай, че в такава война не е възможно да спечелиш нито блага, нито слава.

Същото се отнася и за теб, месир Говен, който имаш низостта да ме злепоставяш пред краля. Ти също не би трябвало да си позволяваш подобно поведение. Ако можеше да си спомниш как навремето те освободих от Скръбната кула, как убих Карадок Велики***^[4], който те бе хвърлил в нея като свой пленник и се канеше всеки миг да ти отнеме живота, ти едва ли щеше да изпитваш такава ненавист към мен.

— Ланселоте — отвърнал месир Говен, — ти не си направил за мен нищо, за което в крайна сметка не си ме накарал да си платя скъпо и прескъпо. Ти ми причини огромна болка, като ме лиши от онези, които обичах най-много, нанесе непоправима щета на целия ми род, а мен унизи и опозори. Ето защо не може да има никакво помирение между теб и мен. Не може и няма да има, докато съм жив.

Тогава Ланселот казал на краля:

— Сеньор, утре ще напусна твоите земи и в отплата за всички благодеяния и добрини, които съм извършил за теб, откакто съм произведен в рицарски сан, не ще отнеса оттук и пукнат петак от твоето имущество.

120. ЩИТЪТ РЕЛИКВА

С това разговорът между двете страни приключил. Кралят се отправил към шатрите, съпроводен от кралицата. И двамата излъчвали такава радост, сякаш господ Бог бил слязъл сред тях. Воините от кралската войска също били на върха на щастието. Същото обаче не можело да се каже за хората от замъка, които изглеждали безкрайно натъжени, виждайки, че техният господар е по-мрачен и унил от когато и да било.

Като слязъл от коня, Ланселот дал заповед на своите хора да приготвят такъмите и сандъците с намерението да потеглят на път още

на следващия ден, за да се доберат до морето и да преминат отвъд в земята на Гон.

Ланселот повикал един оръженосец на име Канахин и му казал:

— Вземи моя щит от онази стая и върви право в Камелот. Занеси го в голямата църква „Сент Етиен“ и го остави там на видно място, така че всички, които го забележат, да запазят спомена за необикновените подвизи, които съм извършил в тази страна. Знаеш ли защо отдавам подобна почит на това място? Защото в тази църква бях посветен в рицарски сан. Това е и причината да обичам този град повече от всеки друг. Поради всичко това искам моят щит да стои там, все едно че стоя аз, защото не знам дали след като напусна тази страна, съдбата ще ме доведе отново в Камелот.

121. СВЕЩЕНИЦИТЕ С РАДОСТ ПРИЕМАТ ЩИТА НА ЛАНСЕЛОТ

Младежът понесъл щита, а Ланселот изпратил и други слуги с четири товарни коня, натоварени с дарове, за да се молят свещениците за него и да украсят с тях своята църква. Когато пристигнали в Камелот, пратениците на Ланселот били приети с радост както заради даровете, които носели, така и заради щита, който свещениците окачили по средата на църквата на сребърна верига, сякаш бил свещена реликва. Като научили за това, местните жители се стекли, за да го видят, възприемайки появата му като истински празник. Мнозина плачели, заедно Ланселот си бил отишъл.

Ала сега разказът престава да говори за тях и се връща към Ланселот и неговите другари.

122. ЛАНСЕЛОТ НАПУСКА ЗАМЪКА „СТРАЖАТА НА РАДОСТТА“

Тук разказът продължава с това, че след като кралицата била върната на крал Артур, Ланселот напуснал замъка „Стражата на Радостта“. С разрешението на краля той преотстъпил замъка на един свой дългогодишен съратник при условия, позволяващи му да получава доходите от него до края на живота си, независимо в коя страна се намира.

Когато Ланселот се отправил на път със своята дружина, хората му се преброили и установили, че са приблизително четиристотин рицари, без да се броят оръженосците и носачите, съпровождащи ги

както пеша, така и на коне. С пристигането си на морския бряг Ланселот се качил на един от очакващите ги там кораби, а на отплаване насочил поглед към земята, дарила го с толкова благодеяния и почести. От вълнение цветът на лицето му често се сменял, от гърдите му се изтръгвали дълбоки въздишки и сълзи напирали в очите му. Дълго останал той в това състояние, а накрая промълвил толкова тихо, че бил чул единствено от Боорт:

123. СБОГУВАНЕ С КРАЛСТВО ЛОГРИЯ

— Ах, благословена страна, изпълнена с всевъзможни богатства, моята душа и животът ми остават изцяло в теб! Бъди благословена от устата на Оногова, Когото наричат Иисус, благословени да са и всички, които живеят в теб — и приятели, и неприятели. Мир да царува сред тях! Покой да има навсякъде! Радости Бог да им праща, по-големи от моите! Победи и почести да им дава срещу враговете, замислящи зло срещу тях! Несъмнено така и ще бъде, защото никой не би могъл да живее в една толкова благата страна, без да бъде щастлив като никой друг. Твърдя това от свой личен опит, защото за времето, което прекарах в нея, аз изпитах такова щастие, каквото не бих изпитал на никоя друга земя.

124. ПРИСТИГАНЕТО НА ОТВЪДНИЯ БРЯГ

Такива били думите, изречени от Ланселот при напускането на кралство Логрия. Докато можел да вижда очертанията на страната, очите му се взирали в нея, а когато я изгубил от поглед, се прибрал в каютата си, за да си легне, изпълнен с дълбока тъга — толкова голяма, че предизвиквала състраданието на всички, станали свидетели на чувствата му. И тази тъга не го напуснала през цялото плаване.

Щом слезли на отвъдния бряг, той се качил на седлото, последван от своите другари. Яздили, докато се озовали в крайнината на една гора. Там Ланселот слязъл от коня и дал заповед да разпънат шатрите, за да пренощуват на това място. Хората, задължени да вършат тази работа, бързо изпълнили нареждането му. Така той прекарал нощта в шатрата си. На другия ден отново поел на път, докато най-сетне се озовал в своите владения. При вестта за появата му местните

жители наизлезли на пътя и го посрещнали с ликуване, тъй като бил техен господар.

125. ЛАНСЕЛОТ ДАРЯВА СВОИТЕ ВЛАДЕНИЯ

На другия ден след пристигането си Ланселот най-напред изслушал утренията, а сетне отишъл при Боорт и Лионел и им казал:

— Приятели, направете ми една услуга, много ви моля.

— Сеньор — отвърнали му те, — не е редно изобщо да ни се молиш. Дай ни заповед и ние тутакси ще я изпълним, ако ще това да ни струва живота.

— Боорте, искам от теб да поемеш владението на Беноик. А ти, Лионеле, ще получиш владението на кралство Гон, което на времето принадлежеше на твоя баща. Що се отнася до Галия, за нея няма да отварям дума, защото крал Артур ми я даряваше*[5], но дори да ми бе дарил целия свят, аз пак щях да му го върна.

Двамата му приятели казали, че щом такава е неговата воля, те ще ѝ се подчинят. Ланселот настоял да бъдат коронясани на празника на Все светии.

126. РАДОСТ СРЕД ЖИТЕЛИТЕ НА ГОН И БЕНОИК

Двамата коленичили, за да получат от него бъдещите си владения. От деня, в който им съобщил своята воля, до празника на Все светии имало точно един месец и два дни. Когато хората научили, че двамата братя ще бъдат коронясани в този ден — единият като владетел на кралство Беноик, а другият на кралство Гон, — през цялата страна преминала вълна от радост, та дори най-простите орачи и копачи ликували както никога преди. Същевременно за всички било очевидно, че радостта и веселието били най-незначителни у Ланселот, който полагал големи усилия, за да изглежда щастлив. Така или иначе щастието, изписано на лицето, било далеч по-голямо, отколкото това в сърцето му.

127. ЛАНСЕЛОТ УЗНАВА, ЧЕ КРАЛ АРТУР СЕ ГОТВИ ДА ТРЪГНЕ НА ВОЙНА СРЕЩУ НЕГО

Настъпил празникът на Все светии и всички велможи от страната се събрали в Беноик. В същия ден, в който двамата братя били коронясани, Ланселот научил, че крал Артур се кани да го

нападне с цялата си войска веднага след края на зимата. Няколко съмнение, че щял да предприеме тези действия, защото вече бил извършил необходимата подготовка. А постъпвал така най-вече заради подстрекателствата на монсеньор Говен. Като получил тази новина, Ланселот казал на вестителя:

— Нека да позволим на краля да дойде: добре е дошъл на наша земя! И никой да не се съмнява, че ще го посрещнем подobaващо, стига такава да е и Божията воля, защото нашите замъци са здраво укрепени, а земите ни изобилстват с храна и рицари. Нека кралят да дойде, без да се притеснява: той няма защо да се страхува, че ще бъде убит, където и да се срещнем, стига да мога да го разпозная. Ала що се отнася до монсеньор Говен, който е воден от такава неоправдана злост срещу мен и толкова силно копнее да ми навреди, мога да те уверя, че ако дойде тук, той, доколкото се простират възможностите ми, не ще се оттегли, без да е претърпял големи щети. И не ще има дори ден от живота му на воин, за който да се е разкайвал толкова силно, както ще се разкайва за деня, в който стъпи на наша земя.

Такъв бил отговорът, който Ланселот дал на вестителя, донесъл му тягостната новина, такива били и обещанията му, че крал Артур ще бъде посрещнат по-добре, отколкото можел да очаква. Вестителят пък от своя страна го уверил, че кралят никога няма да предприеме тази война, ако монсеньор Говен не го бил подтикнал към нея.

Ала тук разказът престава да говори за Ланселот и се връща към краля и монсеньор Говен.

[1] 117* Намесата на папата е в съзвучие с епизода „Мнимата Гениевра“ от *Роман за Ланселот*, когато папата също настоява Артур да приеме отново законната си съпруга. Жан Фрапие и други медиевисти долавят в този мотив отзвук от исторически факт: през 1200 г. папа Инокентий III заплашва с анатема френския крал Филип-Август, задето е прогонил (още след злополучната първа брачна нощ) съпругата си Ингеборг Датска. През XII в. бракът се утвърждава като религиозен обред. Оттогава папската институция се явява гарант за неразтрогваемия характер на кралските бракосъчетания. Разбира се, по отношение на епохата на Артур (V-VI в.) този исторически отзвук е анахронизъм. ↑

[2] 119* Размяната на пръстени между влюбени в момента на раздяла е често срещан мотив в артуровския роман. Историята с пръстена, който навремето Гениевра дава на Ланселот, е описана подробно в *Роман за Ланселот*. Докато е в плен на Моргана, Ланселот носи неизменно този пръстен, въпреки че магьосницата му го иска многократно. От друга страна, Моргана е получила преди време от Гениевра подобен пръстен; двата пръстена си приличат по това, че на скъпоценните им камъни се виждат две целуващи се фигури. Но се различават, доколкото пръстенът за Ланселот изобразява мъж, който държи сърце в ръка, докато върху пръстена за Моргана се виждат две склучени ръце. С хитрост магьосницата успява да размени своя пръстен с този на Ланселот. После го праща в двора на Артур като доказателство, че кралицата изменя на Артур. Ала Гениевра отхвърля обвинението с твърдението, че просто е дала на един лоялен рицар дар от лоялна дама. ↑

[3] 119** Вж. бел. към фрагм. 53*. ↑

[4] 119*** Пореден намек за епизод, разказан от *Роман за Ланселот*. Ланселот убива Карадок, господар на Скръбната кула, и освобождава Говен, когото Карадок е хвърлил в затвор, гъмжащ от отровни змии. ↑

[5] 125* В края на *Роман за Ланселот* Артур завладява Галия във война срещу нейния владетел Клодас и неговите съюзници Фрол от Германия и римляните. Тогава Артур предлага Галия на Ланселот, но той отказва и моли кралят да дари Беноик на брат му Хектор, Гон — на братовчед му Боорт, а Галия — на Лионел. И тримата отказват дарението, за да продължат да живеят като странстващи рицари. ↑

ВТОРА ЧАСТ

КРАЯТ НА ЕДИН СВЯТ

I

КРАЛ АРТУР ПРЕКОСЯВА МОРЕТО

128. ОБЕЩАНИЕТО НА АРТУР

Разказът продължава с това, че цялата зима крал Артур прекарал в кралство Логрия в пълно щастие, защото не виждал какво може да го наруши.

Докато владетелят преминавал на кон през градовете и пребивавал в най-богатите замъци, месир Говен не преставал с подстреканията си да поднови войната срещу Ланселот. В края на краищата крал Артур му обещал, че веднага след великденските празници ще обяви набор на войската и ще тръгне срещу Ланселот. Щял да положи всички усилия, ако ще да остави там костите си, за да изравни със земята крепостите на Беноик и Гон, и нямало да остави в тези страни камък върху камък.

Такова било обещанието, което кралят дал на монсеньор Говен — обещание, което той не бил в състояние да изпълни.

129. КРАЛЯТ ПОВЕРЯВА ГЕНИЕВРА НА МОРДРЕД

След Великден, с настъпването на новия сезон, когато зимните студове отстъпват място на пролетната мекота, кралят свикал своите барони и заповядал да подготвят корабите за преминаване отвъд морето. Сборът на войските бил извършен в Лондон.

Когато вече били готови да потеглят на поход, месир Говен попитал своя вуйчо:

— Сеньор, на кого ще повериш охраната на госпожа кралицата?

Докато кралят размишлявал, напред се изстъпил Мордред и казал:

— Сеньор, ако ти е угодно, аз бих могъл да остана, за да я пазя, и можеш да бъдеш уверен, че така тя ще бъде в по-голяма безопасност, отколкото ако с това се заеме всеки друг.

Кралят отвърнал, че на драго сърце приема предложението му: съгласен е да остане, при положение че ще се грижи за нея, както се грижи за собствения си живот.

— Сеньор — уверил го Мордред, — заклевам се, че ще я пазя също толкова ревностно, колкото пазя самия себе си.

Тогава кралят хванал Гениевра за ръка и му я поверил, като му заповядал да я пази така предано, както подобава един васал да закриля съпругата на своя суверен. Така Мордред се заел с нейната охрана.

Кралицата обаче била много разгневена, че била поверена на този човек. Познавайки добре лошотията и вероломството му, тя си казвала, че не може да очаква от него нищо друго освен неприятности. Ала това, което той й причинил, надминавало дори въображението й.

Кралят поверил на Мордред и ключовете от своите съкровищници, така че ако му потрябва злато или сребро, когато стъпи в кралство Гон, Мордред да може да му изпрати достатъчно количество от едното или другото. Наред с това обявил на своите поданици, че им нарежда да изпълняват всичко, което Мордред поиска от тях, и дори ги накарал да се закълнат върху светините, че ще се подчиняват на всяка негова заповед. Поданиците му положили тази клетва, за която впоследствие кралят бил принуден горко да се разкайва, защото тя довела до поражението му в равнината край Солсбъри, където се състояла битката на живот и смърт, описана в настоящия разказ*^[1].

130. СБОГУВАНЕТО НА АРТУР С ГЕНИЕВРА

След това кралят с многобройна компания от храбри воители напуснал Лондон и се отправил към морето. Съпроводи го кралицата, без да се съобразява дали той иска това, или не.

Когато настанал часът да се качват по корабите, тя била обзета от голяма мъка и докато той я целувал, му казала през сълзи:

— Сеньор, дано Господ Бог да те отведе дотам, докъдето искаш да стигнеш, и да те върне здрав и читав при мен! Да знаеш, че никога не съм изпитвала толкова голям страх за теб, какъвто изпитвам в този

миг. Каквото и да се случи при завръщането ти, моето сърце ми казва, че няма да се видим никога повече.

— Ще се видим, кралице, стига това да е угодно на Бог! — окуражил я Артур. — И недей да таиш страх или съмнения, защото страхът няма да ти донесе нищо добро.

Сетне се качил на своя кораб и платната били опънати, за да се издуят от силата на ветровете. Опитните моряци били готови да изпълнят задълженията си. За кратко време бризът отдалечил флотата от брега и не след дълго тя вече плавала в открито море. За щастие случили на попутни ветрове, така че много бързо достигнали отсрещния бряг, за което отпразнували благодарността си към Господ Бог.

С пристигането кралят дал заповед да разтоварят корабите и да опънат шатрите в близост до брега, защото искал да си отпочине от пътуването. Заповедите му тутакси били изпълнени. Така кралят прекарал нощта в равнината недалеч от морския бряг.

На сутринта, преди да тръгне към вътрешността, кралят наредил да извършат преброяване на войската: оказало се, че се състои от четиридесет хиляди души. Сетне множеството потеглило на път и скоро навлязло в пределите на кралство Беноик. В него обаче Артур и хората му не намерили нито един западнал замък, защото Ланселот се бил погрижил всички да бъдат поправени и обновени.

При навлизането си в Беноик кралят свикал своите приближени, за да се посъветва какви да бъдат следващите им действия.

— Сеньор — пръв взел думата месир Говен, — да се отправим право към град Гон, където се намират крал Боорт, Лионел, Ланселот и Хектор с най-боеспособните части от тяхната войска. Ако имаме късмет да ги изненадаме, можем лесно да приключим с тази война.

— За Бога — възразил му Ивен, — ще бъде истинска лудост да се насочим право към този град, защото в него са съсредоточени всички войски на кралството. Според мен много по-уместно ще е да разрушим най-напред крепостите и градчетата в близост до столицата, за да няма от какво да се притесняваме, когато се заемем с обсадата ѝ.

— Ха! — възкликнал месир Говен. — Недей изобщо да се притесняваш, защото едва ли ще се намерят такива смелчаци, които ще дръзнат да напуснат крепостите си, знаейки, че се намираме в страната им.

— Да вървим тогава и да се заемем с обсадата на Гон, щом такава е твоето желание — приключил съвещанието кралят.

Така той и цялата му свита се насочили право към Гон. Когато обаче бил недалеч от града, срещнал една много възрастна старица, която яздела бял жребец и била разкошно облечена. Още като го забелязала, тя се обърнала към него със следните думи:

131. ВЕСТИТЕЛКАТА НА СЪДБАТА

— Кралю Артуре, погледни към града, който си дошъл да обсаждаш. Знай, че това е лудост и че следваш един неразумен съвет. Защото начинанието, в което си се хвърлил, не ще ти донесе никаква слава. Ти никога не ще превземеш този град, а ще го изоставиш, след като претърпиш поражение: това ще ти е цялата слава, друга няма да спечелиш. А ти, месир Говен, който даде този съвет на краля и се превърна в подбудител за тази война, знай, че си търсиш гибелта в нея, защото никога повече не ще видиш кралство Логрия и никога няма да се завърнеш здрав и читав в родината си. Можеш да бъдеш уверен, че е настъпил мигът, за който ти беше предсказано навремето, когато напусна богатия Крал Рибар и претърпя срама да бъдеш опозорен*^[2].

132. ВОЙСКАТА НА КРАЛ АРТУР ОБСАЖДА ГОН

След като произнесла тези думи, старицата се отдалечила с голяма бързина, без да пожелае да чуе отговорите на месир Говен и крал Артур. Насочила се право към град Гон, влязла в него и се качила в голямата зала, където намерила Ланселот и двамата крале, заобиколени от множество рицари. Приближила се до кралете и им съобщила, че Артур се намира на половин левга от града и че вече могат да забележат първите десетина хиляди души от войската му. Те ѝ отговорили, че малко ги е грижа за това, защото не изпитват никакъв страх от тях.

Сетне попитали Ланселот:

— Сеньор, какво ще правим? Крал Артур е разположил войските си в подстъпите на града. Би трябвало да ги ударим, преди още да са укрепili стана си.

Ланселот отвърнал, че ще нападнат на следващия ден. Боорт и всички присъстващи одобрили решението му. Тогава Ланселот наредил

да разгласят из целия град всички войници да бъдат на конете преди първия час. Гражданите били обзети от небивало въодушевление, защото предпочитали войната пред мира.

Тази нощ както воините в стана на крал Артур, така и обсадените в града запазили пълно спокойствие. Ала призори още на развиделяване гражданите станали от леглата си и се завтекли да се въоръжават, нетърпеливи да дойде часът, в който ще влязат в схватка с нашествениците. Щом се приготвили, те се събрали пред двореца и останали на конете наред улиците в очакване да осъществят набега.

Ланселот и Хектор ги подредили в отреди и поставили добър пълководец начело на всеки от тях. Същото сторили и тези от войската на крал Артур, които я разпределили в двадесет подразделения. Начело на първото се намирали месир Говен и месир Ивен, защото узнали, че първият отряд на противниците им се предвожда от Ланселот и Боорт. Когато тези два отряда започнали сражението помежду си, месир Говен се устремил срещу Ланселот, а Ивен — срещу Боорт. При сблъсъка и четиримата се повалили взаимно на земята, а Ивен насмалко да си счупи ръката при падането.

В този миг бойците и от едната, и от другата страна се втурнали напред. Завързала се ожесточена схватка, в която се виждало как мнозина рицари падат на земята. Ланселот обаче успял да се върне на седлото: с изваден меч той се заел да нанася поразяващи удари във всички посоки около себе си. От своя страна хората на краля помогнали на Говен да се качи на коня си, без противниците да могат да им попречат. Преди да настъпи третият час, всички отреди вече участвали в сражението. Така започнала битката, в която мнозина доблестни мъже и храбри рицари намерили смъртта си.

Когато крал Лионел пристигнал на бойното поле, бихте могли да видите как бойците на крал Артур останали смаяни от подвизите му. И щели да претърпят поражение, ако не била самоотвержеността на техния владетел: той лично нанесъл силен удар по главата на Лионел, а противниците му толкова се изплашили от гледката на тежко ранения си крал, че прекратили сражението преди часа за вечерня и се оттеглили в града.

За една седмица войските на нашествениците и тези на обсадените провели четири сражения. Мнозина рицари и от едната, и от другата страна паднали убити в тях. Все пак нападателите дали повече жертви от противниците си, защото Ланселот, Боорт и Хектор, готови да се отзоват при всяка необходимост, били в състояние винаги да нанесат големи щети на своите неприятели и вършели това по най-добрия начин. Присъствието на тримата братовчеди вдъхвало на обсадените голяма сигурност: изглеждало, че те са навсякъде и нашествениците изпитват голям страх от тях.

Ала сега разказът престава да говори за тях и се връща при Мордред.

[1] 129* Нова антиципация за трагичната развръзка на предстоящите събития. ↑

[2] 131* Вж. бел към 110*. Относно идентичността на старицата Филип Валтер изказва предположението, че това е преобразената Моргана. Нищо в текста не дава основание за подобна хипотеза. Старицата е анонимен персонаж със строго определена функция в повествованието — да предсказва бъдещето. С тази си роля тя се вписва отлично в множеството анонси на бъдещи нещастия. От друга страна, старицата се родее типологически с персонажите на отшелници от *Търсенето на Светия Граал*, чиято основна роля е да тълкуват случилото се и да предсказват бъдещи събития. ↑

II ПРЕДАТЕЛСТВОТО НА МОРДРЕД

134. МАШИНАЦИИТЕ НА МОРДРЕД

Както се разказва в повествованието, когато крал Артур поверил на Мордред кралицата и напуснал кралство Логрия, за да воюва с Ланселот, Мордред, оказал се едва ли не притежател на всички кралски владения, свикал най-високопоставените барони и започнал да провежда съвещания с тях, като на няколко пъти им раздал богати награди, за да покори сърцата на всички останали в страната благородници. И сторил това толкова успешно, че каквито и разпореждания да давал, те били изпълнявани със същото усърдие, сякаш произлизали от крал Артур.

Тъй като пребивавал доста време с кралицата, в края на краищата се влюбил в нея така безпаметно, че можел да умре от любов, ако копнежът му останел незадоволен*^[1]. Тогава замислил едно предателство, за което оттогава до днес хората не спират да говорят. Заповядал да напишат лъжливо писмо, подпечатано с подправен печат, изглеждащ досущ като истинския. Това писмо било донесено на кралицата и прочетено в присъствието на бароните от един ирландски епископ. В него пишело следното:

135. ФАЛШИВОТО ПИСМО

Изпращам ви моите поздрави. Аз съм смъртно ранен от ръката на Ланселот, който разгроми и унищожи цялата ми войска. Изпитвам към вас по-голяма благосклонност, отколкото към всички останали, заради неизменната вяръност, която намерих у вас. В името на мира ви моля да провъзгласите Мордред (когото смятах за мой племенник, но който всъщност не е такъв*^[2]) за крал на Логрия. Що се отнася до мен, няма да ме видите никога повече, защото Ланселот ме рани смъртоносно и уби Говен. Искам също така, в името на клетвите, които сте ми дали, да дадете

кралицата за съпруга на Мордред. Ако не го сторите, от това могат да произлязат големи щети за вас, защото ако Ланселот научи, че тя не е омъжена, ще тръгне на война срещу вас и ще я вземе за жена, а това е нещо, от което душата ми ще страда най-много.

136. МОРДРЕД БИВА ПРОВЪЗГЛАСЕН ЗА КРАЛ

Писмото било подправено, ала именно в този си вид било прочетено пред кралицата — предателството било така добре скроено, че никой освен Мордред и един прислужник не знаел истината за него. Слушайки да го четат, Мордред се престорил на много покрусен и дори се свлякъл в несвяст пред очите на присъстващите барони.

Ала кралицата, която повярвала, че новините са истински, изпаднала в толкова дълбока скръб, че всички били обзети от голямо състрадание към нея. Целият дворец се изпълнил със силни ридания и стенания, така че дори над главите им да паднела гръмотевица от небето, никой изобщо нямало да я чуе.

Когато новината се разпространила из града и хората научили за смъртта на краля и на неговите съратници, всички — и бедни, и богати — започнали да носят траур. Наистина Артур бил най-обичаният владетел в света, защото винаги проявявал милосърдие и доброта към своите поданици.

Траурът продължил осем дни и нямало човек, който да не е съпричастен към него. Когато болката се поутоложила, Мордред повикал най-влиятелните барони и ги попитал как мислят да постъпят с предсмъртните желания на краля. Те отговорили, че ще обсъдят този въпрос, и на своя съвет решили да провъзгласят Мордред за крал, да му дадат кралицата за съпруга и да се признаят за негови васали. А решението им било такова поради две причини: най-напред, защото кралят ги помолил за това, а после, защото не виждали сред всички придворни друг благородник, достоен за тази изключителна чест, освен Мордред.

137. КРАЛИЦАТА БИВА ДАДЕНА ЗА СЪПРУГА НА МОРДРЕД

Казали тогава на Мордред, че ще постъпят точно така, както им бил заръчал кралят, и Мордред ги обсипал с благодарности:

— Понеже сте решили нещата да станат според волята на краля, остава само да повикаме кралицата и архиепископът, който е тук, да ми я даде за съпруга.

Всички се съгласили и казали, че ще пратят слуги да я повикат. Качили се те в нейните покои и ѝ рекли:

— Кралице, най-високопоставените сановници в твоето кралство те очакват в двореца и те молят да отидеш при тях. Там ще чуеш онова, което искат да ти кажат. Ако не желаш да се явиш пред тях, те ще дойдат при теб.

Тя казала, че ще отиде при тях, щом настояват. Сетне излязла от покоите си и се явила в голямата зала. При влизането ѝ бароните се изправили на крака и я посрещнали с нужната почит. Най-красноречивият сред тях се обърнал към нея със следните думи:

138. ВИСОКОПОСТАВЕНИТЕ БАРОНИ ПОДКРЕПЯТ БРАКА НА МОРДРЕД С ГЕНИЕВРА

— Кралице, повикахме те сред нас и дано Господ Бог обсипе и теб, и всички нас с благодатта Си. Знаем, че твоят господар крал Артур, който беше толкова добродетелен и така добре умееше да пази мира, е мъртъв. Той вече е напуснал този свят и това ни причинява безмерна болка. Но понеже едно толкова могъщо кралство, чиято власт се е разпростряла над всички земи, остана без кормчия, ние сме длъжни да се посъветваме и да изберем мъж, достоен да управлява тази толкова богата държава. Нему ти ще бъдеш дадена за съпруга, защото няма съмнение, че онзи, комуто Господ Бог отреди честта да получи това кралство, при всяко положение трябва да те вземе за своя съпруга. Изправени пред тази необходимост, ние се погрижихме да разрешим въпроса, като потърсихме мъж добродетелен и добър рицар, способен да управлява кралството. Решихме, че той ще те вземе за жена, а ние ще му се закълнем във вярност. Какво ще кажеш за това, госпожо?

139. ГЕНИЕВРА СЕ СЪПРОТИВЛЯВА

Кралицата останала смаяна от тези думи и през сълзи заявила, че няма никакво желание да се омъжва.

— Кралице — отново заговорил баронът, — това не може да стане. Няма човек, който да се изправи в твоя защита, защото е недопустимо да оставим кралството без владетел, да не говорим в каква беда ще изпаднем, ако отнякъде бъдем заплашени с война. Затова ти си длъжна, ако ще и насила, да изпълниш нашата воля по този въпрос.

Тя отговорила, че по-скоро ще се лиши от кралската власт и ще напусне страната, скитайки се накъдето ѝ видят очите, но нов съпруг няма да си вземе.

— И знаете ли защо ви казвам това? — попитала тя. — Защото никога не бих могла да намеря толкова добродетелен мъж като този, когото имах. Затова ви моля да не ми говорите повече за женитба. Казвам ви, че няма да приема това ваше искане и ще се изпълня с недоволство към вас.

Ала бароните станали доста по-настойтелни в думите си:

— Госпожо, твоето извинение не е убедително. Бъди така добра да изпълниш дълга си!

Като ги чула да говорят по този начин, тревогата ѝ се увеличила стократно. Затова се обърнала с въпрос към онези, които говорели така нападателно с нея:

— Кажете ми, моля, кой е този, когото искате да ми дадете за повелител?

— Мордред — отговорили ѝ те. — Между нас няма друг рицар, по-достоеен да управлява цяло кралство или империя. Той е добродетелен мъж, добър рицар и много храбър човек.

140. ГЕНИЕВРА ПОЛУЧАВА ОТСРОЧКА

Като чула тези думи, кралицата почувствала как всеки миг сърцето ѝ не ще издържи и ще изпадне в несвяст, ала не допуснала това да си проличи от страх бароните да не го забележат, защото се обнадеедила да се освободи по начин, за който те не се били досетили. След като дълго размишлявала над техните думи, тя им отвърнала:

— Разбира се, аз ни най-малко не отричам, че Мордред е добродетелен мъж и храбър рицар, поради което не виждам особени пречки пред вашето предложение, макар и да не го приемам веднага. Оставете ми, моля, малко време, за да помисля върху него, и утре, в първия час, ще ви дам отговор.

Тогава Мордред пристъпил напред и казал:

— Кралице, ще получиш по-дълъг срок от този, за който настояваш. Ще ти дадем цели осем дни, при условие обаче, че след изтичането им ще изпълниш исканията, които бароните поставят пред теб!

Кралицата се съгласила, защото единственото, което искала, било да се отърве от тях.

141. КРАЛИЦАТА СЕ СЪВЕТВА С БРАТОВЧЕД СИ ЛАБОР

С това разговорът между тях приключил. Кралицата се върнала в своите покои и се затворила вътре в компанията единствено на едно младо момиче. Озовала се сама, тя се отдала на страданието си, сякаш виждала, как целият свят рухва пред очите ѝ. В риданията си се жалвала колко е нещастна и злочеста, удряла се по лицето и кършела ръце.

След като прекарала немалко време в жалби и стенания, тя повикала девойката и ѝ казала:

— Иди ми доведи Лабор, кажи му да дойде, защото трябва да говоря с него.

Лабор бил забележителен рицар, братовчед на кралицата. След Ланселот той бил човекът, комуто тя имала най-голямо доверие.

Като пристигнал, тя помолила девойката да ги остави сами и затворила вратата след нея. Останала насаме с човека, комуто толкова доверявала, тя споделила отчаянието си и през сълзи му казала:

— Драги братовчедо, за Бога, дай ми съвет.

Виждайки я да страда, Лабор се присъединил към скръбта ѝ с думите:

— Госпожо, защо да се измъчваш? Кажи ми какво те тормози и ако мога да ти помогна в твоята мъка, ще направя всичко по силите си, за да те освободя от нея. Обещавам ти това с цялата си преданост.

Кралицата му отвърнала през плач:

— Драги братовчедо, изпитвам най-голямата болка, която човек може да си представи, защото велможите в това кралство искат да ме омъжат за този вероломен предател, който — и това е самата истина — е син на моя повелител краля. Ала дори и да не е такъв, той е толкова безчестен, че за нищо на света не искам да имам нищо общо с него: по-добре да ме изгорят на кладата! Ще ти кажа какво съм замислила да

направя, а ти ще ми дадеш своя съвет. Искам да напълня кулата в този град с войници, стрелци с арбалети и голямо количество провизии. Желанието ми е ти лично да ми намериш тези хора и да ги накараш един по един да се закълнат над светините, че няма да разкрият на никого защо са поставени тук. В случай, че още преди срока, в който трябва да им дам отговор, ме попитат защо изпълвам кулата с хора и храни, ще им кажа, че правя това в чест на моята сватба.

— Кралице — отвърнал Лабор, — няма на света нещо, което не бих сторил, за да те защитя. Ще намеря за теб рицари и войници, които ще охраняват тази кула, ще докарам също така и достатъчно храна в нея. А когато приключим с приготовленията, ти ще изпратиш вестител до Ланселот с молба да ти се притече на помощ. Уверявам те, че когато узнае в какво положение си, не ще се намери сила, която да го възпре да не дойде начело на войска, способна да те освободи от надвисналата над теб принуда, дори това да противоречи на волята на всички велможи в тази страна, а Мордред, убеден съм в това, не ще има смелостта да влезе в открит сблъсък с него на бойното поле. Ако пък се окаже, че месир кралят е жив — защото не вярвам да е мъртъв, — и по волята на случая вестителят го намери в Галия, то преди още да е изслушал докрай новината, той вече ще е потеглил обратно към своето кралство с цялата изведена оттук войска. Така ти ще бъдеш избавена от попълзновенията на Мордред.

142. КРАЛИЦАТА СЕ ЗАТВАРЯ В ЛОНДОНСКАТА КУЛА

Получавайки този съвет, кралицата се почувствала много щастлива, защото мислела, че по този начин ще се отърве от опасността, на която я подложили велможите в Логрия. С това разговорът между нея и братовчед ѝ приключил.

Лабор се заел да търси доверени рицари и войници. Преди още да са изминали осемте дни, той събрал почти двеста рицари и войници, които до един положили върху светините клетва, че ще отидат в Лондонската кула и ще защитават кралицата срещу Мордред, докато могат да се съпротивляват, дори това да коства смъртта им. Цялата дейност била извършена толкова тайно, че никой извън замесените в него изобщо не разбрал какво става. Преди края на уговорения срок кралицата успяла да набави в кулата всичко необходимо, което можело да се намери в страната.

С настъпването на деня, в който Гениевра трябвало да даде отговор за бъдещата си женитба, най-влиятелните барони в кралството, свикани за целта, се събрали в голямата зала. Кралицата, която в никакъв случай не била забравила за това събитие, вече била въвела в кулата хората, които, снабдени с всички необходими оръжия, щели да ѝ правят компания и да я защитават.

Когато всичко било готово, тя отишла при тях и първото нещо, което наредила, било да вдигнат подвижния мост. Сетне се качила на крепостните бойници и се обърнала към Мордред, който стоял в подножието на стените и започвал да си дава сметка, че му се е изплъзнала.

— Мордред, Мордред, за зла участ се захвана ти да се представяш едва ли не за суверен на моя господар, пожелавайки да ме притежаваш като своя жена, без да те е грижа дали съм съгласна, или не. Голяма грешка допусна ти, като повярва, че това може да стане, защото искам да знаеш, че заради тази своя страст ще си намериш смъртта.

Сетне слязла от бойниците, отишла в една стая и попитала своите стражи какво трябва да прави.

— Кралице, не се тревожи — казали те. — Знай, че ние сме готови да защитаваме тази кула срещу Мордред, ако той има намерение да я напада, защото изобщо не се боим от неговата мощ. Докато имаме храна и вода, нито той, нито доверениците му ще имат каквато и да било възможност да проникнат тук.

Тези думи успокоили Гениевра, а когато Мордред, който останал навън заедно със своите хора, забелязал, че е измамен и че кралицата му се е изплъзнала, той се обърнал към тях с въпроса какво да прави.

— Лошото е — казал той, — че кулата е здрава и лесно се защитава, снабдена е изобилно с припаси, а хората вътре са храбри и добри воини. Сеньори, какъв съвет ще ми дадете при това положение?

— Сеньор — отвърнали му те, — не ти остава нищо друго, освен да я обсадиш отвсякъде и да извършиш поредица от нападения. Тази кула не е чак толкова мощна, че да ни устои много дълго, стига хората в нея да не получат допълнителни подкрепления.

— Бога ми — рекъл Мордред, — едва ли ще се реша да обсадя тази кула, ако не получа от вас по-големи доказателства за вашата вяръност, отколкото имам сега.

Те го уверили, че ще му дадат всички свидетелства за верността си, които той поиска от тях.

— В такъв случай ви моля да ми обещаете, че ще ми бъдете верни, и да положите клетва върху светите реликви, че ще ми помагате на живот и смърт в борбата срещу моите неприятели, дори срещу крал Артур, ако случайно той вземе тяхната страна.

— Съгласни сме без никакви възражения — казали те.

Сетне коленичили пред него, заявили, че са негови васали, и се заклели върху светините, че ще му помагат на живот и смърт срещу всички негови неприятели. След полагането на клетвата той се обърнал към тях с думите:

— Сеньори, поднасям ви моите благодарности. Вие направихте много за мен, като ме избрахте за ваш господар и ми се заклехте във вярност. Сега съм толкова сигурен във вас, че няма владетел на света, с когото не ще посмея да вляза в сблъсък на бойното поле, ако имам вашата подкрепа. Остава само да признаете правото ми на собственост върху вашите замъци и крепости.

Всеки му подал своя залог, който той получил като свидетелство за влизането му във владение на тези имоти.

Веднага след това Мордред издал заповед кулата да бъде обсадена, хората му да бъдат въоръжени и да бъдат докарани съоръжения и стълби, с помощта на които обсаждащите да се изкачат до крепостните зъбери. Ала бранителите на крепостта грабнали оръжията и се приготвили да се защитават. И тогава бихте могли да видите един удивителен пристъп: нападателите се стремели да се качат със сила, защото били многобройни, отбраняващите се не им позволявали да постигнат целта си, а ги убивали и събаряли в рововете, като се защитавали толкова добре, че преди края на битката човек би могъл да изброи повече от двеста тела, проснати в подножието на кулата. Когато нападателите забелязали, че обсадените им причиняват огромни загуби, решили да отстъпят и дали заповед да бъде сложен край на пристъпа, изплашени от яростната защита, на която се натъкнали.

Така кралицата била обсадена в Лондонската кула, която няколкократно била подложена на пристъп. Ала за щастие в нея имало хора, които я защитавали решително и всеотдайно.

Един ден тя повикала при себе си един вестител, комуто имала пълно доверие, и му казала:

— Ще отидеш в Галия, за да получиш сведения за моя господар краля и да разбереш жив ли е, или е мъртъв. Ако е жив, ще му кажеш в какво положение се намирам, и ще го помолиш в името на Господ Бог да ми се притече на помощ по най-бързия възможен начин. В противен случай ще бъда опозорена, защото тази кула не ще може вечно да устоява на Мордред и неговите помощници.

Ако се окаже, че кралят е мъртъв, и ти си събрал достоверни сведения за него и монсеньор Говен, ще отидеш право в Гон или в Беноик, където ще намериш Ланселот. Щом се добереш до него, кажи му, че му изпращам поздрав и уверения в приятелските си чувства, както и че го умолявам незабавно да ми се притече на помощ с всички свои налични сили. Можеш още да му кажеш, че ако не дойде да ме спаси, ще бъда подложена на безчестие и унижения, защото не ще мога дълго да устоя на Мордред, който има за съветници и помощници всички хора в тази страна.

— Сеньора — рекъл младият мъж, — непременно ще изпълня твоята заповед, ако Богу е угодно да стигна здрав и читав до кралство Гон. Ала много се боя, че не ще мога да изляза безпрепятствено от тази кула, която е обкръжена от всички страни от нашите врагове и се пази толкова добре, че не знам как ще се измъкна.

— Трябва да успееш да излезеш и да предадеш моето послание, защото ако това не стане, аз никога не ще мога да се освободя от тези предатели.

143. ЗАМИНАВАНЕТО НА ВЕСТИТЕЛЯ

Вечерта, след като се стъмнило, младежът се простил със своята кралица и се упътил към портата на кулата. Успял да излезе и да мине през неприятелската обсада, без да бъде спрян от никого, защото всички, които го срещнали, се мислели, че е някой от техните.

Щом се отдалечил от кулата, той си потърсил място за пренощуване и успял още същата вечер да си набави доста добър кон. Сетне потеглил на път, достигнал морето и преминал на отвъдния бряг. Там той научил, че крал Артур не е мъртъв, а ръководи обсадата на град Гон. Тази новина породила у него голяма радост.

Ала сега разказът престава да говори за пратеника и се връща при крал Артур и неговите рицари.

[1] 134* Мотивът за влюбването на Мордред в Гениевра е заимстван от *Роман за Брут* (1155) на Вас. Между двете творби съществуват редица прилики: *Роман за Брут* е сред основните източници на *Смъртта на крал Артур*. Ала по отношение на еволюцията на артуровския роман двете творби емблематизират началото и края на жанра. *Роман за Брут* — адаптация на *Историята на Джефри Монмутски* — се явява междинно звено между историческата хроника и романа, между епичното и романното повествование. *Смъртта на крал Артур* изобразява залеза на рицарството, а в известна степен и на рицарския роман, доколкото характерна черта на жанра е неизменно щастливата развързка на интригата, за разлика от трагичната атмосфера в *Смъртта*. Нещо повече, с финалните батални сцени при Солсбъри и Уинчестър романът сякаш отстъпва място на епопеята. В този смисъл *Смъртта на крал Артур* бележи завръщане към епическия жанр — изходно начало на *Роман за Брут* по пътя му към романа. ↑

[2] 135* Истината, че Мордред не е племенник, а син на Артур, е известна на основните заинтересовани страни. Тук тя бива огласена публично за пръв път от самия Мордред — истинския автор на фалшивото писмо. В частта „Агравен“ от *Роман за Ланселот* Мордред научава — макар и неразкрито по ясен начин — от един божи човек кои са истинските му родители. По-късно в *Смъртта на крал Артур* за това споменават и Гениевра (пред братовчедата й Лабор — фрагм. 141), и Артур (фрагм. 161). ↑

III

УПОРСТВОТО НА МЕСИР ГОВЕН, БЛАГОРОДСТВОТО НА ЛАНСЕЛОТ

144. РЕШИМОСТТА НА ГОВЕН

И тъй, разказът продължава с това, че след като в продължение на почти два месеца обсаждал град Гон, крал Артур се убедил, че действията му не се развиват в негова полза, защото обсадените се защитавали толкова сърцато, че непрекъснато търпял все нови и нови загуби. Един ден се видял насаме с монсеньор Говен и му казал:

— Говене, ти ме въвлече в едно безразсъдно начинание, от което никога не ще излезем с чест. Имам предвид тази война, която ти поиска да водим срещу потомците на крал Бан. Тези хора са толкова воинствени и храбри, че нямат равни на себе си. Помисли добре как да постъпим. Аз ти казвам, че можем да изгубим всичко и нищо да не спечелим, защото те се намират на своя територия, заобиколени са със съюзници, а и имат в редиците си голям брой рицари. Ако изпитваха към нас същата омраза, каквато ние изпитваме към тях, досега да ни бяха погубили, защото разполагат със значителна мощ и власт. Хайде, казвай какво да правим оттук нататък.

— Господарю — отвърнал му месир Говен, — ще поразсъждавам върху твоя въпрос и ще ти дам отговор довечера или утре сутринта.

През целия ден месир Говен бил по-вгълбен в себе си от обикновено. След като мислил и премислял, повикал един слуга и му казал:

— Върви в град Гон и кажи на Ланселот, че ако все още има безсрамието да твърди, че не е убил предателски моя брат, аз съм готов да докажа противното в двубой с него. Ако приеме моето предизвикателство и ме надвие, моят вуйчо ще върне войската си в кралство Логрия и никога повече не ще иска удовлетворение от хората в Беноик заради раздора, който ни противопостави едни на други. Ако пък аз надделея над него в тази битка, няма да искам нищо повече, а войната ще приключи, стига двамата крале да заявят, че суверенът, от

когото ще са получили своите земи, е крал Артур. Ако откажат, ние няма да си отидем оттук, докато не бъдат опозорени и убити.

Като чул това, младежът се разплакал и рекъл на монсеньор Говен:

— Сенъор, какво искаш да направиш? Нима е толкова голямо желанието ти да умреш опозорен? Месир Ланселот е несравнимо изкусен и кален в битките рицар. Ако бъдеш убит в този двубой, ние всички ще понесем унижение и позор, понеже ти си най-добрият рицар и най-високопоставеният човек в нашата войска. Ако е угодно и на Бог, аз никога няма да изпълня такова поръчение, което ще доведе до твоята смърт. От моя страна ще бъде предателство, ако заради мен един толкова забележителен човек като теб изгуби живота си.

— Това, което казваш, е напълно безсмислено. Длъжен си да отнесеш това известие, иначе войната няма да свърши никога. Съвсем естествено е именно ние двамата с Ланселот да й сложим край, защото той я започна, а аз я продължих. Когато враждебните действия между нас бяха прекратени, аз бях този, който накарах вуйчо ми да ги възобнови. Затова е редно аз да обера лъвския пай от радостите, или да понеса цялата болка от техния изход. Можеш да бъдеш сигурен, че ако не държах на своето право, аз никога нямаше да изляза срещу Ланселот, който е — и аз съзнавам това много добре — най-добрият рицар, когото съм виждал. Ала знайно е, че вероломството е в състояние да направи негоден и най-добрия рицар, докато правото и честта могат да вдъхнат увереност и кураж и у по-незначителния. Те са и причината да не се притеснявам толкова от Ланселот, защото знам, че вината е на негова страна, а правото — на моя. Затова нито ти, нито който и да било друг не бива да изпитвате страх за мен, защото Господ Бог винаги дава подкрепата Си на правото. То е моята самоувереност, то е моята убеденост.

Тези думи на месир Говен убедили младия оръженосец, че трябва да отиде в град Гон и да предаде на Ланселот посланието, което му било заръчано да отнесе.

— Гледай да отидеш още утре, преди първия час — заръчал му накрая месир Говен.

Младежът обещал, че така и ще стори.

Тази нощ всички се въздържали да говорят повече по въпроса. Осем дни преди това воюващите страни се договорили за кратко примирие, което трябвало да приключи след идните три дни.

На другия ден, още преди първия час, оръженосецът отишъл в град Гон. Там изчакал, докато Ланселот и двамата крале станат и изслушат утринното богослужение. Когато пристигнали в голямата зала и се настанили на почетните си места, младежът отишъл при Ланселот и му казал:

— Сеньор, при теб ме изпраща месир Говен, на когото аз принадлежа. Заръча ми да ти предам, че ако вашите хора и нашите продължат да се сражават, както го правят вече месеци наред, и двете страни неминуемо ще претърпят големи загуби. Стори в такъв случай нещо добро: в случай, че си съгласен, месир Говен е готов да докаже пред очите на всички, че предателски си убил неговите братя. Ако, призовавайки те на двубой, той те доведе до безсилие да защитиш своята невинност, ти не ще можеш да избегнеш смъртта, защото несъмнено той не би могъл да вземе цял един народ като откуп за твоята глава. Ако пък ти успееш да се защитиш и го доведеш до безсилие да поддържа своето обвинение, неговият вуйчо крал Артур ще се върне в Логрия и ще ви остави на мира до края на дните си, защото никога повече няма да повдига този въпрос. Ако обаче откажеш да влезеш в двубой с месир Говен, не ще можеш да избегнеш всеобщото презрение, защото тогава на всички ще им стане пределно ясно, че ти си виновникът за престъплението, в което те обвиняват. Помисли как да постъпиш, защото това е посланието, което той ти изпраща чрез мен.

Като изслушал посланието, Ланселот се почувствал дълбоко засегнат.

— Драги приятелю — казал той, — твоите думи ми причиняват голяма мъка. Наистина никога не бих искал да се бия с монсеньор Говен, който е много добродетелен мъж и бе мой другар, откакто бях посветен в рицарски сан. Ала понеже ме обвинява в едно толкова тежко престъпление като предателството, аз ще се опозоря, ако откажа да му отговоря. Затова му предай от мое име следното: ако ми даде необходимите доказателства, че ще сдържи своето обещание, ще ме намери въоръжен на бойното поле в час, какъвто той пожелае. Сега можеш да тръгваш. Предай му всичко с точните думи, които изричам

пред теб: не се боя от него, но тъй като го обичах, не бих искал да се сражавам с него.

Младежът отговорил, че ще предаде посланието му, а после си тръгнал.

Щом излязъл, крал Боорт казал на Ланселот:

— Със сигурност никой разумен мъж, какъвто би трябвало да бъде месир Говен, не би отправил такова налудничаво предизвикателство, защото всички знаят, че никога не си убивал братята му предателски, а в открита битка и на място, където имаше повече от стотина рицари.

— Ще ви кажа защо постъпва така — обадил се Лионел. — Той изпитва такава непоносима болка от загубата на братята си, че предпочита смъртта пред живота. Избрал е Ланселот като изкупителна жертва за своето отмъщение. И причината да го предизвиква така глуповато, е, че се стреми повече да умре, отколкото да живее.

— Мисля — казал тогава Ланселот, — че съвсем скоро ще се стигне до двубой между нас. Не знам какво ще се случи, но онова, в което съм сигурен, е, че ако победя аз, никога няма да посегна да го убия, защото е много добродетелен мъж и е човекът, когото съм обичал и обичам най-много, с изключение на краля.

— За Бога — възкликнал Боорт, — много странен човек си ти: да го обичаш толкова пламенно, а той да те мрази до смърт.

— Бога ми — отвърнал му Ланселот, — ако има нещо странно, то е следното: той никога не ще може да ме намрази толкова силно, че да престана да го обичам*^[1]. Не бих посмял да оповестявам чувствата си така открито, ако не бях принуден да стигна дотам, където се намирам сега — да избирам между смъртта и живота, защото съм принуден да се бия.

146. УПОРСТВОТО НА МЕСИР ГОВЕН

Така говорел Ланселот за монсеньор Говен. Хората, които го слушали, се удивили и заради тези му думи започнали да го ценят още повече. Оръженосецът, изпратен от монсеньор Говен, също чул отговора на Ланселот. Напуснал той след това град Гон и се върнал при монсеньор Говен. Разказал му веднага какво бил чул в града, след което добавил:

— Сеньор, битката няма да ти избяга, ако дадеш на месир Ланселот достатъчно доказателства, че съумее ли той да те победи на бойното поле, кралят ще се завърне в страната си.

— Бог ми е свидетел — възкликнал месир Говен, — ако не направя така, че кралят лично да даде своето обещание, аз ще се откажа завинаги да нося оръжие. А ти си мълчи и не споменавай никому нито дума за тази работа, защото се надявам да доведе начинанието си докрай.

Сетне месир Говен отишъл при краля, коленичил пред него и му казал:

— Господарю, моля те най-сърдечно да ми обещаеш една услуга.

Кралят го хванал за ръката, за да го вдигне, и на драго сърце му обещал, че ще изпълни онова, за което го е помолил, без дори да попита за какво става дума. Месир Говен му благодарил сърдечно и му казал:

— Сеньор, знаеш ли каква услуга ми обеща ти? Обеща ми да дадеш дума на Ланселот, че ако успее да ме победи в двубой, ще вдигнеш обсадата, ще си отидеш в кралство Логрия и докато си жив, няма да тръгнеш на война срещу тях.

Като чул тази новина, кралят много се учудил и рекъл на монсеньор Говен:

— Да не би да си си уредил двубой с Ланселот? Кой те посъветва да извършиш такава необмислена постъпка?

— Сеньор — отвърнал му месир Говен, — това е положението! Нещата не могат да останат повече в това състояние, но нищо няма да се промени, докато един от нас не падне мъртъв или безсилен да се защитава.

— Драги племеннико — казал тогава кралят, — толкова съм огорчен от действието, което си предприел, колкото не съм бил от нищо, което ми се е случвало досега през живота. Бих предпочел да се сражаваш срещу когото и да е, но не и срещу него, защото, както знаем много добре, той е най-силният и кален в битките воин на света, както и най-съвършеният рицар, когото сме виждали. Ето защо изпитвам голям страх за теб и бих предпочел да изгубя най-хубавия от моите градове, отколкото ти да подемеш това начинание.

— Сеньор — отвърнал месир Говен, — нещата отидоха толкова далеч, че вече не могат да останат така. А дори и да можеха, пак

нямаше да се откажа, защото го мразя с такава смъртна ненавист, че бих предпочел да умра, отколкото да не направя опит да го убия. Ако Господ Бог бъде така добър, че ми позволи да го убия и да отмъстя за моите братя, каквото и да ми се случи след това, то не би могло да ми причини никакво страдание. Ако пък стане така, че той ме убие, това ще бъде краят на мъката, която нося денем и нощем в себе си. Знай, че ако съм се решил на подобна битка, то е, за да се освободя от тази мъка, жив или мъртъв.

— Драги племеннико, Господ да ти е на помощ, защото, уверявам те, никога не си извършвал нищо, което да ми е причинило толкова безпокойствие. И с право, защото Ланселот е твърде умел и опитен воин, както самият ти неведнъж си признавал.

Тогаваш месир Говен се обърнал към оръженосеца, отнесъл посланието му до Ланселот:

— Иди да кажеш на Ланселот и неговата компания да дойдат на преговори с моя вуйчо краля и с мен на полето между града и нашия стан. Предупреди ги да се явят без оръжия, защото по същия начин ще дойдат и моят господар, и хората, които ще го придружават.

Младежът се разделил с господаря си и се отправил към града. Намерил там Ланселот, Боорт и брат му сами до един прозорец, все още улигани в разговор за посланието на месир Говен. Ланселот тъкмо казал, че този двубой много му тежи и че би се сражавал срещу които и да било двама рицари във войската едновременно, но не и срещу монсеньор Говен поради голямата обич, която изпитва към него.

Вестителят се насочил право към Ланселот и паднал на колене пред него:

— Сеньор — казал му той, — кралят и месир Говен ме изпращат при теб с поканата да излезеш невъоръжен на разговор с тях извън града, придружен от двама души. По същия начин ще дойдат и те. Там между двете страни ще бъдат постигнати договорености, от които впоследствие нито едните, нито другите не ще могат да се откажат.

Ланселот отговорил, че е съгласен и че ще доведе със себе си Боорт и брат си Хектор. Пратеникът веднага се отправил към стана, за да предаде на краля и на монсеньор Говен какво му е казал Ланселот.

Крал Артур веднага се качил на коня и поканил крал Карадос да го придружи. Третият бил месир Говен. Отправили се те на своите жребци към градските порти без оръжие, облечени поради голямата горещина в копринени дрехи. Щом се озовали близо до града, видели през портите да излизат крал Боорт, Ланселот и Хектор.

Като се приближили едни към други на такова разстояние, че да могат да разговарят, Ланселот казал на Боорт:

— Да слезем от конете и да посрещнем краля, който е най-добродетелният мъж на света.

Спътниците му отговорили, че никога няма да слязат от конете си пред лицето на своя смъртен враг. Ланселот обаче им отвърнал, че той ще слезе от обич към краля, дори сега да е негов неприятел. Докато говорел, той стъпил на земята, последван от двамата му спътника.

Тогава кралят казал на двамата си придружители:

— Кълна се в Господ, тези трима души имат безспорни качества, за което заслужават голямо уважение. Изтънчеността и благородството им са несравними. Ако пък говорим за рицарските им качества, в това отношение те нямат равни в целия свят. Дано да е по волята на Господ Бог предишното приятелство да се завърне някак си между нас: тогава ще бъда по-щастлив, отколкото ако някой ми подари най-хубавия град на света.

Сетне също слязъл от коня, последван от своите спътници. Ланселот се приближил и го поздравил, изпълнен с притеснение и срам, ала кралят не отвърнал на поздрава му, защото съзнавал, че месир Говен ще се почувства много обиден от това. Пръв заговорил Ланселот:

— Сеньор, поканихте ме да дойда, за да разговаряме, и аз съм тук, за да чуя какво искате да ми кажете.

Тогава напред излязъл месир Говен, който взел думата вместо краля:

— Ланселоте, кралят дойде тук, за да изпълни онова, което ти поиска от него. Знаеш, че между мен и теб започна борба на живот и смърт заради моите братя, които ти уби вероломно и предателски. Това е известно на всички. Ала ти едва ли би искал, мисля си аз, след края на тази битка да започне следващата. Желаш ли в такъв случай кралят да ти обещае, че ако надделееш над мен в този двубой, нито той, нито

неговите хора не ще ви причинят никога повече каквито и да било неприятности, докато е жив, а ще вдигнат обсадата и ще се завърнат в своята страна?

— Месир Говен — отговорил Ланселот, — ако си съгласен, аз доброволно ще се откажа от тази битка дори с риск позорът от това да се стовари изцяло върху мен и всички да ме обвинят в страхливост. Вие — и ти, и кралят, който е до теб — сте направили толкова много за мен, че вземането на решение да вдигна оръжие срещу вас е много мъчително. Знайте, че ако говоря така, то не е от малодушие или защото се боя от вас, а единствено от любезност и добри чувства. Защото озова ли се въоръжен върху седлото на коня, аз ще бъда — ако такава е волята на Господ — напълно способен да се защитавам. Не го казвам и от самохвалство, нито защото си най-доблестният рицар на света, а защото най-съкровено ми желание е между нас отново да се възцари мир. За да постигнем този мир, аз съм готов по всяко време да направя всичко, което поискате от мен, дори да стана ваш васал заедно с брат ми Хектор. Целият ми род ще ви даде клетва за вярност с изключение на двамата крале, защото не бих искал да ги виждам подчинени на някой друг. Склонен съм да извърша всичко това, та дори и повече: готов съм да се закълна върху светините, ако пожелаете още сега, в този момент, че утре преди първия час ще напусна Гон и с боси крака, облечен в най-груба дреха, съвсем сам, ще отида в изгнание, което ще продължи десет години. Ако през това време умра, още отсега ви опрощавам вината за моята смърт и всички прегрешения към моя род. А ако се върна след тези десет години и ти, както и монсеньор кралят, сте още живи, искам да се присъединя към вашата компания, както бе в миналото. Освен всичко друго, за да няма отук насетне никакъв повод за коварства и лъжи, ще ти дам и още една клетва, за каквато ти дори и не си помислил: готов съм да се закълна над светите реликви, че в никакъв случай не съм убил нарочно твоя брат Гахерие и че неговата смърт ми причини само мъка, а не задоволство. Готов съм да сторя всичко това, и то не защото изпитвам кой знае каква боязън от теб, а защото смятам, че ще е голямо нещастие един от нас да убие другия.

Като чул щедрите предложения на Ланселот, целящи да спасят мира, Артур бил много развълнуван, защото не можел да повярва, че е готов на такива отстъпки. Затова се обърнал към монсеньор Говен със сълзи на очи:

— Драги племеннико, за Бога, направи това, което Ланселот иска от теб, защото той ти предлага всички удовлетворения, които един рицар би могъл да даде на друг за смъртта на негов роднина. Повярвай ми, никой прославен мъж, какъвто той безспорно е, не би казал това, което той току-що ни съобщи.

— Не — отвърнал месир Говен, — молбите нямат място тук. Бих предпочел да бъда пронизан с копие право в гърдите, или да ми бъде изтръгнато сърцето, отколкото да се откажа от онова, което се заклех да сторя с цената на живота си дори.

След което подал на краля своя залог с думите:

— Готов съм да докажа, че Ланселот е убил вероломно моите братя: нека двубоят бъде насрочен за ден, който ти ще избереш.

Ланселот пристъпил на свой ред и през сълзи казал на краля:

— Понеже виждам, че няма как да избегнем двубоя, ако се откажа сега, всички ще престанат да ме смятат за рицар. Ето и залога за моята защита. Безкрайно съм натъжен, че съм принуден да действам по този начин. Нека двубоят се състои утре, ако и монсеньор Говен даде своето съгласие.

Говен веднага приел предложението, а кралят — залозите на двете страни. Тогава Ланселот му казал:

— Сеньор, искам от теб в качеството ти на крал да ми дадеш дума, че ако Господ Бог ме удостои с победа в тази битка, ще вдигнеш обсадата на този град и ще се оттеглиш в кралство Логрия с цялата си войска и докато си жив, никога повече няма да ни причиняваш неудобства или щети — нито ти, нито друг някой от твоя род, ако ние не започнем да ви вредим.

Кралят дал дума, че така и ще бъде.

Сетне двете страни се разделили, ала миг преди да си тръгнат, Хектор се обърнал към монсеньор Говен с думите:

— Месир Говен, ти току-що отказа най-достойното предложение и най-щедрото обещание за обезщетение, каквито един толкова прочут владетел като месир Ланселот е давал някога. Що се отнася до мен, аз,

разбира се, бих искал това да ти донесе нещастие, и дори съм убеден, че то ще те сполети.

Ланселот казал на Хектор да замълчи, защото е наговорил твърде много необмислени думи, след което всички се качили на конете и се разделили: едните се върнали в града, а другите се отправили към своите шатри.

Ала едва ли сте чували някога стенания и вопли като тези, които месир Ивен надал, когато научил, че решението за битката между Говен и Ланселот било потвърдено от двете страни и че тя вече нямало как да бъде избегната. Затичал се тогава той към монсеньор Говен и започнал яростно да го порицава:

— Сеньор, защо постъпи ти по този начин? Нима изпитваш такава омраза към живота, че предприе да се биеш срещу най-добрия рицар на света, срещу когото никой никога не е успял да устои, без да претърпи поражение? Защо тръгваш да се биеш срещу такъв човек, и то при положение, че неприяят всъщност си ти, а онзи, който защитава своето право, е той? Никога досега не си извършвал такава глупост!

— Не се тревожи, месир Ивен, аз съм твърдо убеден, че правото е на моя страна, а вината — на негова. Ето защо увереността ми в битката с него е толкова голяма, пък ако ще той да бе два пъти по-добър, отколкото е!

— Така е, Ивен — рекъл крал Артур — аз бих предпочел да загубя половината от моето кралство, отколкото да виждам докъде стигнаха нещата. Ала след като не можем да върнем предишното положение, ще изчакаме развитието на събитията и ще се уповаваме на милостта на Господ Бог. Всъщност поведението на месир Говен е още по-неразбираемо, като се има предвид, че в замяна на мирно споразумение Ланселот му предложи да стане негов васал заедно с целия си род, с изключение на двамата крале. Ако пък и това не му достига, да отиде в доброволно изгнание за цели десет години, а след завръщането да не иска нищо друго, освен да бъде приет отново в нашата компания.

— Бога ми — възкликнал месир Ивен, — наистина много щедро предложение! При това положение от наша страна не виждам нищо освен неблагоприятие и вироглавство. Дано Господ не позволи от това да произлязат гибелни последствия, защото никога не съм изпитвал

такъв страх, че може да ни постигне голямо нещастие. За мен е очевидно, че правото е на страната на нашия противник, а вината — на наша страна.

149. ПРОТИВОПОЛОЖНИ НАСТРОЕНИЯ В ДВАТА СТАНА

Голяма била мъката на Артур и неговите хора в кралския стан, че месир Говен е решил да се бие с Ланселот. И най-големите храбреци леели сълзи и не смеели да кажат на глас онова, което сърцата им изричали шепнешком.

Що се отнася до техните противници в града, те изобщо не били натъжени, защото още щом разбрали за щедрите предложения на Ланселот към монсеньор Говен, всички казали, че Господ Бог ще му изпрати позор, защото е показал твърде голяма надменност и високомерие.

[1] 145* Думите на Ланселот по адрес на Говен резюмират морала, възпяван от героя: всички негови бойни подвизи са в името на любовта — върховна добродетел, чиито проявления са любовната страст (към Гениевра), предаността към владетеля (Артур), лоялното приятелство (в случая към Говен). ↑

IV ЕДИН ЕПИЧЕН ДВУБОЙ

Тази нощ Ланселот заедно с голяма компания прекарал в бдение в голямата църква на града. Той изповядал на архиепископа всички свои грехове, за които чувствал вина пред Господ Бог, защото се боял да не го сполети възмездие заради смъртта на двамата братя на монсеньор Говен. Призори и той, и останалите, които участвали в бдението му, заспали за малко, но към първия час всички вече били на крака.

С настъпването на този час Ланселот, който изпитвал голямо безпокойство от това, с което бил принуден да се нагърби, станал и се облякъл, а сетне се явил пред велможите, които го очаквали. Най-напред наредил да му донесат доспехите и това веднага било сторено. Те били прекрасни и превъзходни, едновременно здрави и леки. Приятелите му се заели грижливо да го облекат в тях: ако бяхте там, щяхте да видите множество барони, които се суетят и влагат цялото си усърдие, за да го обслужват, угрижени нищо да не му липсва.

Щом го подготвили по възможно най-добрия начин, те слезли от голямата зала в двора. Ланселот се качил на мощен и пъргав жребец, покрит с броня от гърба до копитата. Рицарите от свитата му също се настанили в седлата, за да го изпроводят до мястото на битката. Така той напуснал града начело на десет хиляди души, всеки от които не би се поколебал, ако се наложи, да пожертва живота си за него.

150. ВЪВЕЖДАНЕ НА ПРОТИВНИЦИТЕ НА ПОЛЕСРАЖЕНИЕТО

Не след дълго стигнали до една поляна извън крепостните стени, където битката трябвало да се състои. Никой освен Ланселот не носел оръжие, нито стъпил на поляната, а всички до един се спрели в началото ѝ откъм страната на града.

Когато в кралската войска ги видели да излизат извън крепостта, веднага било наредено да доведат жребеца на монсеньор Говен, когото най-благородните рицари вече били облекли в доспехи. На свой ред и те се приближили до поляната. Кралят хванал монсеньор Говен за

десницата и го въвел на отреденото за битка място. Той плачел така горчиво, сякаш виждал пред себе си целия свят мъртъв.

От своя страна Боорт също поел десницата на Ланселот, за да го отведе до мястото на битката с думите:

— Върви, сеньор, и дано Бог ти даде честта на победата в тази битка!

Пристъпвайки, Ланселот се прекръстил и си пожелал Бог да е с него.

151. ПЪРВИЯТ СЪЛЪСЪК

Денят бил хубав и слънцето се издигало, а блясъкът на лъчите се отразявал в доспехите на съперниците. Храбрите рицари, изпълнени с увереност, се устремили един срещу друг. Насочили напред копията си, те си нанесли удари по щитовете с такава сила, че и двамата били изхвърлени от седлата си и за кратко били толкова замаяни, че изпаднали в несвяст и лежали досущ като мъртви. Конете им, облекчени от тежестта на своите господари, избягали накъдето им видят очите, без никой да ги спре, защото цялото внимание на зрителите било насочено другаде.

В мига, в който двамата рицари паднали на земята, сред присъстващите преминала тръпка на ужас и сълзи бликнали от очите им. Ала не след дълго Ланселот се изправил пръв и извадил меча си, макар все още да се чувствал зашеметен от падането. Месир Говен също скочил на крака и се затичал да вземе своя щит, който бил изхвъркнал от врата му. Той изтеглил Ескалибур*^[1] — превъзходния меч на крал Артур — и се впуснал към Ланселот, нанасяйки му по шлема мощен удар, който здраво го разтърсил. Ала и противникът не му останал дължен и на свой ред го ударил с такава сила, че месир Говен едва успял да се опомни.

Тогава между двамата започнала жестока битка, каквато дотогава никой не бил виждал. Като ги гледали как си разменят удари, хората отстрани можели да преценят тяхната храброст и сила.

Битката се проточила. Острите мечове разкъсали на много места плетените ризници върху ръцете и бедрата; щитовете били така накълцани, че в тях се отворили дупки с големината на човешки юмрук; шлемовете, макар все още да покривали главите им, не били от особена полза, защото изглеждали толкова съсипани от ударите на

мечовете, че почти половината от тях висяла на парчета до раменете им.

Ако в този миг силите им били същите като в началото, те нямало как да останат дълго живи. Ала и двамата били толкова изнурени и отпаднали, че когато понечвали да нанесат удар на противника си, мечовете често се отплесвали встрани. Телата им били покрити с такива рани, че и най-малката от тях била достатъчна, за да причини смъртта на всеки друг воин. И все пак, въпреки умората и изгубената кръв, те продължили схватката докъм третия час. Тогава им се наложило да си починат, защото били напълно изтощени. Месир Говен пръв се оттеглил назад и се облегнал на щита, за да си поеме дъх. Последвал го и Ланселот.

152. ВРЕМЕ ЗА ПОЧИВКА

Като видял, че Ланселот се е оттеглил след първата схватка, Боорт казал на Хектор:

— За пръв път изпитвам страх за моя сеньор, защото се нуждае от почивка, за да надделее над свой противник. Ето го сега, седнал е на сред битката да си почива. Това ме кара доста да се притеснявам.

— Сеньор — отвърнал му Хектор, — бъди сигурен, че постъпва така от добри чувства към монсеньор Говен, защото, ако питаш мен, той няма нужда от подобно нещо.

— Не знам какви са подбудите му — рекъл крал Боорт, — но ако бях господар на целия свят, бих го дал без остатък, за да се озова сега лице в лице с монсеньор Говен. Песента му вече щеше да е изпята!

153. МЕСИР ГОВЕН ВЪЗВРЪЩА СИЛИТЕ СИ

Така се проявили в битката двамата рицари, оставайки разделени за известно време един от друг, за да си починат. Ала когато забелязал, че е настъпило пладне, месир Говен веднага призовал Ланселот да подновят битката. Освежен, сякаш изобщо не е размахвал меч, той се нахвърлил върху противника си така стремително, че той останал изумен от ставащото и си казал:

„Бога ми, като нищо ще повярвам, че този човек е дявол или привидение. Преди малко, когато го оставих да си поеме дъх, си

мислех, че съм го победил, а сега ето го отново бодър и свеж, сякаш изобщо не е вземал меч в ръката си.“

Така мислел Ланселот, виждайки, че с настъпването на пладне монсеньор Говен си е възвърнал силите и пъргавината. И бил съвсем прав, защото това се случвало не за пръв път, ала на мнозина отдавна им било направило впечатление, че във всички битки с негово участие при приближаването на пладне силите му нараствали*^[2]. И понеже някои смятат това за измислици, ще ви разкажа откъде притежавал той тази дарба.

154. ЗАЛОЖБА, ПОЛУЧЕНА ОТ МЕСИР ГОВЕН ПРИ НЕГОВОТО КРЪЩЕНИЕ

Истината е, че месир Говен се родил в страната Оркни*^[3], в град, наречен Норделон. Баща му крал Лот се почувствал на върха на щастieto си и наредил да го отнесат в близката гора при един отшелник, който живеел в най-затътената ѝ част. Отшелникът бил човек с толкова непорочен живот, че Господ Бог често вършел чудеса в негова угода: изправял на крака сакати, връщал зрението на слепци, да не изброявам всичко останало — все от обич към този свят мъж.

Тъй като не искал синът му да получи кръщение от друга ръка освен неговата, кралят му изпратил детето. Като го видял и узнал кой е, божият човек с радост приел да го кръсти и го нарекъл Говен, защото така се наричал и самият той. Обредът се състоял към пладне.

След края на кръщенето един от рицарите, донесли детето, казал на отшелника:

— Сеньор, стори така, че кралството да се гордее с твоите заслуги, а когато това дете навлезе във възрастта да носи оръжие, да бъде благодарение на твоите молитви по-изкусен воин от всеки друг.

— Сеньор рицарю — отговорил му светият мъж, — подобна заложба идва не от мен, а от Иисус, така че без Неговата воля няма дар, който да има особена стойност. И все пак ако благодарение на моята молитва това дете се сдобие с повече качества от всеки друг рицар, то ще стане такова, каквото го искате. Останете тук тази нощ, а утре ще ви кажа какъв мъж ще излезе от него и дали ще бъде доблестен рицар.

Останали пратениците на краля тази нощ при отшелника до сутринта на следващия ден. След като приключил утринното богослужение, той им казал:

— Сеньори, що се отнася до кралския син, мога да ви кажа, че той ще изпъква по храброст сред своите другари и докато е жив, не ще може да бъде побеждаван в часовете около пладне. Благодарение на моята молитва младенецът получи една необикновена способност: в часа, в който бе кръстен, сиреч по пладне, силата и храбростта му винаги ще нарастват и независимо от мъките и усилията, които е трябвало да положи дотогава, в този момент той ще се чувства свеж и отпочинал.

Всичко станало точно както го бил предрекъл светият мъж: всеки ден, независимо къде се намирал, силата и куражът му нараствали около пладне. Поради това през годините на своето рицарство той убил множество храбри воители и спечелил немалко победи. Когато му се случело да се сражава с могъщ рицар, той го притискал и нападал, колкото можел повече, до пладне, така че към това време другият вече бил на края на силите си и тъкмо мислел, че може да си почине, Говен го връхлитал с цялата си мощ, защото по това време преливал от храброст и пъргавина. Така той бързо надделявал над своя противник и това било причината, поради която много рицари се боели да влязат в двубой с него, поне не и преди пладне.

155. ЛАНСЕЛОТ Е В ОПАСНОСТ

Тази дарба, получена благодарение на молитвата на отшелника, се проявявала и през деня, в който той премерил силите си със сина на крал Бан от Беноик. Било очевидно, че преди пладне месир Говен бил до такава степен изтощен и на края на силите си, че му потрябвала почивка. Ала когато мощта му, както обикновено, се възвърнала, той се почувствал толкова бърз и лек, нахвърлил се така чевръсто върху Ланселот, сякаш през целия ден не бил замахнал нито веднъж с меча си. Започнал тогава да го притиска безмилостно и му отворил кървящи рани на повече от десет места по тялото. И ако го нападал с такава ярост, то било, защото целял да го извади от строя именно в часа около пладне, инак никога нямало да го надвие. Удрял го той с острия си меч, а смаяният Ланселот едва успявал да се защитава.

Като видял, че Ланселот е в много тежко положение и силите му стигат, колкото да отразява ударите, крал Боорт казал достатъчно високо, за да го чуят околните:

— Ха, Господи! Какво виждат очите ми? Мъжество, какво става с теб? Сеньор, да не си станал жертва на някое магьосничество, та един-единствен рицар успява да те притиска така? Та аз винаги съм те виждал да вършиш повече подвизи, отколкото двама рицари наведнъж, пък били те и най-добрите на света. И ето че сега един-единствен съперник ще съумее да те победи!

156. ЛАНСЕЛОТ ОТНОВО НАДДЕЛЯВА В БИТКАТА

Така битката продължила до пладне в обстановка, при която Ланселот не правел нищо друго, освен да понася нападенията на монсеньор Говен и да се отбранява. Ала вършейки това, той успял да се съвземе, да си поеме дъх и да си възвърне донякъде силите. Усетил отново мощта си, той скочил пъргаво върху своя противник и му нанесъл по шлема оглушителен удар, който го принудил да залитне. Почувствал се омаломощен, месир Говен започнал да отстъпва. Тогава Ланселот се заел да го обсипва с тежки удари и да настъпва срещу него. Обхванат от най-големия страх, който бил изпитал през живота си, и обзет от предчувствието, че ще бъде опозорен като никога, ако не успее да се защити, месир Говен събрал цялата си мощ и удвоил усилия, за да избегне смъртта. Защищавал се с такова ожесточение, че от голямото напрежение кръв избликнала от носа и устата му, а раните, с които тялото му било покрито, започнали обилно да кървят.

Борбата между двамата рицари продължила по този начин чак до деветия час. По това време и двамата били много измъчени и ясно съзнавали в какво положение се намират. Цялата поляна, на която се сражавали, била осеяна с халкички от ризниците и с парчета от щитовете им. Поради многобройните си рани месир Говен бил толкова отпаднал, че не очаквал нищо друго освен смъртта, а Ланселот изпитвал много по-голяма нужда да си почине, отколкото да се бие, защото месир Говен така го бил изранил, че кръвта му шуртяла от тялото на повече от тринадесет места. И ако не били точно те, а някои други рицари, несъмнено отдавна щели да са мъртви поради непосилните страдания, които били принудени да понесат. Ала и двамата били надарени с неподражаема сърцатост и смятали, че не са направили нищо, ако не са се сражавали до смърт или пълно поражение, така че на всички да стане ясно кой е по-силният.

В този дух двубоят продължил чак до часа на вечернята. По това време месир Говен бил толкова изнурен, че едва държал меча. Ланселот, който не бил чак толкова изтощен и все още можел да се сражава, му нанасял удари, като го разхождал напред-назад по поляната. Говен успявал някак си да отразява нападенията, защитавайки се с това, което му било останало от щита.

Като си дал сметка, че го е сломил и че всички присъстващи са наясно колко малко сили за съпротива са останали у противника му, Ланселот се отдръпнал малко назад и му казал:

— Ха, месир Говен, най-разумно от твоя страна ще е да се откажеш от обвиненията, които ми отправи, защото се защитих достатъчно добре от теб от сутринта почти до вечернята, а настъпи ли веднъж този час, онзи, който обвинява другиго в предателство, трябва да е уредил спора си и да е спечелил битката, инак според разпоредбите на правото той е изгубил този спор. Месир Говен, ако ти говоря по този начин, то е, за да проявиш милост към самия себе си, инак ако продължиш битката, неминуемо един от нас ще умре с окаяна смърт и това ще стане повод за упреци срещу целия ни род. А за да мога да осъществя онова, което ти дръзна да поискаш от мен, те моля да спрем двубоя.

— Опазил ме Господ да се съглася с подобно предложение! — бил отговорът на Говен. — Бъди сигурен, че това не може да стане, без един от двама ни да умре на бойното поле.

Ланселот много се натъжил от този отговор, защото не искал Говен да умре от неговата ръка. Наистина много го бил измъчил и сутринта преди битката за нищо на света нямало да повярва, че съперникът му притежава такава неподобна храброст и издръжливост, каквито бил проявил през целия ден. А нямало на света човек, който да обича толкова много храбреците, колкото самият Ланселот.

Тогаваше насочил натам, където видял, че се намира кралят, и му казал:

— Сеньор, помолих монсеньор Говен да се откаже от понататъшната битка, защото ако продължим още малко, неминуемо един от нас ще срещне смъртта си.

Когато кралят, който бил наясно, че месир Говен е на път да бъде победен, чул благородното предложение на Ланселот, той казал:

— Ланселоте, Говен никога няма да се откаже от битката, ако тя не завърши в негова полза. Но ти самият, стига да искаш, можеш да се откажеш, защото вече мина крайният час. Ти извърши онова, което ти беше необходимо.

— Сеньор — рекъл Ланселот, — ако не се опасявах, че ще изтълкуваш подобна постъпка като проява на страхливост, аз веднага бих напуснал бойното поле и бих оставил Говен на мира.

— Можеш да не се съмняваш — отвърнал му кралят, — че това ще е най-доброто, което би могъл да сториш.

— В такъв случай, с твое позволение, ще се оттегля — обявил Ланселот.

— Господ Бог да те пази и закриля: ти си най-великият и най-благородният рицар, когото съм виждал през живота си.

158. РАНИТЕ НА ЛАНСЕЛОТ

Ланселот прекратил битката и се оттеглил при своите. Като го видял да идва към него, Хектор се провикнал:

— Сеньор, какво правиш? Тъкмо бе взел връх над своя смъртен враг и можеше да му отмъстиш за всичко, ти го остави да ти се измъкне, след като те бе обявил за предател! Връщай се веднага в битката, братко, и му отсеци главата! Така ще приключиш и цялата война.

— Ха, скъпи братко, какво говориш? — възкликнал на свой ред Ланселот. — Бих предпочел — дано Господ да ми е на помощ — да бъда пронизан с копие, отколкото да убия един достоен рицар.

— Но той, ако можеше, щеше да те убие! Защо и ти да не сториш същото?

— Не бих сторил това никога, защото сърцето, с което съм роден, не може да се реши на подобно нещо.

— Много ми е мъчно, че е така — заключил Боорт. — Но все си мисля, че това може да бъде причина горко да се разкайваш.

Ланселот се качил на коня, който му били приготвили, и се прибрал в града. Щом влязъл в голямата зала и прислужниците му помогнали да си свали доспехите, лекарите забелязали, че има тежки рани и загубата на кръв е толкова голяма, че при друг човек би

причинила смъртта му. Като ги видял на свой ред, Хектор много се разтревожил. Затова изчакал лекарите да извършат прегледа, и ги попитал дали ще се оправи от тях.

— Да, разбира се — отвърнали те, — те не застрашават живота му. Той обаче е загубил толкова много кръв и раните са толкова дълбоки, че сме доста разтревожени. Убедени сме обаче, че ще се възстанови.

Сетне превързали раните на Ланселот, като не пропуснали да поставят върху тях различни билки и мехлеми, които да помогнат за оздравяването, а след като положили всички възможни грижи, го попитали как се чувства.

— Добре съм — отговорил той.

После се обърнал към кралете Лионел и Боорт, които били дошли да го видят:

— Драги сеньори, мога да заявя пред вас, че откакто нося доспехи, никога не съм изпитвал по-голям страх за нечий живот. По пладне, когато мислех, че съм го довел до състояние, в което той почти няма сили да се защитава, изведнъж с изненада открих у него такава свежест и пъргавина, че нямаше да избегна смъртта, ако бе успял да съхрани малко по-дълго този необикновен прилив на сили. Питам се как стана възможно това да се случи, след като бях напълно убеден, че е много изтощен. За миг обаче у него се бе върнала такава сила, такава храброст и жизненост, каквито не бе проявил дори в началото на двубоя.

— Прав си — съгласил се Боорт, — така беше. В този момент изпитах за теб страх, какъвто никога не съм изпитвал, и ако бе продължил по същия начин, както беше започнал, ти нямаше да избегнеш смъртта. Защото той съвсем нямаше да прояви великодушието, което ти прояви към него. Инак се убедих още веднъж, че вие сте двамата най-добри рицари на света.

Така разговаряли хората в Гон по повод на битката, не можейки да се начудят как месир Говен е устоял толкова дълго на Ланселот, защото всички знаели, че Ланселот не само е най-добрият рицар на света, но е и около двадесет и една години по-млад от него. Впрочем по онова време месир Говен ще да е бил на около седемдесет и шест, а крал Артур — на деветдесет и две години*^[4].

Когато войниците на краля видели, че Ланселот се е върнал в града, те се затичали към монсеньор Говен, който се бил подпрял на щита си, неспособен да се държи на крака. Качили го тогава на един кон и го отвели право при краля, където му свалили доспехите. Той бил толкова зле, че припаднал още в ръцете им. Веднага повикали лекаря, който след огледа на раните казал, че ще излекува за кратко време повечето рани, но е силно обезпокоен от дълбоката рана на главата.

Тогава кралят казал на Говен:

— Драги племеннико, погубиха те твоята крайност и неумереност. И това е голямо нещастие, защото от нашия род никога не ще излезе друг толкова славен рицар, какъвто си и какъвто бе ти.

Месир Говен нямал сили да отговори. Чувствал се толкова зле, че не бил уверен дали ще види следващия ден. Всички, голямо и мало, плачели, виждайки монсеньор Говен в толкова тежко състояние; плачели богати и бедни, защото изпитвали към него голяма обич. Нощта те прекарвали край него, боейки се да не го видят как умира в ръцете им.

През цялата нощ той не отворил очи, не промълвил и дума, не помръднал, сякаш наистина бил мъртъв; само по някое време от него се изтръгнало болезнено стенание. Преди още да се разсъмне, кралят наредил да раздигнат палатките и шатрите, решен да не се бави повече, а да отиде в Галия и да остане там, докато разбере дали месир Говен ще оздравее, или не. На сутринта, още при изгрев-слънце, угрижен и нажален, той напуснал кралство Гон, след като наредил да носят Говен на носилка — толкова болен, че дори лекарят очаквал всеки момент да го види мъртъв.

[1] 151* Легендарният меч на Артур, Ескалибур, е част от воинското снаряжение на краля още от най-ранните разкази. В уелския разказ „Кулхух и Олуен“ — най-стария текст, в който Артур играе решаваща роля — мечът се нарича Каледвулх (вж. „Кулхух и Олуен“ в *Мабиногион*, келтски легенди, „Г. Бакалов“, Варна, 1986, с. 116 и 145). В *Историята* на Джефри Монмутски мечът се нарича Скалибур (глави 147, 155, 174). С него току-що коронясаният петнадесетгодишен Артур убива в едно-единствено сражение срещу саксонците 470 неприятели! Говен не за пръв път си служи с Ескалибур. В романа на

Кретиен дьо Троя *Персевал, или разказ за Граала* (80-те години на XII в.) Говен е въоръжен с Ескалибур в епизода, описващ галантната авантюра на Артуровия племенник в Ескавалон (стих 5903). ↑

[2] 153* Влиянието на слънцето от позиция на зенит върху силите на Говен е отзвук от езически мит за слънчев герой. Същият мотив се среща в друг роман, чийто герой е Говен — *Първото продължение на Персевал* (20-те години на XIII в.). ↑

[3] 154* Според някои критици Говен е родом от Оркнейските острови, на които баща му Лот е владетел. Подобна хипотеза влиза обаче в противоречие с автори като Джефри Монмутски и Вас, които говорят за бащата на Говен като за крал Лот от Лодонезия (име, вероятно измислено от Джефри, назоваващо област в Шотландия) или за Лот от Лоноа (Вас има предвид областта в Западна Франция, днешна Бретан), където би следвало да е отрасъл и племенникът на Артур. Оркни е по всяка вероятност измислен топоним, каквито изобилстват в цикъла *Ланселот-Граал*. ↑

[4] 158* За пръв път научаваме възрастта на протагонистите. Годиците с нищо не са отслабили воинските им способности. От своя страна, Гениевра, въпреки своите петдесет години, си остава най-красивата дама в кралството (фрагм. 4). Причините за упадъка на артуровата епоха не са биологични. ↑

V АРТУР ПОБЕЖДАВА РИМЛЯНИТЕ

160. НАХЛУВАНЕТО НА РИМЛЯНИТЕ

Крал Артур се разположил край един град, наречен Мо^[1], и останал там, докато месир Говен започнал да оздравява. След като прекарал там много време, той заявил, че скоро ще си отиде в кралство Логрия.

Ала именно тогава до него достигнала новина, която дълбоко го развълнувала. Една сутрин, едва станал от сън, при него пристигнал някакъв оръженосец, който му казал:

— Сеньор, нося ти доста неприятни новини.

— Какви новини? — попитал кралят.

— Сеньор, римляните нахлуха в твоите земи. Успяха вече да опожарят и разорят цяла Бургундия, раниха и избиха хората, опустошиха земята. Убеден съм, че през тази седмица ще потеглят срещу теб с голяма войска, за да ти дадат сражение в открито поле. Никога не си виждал толкова многобройни войски**^[2].

При тази новина кралят наредил на младежа да си мълчи, защото ако хората го чуят, някои може наистина твърде много да се изплашат. Вестителят обещал, че повече няма и дума да каже.

Артур отишъл при монсеньор Говен. Той вече бил почти здрав, ако не се брой все още неизлекуваната рана на главата му, от която в края на краищата и починал. Кралят го попитал как се чувства.

— Сеньор, слава Богу, добре съм. Излекувал съм се почти напълно и мога да нося оръжие.

— За съжаление, ще се наложи да го носиш — рекъл кралят, — защото днес до нас достигнаха много лоши новини.

— Какви новини? — попитал месир Говен. — За Бога, кажи ми какво става.

— Един млад оръженосец ми съобщи, че римските войски са навлезли в страната, в която се намираме, и тази седмица се канят да тръгнат на поход насам, за да ни дадат сражение в открито поле. Помисли какво да правим.

— Според мен най-доброто, което можем да направим, е още утре да вдигнем стана, да се насочим насреща им и да ги нападнем. Мисля, че римляните са толкова малодушни и слабосилни, че не ще могат да ни се опълчат.

Кралят възприел този съвет и отново попитал монсеньор Говен как се чувства, на което той отвърнал, че се чувства лек като никога и същевременно много силен, че всичко е наред с изключение на раната на главата му.

— От нея все още не съм се оправил толкова, колкото ми се иска. При все това не ще пропусна да участвам в битките винаги когато стане нужда.

На другия ден кралят напуснал замъка, в който се бил настанил, и потеглил на път с цялата си войска, докато не срещнал някъде между Шампан и Бургундия римския император, стоящ начело на многобройна армия. По качества обаче воините в нея значително отстъпвали на тези от Велика Британия.

Преди да нападне, крал Артур проводил в римската войска пратеничество от няколко души със заръка да попитат императора поради каква причина е навлязъл без негово съгласие в земите му. Императорът им отговорил:

— Навлязъл съм не в неговите, а в моите земи, защото всяка педя земя той е получил от мен. Дошъл съм тук, за да отмъстя за един от нашите принцове, Фрол***^[3] от Алемания, когото той уби със собствената си ръка. Заради това предателство той никога не ще получи от мен мир, докато не се обяви за мой васал, не признае, че владее земи, дадени му от мен, и не започне да плаща данък всяка година — както той, така и неговите наследници.

На тези думи пратениците отвърнали:

— Сеньор, понеже очевидно не можем да очакваме от теб нищо друго, предизвикваме те на бой от името на крал Артур. Знай, че ти предстои да влезеш в битка, от която ще излезеш опозорен, а всичките ти хора ще бъдат избити.

— Не знам какъв ще бъде нейният изход — рекъл императорът, — но съм дошъл тук, за да се бия: в зависимост от изхода на тази битка или ще запазя земите, или ще ги изгубя.

Пратениците се разделили с императора и след завръщането си в стана веднага разказали всичко на Артур.

— В такъв случай не ни остава нищо друго — рекъл кралят, — освен да преминем към нападение, защото предпочитам да умра, отколкото да владея земи, дадени ми от римляните.

161. БИТКАТА СРЕЩУ РИМЛЯНИТЕ

На сутринта бойците от Логрия побързали да се въоръжат. Кралят подредил войската в десет бойни отряда, първите от които нанесли такъв поразяващ удар на римляните, че те останали напълно объркани. Ако бяхте там, щяхте да видите как по време на схватката рицари и от едната, и от другата страна падат толкова начесто, че земята бързо се покрила с трупове. Римляните обаче не били така вещи и опитни във военния занаят като противниците си от кралство Логрия. Затова и падали на земята като безсловесни добичета.

Когато крал Артур, който предвождал последния отряд, се оказал в сърцето на битката, можело да се види как той избива римляните и върши смайващи подвизи. Наистина по негово време нямало мъж на негова възраст, способен на такива дела.

Що се отнася до месир Говен, той заедно с Жирфлет и сенешал Ке отново редял геройство след геройство, достатъчни, за да му спечелят всеобщо възхищение. Обикаляйки твърде обширното бойно поле, той се натъкнал на императора и един от племенниците му. Тези двама мъже успели вече да причинят немалки щети на неговите сънародници, поваляйки на земята или убивайки всеки, когото срещнали. Впечатлен от чудесата, които вършели на бойното поле, месир Говен си казал:

„Ако тези двамата продължат да са здрави и читави, ще ни създадат много неприятности, защото са храбри рицари.“

След което се устремил към племенника на императора и му нанесъл толкова тежък удар, че му отсякъл лявото рамо. Почувствал се смъртно ранен, последният се строполил на земята. Този удар предизвикал римляните да се струпат около монсеньор Говен и да го нападнат от всички страни. Заудряли го отвсякъде с мечове, замушкали го с копия, докато не получил много тежки рани. Ала нищо не му причинявало такава болка, както ударите по шлема, които отворили раната на главата му, предизвикала в края на краищата и смъртта му.

Като видял в какво състояние е племенникът му, императорът се втурнал срещу сенешал Ке и го ударил толкова силно, че забил копието

си в тялото му. Ке паднал на земята, ранен смъртоносно, и проживял само три дни. Сетне владетелят на римляните изтеглил меч си и се понесъл към Жирфлет, нанасяйки му страховит удар по шлема, от който последният останал напълно зашеметен и изхвъркнал от седлото.

Крал Артур станал свидетел на тази двойна схватка и в нападателя разпознал римския император. Устремил се тогава срещу него и го ударил с всички сили със своя остър и блестящ меч. Мощта на удара била такава, че нищо не било в състояние да го предпази острието да не проникне чак до зъбите му. Сетне издърпал оръжието си, а императорът се сгромолясал на земята. Това наистина било голямо нещастие, защото бил млад и много храбър рицар.

162. РИМЛЯНИТЕ ПРЕТЪРПЯВАТ ПОРАЖЕНИЕ

Римляните, виждайки, че владетелят им е мъртъв, веднага нарушили строя и се разбягали на всички страни. Противниците им се втурнали да ги преследват, да ги убиват и секат на парчета. Настанала такава жестока сеч, че от цялата войска оцелели само сто души, които били взети в плен.

Довели ги пред крал Артур.

— Вие ще умрете — казал им той, — ако не ми се закълнете, че ще изпълнявате моята воля.

Всички му се заклели във вярност. Тогава той наредил да приберат тялото на императора и да го сложат на носилка, след което се обърнал към римляните:

— Отнесете вашия император в Рим и кажете на всички, които срещнете, че вместо данъка, който искаха да им плащам, им изпращам трупа на техния император, и че друг данък крал Артур никога няма да им прати.

Римляните отговорили, че ще предадат това послание, а после се разделили с краля. Той останал на бойното поле, понеже не искал да се придвижва през нощта.

Ала разказът спира сега да говори за тях и се връща към оръженосеца, когото кралица Гениевра изпратила при крал Артур, за да му разкаже за предателството на Мордред и за това как тя самата била обсадена в Лондонската кула.

[1] 160* Град Мо е разположен на границата между областите Ил дьо Франс и Шампан. Споменава се и в *Търсенето на Светия Граал*. Според френския медиевист Фердинан Ло оттам по всяка вероятност произхожда анонимният автор на трилогията (*Роман за Ланселот* в проза, *Търсенето на Светия Граал* и *Смъртта на крал Артур*). Двукратното споменаване на малкото градче прави особено впечатление на фона на мъглявата география във въпросните романи. В подкрепа на своята хипотеза Ло напомня, че най-старият ръкопис на *Роман за Ланселот* е на шампански диалект. (Вж. Ferdinand Lot, *Etude sur le Lancelot en prose*, Paris, Honoré Champion, 1954, pages 140–159.) ↑

[2] 160** Епизодът за войната на Артур срещу римляните се съдържа в четири творби, които са сред основните източници за автора на *Смъртта на крал Артур: История на британските крале* (Джефри Монмутски), *Роман за Брут* (Вас), *Роман за Граала*, частта „Персевал“ (Робер дьо Борон) и *Роман за Ланселот* в проза. ↑

[3] 160*** В края на „Агравен“ (*Роман за Ланселот*) по време на похода си в Галия срещу Клодас, съюзник на римляните, Артур убива германския граф Фрол. Имената на Клодас и на Фрол са измислени. ↑

VI БАЩИНА ОМРАЗА

163. АРТУР УЗНАВА ЗА ПРЕДАТЕЛСТВОТО НА МОРДРЕД

И тъй, разказът продължава с това, че точно в деня, в който римляните били разгромени — а за това стана дума малко по-горе, — пратеникът, когото кралица Гениевра проводила от кралство Логрия в Гон, за да отнесе на Артур новините за Мордред, се представил на краля. Той бил много радостен от прекрасната победа, с която Господ Бог го бил дарил, помрачена само от състоянието на монсеньор Говен, който бил толкова зле, че очевидно нямало да избегне смъртта.

Говен не се оплаквал от никоя друга рана освен от тази, която получил в главата от Ланселот. Римляните просто подновили страданията му със силните удари, които му нанесли по шлема. Ако кървял обилно, то било заради самоотверженото му поведение в битката, а ако не бил толкова храбър, римляните нямало да бъдат победени, независимо от силата на противниците си.

И тъй, пратеникът на кралицата се представил на крал Артур и му казал:

— Господарю, при теб ме изпраща кралица Гениевра, твоята съпруга, която чрез мен ти известява, че си я предал и измамил, както и че каквато и да е твоята воля, ѝ предстои да бъде опозорена — и тя самата, и целият ѝ род.

След което му описал какви неща върши Мордред, как се е коронясал за крал на Логрия, как всички най-високопоставени барони, владеещи земи, дадени им от крал Артур, са се признали за негови васали, и как ако сега се върне в своята страна, той няма да бъде посрещнат като владетел, а като смъртен враг.

Сетне му разказал как Мордред държи кралицата обсадена в Лондонската кула и всеки ден се опитва да я превземе с пристъпи.

— И понеже се бои Мордред да не я погуби, моята господарка те умолява в името на Господ Бог да ѝ се притечеш по най-бързия начин на помощ, защото ако се забавиш дори малко, тя ще бъде заловена. А

Мордред я мрази с такава смъртна ненавист, че ще се гаври с нея и с тялото ѝ, а това ще бъде голямо унижение и за теб.

164. ПРИБЛИЖЕНИТЕ НА АРТУР НАУЧАВАТ, ЧЕ МОРДРЕД Е НЕГОВ СИН

Крал Артур бил толкова смаян от това известие, че задълго останал безмълвен. Като дошъл на себе си, казал на пратеника, че с Божията помощ ще оправи нещата. Сетне горчиво заплакал, а когато проговорил отново, казал следното:

— Ах, Мордред, сега ми даваш да разбера, че именно ти си бил змийчето, което видях някога да излиза от моята утроба, да изгаря цялата ми земя, а след това да се нахвърля върху мен самия*^[1]. Ала никога баща не е сторвал на своя син онова, което сега аз ще сторя на теб: ще те убия със собствените си ръце, нека целият свят бъде наясно с това и дано Господ Бог не позволи да умреш от друга ръка освен от моята.

Мнозина от свитата на Артур чули тези думи и останали изумени. По този начин те узнали, че Мордред е син на краля**^[2]. За някои това било огромна изненада.

Тогава кралят наредил на приближените си още тази нощ да оповестят на цялата войска да бъде готова за поход от ранни зори, както и да я осведомят, че ще поемат по пътя към морето, за да отплават за кралство Логрия. Още при съобщаването на новината бойците навсякъде започнали да раздигат палатките и шатрите.

Кралят заповядал също да подготвят носилка за монсеньор Говен, тъй като не искал да го оставя далеч от себе си. Ако му било съдено да умре, Артур искал да присъства на последните мигове от живота му, а ако оживее, щял да изпита голямата радост от това. Всички изпълнили безпрекословно заповедите на краля.

165. МЕСИР ГОВЕН ОЧАКВА СМЪРТТА СИ

На сутринта, още на разсъмване, войската потеглила на поход и вървяла, докато не стигнала до морето. Тогава месир Говен промълвил тихо на хората, които го придружавали:

— Ах, Господи! Къде се намирам?

— Сеньор — казал един от рицарите, — намираме се на брега на морето.

— И накъде сте тръгнали? — продължил да пита той.

— Сеньор, искаме да отплаваме за кралство Логрия.

— Ха! Господи! Благословени да сте, задето ще ми помогнете да умра на родна земя, която така копнеех да видя отново!

— Сеньор — рекъл му тогава рицарят, с когото разговаряли, — нима мислиш, че е дошло време да умреш?

— Да, със сигурност — отвърнал му Говен, — убеден съм, че няма да живея повече от петнадесет дни. Но не толкова предстоящата смърт ми причинява болка, колкото това, че преди да умра, няма да видя Ланселот. Защото ако мога да видя онзи, когото смятам за най-добрия и най-благородния рицар на света, и ми бъде позволено да му поискам прошка, задето напоследък се държах толкова зле към него, си мисля, че душата ми ще бъде по-спокойна след смъртта.

Докато месир Говен произнасял тези думи, се появил кралят, който чул какво казал.

— Драги племеннико — обърнал се тогава той към него, — твоето неблагоприятие ми причини големи щети, защото ми отнема теб — човека, когото обичах най-много от всички, а след теб — и Ланселот, от когото хората изпитват такава боязън, че ако подозираше колко близки са отношенията ни сега до тези, които бяха преди, Мордред никога нямаше да събере чак такава дързост, за да извърши вероломството, на което сме свидетели. Оттук насетне ще страдам от липса на достойни и храбри мъже като вас и като онези, на които можех да имам пълно доверие в случай на необходимост. Предателят е обединил всички сили на моята страна, за да се опълчи срещу мен. Ах, Господи! Да бяха рицарите от предишната компания край мен сега, нямаше да почувствам и капка страх, ако ще целият свят да се бе изправил насреща ми.

166. МЕСИР ГОВЕН СЪВЕТВА КРАЛЯ ДА ПОВИКА ОТНОВО ПРИ СЕБЕ СИ ЛАНСЕЛОТ

Така нареждал крал Артур, а жалбите му причинили голяма болка на месир Говен.

— Господарю — с голямо усилие промълвил той, — ако си изгубил Ланселот заради моето безразсъдство, спечели го отново със своята мъдрост. Можеш лесно да го привлечеш, ако искаш, защото е най-добрият човек на света. Той те обича толкова, че ще се върне, ако го повикаш при себе си, убеден съм в това. Пък и, доколкото виждам,

ти имаш нужда от него, така че не го изпускай — умолявам те в името на доверието, което ми имаш, — защото със сигурност няма никога повече да ме видиш в доспехи — нито ти, нито който и да било друг.

Като чул месир Говен да говори, че не е възможно да избегне смъртта, крал Артур толкова много се натъжил, че предизвикал съчувствието на всички присъстващи.

— Драги племеннико — казал той, — нима са верни думите ти, че скоро ще ни напуснеш?

— Да, сеньор — отвърнал Говен, — знам, че след три дни няма повече да ме има.

— Значи имам много сериозна причина да бъда печален — казал кралят, — защото най-голямата мъка ще падне върху мен.

— Сеньор, при всяко положение бих те посъветвал да призовеш на помощ Ланселот. Убеден съм, че ще дойде веднага щом прочете твоето писмо, защото те обича далеч повече, отколкото си представяш.

— Едва ли — възразил му кралят. — Аз имам толкова грехове към него, че всяка молба навярно ще бъде безполезна. Не, няма да го моля за нищо.

167. КРАЛ АРТУР ПРЕКОСЯВА МОРЕТО

В този миг при краля дошли моряците, които му казали:

— Сеньор, когато пожелаеш, можеш да започнеш товаренето на войската. Приготвили сме всичко необходимо за плаването. Излязъл е и доста силен попътен вятър, който бързо ще ни подхване. Всяко забавяне ще е неразумно.

Кралят наредил да отнесат монсеньор Говен на кораба. Прислужниците, които се заели с това, се постарали да го настанят по възможно най-удобния начин. След него се качили останалите висши барони със своите оръжия и коне. По-нискостоящите барони заедно със своите хора се натоварили на другите кораби.

Така си отишъл крал Артур, уязвен дълбоко от вероломството на Мордред, но още по-опечален заради състоянието на монсеньор Говен, което се влошавало с всеки изминат ден и го приближавало към края му. Тази болка карала сърцето му да се свива повече от всяка друга; болка, която не му давала отдих ни денем, ни нощем; болка, която не му позволявала нито да яде, нито да пие.

Ала сега разказът престава да говори за него и се връща към Мордред.

[1] 164* Въпросното съновидение на Артур е описано в „Агравен“ (*Роман за Ланселот*). ↑

[2] 164** Джефри Монмутски и Вас не споменават за това бащинство. *Роман за Ланселот* („Агравен“) само намеква за него, но обстоятелствата по зачеването на Мордред са премълчани. Само един роман, писан след *Смъртта на крал Артур* — към 1235 г. — и известен под заглавието *Продължението на Вулгатата за Мерлин*, описва въпросните обстоятелства. Мордред, най-малкият брат на Говен, е син на Артур и на заварената му сестра (Ана, според *Роман за Брут* от Вас), дъщеря на Игерна и на херцога на Тинтагел, съпруга на Лот и кралица на Оркни. Артур извършва кръвосмешението, без да знае за кръвната си връзка с Ана. Авторът на *Смъртта на крал Артур* е запазил за края на повествованието разкритието за връзката между Артур и Мордред като кулминация в трагичния развой на събитията. Два века и половина по-късно Томас Малори (*Смъртта на Артур*, 1485) повтаря — без подробности и без коментар — казаното от анонимния автор на *Смъртта на крал Артур*: „Ала понеже крал Артур обладал съпругата на крал Лот, която била негова сестра, и тя заченала от него Мордред, крал Лот се опълчил против крал Артур“ (Т. Малори, *Смъртта на Артур*, т. I, с. 97.). ↑

VII ВЪЛНЕНИЯ В КРАЛСТВО ЛОГРИЯ

168. ПО СЪВЕТ НА СВОИТЕ БАРОНИ МОРДРЕД РЕШАВА ДА СЕ БИЕ С КРАЛ АРТУР

Разказът продължава с това, че Мордред упорствал в пристъпите и обсадата на Лондонската кула достатъчно дълго, за да ѝ причини немалко щети. На няколко пъти нареждал да се стреля по нея с тежки катапулти и да ѝ се нанасят мощни удари с таран, така че обсадените нямало да издържат дълго, ако не се защитавали с удивителна храброст.

Понеже обсадата се проточила, Мордред не преставал да призовава за помощ най-високопоставените благородници от Ирландия, Шотландия, а и от другите страни, чиито владетели били получили земите си от него. Когато се отзовавали на исканията му, той им правел толкова скъпи подаръци, че те застивали в неподправено изумление. Мордред покорил сърцата на тези хора с такова умение, че те се привързали изцяло към него и навсякъде повтаряли, че са готови да му се притекат на помощ срещу всички, дори срещу крал Артур, ако съдбата пожелаела да го доведе обратно на родна земя.

Така Мордред привлякъл на своя страна всички благородници, получили в свое владение земите си от краля, и ги задържал задълго край себе си. Това впрочем не му било трудно, защото преди да тръгне, Артур му бил оставил на разположение всички свои съкровища, където и да се намирали те. Нещо повече, всеки благородник му носел по нещо, смятайки, че тези дарове са добри вложения заради голямата щедрост на новия владетел.

Един ден, в който кулата за пореден път била подложена на пристъп, пристигнал вестител, дръпнал Мордред настрана, за да бъде далеч от тълпата, и му казал:

— Сеньор, идвам, за да ти донеса изненадваща новина: крал Артур се е завърнал в Логрия с цялата си войска и е потеглил начело на голяма армия срещу теб. Ако решиш да го изчакаш тук, ще го видиш да пристига след два дена. Не е възможно да избегнеш сражението с него — той затова е тръгнал срещу теб. Внимавай какво ще решиш,

защото ако не последваш някой мъдър съвет, можеш съвсем скоро да намериш своята гибел.

Като чул тази новина, Мордред се вцепенил от ужас, защото изпитвал голям страх от крал Артур и неговата мощ, а същевременно се притеснявал, че собственото му вероломство може да му навреди повече от всичко.

Затова свикал на съвет хората, на които имал най-голямо доверие, и ги попитал какво да правят при това положение.

— Сеньор — казали те, — единствения съвет, който можем да ти дадем, е да събереш своите хора и да излезеш срещу краля, за да го принудиш да освободи тази земя, чиито най-високопоставени благородници са те въвели във властта. Ако не иска да напусне страната, ти разполагаш с повече хора от него, и то хора, които истински те ценят и обичат. Нападни го, без да се плашиш. Дай си сметка, че неговите хора няма да ти устоят, защото са изтощени и отслабени, докато ние сме свежи и отпочинали, тъй като отдавна не сме обличали доспехите. Преди да потеглиш на поход, попитай своите барони дали са склонни да участват в битката. Мислим, че друго решение освен това, което предлагаме, няма.

Мордред отвърнал, че ще последва тези съвети, и свикал при себе си бароните и висшите благородници от страната, които по това време се намирали в града. Щом се събрали, той им казал, че крал Артур върви срещу тях начело на своите войски и ще бъде в Лондон след два дена.

— Сеньор — рекли тогава бароните, — какво ни вълнува неговото пристигане? Ти имаш повече хора от него: можеш да му излезеш насреща, без да се притесняваш от нищо. Ние сме готови по-скоро да посрещнем смъртта, отколкото да не защитим земята, която ти си ни дал, така че изобщо няма да липсваме от бойното поле, докато все още можем да държим оръжие.

Като чул, че са готови да се бият, Мордред изпитал голяма радост, благодарил на всички и им заповядал да се въоръжат незабавно, защото най-доброто решение било да излязат срещу Артур, преди той да е опустошил страната.

Новината бързо се разпространила навсякъде: говорело се, че ще излязат от града на следващия ден, за да се отправят на поход срещу крал Артур. Цялата нощ и за едните, и за другите преминала в усилена

подготовка, а на сутринта, още при изгрев-слънце, хората на Мордред напуснали Лондон, наброявайки според собствените си преценки десет хиляди души.

Ала тук разказът спира да говори за тях и се връща към кралица Гениевра, съпругата на крал Артур.

169. БЕЗПОКОЙСТВОТО НА ГЕНИЕВРА

Когато Мордред напуснал Лондон начело на своите войски, хората в кулата вече били в течение на събитията. Те знаели, че крал Артур идва и че Мордред и привържениците му са излезли от града, за да се бият с тях. Съобщили за това на кралицата, която се почувствала и радостна, и нещастна: радостна, защото вече почти се виждала свободна, а нещастна, защото се бояла кралят да не загине в битката. Налегнали я тогава тягостни мисли и толкова се разтревожила, че не знаела какво да прави.

Докато се намирала в това състояние, по случайност пристигнал нейният братовчед. Като я видял да плаче, той много се притеснил и ѝ казал:

— Ах, сеньора, какво ти става? За Бога, кажи ми, за да ти помогна, ако мога.

— Ще ти кажа — отвърнала Гениевра. — До това състояние ме доведоха две неща: от една страна, виждам, че монсеньор кралят ще влезе в битката и ако Мордред победи, ще ме убие. От друга страна, ако кралят спечели битката, той едва ли ще повярва, че Мордред не се е съвкупявал с мен поради неистовото му желание да ме притежава. Убедена съм, че ще ме убие веднага щом се озова под негова власт. Виждаш, че и в единия, и в другия случай е невъзможно да избягам от смъртта. Хайде сега кажи мога ли да бъда щастлива!

Братовчед ѝ се зачудил какво да ѝ отговори, виждайки, че смъртта я дебне отвсякъде.

— Кралице — казал ѝ той след известен размисъл, — може пък на Господ Бог да е угодно нашият владетел кралят да изпитва към теб по-голяма благосклонност, отколкото си представяш. Не се притеснявай толкова, а се моли на Господ да даде на краля честта на победата и да те пощади от неговия гняв, ако е вярно, че той изобщо ти се гневи за нещо.

Тази нощ кралицата почти не спала, защото не била спокойна, а силно изплашена: спасение не се задавало отникъде.

170. ГЕНИЕВРА СЕ СКРИВА В ЕДНО АБАТСТВО

На другия ден още призори Гениевra събудила две от своите камериерки, на които имала най-голямо доверие. Веднага щом се облекли, тя качила всяка от тях на отделен кон, довела и двама оръженосци със заръка да изведат два коня, натоварени със злато и сребро.

Сетне сама напуснала Лондонската кула и навлязла в близката гора, в която се намирало едно абатство с монахини, основано от нейните предци. При своето пристигане тя била приета с всички почести, дължими на дама с нейния ранг. Гениевra заповядала да разтоварят съкровището, след което казала на прислужничките си:

— Госпожици, можете да си заминете или да останете, решете сами. Що се отнася до мен, аз ще остана тук и ще се отдам на Господ Бог заедно с монахините от този манастир. Правя това, защото моята майка, която бе кралица на Тармелида и наистина бе свята жена, се замонаши в тази обител и прекара в нея остатъка от живота си.

При тези думи девойките започнали да леят горчиви сълзи.

— Кралице — казали те, — не е възможно да приемеш тази чест без нас.

Гениевra им отговорила, че е много щастлива да бъде заедно с тях.

В този миг при тях дошла абатисата. Като видяла кралицата, тя изразила голямо задоволство от нейното присъствие. Кралицата обаче настояла игуменката да следва разпоредбите на манастирския типик.

— Кралице — възразила ѝ абатисата, — ако монсеньор кралят си бе отишъл от този свят, щяхме с радост да те приемем като дама и наша сестра. Ала понеже той все още е жив, не ще дръзнем да те приемем, защото узнае ли за това, ще ни избие всички. После, има и още нещо: ако те приемем, ти не ще можеш да издържаш на тукашните правила, защото са много строги, особено за теб, която си свикнала с всички удобства на светския живот.

— Госпожо игуменке — не се съгласила кралицата, — ако откажеш да ме приемеш, това ще е най-лошото и за теб, и за мен. Защото ако си отида оттук и изпадна в някаква беда, кралят — можеш

да бъдеш сигурна в това — ще ти потърси сметка за това нещастие, защото ти ще носиш отговорността, че се е стигнало до него.

Игуменката се зачудила какво да отговори. Тогава кралицата я дръпнала настрана и ѝ разкрила опасенията, които я накарали да се замонаши.

— Кралице — казала ѝ в отговор абатисата, — позволи ми да ти дам един съвет: остани засега при нас; ако за нещастие Мордред надделее над крал Артур и победи в тази битка, тогава ще можеш съвсем навреме да приемеш монашеското облекло и да влезеш в нашия орден. Ако ли Господ даде на твоя сеньор да надделее, да победи в това сражение и да се прибере здрав и читав, аз ще съумея някак да ви помиря и да сторя така, че той да милее за теб повече от всякога.

Тогава Гениевра казала на игуменката:

— Сеньора, мисля, че този съвет е добър и почтен. Ще постъпя, както ми препоръчваш.

Така кралицата останала при монахините заради страха, който изпитвала и от крал Артур, и от Мордред.

Ала сега разказът спира да говори за нея и се връща към крал Артур.

VIII СМЪРТТА НА ГОВЕН

171. АРТУР СТЬПВА НА РОДНА ЗЕМЯ

Разказът продължава с това, че когато качил войската си на корабите и отплавал към кралство Логрия, за да разгроми Мордред и да го прати в изгнание, крал Артур успял бързо да прекоси морето, а вятърът го отвел в подножието на крепостта Дувър. Щом пристигнали и разтоварили оръжията си на брега, кралят дал знак на гражданите да му отворят градските порти. Те изпълнили с радост желанието му и казали, че го смятали за мъртъв.

— Знайте — отвърнал им кралят, — че това вероломство бе кроеж на Мордред и аз ще го накарам да си плати за това: ще умре като изменник и клетвопрестъпник и спрямо Господ Бог, и спрямо своя суверен.

172. ПОСЛЕДНИТЕ ДУМИ НА ГОВЕН

Този ден около часа на вечернята месир Говен казал на хората, които седели край него:

— Идете да повикате монсеньор вуйчо ми да си поговорим.

Един рицар отишъл при краля и му казал, че месир Говен го вика. Като дошъл, той го намерил толкова отпаднал, че нямал сили да произнесе дори дума. Тогава кралят заплакал с горчиви сълзи и изпаднал в голяма мъка. Като чул воплите и стенанията на вуйчо си, месир Говен го познал, отворил очи и с голямо усилие произнесъл:

— Сеньор, умирам. За Бога, ако можеш да избегнеш битка с Мордред, избегни я. Казвам ти, че ако е съдено да умреш от някого, ще умреш именно от него. Поздрави от мен госпожа кралицата. А ако по волята на Господ Бог някой от твоята свита види Ланселот, нареди му, сеньор, да му каже, че сред всички хора, които познавам, поздравявам именно него, че му благодаря и се моля на Господ да го съхрани в това състояние, в което го оставих. Моля го да не пропусне в никакъв

случай да дойде на моя гроб, когато научи за смъртта ми: знам, че със сигурност ще бъде обзет от добри чувства и състрадание към мен.

Сетне се обърна към краля:

— Сеньор, моля те да ме погребеш в Камелот при моите братя. Искам тялото ми да бъде положено в същата гробница, в която почива Гахериет, защото именно него обичах най-много на света. А на надгробната ми плоча напишете:

Тук почиват Гахериет и Говен, които Ланселот уби заради заради безразсъдството на Говен.

Искам на гроба ми да е сложен точно този надпис, за да понасям укорите за моята смърт, които заслужавам.

Кралят, съсипан от мъка, слушал какво му говорел месир Говен, и по някое време го попитал:

— Но как така, драги племеннико, няма смъртта ти е причинена от Ланселот?

— Сеньор, умирам от раната на главата, която той ми нанесе. Щях да се излекувам напълно, ако не се бе отворила отново в битката с римляните.

След тези думи никой не го чул да произнесе дори дума повече освен следното:

— Иисусе Христе, Отче, не ме съди според греховете ми!

Сетне предал Богу дух, скръстил ръце на гърдите си.

Кралят избухнал в ридания, застенал от мъка, на няколко пъти припадал върху тялото на Говен, нарекъл се нещастник, клетник, окаяник, а накрая възкликнал:

— Ах, Фортуно, същество своенравно и изменчиво, най-вероломно създание на света, защо ме отрупа някога с толкова щастие и обич, а сега, накрая, ме караш да си платя за това скъпо и прескъпо? Та ти навремето бе за мен майка, а сега си се превърнала в мащеха. За да ме накараш да умра от мъка, ти повика тук Смъртта и ми причини двоен позор — отне ми и приятели, и кралство. Ха! Злобна Смърт, не

биваше ти да се нахвърляш върху човек като моя племенник, по-благороден от когото няма сред всички хора на света*[1]!

173. ТЛЕННИТЕ ОСТАНКИ НА ГОВЕН СА ПРЕНЕСЕНИ В КАМЕЛОТ

Кралят бил съкрушен от тази смърт, която толкова го разстроила, че не знаел какво да прави. Честите му припадъци накарали бароните да се притеснят, че може да умре в ръцете им. Затова го пренесли в съседна зала, където нямало да вижда мъртвото тяло на Говен, мислейки си, че докато е пред очите му, риданията и воплите му няма да спрат.

През целия ден дворецът се огласял от такива стенания край мощите му, че нямало да се чуе дори ако Божия гръмотевица паднела от небето. И мъже, и жени плачели заедно, сякаш ставало дума за техен близък роднина. Впрочем в това нямало нищо чудно, защото месир Говен бил най-обичаният от всички хора. На тленните му останки били оказани всички възможни почести, тялото му било загърнато в копринен саван, покрит със златни бродерии и скъпоценни камъни.

През нощта запалили такова огромно количество свещи, че отвън замъкът изглеждал, сякаш е обхванат от пожар. Призори на другия ден крал Артур, все още съкрушен и разстроен, събрал при себе си сто рицари, на които наредил да се въоръжат. После заповядал да приготвят носилка, върху която да бъде положено тялото на монсеньор Говен. Накрая им казал:

— Ще отнесете моя племенник в Камелот и ще го погребете, както той пожела, в гробницата на Гахериет.

Докато изричал тези думи, той ридаел така силно, че присъстващите се чувствали нажалени колкото заради смъртта на монсеньор Говен, толкова и заради неговата скръб.

Сетне стоте рицари се качили на конете. Повече от хиляда други се присъединили към процесията. Всички вървели зад мъртвото тяло на Говен и викали:

— Ах, храбри рицарю, ти бе тъй верен, тъй благороден, тъй добър! Прокълната да е Смъртта, която те отне от нас!

Така цял един народ вървял и плачел зад тялото на монсеньор Говен. След като го изпроводил далеч извън града, кралят се спрял и казал на хората, които трябвало да го откарат:

— Не мога да се отдалечавам повече. Продължавайте пътя си до Камелот и свършете онова, което ви заръчах.

Сетне потеглил обратно, съсипан от мъка.

— Ех, сеньори — обърнал се той към хората от свитата си, — дошло е време да решите какво ще правите занапред, след като загубихте онзи, който ви беше и баща, и щит във всички несгоди и прекеждия. Господи! Колко ме е страх, че в най-скоро време ще усетим колко много ни липсва!

Така говорел кралят, докато се връщал обратно.

174. ДАМАТА ОТ БЕЛОЕ

Пратениците на краля, съпровождащи тялото на монсеньор Говен, яздили през целия ден, докато пристигнали в замък, наречен Белое. Господар му бил един рицар, който недолюбвал монсеньор Говен и в миналото стигал до предателства спрямо него, воден от ревност, защото виждал, че е по-добър рицар от него. Хората от кортежа слезли от конете си пред замъка на местния владетел. Сред тях нямало и един, който да не изпитва дълбока скръб в сърцето си.

Дамата от замъка ги попитала кой е рицарят, когото пренасят. Те отвърнали, че това е месир Говен, племенникът на крал Артур. Като чула това име, тя се затичала като обезумяла към тленните му останки и припаднала над тях. След като се свестила, заридала и занареждала:

— Ах, месир Говен, какво безкрайно нещастие е твоята смърт, особено за дамите и госпожиците! С нея изгубвам повече от всяка друга жена, защото губя мъжа, когото съм обичала най-силно на света. Нека всички присъстващи знаят, че съм обичала единствено него и не ще обикна никой друг мъж, колкото и дълго да живея*[2].

При тези думи господарят на замъка напуснал залата, вбесен от страданията, на които съпругата му давала воля. Изтичал той до една стая, грабнал меч си, отправил се към носилката на Говен и ударил жена си, както била наведена над трупа му, с такава сила, че ѝ отсякъл рамото на дълбочина половин стъпка. Тя извикала:

— Ах, месир Говен, умирам заради теб! Сеньори, които сте тук, в името на Господ, моля ви да пренесете и моето тяло, закъдето сте понесли и неговото: всички, които ще виждат нашите гробове, ще знаят, че съм умряла заради него.

Рицарите така и не чули добре думите на дамата, защото били много покъртени, че е загинала при такива нещастни обстоятелства. Без да се колебаят, те се нахвърлили върху местния владетел и изтръгнали меча от ръцете му. Един от тях му извикал гневно:

— Сеньор рицарю, ти ни нанесе голямо оскърбление, убивайки така безпричинно тази дама, и то пред очите ни. Мисля, и дано Господ да ми е на помощ, че никога повече не ще удариш дама, без да си спомниш за това!

Сетне изтеглил меча си и му нанесъл такъв удар, че го ранил смъртоносно. Чувствайки, че краят му приближава, господарят на замъка се опитал да избяга, но рицарят го спрял и му нанесъл втори удар, който го повалил мъртъв наскре замъка.

Тогава един от местните рицари се провикнал:

— Ха! Нещастие! Беда! Този рицар уби нашия сеньор!

Новината мигом се разнесла из целия град. Хората грабнали оръжие и закрещели, че тези рицари горчиво ще се разкайват, задето са дошли, и сега ще ги накарат да си платят скъпо и прескъпо за смъртта на техния господар. Всички се втурнали към замъка и нападнали пришълците, ала те се защитавали добре, тъй като били храбри рицари и приятели, така че гражданите на Белое скоро си дали сметка, че са постъпили крайно неразумно, като са тръгнали да се бият с тях. Така за кратко време се видели принудени да напуснат замъка.

175. ПОГРЕБЕНИЕТО НА МЕСИР ГОВЕН

Тази нощ съратниците на месир Говен пренощували в замъка, като заситили глада и жаждата си с каквото намерили в него. На сутринта изработили носилка, за да вземат със себе си и дамата, след което потеглили на път и яздили, докато не пристигнали в Камелот. Когато гражданите узнали, че са донесли тялото на монсеньор Говен, всички те били много натъжени от неговата смърт и дори си казвали, че се чувстват направо смазани от тази новина. Наизлезли да изпроводят тялото му до голямата църква и го поставили в средата ѝ.

Когато всички в града научили, че тялото на монсеньор Говен е в главната им църква, към нея се устремило неизброимо множество хора. С настъпването на третия час, когато погребалната церемония вече била приключила, тялото било положено до брат му Гахерият, а върху общата им гробница била поставена плоча със следния надпис:

Тук лежат двамата братя месир Говен и Гахериет, които Ланселот от Езерото уби заради безразсъдството на монсеньор Говен.

Така Говен бил погребан заедно с брат си Гахериет. Кончината му предизвикала голяма скръб сред хората из цялото кралство.

Ала сега разказът спира да говори за монсеньор Говен и за дамата от Белое и се връща към събитията около крал Артур и неговата компания.

[1] 172* Жалбата на Артур срещу Фортуна е набор от общи места на тема превратностите и капризите на съдбата. С подобни думи в битката при Солсбъри Артур ще оплаква загубата на Ивен, убит от Мордред (фрагм. 190). ↑

[2] 174* Никой друг текст не споменава за любовта на дамата от Белое към Говен. Неочакваната поява на този персонаж вероятно е продиктувана от стремежа на автора да вмъкне в повествованието фигура, симетрична на госпожицата от Ескалот. Тук обаче формалната симетрия влиза в разрез с психологическата правдивост. ↑

IX КОЛЕЛОТО НА СЪДБАТА

176. СЪНОВИДЕНИЯТА НА КРАЛ АРТУР

И тъй, разказът продължава с това, че когато крал Артур се разделил за последно с тленните останки на монсеньор Говен, които изпратил в Камелот, той се върнал в Дувърския замък и останал там през следващата нощ. На другата сутрин напуснал крепостта и потеглил с цялата си войска на поход срещу Мордред. С падането на нощта се настанил да пренощува в крайнините на една гора.

След като си легнал и заспал, му се присънило, че месир Говен идва при него, по-красив, отколкото го бил виждал някога, а зад него вървяло голямо множество бедняци, които в един глас викали:

— Кралю Артуре, ние превзехме Божия дом в угода на твоя племенник монсеньор Говен заради големите добрини, които той ни е сторил. Направи като него и ще постъпиш като истински мъдрец!

Кралят им отговорил, че това е чудесно. Сетне се затичал към своя племенник, за да го прегърне, и тогава месир Говен му казал през сълзи:

— Сеньор, в никакъв случай не влизай в сблъсък с Мордред, защото или ще загинеш, или ще бъдеш смъртно ранен.

— Няма как — отвърнал му кралят, — принуден съм да вляза в битка с него, пък ако ще това да ми струва живота, защото ако не избавя страната си от коварния предател, това ще означава, че съм се отказал да защитавам правотата си.

Тогава месир Говен тръгнал да си върви, безкрайно натъжен и нажален, казвайки на изпроводяк на вуйчо си крал Артур:

— Ах, сеньор, колко печално, колко жалко е, че си се запътил така устремно към своя край!

После се върнал обратно, за да му каже:

— Сеньор, прати да повикат Ланселот, защото ако той е до теб, Мордред за нищо на света не ще може да се опълчи срещу теб. Ако обаче не го повикаш на помощ, не ще има как да избегнеш смъртта.

Кралят му отвърнал, че никога няма да повика Ланселот, защото му е причинил толкова беди, че, доколкото може да си представи, той няма да се отзове на неговата молба. Тогава месир Говен отново тръгнал да си върви, казвайки през сълзи:

— Сеньор, знай, че това ще е невъобразимо нещастие за всички свестни хора!

Такива били съновиденията на крал Артур през тази нощ. На сутринта, щом се събудил, той се прекръстил с думите:

— Ах, скъпи Господи Иисусе Христе, Ти, Който си ми отредил толкова много почести, откакто нося короната и владее тази страна, мили любезни Господи, в името на Твоето милосърдие, не позволявай да понеса срама на поражението в тази битка, дай ми победа над вероломните неприятели, които потъпкаха клетвите си към мен.

Произнесъл веднъж тези думи, кралят станал и отишъл да изслуша богослужението в прослава на Светия Дух. Щом църквата пуснала, той се погрижил войската му да закуси, тъй като не знаел в кой точно миг щял да срещне Мордред. След като похапнали, Артур и неговите хора потеглили на път и яздили спокойно през целия ден, без да бързат, за да не изморят конете преди битката. Вечерта се настанили за нощувка в равнината на Ловедон, където никой не ги обезпокоил. Кралят си легнал сам в шатрата в компанията единствено на своите камериери.

Щом заспал, му се присънило, че вижда към него да върви една дама — най-красивата от всички, които бил срещал през живота си. Тя го повдигнала от земята и го отнесла на най-високата планина, която някога бил виждал. Там го поставила върху голямо колело, в горната част на което имало седалки, част от които се изкачвали нагоре, а други слизали надолу. Кралят се огледал, за да види на кое място е бил поставен да седне, и установил, че неговото е най-високопоставеното. Тогава дамата го попитала:

— Артуре, къде си?

— Сеньора — отвърнал ѝ той — седнал съм на едно високо колело, но не знам какво представлява то.

— Това е колелото на Съдбата — казала дамата.

Сетне го попитала:

— Артуре, какво виждаш?

— Сеньора, струва ми се, че виждам целия свят.

— Така е, виждаш го. И няма значителна страна, на която да не си бил господар до този ден, защото в окръжността, която забелязваш пред себе си, ти беше досега най-могъщият сред всички крале. Ала такава е земната слава: няма човек, пък ако ще да е най-високопоставеният, който да не е принуден, падайки отвисоко, да изостави притежанието на света*[1].

Едва изрекла тези думи, тя го сграбчила и го запокитила на земята, и то с такава жестокост, че след падането си кралят се чувствал напълно сломен и усещал как губи силата на своите крайници.

177. АРХИЕПИСКОПЪТ СЕ ОПИТВА ДА ВЪЗПРЕ АРТУР ОТ БИТКАТА

Така крал Артур узнал за бедите, които го очакват. На сутринта, още щом станал, той отишъл да изслуша утринното богослужение, след което си надянал доспехите и по възможно най-добрия начин се изповядал пред един архиепископ за всички грехове към своя Създател, за които се чувствал виновен. След изповедта и опрощението, което получил от него, той му разказал за съновиденията, споходили го през последните две нощи.

Като изслушал разказа му, архиепископът казал:

— Ха, сеньор, ако искаш да спасиш душата, личността и кралството си, върни се веднага с цялата си войска в Дувър и повикай на помощ Ланселот: той ще отвърне на твоя призив. Защото ако влезеш сега в сблъсък с Мордред, ще бъдеш смъртно ранен или убит, а за всички нас това ще бъде злочестина, която ще трае до края на света. Кралю Артуре, това са нещата, които ще те сполетят, ако влезеш в сражение с Мордред.

— Сеньор — отвърнал му кралят, — говориш ми за чудеса, като ме призоваваш да се откажа от нещо, което няма как да избегна.

— И все пак именно по този начин трябва да действаш, ако не искаш да си навлечеш беда.

Така говорел свещенослужителят в надеждата си да отклони Артур от намеренията му. Ала това не можело да стане, защото кралят се бил заклел в душата на своя баща Утерпандрагон, че няма да отстъпи, а ще влезе в сражение с Мордред.

— Кралю — рекъл тогава архиепископът, — много жалко, че не съумявам да те отклоня от това твое решение.

Кралят му казал, че няма смисъл повече да говорят по този въпрос, защото не ще се откаже от своите намерения, ако ще да му обещават всички почести на света.

178. ПРОРОЧЕСТВОТО НА МЕРЛИН

Този ден кралят с войската си се придвижвал право към полето край Солсбъри, съзнавайки, че именно тук би трябвало да се състои битката на живот и смърт, за която неведнъж са говорили Мерлин и други пророци. Като навлязъл в равнината, той казал на своите хора да спрат, защото това е мястото, където ще изчакат Мордред. Те изпълнили заповедта му и устроили своя стан, след което се заели да се подготвят по най-добрия начин за предстоящото сражение.

Вечерта, след като станал от трапезата, кралят отишъл да се поразходи, придружен от архиепископа. По някое време двамата стигнали до една висока скала*^[2]. Кралят вдигнал очи и видял, че върху нея има издълбан надпис. Веднага обърнал поглед към архиепископа и му казал:

— Сеньор, ето ти истинско чудо: върху тази скала преди много време е бил издълбан надпис. Погледни какво пише в него.

Спътникът му се загледал в надписа, в който пишело:

На това поле трябва да се състои битката на живот и смърт, след която кралство Логрия ще осиротее.

— Сеньор — обърнал се той към краля, — осмисли какво искат да ти кажат тези писмена: ако нападнеш Мордред, кралството ти ще осиротее, защото ще умреш или ще бъдеш смъртоносно ранен в нея. Друг изход от тази битка за теб няма. А за да повярваш в истинността на този надпис, аз потвърждавам, че той произлиза от ръката на самия Мерлин и че всичко, което той е предсказал, е излизало вярно, защото е имал дарбата да познава бъдещето.

— Сеньор — отвърнал му Артур, — ако не бях стигнал дотук, това, което виждам, би трябвало да е достатъчно, за да ме принуди да

се върна назад, каквито и да са били намеренията ми. Дано сега Господ да ни е на помощ, защото аз няма да си отида отгук, докато Бог не даде победата някому — било на мен, било на Мордред. Ако ме постигне беда, то ще е заради моята греховност и неумереност**^[3], тъй като аз притежавам повече доблестни рицари от Мордред.

Кралят произнесъл тези думи доста изплашен и по-разтревожен от обикновено, защото бил споходен от твърде много знамения, известяващи скорошната му смърт. Архиепископът плачел от вълнение и от безсилие, че не може да го отклони от надвисналата гибел. Артур се върнал в шатрата си. Той тъкмо бил влязъл в нея, когато пристигнал един вестител, който му казал:

— Кралю Артуре, не те приветствам, защото принадлежа на твоя смъртен враг Мордред, крал на кралство Логрия. Той държи да ти съобщи, че проявяваш голямо безразсъдство, като си навлязъл в неговите земи. Ала ако му дадеш кралската си дума, че още утре ще се върнеш с цялата си войска в страната, откъдето си дошъл, той не ще позволи да ти бъде сторено никакво зло. Но ако упорстваш, ти известява, че утре ще влезе в сражение с теб. Кажу какво решаваши, защото той не желае твоята гибел и не ще се стреми към нея, ако се съгласиш да напуснеш неговата земя.

179. РЕШИТЕЛНОСТТА НА АРТУР

Като изслушал това послание, кралят казал на вестителя:

— Иди и кажи на своя господар, че никога няма да напусна тази земя, за да я оставя на него, защото я притежавам по наследство, а ще остана, за да я защитавам, защото тя ми принадлежи, а също и за да го изхвърля от нея като предател, извършил клетвопрестъпничество. И нека Мордред да знае, че ще умре от моята ръка. Предай му това мое предупреждение. Предпочитам да вляза в сблъсък с него, отколкото да отстъпя, пък ако ще той да ме убие на бойното поле.

Вестителят не се бавил повече, а си заминал, без дори да си вземе сбогом, и препускал, докато не се озовал при Мордред, комуто разказал дума по дума всичко, което крал Артур бил заръчал да му съобщи.

— Сеньор — казал той накрая, — очевидно е, че няма начин да избегнеш войната, ако решиш да го изчакаш до утре.

— Ще го изчакам без никакво колебание — рекъл Мордред, — защото нямам по-силно желание от това да вляза в сражение с него на бойното поле.

Така се стигнало до битката, в която загинали толкова много мъже, които не заслужавали подобна участ.

[1] 176* Средновековната алегория за колелото на Съдбата често бива обвързвана с мотива за смяната на царствата (*translatio regni*). Този мотив е отзвук от пророческото тълкуване, което Даниил прави на съня на вавилонския цар Навуходоносор (вж. *Книга за Даниил*). ↑

[2] 178* За висока скала, на която е изписано пророчеството на Мерлин, че кралството на Артур ще осиротее, споменават Джефри Монмутски (*История*, глави 127–130) и Вас (*Роман за Брут*, стихове 7993–8178). Въпросната скала се свързва с мегалитите от Стоунхендж в близост до Солсбъри, които Мерлин с вълшебство е пренесъл от Ирландия, за да издигне паметници на британските князе, загинали във войната срещу саксонците. ↑

[3] 178** Артур обяснява сполетялата го трагедия от две гледни точки — християнска и куртоазна. По отношение на християнската ценностна система Артур е грешник. А според куртоазната етика изискване към добрия рицар е да има чувство за мяра (*mesura* у провансалските трубадури). Тъкмо него Артур е престъпил в своята неумереност (*outrage*) — аналог на гръцкото понятие за „хюбрис“. ↑

X БИТКАТА ПРИ СОЛСБЪРИ

180. В НАВЕЧЕРИЕТО НА СРАЖЕНИЕТО

Тази нощ бойците на крал Артур прекарвали в голям страх, защото знаели, че са далеч по-малобройни от тези на Мордред, и поради тази причина се боели от сблъсъка с тях. На всичко отгоре Мордред толкова дълго молил саксонците да го подкрепят в тази война, че те в края на краищата му се притекли на помощ; а саксонците били могъщ народ, макар да нямали бойната подготовка на воините от Логрия. Ала смъртната омраза, която изпитвали към крал Артур, ги подтикнала да преминат на страната на Мордред и техните най-влиятелни благородници се признали за негови васали с надеждата да се възползват от положението и да си отмъстят за огромните щети, които Артур им бил причинил навремето. Така и от една страна, и от друга Мордред събрал многобройна войска.

Още на разсъмване крал Артур се надигнал от леглото и отишъл да изслуша утренията. После се въоръжил и наредил цялата войска да се приготвя за битка. В нея подредил десет бойни отряда. Месир Ивен предвождал първия от тях, крал Йон — втория, крал Карадос — третия, крал Кабарентин — четвъртия, крал Агуисан — петия, Жирфлет — шестия, Лукан Виночерпеца — седмия, Сагремор — осмия и Гуиврет — деветия. Самият Артур ръководел последния, в който били събрани най-добрите му бойци. Именно на този отряд били възложени почти всички надежди, защото в него били включени повечето от доблестните мъже, които трудно можели да бъдат победени, стига да не бъдели притиснати от прекалено много противници.

181. НАЧАЛОТО НА БИТКАТА

След като събрал и разположил по този начин войската си, крал Артур насърчил всеки от пълководците да се бие храбро, защото ако излезел с чест от тази битка, никога повече нямало да се намери човек,

който да посмее да се надигне срещу него. Ето така кралят подредил своята войска.

Мордред сторил същото, ала понеже имал на разположение повече хора от крал Артур, той ги разделил на двадесет отряда, като във всеки поставил толкова хора, колкото сметнал за необходимо, както и добри рицари, които да ги предвождат. Последния отряд той попълнил с най-добрите си бойци и с рицарите, които му вдъхвали най-голямо доверие. Самият той поел ръководството му, като заявил, че с този отряд ще се опълчи на Артур, защото съгледвачите са му донесли, че кралят командвал последния от своите отреди.

В първите два отряда Мордред включил саксонски рицари, в двата следващи — рицари от Шотландия; сетне идвали уелските, които също образували два отряда, воините пък от Северен Уелс — три. Така Мордред събрал рицари от десет кралства. Те се подредили в правилен строй наред голямата равнина край Солсбъри и забелязали в далечината войските на Артур, както и знамената им, които се веели на вятъра. Бойците от Логрия стоели намясто и очаквали на седлата си приближаването на Мордред и неговата войска.

Когато разстоянието намаляло дотолкова, че позволявало да се премине в нападение, бихте могли да видите как копията се навеждат и насочват напред. Начело на своите сънародници саксонците стоял Аркан, брат на техния крал, облечен в броня от глава до пети върху бойния си кон. Като го забелязал, Ивен, който стоял начело на своите съратници и очаквал първото нападение, се втурнал с насочено напред копие. Аркан успял да го достигне със своето, но то се строшило. В замяна на това Ивен го ударил с такава сила, че пробил щита му и забил острието на копието си право в гърдите му. Сетне го блъснал мощно и го хвърлил в нозете на коня му. При падането дръжката се счупила и Аркан останал проснат на земята, ранен смъртоносно. В този миг един роднина на монсеньор Ивен се провикнал достатъчно високо, за да го чуят наоколо:

— Саксония току-що бе лишена от най-добрия наследник на короната!

Тогавя в битката се включили отредите — първият от войската на Артур срещу двата саксонски отряда. В този сблъсък човек можел

да види страхотни удари с копия, множество паднали на земята храбри рицари и също толкова коне, тичащи през полето без конници, които да ги насочват. Човек можел да види също и как земята за миг се покрива с тела на рицари, едни от които са мъртви, а други — ранени.

Така в равнината край Солсбъри*^[1] започнала битката, която предизвикала падането на кралство Логрия и на редица други държави, защото никога след това не се появили отново толкова доблестни рицари. След тяхната смърт земите останали опустошени и лишени от храбри воители, защото всички те били убити сред ужасни болки и велики страдания.

182. ПОРАЖЕНИЕТО НА САКСОНЦИТЕ

Така започнала битката, величествена и великолепа*^[2]. След като изпочупвали своите копия, воините изтегляли мечовете си и започвали да раздават мощни удари, да посичат с техните остриета шлемовете и главите на противниците си.

През този ден месир Ивен се бил храбро и нанесъл тежки поражения на саксонците. След като дълго го наблюдавал, техният крал си казал:

„Ако този човек продължава да е здрав и читав, ще бъдем разбити!“

Сетне пришпорил коня си и се понесъл в пълен галоп през най-големия кипеж на битката. Успял да удари Ивен така силно, че щитът не могъл да възпре острието на меча му, което го пронизало в левия хълбок, макар раната да не била смъртоносна. Ала в мига, в който кралят на саксонците го подминавал, месир Ивен се извъртял и така го ударил с острието на меча си, че главата му отхвъркнала и се търкулнала по земята.

Като видели своя владетел проснат на земята, саксонците закрещели от ужас и болка, а воините от Логрия, без да обръщат внимание на станалото, се втурнали срещу тях с голи мечове в ръце. Започнала страшна сеч, сред неприятелите настъпило пълно объркване и само след малко се видели принудени да се впуснат в бягство. Всеки от тях носел някаква рана — било по-невинна, било по-тежка. Ала най-важна за разгрома им се оказала смъртта на техния владетел.

Когато саксонците напуснали полесражението, търсейки спасение в бягството, воините от Логрия се хвърлили да ги преследват и по този начин се насочили към отредите от Ирландия. Ирландците пришпорили конете, за да се притекат на помощ на своите съюзници, и се устремили срещу бойците на монсеньор Ивен. Тъй като все още били свежи и отпочинали, те нанасяли тежки и силни удари, донесли смъртта на немалък брой противници. Въпреки това последните, уповавайки се на своята храброст, предпочитали да умрат, отколкото да отстъпят: преборвайки своята умора, те се опитвали да удържат на нападението.

При този наскок месир Ивен бил ранен с две копия и съборен от коня си. Той неминуемо щял да загине, а другарите му — да бъдат поголовно избити, ако не бил крал Йон, който предвождал втория отряд от войската на Артур: той се впуснал по най-бързия начин да им помогне заедно с всички бойци, които били на негово разположение. Започнала взаимна люта сеч, тежките им удари прониквали в плътта и на едните, и на другите. Хвърлени от конете си, те ту тук, ту там политали към земята, така че за кратко време можело да се види как цялата равнина се покрива с тела на убити и ранени.

Когато ирландците и хората на крал Йон стигнали до ръкопашни схватки, те си разменяли удари и някои от тях падали на земята. Крал Йон, който обикалял редиците, забелязал, че монсеньор Ивен не е на седлото, а на земята, а също и че се мъчи да се качи отново на коня, но заобиколен от неприятели, които го притискат отвсякъде, не сполучва да стори това. При тази гледка Йон се хвърлил срещу нападателите на Ивен и нанесъл тежки удари на всички, които успял да достигне. Разпилял ги и ги разгонил, независимо дали искали това, или не, накарал ги да се оттеглят, за да може месир Ивен да се качи на един кон, който самият той му дал.

183. СМЪРТТА НА КРАЛ ЙОН

Щом се качил на седлото, Ивен веднага възобновил битката, тъй като бил рицар с необикновена сърцатост. Крал Йон се обърнал към него:

— Сеньор, бъди нащрек и се пази, ако не искаш да умреш!

Месир Ивен му отговорил, че никога през живота си не се е боял да умре:

— Питам се как би могло това да се случи, защото никога страхът не е успявал да ме доведе до вцепенение и ужас.

Сетне двамата отново се хвърлили в битката и започнали да раздават тежки удари с такава бързина, сякаш изобщо не са се били този ден, и благодарение на храбростта и умението си нанесли такива поражения, че ирландците били разбити и се впуснали в позорно бягство. Ала точно в този миг един ирландски рицар се устремил към тях с островърхо копие в ръка. Ударил той крал Йон с такава сила, че щитът и ризницата не могли да го възпрат, то пронизало гърдта му от край до край и се показало откъм гърба му. После с един тласък го съборил на земята, толкова тежко ранен, че вече нямал нужда от никакъв лекар. Като видял станалото, месир Ивен бил жегнат от голяма болка и извикал:

— Ах, Господи, какво нещастие, че един толкова славен мъж си отива така без време! Ах, приятели от Кръглата маса, вашето величие ще западне много, защото днес ще бъдете лишени от не един или двама ваши сътрапезници, на които досега се дължеше голямата ѝ именитост, допринесла и за вашата слава!

Така се изразил Ивен, виждайки Йон да лежи смъртно ранен на земята. Налетял тогава той върху неговия убиец и го ударил с такава ярост, че му разцепил главата чак до зъбите, поваляйки го мъртъв на земята.

— Ето още един, който е мъртъв, ала това няма да върне живота на този славен рицар!

184. КРАЛ КАРАДОС Е СМЪРТНО РАНЕН

Виждайки господаря си мъртъв, рицарите на крал Йон заоплаквали своята несрета и злочестини и изоставили преследването, за да се отдадат на ридания и стенания.

Когато бягащите забелязали, че преследвачите им са се спрели край този труп, те веднага отгатнали, че рицарят, когото оплакват, ще да е важна личност. Това обаче не им вдъхнало страхопочитание, а точно обратното, те се обърнали и се втурнали да нападнат отдалите се на скръб противници. Щом ги достигнали, те им нанесли смъртоносни удари и убили голям брой от тях. Щели дори да ги избият до крак, ако бойците от третия отряд не им се притекли на помощ, виждайки, че клането е поголовно. Когато крал Карадос, който предвождал отряда,

забелязал, че скръбта на тези воители е за убития от противниците крал Йон, той казал на своите:

— Сеньори, сега ще влезем в тази битка и аз не знам какво ме очаква в нея. Ако бъда убит, моля ви в името на Господ Бог да не допускате това да проличи, защото тогава неприятелите ще се сдобият със смелост и самоувереност.

Така говорел крал Карадос, когато тръгвал на бой. Врязал се той веднага в редиците на неприятелите и повел битката толкова умело, че всички се възхищавали от голямото му мъжество. Забележителните му подвизи принудили ирландците да обърнат гръб и да потърсят спасение в бягството. Бойците на Карадос избили такъв голям брой противници, преди те да получат помощ, че цялата равнина се покрила с трупове.

Ала когато високопоставените благородници от Шотландия видели разгрома, който техните съратници претърпели, те не могли повече да търпят това положение, а се устремили срещу воините на Карадос. Владетелят на Шотландия Хелиад, удостоен неотдавна от Мордред с тази почетна титла, се насочил срещу Карадос, който изпъквал сред своите с пищността и изработката на доспехите си. Достатъчно храбър, за да се мери с най-добрите рицари на света, последният не понечил да го избегне. Двамата се сблъскали с такава мощ, ударили се взаимно с такава сила, че пробихи щитовете си и се пронизали с копията, чиито върхове се показали откъм гърбовете им, а после се строполили на земята така безсилни, че никой нямал възможността да се подиграе на другия, защото и двамата били смъртно ранени.

Бойците от отредите и на единия, и на другия скочили от двете страни, за да помогнат на своите господари и да затруднят противниците си. Някои от хората на Карадос успели да се доберат до тялото на Хелиад, но видели, че душата е напуснала тялото му. Други започнали да свалят доспехите на краля си и да го питат как е.

— Моля ви само за едно — отвърнал им той, — да отмъстите за смъртта ми, защото знам, че няма да изкарам до деветия час. Ала, за Бога, не позволявайте по никакъв начин това да си проличи, защото нашите може да се обезсърчат и щетите още повече да нараснат. Свалете ми само ризницата и ме пренесете на щита до ей онзи хълм, където ще мога да умра на спокойствие.

Бойците изпълнили волята му и го отнесли на хълма, съсипани от мъка, защото изпитвали голяма обич към него. Щом го положили под едно дърво, той им заръчал:

— Връщайте се в битката и ме оставете тук под охраната на четирима бойци, а вие се постарайте да отмъстите по възможно най-добрия начин за моята смърт. Ако някой от вас съумее да излезе от битката здрав и читав, моля го да отнесе тялото ми в Камелот и да го погребете в църквата, в която лежи месир Говен.

Всички му обещаха, а после го попитали:

— Сеньор, мислиш ли, че в тази битка ще претърпим чак толкова поражение, за каквото споменавах?

— Уверявам ви — отвърнал им той, — че откакто християнството се е установило в кралство Логрия, никога не се е провеждала битка, в която да са загивали толкова много доблестни мъже, колкото ще загинат в тази. Тя е последната, която ще се състои по времето на крал Артур.

185. КЛАНЕТО

Като чули тези думи на Карадос, неговите хора го оставили и се върнали към сражението. Бойците на този крал, както и тези на крал Йон воювали толкова сърцато, че шотландците, ирландците и саксонците в края на краищата били разгромени. Ала воините от първите три отряда на крал Артур също претърпели големи загуби и половината от тях лежали мъртви, след като в тежките сражения, в които взели участие, те успели да разбият шест от отредите на Мордред, за да се насочат след това и срещу войските, дошли от Уелс.

Но и в двата уелски отряда не липсвали храбреци, изгарящи от нетърпение да се хвърлят в битката, на които им тежало да стоят бездейни настрана толкова дълго. Понеже все още не били взели участие в битката, докато хората на Артур се чувствали омаломощени от нанесените и понесените удари, уелските бързо успели да хвърлят от конете голяма част от противниците си.

В този сблъсък месир Ивен бил съборен на земята и от изтощение останал дълго да лежи в несвяст. Точно тогава хората на Мордред започнали преследването на бойците от Артуровата войска. При това нападение повече от петстотин рицари преминали над тялото

на Ивен, причинявайки му най-силното угнетение, каквото бил изпитал през целия ден и отнемайки му и последните сили.

В края на краищата хората на Артур били принудени да отстъпят с бягство. Когато видял, че търпят поражение, крал Кабарентин от Корнуел казал на своите:

— Сега — срещу тях! Нашите търпят поражение!

В този момент четвъртият отряд от Артуровата войска започнал отстъпление. Ако бяхте там, щяхте да чуете как отвсякъде ехтят бойни викове, и да видите как рицари падат в нозете на своите коне — едни мъртви, а други ранени. И никога не бихте могли да видите толкова свирепа битка, участниците в която да изпитват подобна смъртна ненавист. Когато копията се строшавали, те грабвали мечовете и си нанасяли страховити удари, раздробявайки шлемовете на неприятелите си на парчета и пробивайки щитовете им. Хвърляли се един друг от конете, настървени да предизвикат смъртта на своя противник.

Мордред не закъснял да изпрати два ескадрона, за да подпомогне своите хора. Когато крал Агуисан, който ръководел петия отряд, ги видял да нахлуват на бойното поле, той се обърнал към своите с думите:

— Да отидем колкото се може по-надалеч и да нападнем онези, които са се отделили от основните войски. Недейте да се разсейвате с никой друг, преди да сте се добрали до тях. Щом се приближите, ударете ги така, че да загубят ума и дума.

Каквото им наредил, това и било изпълнено. Преминали те покрай неприятелите, които им посочил, и връхлетели отредите, отдалечили се от основните сили на Мордред. От ударите на копията из цялата околност се разнасял такъв оглушителен трясък, че дори ако Божия гръмотевица паднала наблизко, никой така и нямало да я чуе. Ако бяхте там, можехте да видите как при първия сблъсък повече от петстотин души се строполили на земята и как войските на Мордред започнали да търпят големи загуби. Така битката се пренесла на две места едновременно, по-жестока от всеки друг път.

След като изпочупили копията си, бойците на Агуисан изтеглили мечовете и се нахвърлили върху своите противници, удряйки ги навсякъде, където можели да ги достигнат. Те пък от своя страна се защитавали много добре и избили голяма част от нападателите. Докато обикалял редиците на своите с гол меч в ръка, крал Агуисан вдигнал поглед и съгледал тежко ранения монсеньор Ивен, който се мъчел да се качи на коня, ала неприятелите го поваляли отново и отново.

Кралят тутакси се понесъл към него с най-голямата бързина, на която жребецът му бил способен. Враговете, които били обкръжили монсеньор Ивен, за да го убият, били четирима. Както препускал в пълен галоп, Агуисан така ударил по главата единия от тях, че шлемът не издържал и желязото се забило в главата на противника му. Сетне нападнал останалите, врязвайки се с коня в тях, за удивление на всички, които се питали откъде му идва подобна храброст.

Такива били доблестните изяви на крал Агуисан, благодарение на които той успял да отърве монсеньор Ивен от всичките му нападатели, да му доведе кон и да му помогне да се качи на него. Щом се озовал на седлото, колкото и да бил уморен, той отново се впуснал в битката и извършил множество подвизи, които предизвикали всеобщото удивление, особено като се има предвид и какво бил свършил преди това.

Така около третия час в битката се включили всички отреди освен двата последни — предвожданият от крал Артур и ръководеният от Мордред. Кралят изпратил един младеж на съседен хълм, за да види с колко души разполага Мордред в своя отряд. След като се качил на хълма, за да изпълни нареждането, младежът се върнал при него и му казал в пълна тайна:

— Сеньор, в неговия отряд има два пъти повече бойци, отколкото в твоя.

— Наистина — рекъл кралят — това е голяма беда! Дано Господ ни е на помощ, защото инак всички ще бъдем избити и унищожени.

Тогавя съжалил за своя племенник монсеньор Говен и казал:

— Ха! Драги племеннико, колко сте ми нужни ти и Ланселот! Де да бе волята на Господ такава, че да бъдете сега край мен и двамата в пълно бойно въоръжение. Тогавя и с Божията помощ, и с вашата храброст, на която толкова пъти съм бил свидетел, ние непременно щяхме да спечелим честта на победата в тази битка. Ала, скъпи мой

племеннико, боя се, че постъпих съвършено неблагоприятно, като не те послушах, когато ми каза да се обърна за помощ към Ланселот в борбата срещу Мордред, защото знам отлично, че ако го бях повикал, той щеше да дойде на драго сърце, без да се замисли.

187. КРАЛ АРТУР НАСЪРЧАВА СВОИТЕ ЗА БОЙ

Крал Артур произнесъл тези думи много развълнуван. Сърцето му като че ли отгатвало какво крушение очаква и него, и цялата му компания. Въоръжен с отлични и разкошно изработени оръжия, той отишъл при рицарите от Кръглата маса, които в неговия отряд били седемдесет и двама.

— Сеньори — рекъл им той, — тази битка ще е най-унищожителната от всички, които съм видял през живота си. За Бога, умолявам ви като братя и съратници от Кръглата маса, дръжете се един за друг, защото ако сторите това, никой не ще може лесно да ви надвие. Неприятелите ни са много — двама техни срещу един наш, и са добре подготвени за битка, което ги прави още по-опасни.

— Господарю — отвърнали му те, — не се бой, а се дръж, без да трепнеш, на седлото, защото вече се вижда как Мордред се носи срещу нас в пълен галоп. И не се безпокой, защото прекаленият страх няма да доведе до нищо добро нито за нас, нито за теб.

Тогава издигнали пред себе си кралското знаме и разположили край него сто, че и повече рицари да го пазят. А Мордред, който водел четиристотин рицари, подбрани измежду най-храбрите, казал на своите хора:

— Ще се отделите от нас и ще се насочите право към ей онзи хълм. Като отидете там, ще тръгнете обратно през ето тази долина, и то с възможно най-спокойния ход. Щом излезете отново на полето, пришпорете конете в такъв галоп, че устремът ви да помете всички пазители на знамето и никой от тях да не остане на седло. Вярвайте, че ако успеете в това нападение, хората на краля ще бъдат толкова изплашени, че няма да могат да се съпротивляват, а ще потърсят спасение в бягството, защото няма да имат знак, който да ги държи заедно и обединява.

Те му казали, че ще сторят това на драго сърце, още повече, че това е заповед.

Тогава отрядът на Мордред се втурнал към този на краля. Войските се сблъскали с наведени напред копия. При това нападение бихте могли да си помислите, че цялата земя ще пропадне, защото тропотът и трясъкът от стълкновението между рицарите били толкова силни, че се чували от две левги разстояние.

Крал Артур, още щом разпознал Мордред, се понесъл срещу него, Мордред също не останал намясто. Сблъскали се като храбри и достойни рицари. Пръв Мордред ударил краля така, че му пробил щита, но ризницата била яка и той не успял да разкъса дори една халкичка от нея. Копието му станало на трески, ала кралят дори не помръднал на седлото си. С цялата мощ и твърдост, която му била присъща, с цялото си умение да борава с копието, той така ударил противника си, че с едно движение хвърлил на земята и него, и коня му. Друга вреда обаче не му причинил, защото въоръжението на Мордред било отлично.

Тогава, в желанието си да пленят Мордред, хората на Артур напуснали строя и се скупчили край него. Ала за да го отърват, скочили две хиляди облечени от глава до пети в желязо воители, сред които нямало такъв, който от любов към Мордред да не изложи живота си на смъртна опасност. Ако бяхте там, щяхте да видите как се дават и получават несчетен брой удари, как рицари умират в неизброими количества. Около падналия кипяла такава битка, че за няколко мига бихте могли да видите как повече от сто души рухват на земята и сред тях няма дори един, който да не е убит или смъртно ранен.

И все пак поради това, че броят на защитниците се увеличавал с прииждането на нови и нови подкрепления откъм тила, Мордред отново бил качен на коня въпреки съпротивата на неприятелите. Междувременно той получил на три пъти лично от ръката на краля толкова силни удари, че и най-слабият би бил достатъчен да извади извън строя всеки друг. Ала Мордред бил добър и храбър рицар. Устремил се тогава той към крал Артур, за да си отмъсти, посрамен до немай-къде от това, че бил съборен от коня пред очите на своите воители. Кралят не си и помислил да избегне сблъсъка, а точно обратното, насочил коня към него. Със своите режещи мечове двамата си разменили толкова мощни удари, че останали напълно зашеметени

и едва се удържали на седлата. И ако не се били вкопчили в гривите на своите коне, нямало начин да не паднат на земята. Ала конете били силни и ги раздалечили на повече от петдесет метра разстояние.

189. СМЪРТТА НА ИВЕН

Схватката между войските веднага била подновена, величествена и великолепа. Галгантен Уелсеца, храбър и умел рицар, се устремил срещу Мордред, ала той, вбесен от ставащото, го ударил с всички сили и му отсякъл главата. Това било голямо нещастие, защото Галгантен винаги се отличавал с върнатата си служба на крал Артур.

Последният, виждайки Галгантен на земята, дал обет да отмъсти за него. Затова се втурнал към Мордред и тъкмо се канел да го поразии, един рицар от Нортумберландия ненадейно го нападнал от страни и насмалко да му нанесе тежка рана, ако не била ризницата, която издържала на удара — нито една халка от нея така и не била разкъсана. Кралят обаче се озовал под корема на коня.

Месир Ивен, който бил редом със своя владетел, видял този удар и се провикнал:

— Ха! Господи! Що за нещастие един толкова славен мъж да бъде хвърлен така безславно на земята!

Сетне се устремил към рицаря от Нортумберландия и го ударил толкова мощно със своето късо и яко копие, че въпреки доспехите пронизал с острието цялото му тяло. При падането копието се строшило, а Ивен се върнал при краля и преодолявайки съпротивата на неприятелите, му помогнал отново да се качи на седлото.

Като видял краля отново на кон, Мордред изпаднал в такава ярост, че за малко да изгуби свят. Налетял той тогава на Ивен, държейки меча си с двете си ръце. Ударът, който му нанесъл, бил толкова тежък, че разсякъл шлема и железния му капюшон и проникнал в главата му чак до зъбите. Ивен се сгромолясал мъртъв на земята и това била много болезнена загуба, защото по онова време всички смятали Ивен за храбър рицар и добродетелен мъж.

190. БАЩА И СИН СЕ УБИВАТ ВЗАИМНО

Като видял този удар, крал Артур се провикнал:

— Ха! Господи! Защо позволяваш такива неща? Как е възможно най-гнусният предател да убие един от най-доблестните рицари на света?

Отговорил му Сагремор Щуравия:

— Господарю, това са игрите на Съдбата! Сега можеш да видиш на каква непосилна цена ти е продала тя необикновените блага и великите почести, на които си се радвал досега, защото е дошло време да ти отнеме най-добрите приятели. Дано да даде Господ да не стане и по-лошо!

Докато разговаряли за монсеньор Ивен, двамата били изненадани от мощен вик, идващ откъм гърба им — вика на четиристотинте рицари на Мордред, които тръгнали в нападение срещу кралското знаме. Ако присъствахте на тази схватка, щяхте да видите как копия се трошат и воители падат мъртви и ранени на земята. Ала хората на Артур, храбри и опитни рицари, устояли толкова добре, че още при първия сблъсък убили повече от стотина свои противници.

Сетне и нападатели, и отбраняващи се изтеглили своите мечове. Последвала градушка от удари, нанесени с всички сили, поголовна сеч и падащи на земята убити тела. Хората на Артур, пазещи знамето, се сражавали толкова самоотвержено, че от четиристотинте души от засадата на Мордред оцелели само двадесет: всички останали били убити или посечени, преди да е настъпил деветият час.

Ако присъствахте на полесражението, щяхте да видите цялото поле осеяно с трупове и неизброимо множество ранени. Малко след деветия час схватката вече клоняла към своя край, защото от всичките сто хиляди души, които влезли в нея, били останали да се държат едва триста. Рицарите от Кръглата маса били избити почти до крак, с изключение на четирима, защото повече от всички други се излагали на опасността, която смятали за изключително голяма. Единият от оцелелите бил крал Артур, вторият — Лукан Виночерпеца, третият — Жирфлет, и четвъртият — Сагремор Щуравия. Ала последният бил толкова тежко ранен и в ръцете, и в краката, че едва успявал да се задържи на седлото.

Тогава Мордред се нахвърлил върху Сагремор и пред очите на краля го ударил толкова жестоко, че главата му отхвъркнала от раменете. Като видял това, кралят болезнено извикал:

— Ха! Господи! Защо позволяваш да повяхва моята земна сърцатост? Заради този удар Ти давам обет, че ей сега ще умре един от двама ни: или аз, или Мордред!

Грабнал тогава едно огромно копие и така пришпорил коня си, че той препуснал в пълен галоп. Мордред пък, разбирайки, че кралят не копнее за нищо друго, освен за неговата смърт, не се помъчил да избегне сблъсъка, а полетял насреща му на своя кон. Артур го ударил с такава мощ, че разкъсал ризницата му и пронизал цялото му тяло със своето копие. В разказа дори се твърди, че когато изтръгнал обратно оръжието си от тялото му, един слънчев лъч преминал през отвора на раната и бил видян съвсем ясно от Жирфлет, а местните хора казвали, че това било знамение за гнева на Господ Бог*[3].

Като усетил силата на този удар, Мордред веднага разбрал, че е смъртно ранен. Единственото, което успял да направи, било да стовари своя меч върху шлема на краля с такава ярост, че той проникнал чак до черепа и дори отсякъл парче от костта му. При този удар кралят бил толкова зашеметен, че паднал от коня почти едновременно с Мордред. И двамата се чувствали толкова зле, че нямали сили да се надигнат, а останали да лежат един до друг.

[1] 181* Равнината край Солсбъри е разположена на хълмисто плато, северозападно от днешния град Солсбъри. Там се намират и мегалитите на Стоунхендж. ↑

[2] 182* Според *Историята* на Джефри Артур води три сражения срещу Мордред. По време на третото Мордред бива смъртно ранен, но не от Артур. Кралят също получава тежка рана и бива отведен на остров Авалон, където оздравява. Авторът на *Смъртта на крал Артур* обединява трите сражения в едно, описано в жанровата стилистика на епопеята. Ще отбележа също, че *Историята на британските крале* не споменава за Ланселот. ↑

[3] 190* В християнската традиция Христос често бива отъждествяван със слънцето или със слънчев лъч. *Откровение на апостол Йоан* (1:16) го описва с двуостър меч в уста и с лице, сияещо като слънце. Мотивът се среща в редица средновековни стъклописи и миниатюри от епохата на романския стил (XI-XII в.). Вж. Marie-Madeleine Davy, *Initiation à la Symbolique Romane (XIIe siècle)*, Paris, Flammarion, 1964, p. 217–220. *Търсенето на Светия Граал* описва

появата на Светия Дух сред артуровото общество като слънчев лъч, изпълнил залата с рицарите (с. 42). ↑

XI СМЪРТТА НА АРТУР

191. ЧЕРНИЯТ ПАРАКЛИС

Така бащата убил своя син, а синът ранил смъртоносно баща си.

Когато хората от свитата на Артур го видели да лежи на земята, те се преизпълнили с такава покруса, че никое човешко сърце не би могло да си представи тяхната болка.

— Господи! — казвали си те. — Защо позволи да се състои тази битка?

Сетне се нахвърлили срещу войската на Мордред, както и тя — срещу тях. Битката на живот и смърт се възобновила и към времето за вечерня единствените оцелели били Лукан Виночерпеца и Жирфлет.

Виждайки последствията от битката, те се облели в сълзи и занареждали:

— Ха! Господи, имало ли е смъртен човек, който да изпитва такава болка? Ах, зловеща битка, колко сираци остави ти и тук, и в много други страни, колко вдовици! Ах, злокобен ден, защо се вдигна, за да хвърлиш в покруса кралство Велика Британия, чиито синове бяха прочути из целия свят с храбростта си, а сега лежат избити за всеобща тъга и нещастие? Ха, Господи, какво още можеш да ни отнемеш? Тук пред очите ни лежат мъртви всички наши приятели!

След като дълго време се отдавали на скръб и стенания, те найсетне се приближили до краля и го попитали:

— Господарю, как се чувстваш?

— Остава ми само да се кача на коня и да се отдалеча от това място — отвърнал им той. — Чувствам, че краят ми приближава, и не искам да умра сред моите неприятели.

И наистина се качил с доста голяма лекота на коня си, след което тримата напуснали бойното поле и поели право към морето. Яздели така, докато стигнали до един параклис, наречен Черния параклис. За да отслужва литургия, в него всеки ден идвал един отшелник, живеещ в близката горичка. Кралят слязъл от коня, същото сторили и другите двама, след което снели седлата и юздите на конете си. Кралят влязъл в

църквичката, коленичил пред олтара и започнал да реди молитвите, които знаел. Останал така чак до сутринта, без да помръдва оттам и без да престава да се моли на Господ Бог да се смили над воините, избити през изминалия ден. Докато се молел, плачел толкова силно, че спътниците му ясно дочували неговите ридания.

192. СБОГОМ НА ЕСКАЛИБУР

И тъй, цялата нощ крал Артур прекарал в молитви и молебствия. На сутринта Лукан, който се намирал зад него, видял, че кралят не помръдва. Тогава през плач му казал:

— Ах, кралю Артуре, колко ни е мъчно за теб!

Като чул тези думи, кралят мъчително се изправил, притиснат от тежестта на доспехите си. Прегърнал тогава Лукан, който бил без оръжия, и го притиснал толкова силно в обятията си, че сърцето му се пръснало. Не успял нещастникът да пророни и дума, а душата напуснала тялото му.

Дълго време двамата останали така, додето кралят най-сетне не го пуснал от прегръдката си, без да знае, че спътникът му е мъртъв. Ала Жирфлет го погледнал и видял, че изобщо не помръдва, и си дал сметка, че кралят го е задушил. Тогава застенал и занареждал:

— Ах, господарю, как можа да сториш това нещо? Та ти уби Лукан!

При тези думи кралят потреперил. Огледал се и видял, че виночерпецът му лежи мъртъв на земята. Скръбта му се удвоила и казал на Жирфлет с печално и безутешно изражение:

— Жирфлете, Съдбата, която дотук винаги ми е била майка, сега ми стана мащеха*^[1]. Тя иска да прекарам остатъка от моя живот в болка, мъка и тъга.

Сетне наредил на Жирфлет да оседлае и обуздае конете, което той и сторил. Кралят яхнал коня си и се отправил към морето, където пристигнал около пладне. Слязъл тогава на брега, снел меча от пояса си и го изтеглил от ножницата.

— Ескалибур — възкликнал той — мой прекрасен, мой скъпоценен меч, най-добър на света след „Меча с удивителния портупей“**^[2], днес ти ще изгубиш своя притежател. Къде ще намериш воин, който да те използва така добре като мен, освен може

би ако той не се казва Ланселот? Ха! Ланселоте, най-добродетелни човеко на света и най-добър рицарю, дано е по волята на Иисус Ескалибур да попадне в твоите ръце и аз да науча за това! Тогава на душата ми вече ще е по-спокойно.

Сетне повикал Жирфлет и му казал:

— Качи се на онзи хълм, откъдето ще забележиш едно езеро. Хвърли в него моя меч, защото не искам да остава в това кралство. Боя се да не би лошите ми наследници да се сдобият с него***[3].

— Сеньор — отвърнал му Жирфлет, — ще изпълня заповедта ти, но много бих искал, ако ти бъде угодно, да ми го подариш.

— Не — отказал му кралят. — Ти не ще можеш да го използваш, както трябва.

Тогава Жирфлет се качил на хълма и като видял в подножието му езерото, извлякъл меча от ножницата и започнал да го разглежда. Видял му се толкова красив и як, че започнал да си мисли колко жалко би било да го хвърли в това езеро, както искал кралят, защото така той щял да бъде изгубен за поколенията. Решил, че ще бъде много по-добре, ако хвърли своя и каже на краля, че е сторил това с Ескалибур. Затова изтеглил своя меч и го хвърлил в езерото, а на негово място поставил кралския. Сетне се върнал при своя владетел и му казал:

— Сеньор, изпълних нареждането ти и хвърлих твоя меч в езерото.

— И какво стана тогава? — попитал го кралят.

— Господарю, не видях нищо особено — отвърнал му Жирфлет.

— Ха! — възкликнал кралят. — Ти ме разочароваш! Върни се и хвърли моя меч, защото очевидно все още не си сторил това.

Жирфлет се върнал при езерото, изтеглил меча от ножницата, но вместо да го хвърли, започнал да се тюхка, казвайки си, че ще бъде много жалко, ако загуби такава скъпоценност. Решил, че ще се задоволи да хвърли във водата ножницата, а меча, който може тепърва добре да послужи, ще задържи било за себе си, било за някой друг. Метнал ножницата в езерото и скрил меча под едно дърво, след което се върнал при Артур и му казал:

— Господарю, сега вече изпълних твоята заповед.

— И какво видя да става? — попитал го кралят.

— Сеньор, не видях нищо, което не би трябвало да виждам — отвърнал Жирфлет.

— Ха! — ядосал се кралят. — Ти още не си го хвърлил! Защо се мъчиш така да ме заблудиш? Върви, хвърли го във водата и ще видиш какво ще се случи, защото той няма да изчезне, без да изпрати голямо знамение.

Като видял, че ще трябва да изпълни кралската воля, Жирфлет се върнал на мястото, където бил оставил меча, взел го в ръцете си, захванал се да го разглежда, натъжен, след което занареждал:

— О, меч як и красив! Колко жалко, че няма да попаднеш в ръцете на никой рицар!

Сетне го запратил в езерото, колкото можел по-далеч и във възможно най-дълбоките му води. И тъкмо когато мечът щял да докосне водата, Жирфлет видял как от езерото се показала една ръка, стърчаща до лакътя, ала тялото, на което принадлежала, така си и останало невидимо. Ръката сграбчила меча за дръжката и го размахала три или четири пъти****[4].

193. КОРАБЪТ НА ДАМИТЕ

След като Жирфлет станал свидетел на това чудо, ръката изчезнала във водата, отнасяйки със себе си и меча. Той дълго останал в очакване дали няма да се покаже отново, но виждайки, че само си губи времето, се отдалечил от езерото и отишъл при краля. Казал му, че е хвърлил меча във водата, и му разказал видяното.

— Бог ми е свидетел — рекъл тогава кралят, — знаех си, че краят ми неумолимо приближава.

Сетне изпаднал в размисъл и от това очите му се изпълнили със сълзи. Немалко време прекарал така, след което рекъл на Жирфлет:

— Сега трябва да си вървиш и да ме оставиш тук. Знай, че докато си жив, никога повече няма да ме видиш.

— В никакъв случай! — възразил Жирфлет. — Няма да се разделя с теб за нищо на света.

— Не, ще го направиш! — смъмрил го кралят. — Инак ще те намразя със смъртна омраза.

— Господарю — не се примирявал Жирфлет, — как бих могъл да те оставя тук съвсем сам, след като ми казваш, че никога повече няма да те видя?

— Трябва да постъпиш, както ти заповядвам. Заминавай бързо, заклевам те в името на приятелството, което имаше между нас.

Пред тази така блага и човечна молба Жирфлет отстъпил:

— Господарю — казал той, — ще направя, каквото искаш от мен, но с неизразима тъга. Кажи ми само, моля ти се, мислиш ли, че ще те видя отново един ден.

— Не — отвърнал му кралят. — Можеш да бъдеш сигурен в това.

— И къде мислиш да отидеш, господарю?

— Това вече няма да ти кажа — бил отговорът на крал Артур.

Давайки си сметка, че няма да изкопчи нищо повече от него, Жирфлет се качил на коня и се разделил с краля. В този миг от небето завалял проливен дъжд — едно забележително знамение — и продължил, докато Жирфлет не се качил на хълм, отстоящ на около половин левга от мястото, където лежал кралят. Там той се спрял под едно дърво в очакване дъждът да спре, и се загледал в посоката, където бил оставил Артур. Тогава видял как от морето пристига кораб, пълен с дами. Щом пристанал на брега, точно до мястото, където се намирал кралят, дамите се приближили към борда му. Първата от тях държала за ръка Моргана, сестрата на Артур. Тя започнала да зове краля, канейки го да се качи на кораба. Като забелязал сестра си, той станал от мястото си и се качил на кораба, носейки доспехите си и водейки коня си за юздата.

Жирфлет, който проследил случилото се от билото на хълма, тръгнал да се връща обратно, препускайки в пълен галоп, додето не се озовал на морския бряг. С пристигането си различил крал Артур, който стоял сред дамите, разпознал и феята Моргана, с която се бил срещал няколко пъти. Тогава корабът се отдалечил на повече от осем изстрела с арбалет. Разбирайки, че е изгубил завинаги своя крал, Жирфлет слязъл на брега и се отдал изцяло на болката си. В това състояние останал там през целия ден и цялата нощ, без нито да яде, нито да пие.

194. ГРОБЪТ НА КРАЛ АРТУР

На сутринта, когато започнало да се развиделява, слънцето изгряло, а птичките подхванали своите песни, натъженият Жирфлет се качил на коня и напуснал тези места, яздейки, додето не се озовал в близка горичка.

В нея живеел един отшелник, когото Жирфлет познавал. Отишъл той в обителта му и останал при него в продължение на два дена,

чувствайки се болен от непоносимата скръб, която изпитвал. През това време разказал на отшелника какво се случило с крал Артур.

Два дена по-късно се разделил с него и се отправил към Черния параклис, за да разбере дали вече са погребали Лукан Виночерпеца. Пристигнал там около пладне и слязъл от коня пред входа на параклиса, завързал животното за едно дърво и влязъл вътре.

Още с влизането си забелязал пред олтара две много красиви и богато изработени гробници, ала едната била по-разкошна от другата. Върху по-бедната се четял следният надпис:

Тук лежи Лукан Виночерпеца, когото крал Артур
задуши под тежестта на тялото си.

На по-красивата гробница надписът казвал:

Тук лежи крал Артур, който благодарение на своята
храброст подчини дванадесет кралства.

Жирфлет прочел този надпис и се строполил в несвят върху гроба. Като дошъл на себе си, той целунал благоговейно гробницата и се отдал на скръбта си. Останал там чак до вечерта, когато се появил свещеникът, отслужващ литургиите в параклиса. Жирфлет го попитал:

— Отче, вярно ли е, че крал Артур е погребан тук?

— Да, вярно е, драги приятелю — отвърнал отшелникът. — Тленните му останки бяха донесени тук от едни непознати за мен дами.

Жирфлет веднага разбрал, че това били същите дами, които го взели при себе си на кораба. Тогава заявил, че щом неговият господар е напуснал този свят, и той не ще остане повече в него, след което помолил отшелника да го приеме в своята обител.

195. ДВАМАТА СИНА НА МОРДРЕД

Така Жирфлет се замонашил и започнал да служи в Черния параклис, но не задълго, защото надживял крал Артур само с

осемнадесет дни.

Докато Жирфлет пребивавал в отшелническата обител, наоколо се появили двамата сина на Мордред, които били оставени от баща си в Уинчестър със заръка да охраняват града. Двата били храбри рицари. Веднага щом узнали за смъртта на своя баща, както и за кончината на крал Артур и на другите благородници, загинали в битката при Солсбъри, те извели всички стражници от Уинчестър, за да присвоят земите в цялата околност. В тези свои деяния те не срещнали никаква съпротива, защото всички доблестни рицари от страната загинали в битката между Артур и Мордред.

Що се отнася до кралицата, когато узнала за смъртта на крал Артур и за безчинствата на братята, тръгнали да присвоят страната, тя се уплашила да не я убият, в случай, че се доберат до нея. Затова и побързала да надене монашеските одежди.

[1] 192* Артур оплаква със същите думи смъртта на племенника си Говен (фрагм. 172). ↑

[2] 192** В *Търсенето на Светия Граал* (с. 330–331) въпросният меч, чийто първи притежател е бил израилският цар Давид, е предаден на Галаад, съвършения рицар, комуто е отредено да завърши търсенето на Граала. ↑

[3] 192*** Авторът на *Смъртта на крал Артур* с положителност познава *Песен за Роланд* (II пол. на XI в.) — най-популярната епическа поема във Франция. Там в предсмъртния си час героят се опитва да счупи в една скала меча си Дюрандал, за да не попадне той във вражески ръце. И в двете творби мечът се явява символичен двойник на героя. Затова трябва да сподели неговата съдба — да изчезне заедно с него. ↑

[4] 192**** Мотивът за меча на Артур, хвърлен в езерото, не се среща в творбите на Джефри Монмутски, Вас, Робер дьо Борон и Лайамон. Той кореспондира обаче с мотива за небесната ръка, която в края на *Търсенето на Светия Граал* (с. 399) отнася Граала, и за копието, с което Христос е бил прободен на кръста. ↑

XII БИТКАТА ПРИ УИНЧЕСТЪР

196. ЛАНСЕЛОТ ПРИСТИГА ВЪВ ВЕЛИКА БРИТАНИЯ

Докато се разгръщали тези събития, един вестител от Логрия намерил Ланселот в град Гон и му донесъл новини за Артур, разказвайки му как е загинал в битката и как впоследствие двамата сина на Мордред са сложили ръка върху цялото кралство. Тези новини причинили на Ланселот неизмерима мъка, защото обичта му към крал Артур наистина била голяма. Не по-малка била и мъката на всички храбри рицари в Гон.

Тогава Ланселот, тласкан от голямата ненавист, която бил затаил към Мордред и синовете му, се посъветвал с двамата крале как да постъпи с предателите и узурпаторите.

— Сеньор — отвърнал Боорт, — ще ти кажа какво ще направим: ще съберем всичките си хора отблизо и отдалеч, а после ще тръгнем на поход и ще преминем във Велика Британия. Щом пристигнем там, не тръгнат ли синовете на Мордред да бягат, това ще означава, че ги чака сигурна смърт.

— Сеньор, наистина ли си на това мнение? — попитал Ланселот.

— Сеньор, не виждам как другояче можем да си отмъстим.

Свикали те своите хора от кралство Беноик и кралство Гон, така че само за петнадесет дни събрали повече от двадесет хиляди души — пехотинци и конници. Сборното им място било град Гон.

Кралете Боорт и Лионел, придружени от Ланселот и Хектор, потеглили на път със своите свити и напуснали Гон, отправяйки се към морето. Там намерили очакващите ги кораби, на които те побързали да се натоварят. Вятърът бил попятен и затова още същия ден стъпили на британска земя.

Добрали се до нея невредими, те изпитали голяма радост от пристигането си в тази страна, разположили се на морския бряг и се отдали на пищно празненство.

На другия ден двамата сина на Мордред научили, че Ланселот е стъпил на техния бряг и води със себе си многобройна войска. Тази новина ги изплашила, защото се боели от него повече от всеки друг. Дватама се посъветвали какво да правят, и решили да влязат в сражение на открито поле с него. Оставяли на Господ Бог да дари победата, на когото Сам пожелае: инак предпочитали да умрат в сражението, а не да бягат от единия край на страната до другия.

Тръгнали тогава да изпълнят своите намерения и събрали хората си в Уинчестър. За целта успели да принудят всички благородници в кралството да им дадат клетва за вярност.

Събрали веднъж войската си, един вторник на сутринта те напуснали Уинчестър. Съгледвач веднага им съобщил, че Ланселот се придвижва насреща и че разстоянието помежду им не е повече от пет английски левги; затова можело да се очаква, че ще влязат в битка някъде около третия час на деня.

197. СМЪРТТА НА ГЕНИЕВРА. БИТКАТА ПРИ УИНЧЕСТЪР

Получавайки тези новини, те отговорили, че очакват Ланселот с непоколебим дух и ще се бият с него, защото не е възможно да избегнат сражението. Сетне слезли от конете, за да им позволят да си поотдъхнат.

От своя страна Ланселот продължавал да се придвижва заедно със своята свита. Ала бил много натъжен, защото в деня, в който предстояло да се състои битката, до него достигнало известието, че дамата на сърцето му, кралица Гениевра, е починала преди три дни. Никога благородничка не била постигана от по-красив край, не се обръщала към Господ Бог с по-искрено покаяние и не отправяла към Него по-красноречиви благодарности. Вестта за смъртта ѝ силно опечалила Ланселот.

Ето защо той вървял към Уинчестър, изпълнен с горчивина и болка. Когато застиналите в очакване неприятели го видели и да се приближава, те се качили на конете и предприели нападение срещу него. В този сблъсък бихте могли да видите много рицари да умират, хвърлени от своите коне, много коне да бъдат избивани и много жребци да препускат на воля, докато господарите им лежат проснати на земята, а душите им една подир друга напускат телата им.

Битката продължила до деветия час, тъй като в нея и от едната, и от другата страна участвали много бойци. Към деветия час старшият от двамата сина на Мордред, който се наричал Мелехан, с дебело късо копие в ръка, завършващо със силно наточено желязно острие, се втурнал срещу Лионел, пришпорвайки яростно коня си. Летейки в пълен галоп, той успял да го удари толкова силно, че въпреки щита и ризницата пронизал гърдта му от край до край. Блъскайки го с цялата си мощ, той го хвърлил на земята и при падането копието се счупило по такъв начин, че желязото останало в тялото му заедно с част от дървената дръжка.

Крал Боорт, който станал свидетел на този удар, веднага разбрал, че брат му е смъртно ранен. От голямата болка, която изпитал, имал чувството, че всеки миг ще умре. Ала успял да събере сили и с меч в ръка да се устреми към Мелехан. Нанесъл му с обичайната си сръчност толкова мощен удар по шлема, че разцепил и него, и главата му чак до зъбите. Сетне изтеглил меча от раната и хвърлил противника си мъртъв от коня.

Като го видял проснат на земята, той се втренчил в него и извикал:

— Вероломен предател, твоята смърт е за мен само частично изкупление за нещастиято, което ми причини, защото изпълни сърцето ми с болка, която никога няма да секне.

Втурнал се след това към неприятелите, врязал се в най-ожесточения кипеж на схватката и се заел да поваля и убива всеки, който му се изпречвал, карайки враговете да изгубят ума и дума.

Като видели крал Лионел да пада покосен, рицарите от Гон слезли от конете, за да го поемат на ръце и да го отнесат под един бряст встрани от бушуващата битка. Разбирайки, че е смъртно ранен, те били много натъжени, но никой не смеел да се разплаче открито, защото се боял неприятелите да не го забележат.

198. СМЪРТТА НА СИНОВЕТЕ НА МОРДРЕД

Така започнала битката, страшна и жестока, продължила до деветия час с променлив успех и за едната, и за другата страна, така че било трудно да се определи коя от тях има предимство.

След деветия час в битката влязъл Ланселот. Той се насочил срещу по-малкия син на Мордред, когото разпознал по доспехите,

защото носел същите оръжия като баща си. Тласкан от смъртна омраза, Ланселот с меч в ръка се устремил срещу него. Противникът му не понечил да избяга, а още щом го видял да идва, размахал насреща му своя щит. Ланселот го ударил с всичка сила, разцепвайки щита му чак до дръжката и отсичайки същевременно дланта, с която той го държал. Усецайки се ранен, неприятелят му хукнал да бяга, ала Ланселот го настигнал толкова бързо, че той нямал възможност да се защити. Ударил го тогава с такава мощ, че главата му заедно с шлема отхвъркнала на половин хвърлей копие от тялото.

Като видели, че след брат му и той си е намерил смъртта, войниците от неговата войска не знаели вече на кого да се уповават и потърсили спасение в бягството. Отправили се към съседна гора, намираща се на по-малко от две английски левги от полесражението. Противниците им се хвърлили да ги преследват, тласкани от натрупаната омраза, и започнали да ги посичат като диви животни. Ланселот също вървял, покосявайки де когото срещне с такава злост, че оставял след себе си пътека от хвърлени на земята тела.

Продължавайки да се вихри по този начин, той се натъкнал на граф Гор, чийто вероломен и предателски нрав добре познавал, защото бил причинил много неприятности на най-видните благородници. Щом го съгледал, той извикал:

— Ха! Предател! Време е да си отидеш от този свят! Сега вече няма спасение за теб!

Граф Гор се обърнал и видял как Ланселот го заплашва и преследва с меч в ръка. Разбрал той тогава, че е загубен, ако Ланселот успее да се добере до него. Затова скочил на коня си и напуснал в бесен галоп бойното поле. Той имал добър кон, но жребецът на Ланселот бил по-бърз. Преследването започнало и продължило около половин левга в гората. Тогава конят на графа паднал мъртъв от изтощение под своя ездач.

Щом го видял на земята, Ланселот се затичал към него и му нанесъл удар с меча по главата, който проникнал чак до зъбите. Гор се свлякъл на земята, хванат в прегръдката на смъртта. Ланселот дори не се обърнал, а препуснал с голяма бързина, смятайки, че се връща към своите, а всъщност се отдалечавал все повече и повече от тях, навлизайки в най-дълбоките горски дебри.

Ланселот толкова се отклонил, търсейки наслуки правилния път, че след часа на вечернята се озовал в местност, в която нямало жива душа. По някое време забелязал, че откъм Уинчестър идва пеша един слуга. Попитал го откъде идва. Младежът помислил, че Ланселот е избягал от битката рицар от кралство Логрия.

— Сеньор — казал му той, — идвам от битката, в която нашите имаха гибелен ден, защото, доколкото ми е известно, нито един от тях не успя да се спаси. Затова пък противниците им скърбят за крал Лионел.

— Какво? — извикал Ланселот. — Нима Лионел е убит?

— Да, сеньор, лично аз го видях мъртъв.

— Какво нещастие! — възкликнал Ланселот. — Та той беше толкова благороден и храбър рицар!

Сетне се разридал с горчиви сълзи, толкова обилни, че цялото му лице било мокро под шлема.

— Сеньор — обадил се по някое време младежът, — вече е късно, а ти си далеч от всякакво селище или място за пренощуване. Къде мислиш да прекараш нощта?

— Не знам, малко ме вълнува къде ще легна да спя.

200. ЛАНСЕЛОТ ПРИСТИГА В ОТШЕЛНИЧЕСКАТА ОБИТЕЛ

Така, преизпълнен с мъка, той продължил да язди, накъдето му видят очите, през цялата нощ, без нито за миг да улучи правилната пътека. На сутринта се натъкнал на някакъв скалист хълм, върху който се намирала самотна отшелническа обител. Насочил тогава коня си в тази посока, тъй като искал да разбере кой живее по тези места, и се изкачил по стръмна пътека, водеща към усамотено място и стар параклис край него.

Пред входа му той слязъл от коня, снел шлема си и влязъл в светия дом.

Пред олтара заварил двама отшелника в бели роби с вид на свещеници, каквито всъщност и били в действителност. Ланселот ги поздравил, а те отвърнали на поздрава му. След като се загледали в лицето му, и двамата се затичали с протегнати към него ръце, разцелували го и изразили голямата си радост от пристигането му. Ланселот ги попитал кои са.

— Нима не ни познаваш? — възкликнали те учудено.

Тогава той се загледал по-внимателно в лицата им и разпознал в единия архиепископа на Кентърбъри, положил преди време големи усилия, за да помири крал Артур и кралица Гениевра*[1]. Другият бил братовчед му Блеоблеерис. Ланселот много им се зарадвал и ги попитал:

— Драги сеньори, а кога се озовахте на това място? Щастлив съм, че отново се намирам сред вас.

Те отговорили, че са пристигнали след гибелния ден на битката при Солсбъри.

— Можем само да кажем, че от всички наши другари от Кръглата маса живи бяха останали само крал Артур, Жирфлет и Лукан Виночерпеца, но не знаем какво е станало с тях. По волята на случая се озовахме на това място. Тук намерихме един отшелник, който ни прие при себе си. После той предаде Богу дух, а ние останахме в обителта след него. Оттук насетне, стига това да е угодно на Господ Бог, ще посветим остатъка от живота си в служба на нашия Господ Иисус Христос и ще Го молим да прости греховете ни. А ти, сеньор, какво ще правиш, след като досега бе най-добрият рицар на света?

— Ще ви кажа, сеньори. След като вие бяхте мои другари в светските удоволствия, смятам да ви правя компания на това място и да споделя вашия живот, както и да не си заминавам тук през останалата част от живота си. Ако откажете да ме приемете, ще се оттегля от светския живот в друга обител**[2].

При тези думи двамата мъже изразили огромната си радост. Разпрострели ръце към небето, те благодарили от цялото си сърце на Господ Бог за този дар. Ето как Ланселот останал да живее в компанията на двамата отшелници.

Ала сега разказът престава да говори за него и се връща към неговите братовчеди.

[1] 200* Според някои ръкописи на *Роман за Ланселот* епископът на Кентърбъри посредничи при помиряването между Артур и Гениевра, след като кралят е живял две години с мнимата Гениевра, а кралицата пребивава в едно от именията на Галео. ↑

[2] 200** Оттеглянето на Ланселот в монашеска обител протича по схемата, характерна за редица герои от епическите поеми: след като

цял живот са водили битки и са убили множество врагове, воините завършват дните си благочестиво в някой манастир. ↑

XIII КРАЯТ НА ЛАНСЕЛОТ

201. ПОКАЯНИЕТО НА ЛАНСЕЛОТ

И тъй, разказът гласи, че когато битката при Уинчестър приключила и войските на синовете на Мордред, които били в състояние да се движат, избягали, а останалите били избити, крал Боорт влязъл в Уинчестър с цялото си войнство. Като научил, че брат му Лионел е убит, той останал толкова опечален, че трудно бих могъл да опиша тъгата му. Погребал тялото му в Уинчестър с кралски почести. Сетне наредил да търсят навсякъде Ланселот, ала от него нямало и следа.

Като се убедил, че не може да го намери, рекъл на Хектор:

— Хекторе, драги братовчедо, понеже изгубих моя господар и не съм в състояние да го открия, искам да се върна в нашата страна. Ще дойдеш с мен и ще поемеш в свое владение онова от двете кралства, което пожелаеш: оставям избора на теб.

Хектор отвърнал, че предпочита да не напуска кралство Логрия, но иска да остане тук още известно време.

— Когато си замина — рекъл той, — ще дойда право при теб, защото ти си човекът, към когото изпитвам най-голямо уважение.

Така Боорт напуснал кралство Логрия, за да се върне с войската си в своята страна. От своя страна Хектор започнал да броди наслуки, яздейки ту в една посока, ту в друга, докато по волята на случайността не пристигнал в манастира, където пребивавал Ланселот. Архиепископът така добре бил обучил рицаря, че можел вече да го ръкоположи за свещеник. Ланселот всеки ден отслужвал литургия и живеел в такова въздържание, че се хранел само с хляб, вода и корени, които намирал из горските гъсталаци.

Когато братята се срещнали, и двамата пролели потоци от сълзи, защото много се обичали. Хектор казал на Ланселот:

— Сеньор, понеже те намерих тук, посветен на такова високо служение, каквото е това към Иисус, и оставам с впечатление, че ще

бъдеш щастлив да живееш тук, то и аз не ще напусна това място и ще бъда край теб до края на дните си.

Като чули тези думи, околните много се зарадвали, че един толкова доблестен рицар желае да се посвети в служба на Господ Бог, и го приели в своето братство.

Така двамата братя останали заедно в манастира, обричайки се в служба на Иисус Христос. Ланселот останал там четири години. През това време нямало на света човек, който да се отдава с такава пламенност на постите, бденията, молитвите и ранното ставане. След три години Хектор се преселил в отвъдното и бил погребан в манастира.

202. СМЪРТТА НА ЛАНСЕЛОТ

Петнадесет дни преди настъпването на месец май Ланселот легнал болен. Усещайки, че краят му приближава, той помолил архиепископа и Блеоблеерис да отнесат след смъртта тялото му в замъка „Стражата на Радостта“ и да го положат в гробницата, където лежал Галео*^[1], господарят на Далечните острови. Те обещаха да изпълнят волята му. Четири дни по-късно той отдал Богу дух.

В мига, в който душата напускала тялото му, архиепископът и Блеоблеерис не били край него, а спели отвън под едно дърво. Блеоблеерис се събудил пръв и видял, че архиепископът спи до него. В този миг църковникът бил споходен от съновидение, което го изпълвало с голяма радост.

— Ах, Господи! — възкликнал архиепископът. — Бъди благословен! Видях всичко, което исках да видя.

Наблюдавайки го да се усмихва и говори насън, Блеоблеерис останал много изненадан. Боейки се да не би Дяволът да се е вселил в него, той го събудил внимателно. Щом отворил очи и видял пред себе си Блеоблеерис, той му казал:

— Ах, братко, защо ме изтръгна от голямата радост, в която пребивавах?

Блеоблеерис го попитал каква е била тази радост.

— Намирах се — отвърнал архиепископът — сред сонм ангели, които отнасяха към висините душата на нашия брат Ланселот. Хайде да видим дали не е преминал в отвъдното.

— Хайде — отвърнал му братът.

Тогава двамата влезли в килията на Ланселот и установили, че душата му е отлетяла.

— Ах, Господи, бъди благословен! — възкликнал архиепископът. — Сега съм сигурен, че това, за което ангелите празнуваха, бе именно възшествието на неговата душа. Оттук насетне вече знам каква е стойността на покаянието: докато съм жив, никога няма да се отклоня от него. Ала сега трябва да отнесем тялото му в замъка „Стражата на Радостта“, както му обещахме приживе.

Двамата се заели да подготвят носилка. Щом била готова, положили върху нея тялото на Ланселот, хванали я единият от едната страна, другият — от другата, и на няколко прехода с големи усилия го пренесли до замъка „Стражата на Радостта“. Когато обитателите на замъка узнали, че това е тялото на Ланселот, излезли да го посрещнат и го приели през плач и сълзи. Ако бяхте там, щяхте да бъдете оглушени от такива ридания и стенания край мощите му, че можехте да не чуете дори падането на Божия гръмотевица от небето. Сетне всички слезли в катедралата на замъка и отдали на покойника най-големите почести, на които били способни и които дължали на един толкова велик рицар, какъвто бил Ланселот.

203. БООРТ ЗАМЕНЯ ЛАНСЕЛОТ В МАНАСТИРА

Същия ден, в който тялото на Ланселот било пренесено в замъка, в него се спрял крал Боорт, съпроводен единствено от един рицар и един оръженосец. Като научил, че мощите на Ланселот са в църквата, той отишъл там. Наредил да вдигнат савана и разпознал своя господар. Тогава се проснал върху тялото му и се отдал на невиджано дотогава страдание, ридаейки и стенийки от болка.

През този ден мъката в замъка била повсеместна. През нощта отворили гробницата на Галео, която се отличавала с несравним разкош. Призори положили в нея тялото на Ланселот. Сетне го покрили с надгробна плоча, върху която бил гравирен следният надпис:

Тук почиват мощите на Галео, господаря на Далечните острови. До тях са тези на Ланселот от Езерото,

най-добрия рицар, стъпвал някога в кралство Логрия, с изключение само на неговия син Галаад.

Ако бяхте на погребението, щяхте да видите как хората от замъка се хвърлят да целуват гробницата. Всички обсипвали крал Боорт с въпроси как е успял да дойде точно за опелото на Ланселот.

— Успях — отвърщал им крал Боорт, — защото един отшелник, който живее в кралство Гон, ми каза, че ако дойда при вас именно в този ден, ще намеря Ланселот или жив, или мъртъв. Ето че стана точно така, както той ми предсказа. Ала, за Бога, ако знаете къде е бил през цялото това време, откакто не съм го виждал, моля ви, кажете ми.

Тогава архиепископът се заел да му разкаже за живота и кончината на Ланселот*^[2]. След края на разказа му Боорт промълвил:

— Сеньор, след като той е бил с вас чак до кончината си, аз ще заема мястото му, за да ви правя компания до края на живота си. Ще дойда с вас и ще прекарам остатъка от дните си във вашия манастир.

Архиепископът хрисимо отправил благодарност към Господ Бог.

204. ЕПИЛОГ

На следващия ден Боорт напуснал замъка „Стражата на Радостта“. Междувременно отпратил рицаря и оръженосеца, които го придружавали, с нареждането да известят на хората в кралството му, че са свободни да си изберат крал по своя преценка, защото той никога повече няма да се върне на трона. Сетне заминал с архиепископа и Блеоблеерис и прекарал с тях остатъка от живота си в името на любовта към Господ Бог.

Тук месир Уолтър Мап слага точка на *Историята на Ланселот**^[3], след като я доведе до добър край съобразно истинността на фактите. С това той приключи своя разказ и никой не би могъл да добави нещо към него, без да излъже.

[1] 202* Според *Роман за Ланселот* именно по заръка на Ланселот тленните останки от приятеля му Галео биват пренесени и погребани в замъка „Стражата на Радостта“. Друг епизод от същия

роман описва как там Ланселот повдига надгробна плоча с надпис, който разкрива името на героя (дотогава той не го знае!) и че един ден той ще бъде положен в същия гроб. ↑

[2] 203* И тук разказът заимства похват от агиографията — възпоменателни разкази за живота на неотдавна починал човек, посветил се изцяло на Бога. ↑

[3] 204* Относно името Уолтър Мап вж. бел. към Пролог**. Озаглавявайки тук творбата си *Историята на Ланселот*, авторът подчертава факта, че романът е фокусиран върху Ланселот. Така той подсказва за дълбоката връзка между *Роман за Ланселот* в проза и *Смъртта на крал Артур*. По същия начин в началото (фрагм. 1) представя своя разказ като продължение на *Търсенето на Светия Граал*. ↑

Издание:

Смъртта на крал Артур

Роман от XIII в.

Френска, първо издание

Библиотека „Романия“

Съставителство, студии и обща редакция: Стоян Атанасов

Текст, обработен от Жан Фрапие

Преводът е направен по изданието: **La Mort le Roi Artu**, Librairie
DROZ & M. J. MINARD, Genève-Paris, 1964

Превод от старофренски: Владимир Атанасов

Научен редактор: Стоян Атанасов

Редактор: Стоян Атанасов

Коректор: Людмила Петрова

Компютърна обработка: Румен Хараламбиев

Оформление на корицата: Деница Трифонова

Формат: 16/60/90

Обем: 23,5 п. к.

Дадена за печат: октомври 2013 г.

Излязла от печат: октомври 2013 г.

Предпечат и печат: „Изток-Запад“

ИК „Изток-Запад“, 2013 г.

ISBN: 978-619-152-312-2

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.